

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

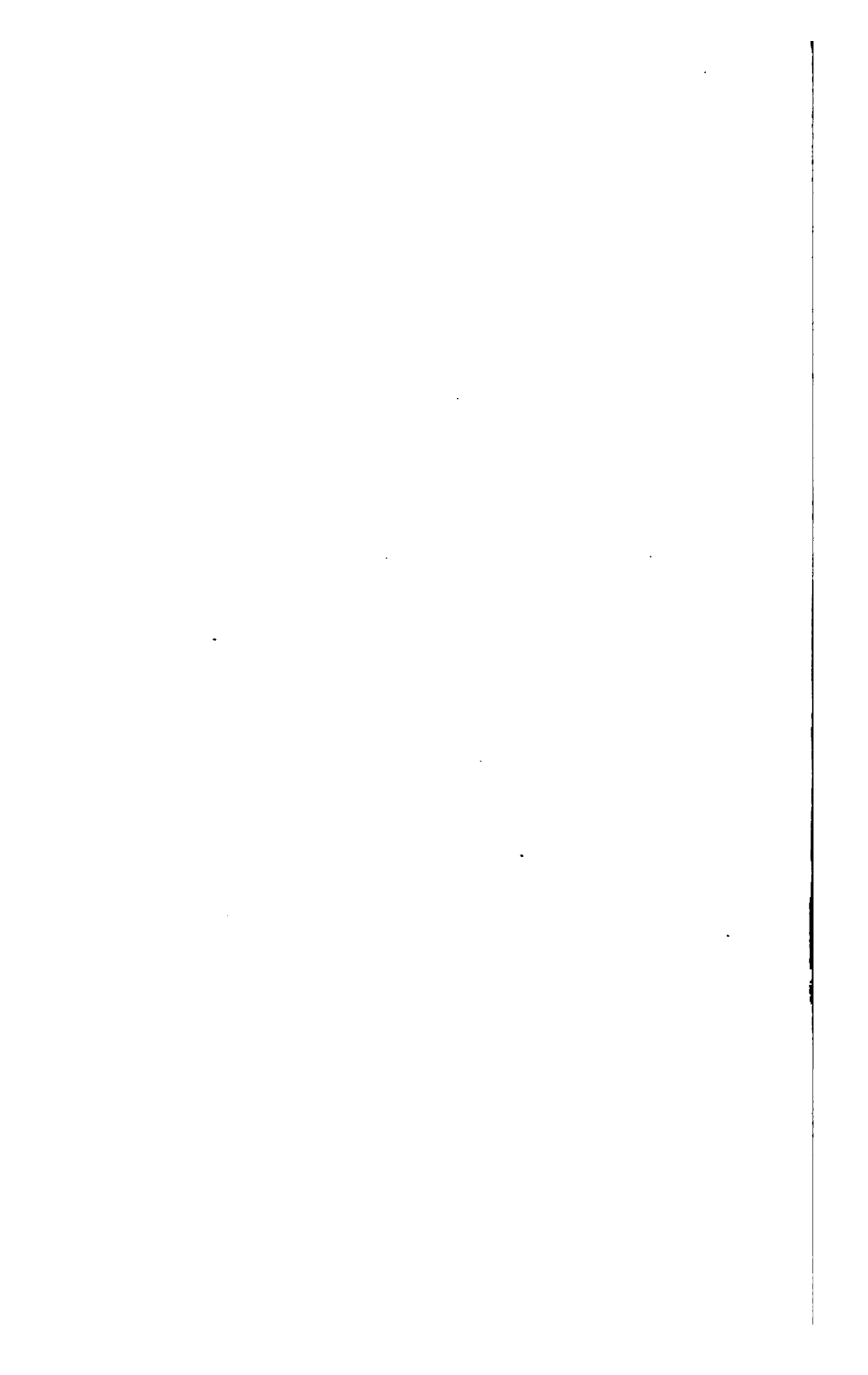

3 3433 06826407 0

ANNEX

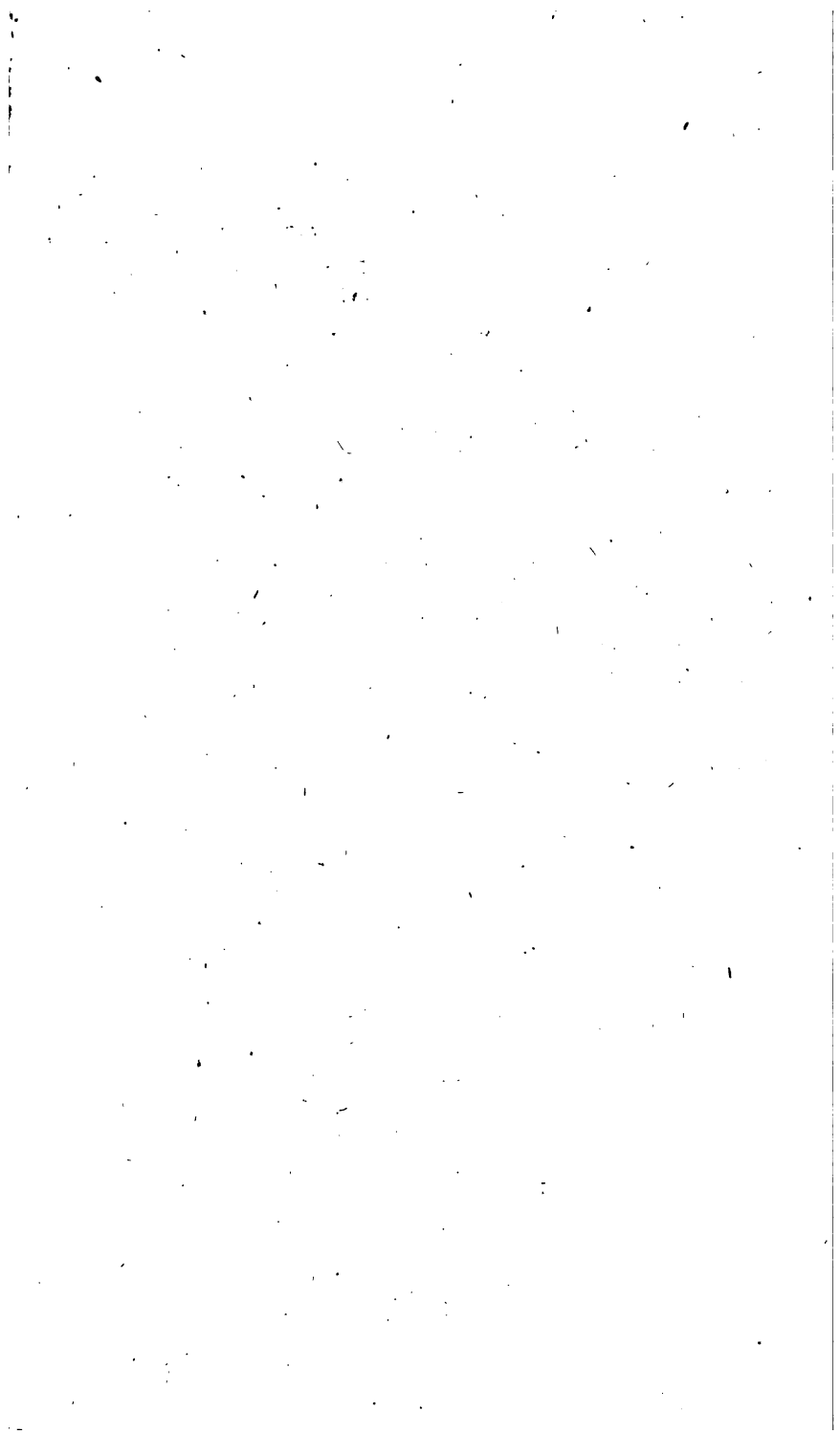
NOVA
SUBSIDIA DIPLOMATICA
AD
SELECTA JURIS
ECCLESIASTICI
GERMANIAE

ET
HISTORIARUM CAPITA ELUCIDANDA
CONGESSIT ET EDIDIT
STEPHANUS ALEXANDER WÜRDTWEIN
EPISCOPUS HELIOPOLENSIS, SUFFRA-
GANEUS WORMATIENSIS.

TOMUS DECIMUS TERTIUS.

HEIDELBERGAE,
SUMTIBUS TOBIAE GOEBHARDT,
MDCCLXXXVIII.

Q. D. B. V.

Rei Diplomaticae fautoribus Tomum XIII. offerimus Sigillis rursus duodecim exornatum, totidem daturi Tomo, qui proxime subsequitur XIV. Indices Chronologico-Diplomaticos, Topographicos, personarum, Rerum & verborum locupletissimos continente.

Tomii prioris numero XLVII. addimus etiam tertium *JOANNIS SUICARDI* sigillum ovale an. 1704. aeri incisum, cum quibusdam notitiis de Cronbergia inter Equestres Rhenanas familia pluribus jam seculis eminente a Castro *Cronberg* haud procul a *Francofurto* distante nomen sortita. Eiusdem insignia in Diplomate Augusti *Ferdinandi* II. 13. jan. 1623. familiae concessio curate delineantur.

Wann uns nun der Ehrwürdig *Johann Schveickart*, Ertzbischoff zu *Mayntz*, des heil. Röm. Reichs durch Germanien Ertzcantzler, unfer lieber Neue und Churfürst, unterthänig zu erkennen geben, welcher massen das uralte adelich, rittermässig geschlecht deren von *Cronberg* von viellen unfürdencklichen jahren hero, wie aus vielen Epitaphiis, Monumentis und Stiftungen, so wohl in Kirchen und gebäuen, insonderheit aber noch Anno Christi 866; von weyland

Rudolffen von *Cronberg* geheimen rath und Cantzlern des Königreichs Franckreich vermög nachfolgender glaubwürdiger formal Schrift—Messire *Rudolphus* ou *Raoul* de *Cronenberg*, oncle de *Charles le Chauve* Grand Conseiller & Chancelier de France l' an. DCCCLXVI. homme sage, prudent & de sainte vie, qui estoit yssu de la noble maison de *Cronenberg* & portoit de queules a la couronne d'or, escarte lé de vair, sur le tout de l'empire (Fuit hic *Rudolfus* frater *judithae*, quam duxit uxorem *Ludovicus* pius Imperator *Caroli* M. Filius, Pater *Rudolphi* & *judithae* praefatae fuit *Welfo* I. tum temporis Dux *Norici* ex comitibus de *Altorf*. Ex hac familia uxorem deinde duxit *Luitgardam* *Ludovicus* Rex *Franciae*, *Ludovici* pii nepos &c.) zu sehen, wie gedachter *Rudolff* von *Cronberg* durch das gantze Reich titulirt, gehalten und berühmet worden. Auch dis hernach geschrieben uralt anererbt Rittermässig wapen und kleinot gebreucht und geführet haben, so da mit namen ist ein quartierter Schild, dessen hinter unter- und vorder-obertheil roth oder Rubinfarb, der hinterste ober- und vorder- untertheil aber weifs oder silberfarb ist. In dem hintern und oberen vorderen jedwederen erscheinet eine Königliche Goldfarbe *Cron*. In dem vordern und obern hintern theil aber vier blaue paar-weis neben einander in glockengestalt gesetzte berg. In mitte des Schild ein gelb oder goldfarb hertz schiltel, darinnen ein schwartz ausgebreiteter

ter doppelter Kayserlicher adler, welches jezt gemeldte wapen kleinot dann nach und nach auf sie, die von *Cronberg*, verstantet und gefallen. &c.

Parmula toti imposita, nempe aquila duplex paulo ante memorta in nostris sigillis non conspicitur.

Caeterum Electore nostro demortuo tetras scutarias complexus est quidam eleganti tetraſticho :

Montem evicisti Princeps, rota rite cucurrit,
ense, pedo, mitra, res bene gesta tibi est.

Sufficit: ite enses, mitrae, montesque, rotaeque,
omnibus ex titulis una Corona sat est.

L.

SIGILLUM
JOANNIS PHILIPPI
ARCHIEP. MOGUNTINI
ab an. MDCXLVII — MDCLXXIII.

Sedes Archiepiscopi in habitu Pontificali crucem dextra, sinistra pedum tenentis non amplius columnis, ut a num. XLII. observare licuit, exornata est, sed nunc apertior caelati leviterque arcuati operis in concham desinit; a dextris in scuti area prima &

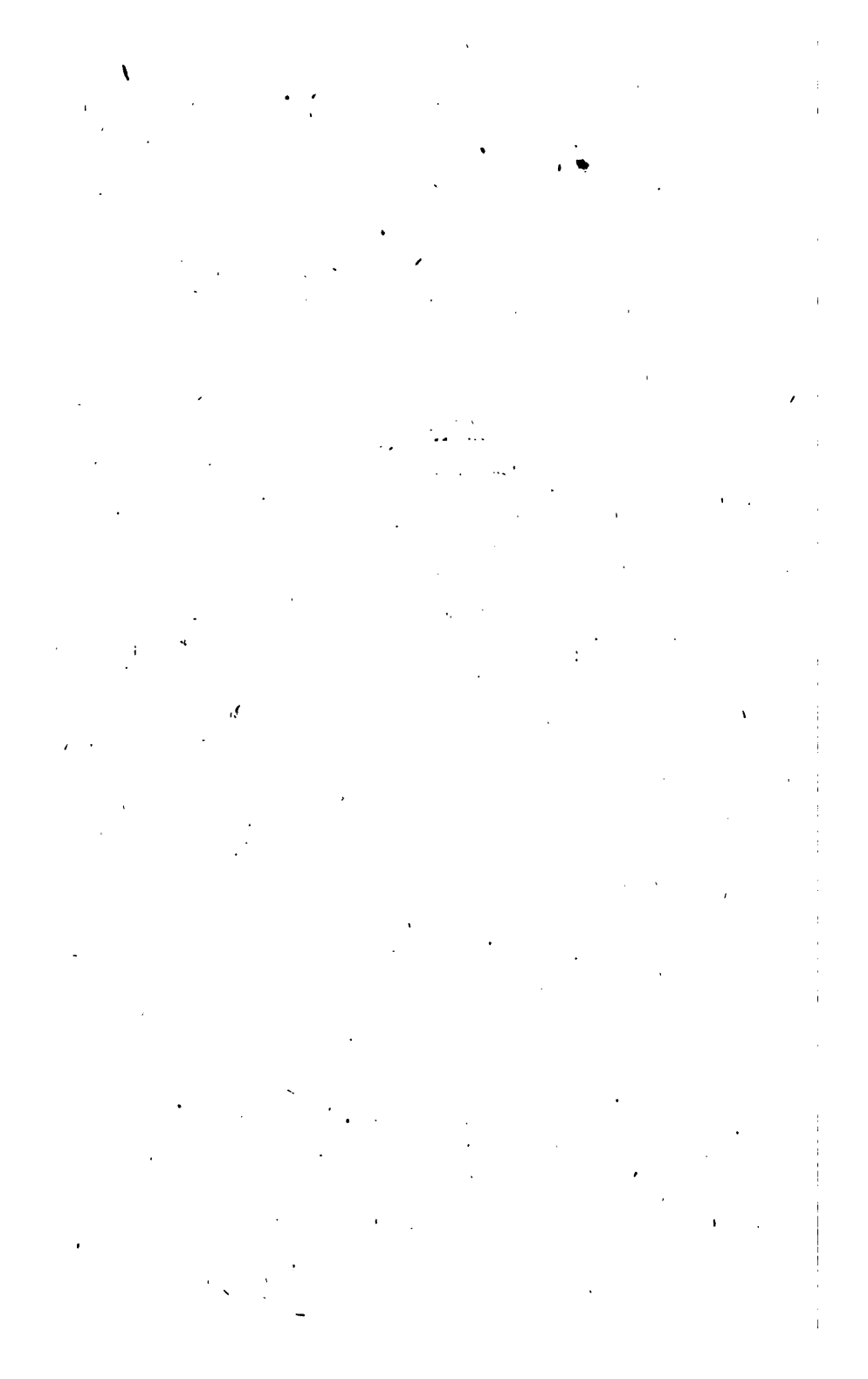
quarta conspicitur Rota Moguntina, secunda tres cuspides argenteas ascendentes continet, reliqua eius parte cum cuspidibus descendentibus rubente, queis Ducatus Franconiae innuitur; tertia area coerulea vexillum minio & argento quadripertitum ex aurea lancea dependens exhibet Herbipolensis Episcopatus insigne. In Galea clypeo super imposita videas inter duo minuta vexilla quadrifida ex minio & argento tres plumas coeruleam, argenteam & coccineam. Scutum a sinistris refert leonem aureum, coronatum tribus rubibus vel cuspidibus argenteis insistentem *Schönbornii* gentile. Supra galeam inter cornua distincta Schönbornius Leo coronatus exoriens conspicitur. Cedula in tres circuli partes divisa hinc inde plicata hanc inscriptionem prae se fert. *S. JOAN. PHILIP. D. G. S. MOG. SED. ARCHIEP. S. R. IMP. PER. GERMAN. ARCHICANC. ET PRINCIP. ELECT. EPISCOP. HERBIP. FRANC. OR. DUCIS.*

Sigillum, minus quadripertitum primo quartoque loco *rotam Moguntinam* cum sex radiis exhibet; secundo autem & tertio Francanicum atque Herbipolense hieroglyphicum. Quadra Secunda *quatuor cuspides* argenteas Ducatum Franconiae signantes & tertia quadra coerulea *vexillum* Episcopatus Herbipolensis minio & argento quadripertitum ex aurea lancea dependens continet. Hisce quadrantibus media incumbit parmula, nempe rubea referens *Leonem aureum*, coronatum, tri-

L.

Geiger del. sculp.

tribus rupibus vel cuspidibus argenteis insistentem. In superiori latere dextro gladius & sinistro pedum, in medio pileus Electoralis conspicitur, super eminentem autem crux Archiepiscopalis. Inscriptio sigilli haec est: **S. JO. PHILIP. S. S. MOG. ARCHIEP. S. R. I. P. GER. ARCHICANC. PRINC. ELECT. EPI. HERB. ET FRA. OR. DUC.**

Tertium priori majus a duabus perpendicularibus lineis & una transversa in sex areolas, quibus media gentilis parmula incumbit, distinguitur. Secundum & quintum laterculum rota Moguntina, primum cuspides argenteas ultimum vero vexillum, Tertium & quartum clavis Wormatiensis. Sex Galeae, in quarum medio crux Archiepiscopalis praefulget, huic clypeo imponuntur. ad dextram prima mitra Archiepiscopali, prima ad sinistram, rota argentea Moguntina, tertia cornibus, quarta clavibus Wormatiensis Episcopatus, quinta pileo Ducali & duobus vexillis quadrifidis ex minio & argento nec non tribus plumis caerulea, argentea & coccinea. Sexta Schönbornio Leone exornatur. Gladius quoque a dextro & a sinistro latere pedum conspicitur. Inscriptum est sigillo: **JO. PHILIPP. D. G. S. S. MOG. ARCHIEP. S. R. J. PER. GERM. ARCHICANCEL. PRINC. EL. EPISC. HERBIP. ET WORM. FRANC. OR. DUX.**

Quasdam chartas *joannis Philippi* sigillo munitas subjungimus.

CAPUCINI ADMITTUNTUR AD OPPIDUM LOHR.

Wir *Johann Philips* von gottes gnaden des heiligen stuls zu *Mantz* Ertzbischoff des heiligen Römischen Reichs durch germanien Ertzcantzler und churfürst, Bischoff zu *Wurtzburg* und hertzog zu Francken &c. bekennen und thun kundt öffentlich mit diesem brieff, das wir auf beschehen demüthigstes ansuchen des geistlichen unseres lieben andächtigen P. *Marci* Capucinerordens aus alerhand uns darzu bewegenden motiven und ursachen selbigem orden Rhenanæ Provinciae unsere in unserer stadt *Lohr* liegende steinere behausung die alte burck genant samt darzu gehörigen gärten und platz in perpetuum ubelassen haben also und dergestalt, das, weilen erwente behausung zu einer geistlichen wohnung inwendig gar nicht accomodirt, selbige fürderlich von unsern baumeister besichtiget, dessen gutachten, wie dieselbe am besten und füglichsten zu einer geistlichen wohnung zu richten, darüber vernohmen und hernacher von gedachtem P. *Marco* der anfang zum bauen angeordnet, nach und nach ausgebauet und verfertiget werden möge. . da nun diese wohnung ihre vollkommene perfection erreicht haben wird, sollen durch den geistlichen unseren auch lieben andächtigen P. *Lucam* gewesenen Provincial von der heil.

con-

congregation deputirten præfectum und inspectorn der commission in der Rhenischen Provintz vier oder fünf Patres beneben zweyen laicis in off gedachte wohnung eingeführt und verordnet werden darinnen ihre wohnung haben, zu meherer beförderung der göttlichen ehr und andacht wie auch fortpflanzung der geistlichen exercitien nicht allein in gemeldter stadt *Lohr*, sondern auch in allen umliegenden und sonderlich ahn priestern destituirten, dorffschafften mit predigen, messlesen und administrierung der heil. sacramenten ihren eiffer erzeigen und verspühren lasen. Dessen zu mehrer versicherung haben wir diesen brieff mit unserer eigenen hand-signatur und zu end fürgedrucktem secret insigel bekräftiget, der geben ist in unserer stadt *Würtzburg* montag vor SS. *Petri* und *Pauli* Apostolorum den acht und zwanzigsten monatstag junij Anno Dni Millesimo sexcentesimo quadragesimo nono.

Johann Philipp Elect. A. M. Ep.

II.

CAPUCINIS IN *BEINSHEIM* DATUR
FACULTAS IN ARCE *RODENSTEINIANA* IBI-
DEM EXTRUENDI MONASTERIUM &c.

Nos *joannes Philippus* Dei gratia sanctæ sedis Moguntinae Archiepiscopus sacri Romani Imperii per Germaniam Archicancellarius Princeps Elector Episcopus Herbipolen-

sis Franciæ Orientalis Dux &c. universis & singulis præsentibus nostras litteras inspecturis seu legi audituris salutem in Domino sempiternam. Supra muros *Jerusalem* æterna sapientia custodes posuit dum sanctos suos Apostolos virosque Apostolicos in sua sancta, una, vera & catholica Ecclesia constituit, quae uti S. *Augustinus* de simbolo ad Catechumenos ait, contra omnes hæreses pugnans pugnare potest expugnari tamen non potest, cui juravit Dominus in dextra sua & in brachio fortitudinis suae, quod portæ inferi adversus eam non sint prævaliturae, hæc enim a Christo supra petram fundata & a spiritu sancto infallibili robore munita, stante tam vigili custodia, continuis praeliis decertat contra juratos humanæ salutis hostes vinci nescia, certa de victoria, de veritate secura, laborum patientissima, manens in radice sua, in vite sua in caritate sua, Horum quoque Custodum opera Nos licet immeriti in sacrae sedis Moguntinae specula constituti pro eo qui nobis ex Archiepiscopalis officii sublimitate incumbit animarum zelo, uti volentes oculos nostros merito in coeteros in Seraphicam S. Patris *Francisci* Capucinorum familiam convertimus, cujus pater sicuti collabentem Lateranensem Basilicam sustinere visus est ita & hi genuini ejus filii universam Ecclesiam Catholicam a tot hostibus infestatam Apostolica vita & doctrina adjuvante Deo diu noctuque propugnare ac propagare non desistunt, unde præter reliquos favores quibus dicti sacri ordinis pios ac
 lau-

laudabiles conatus promovere hactenus, conati sumus, non intermisimus eidem de statione aliqua in oppido nostrae Archidiocesis Moguntinae *Bensheimb* providere & in hunc finem aream satis amplam ibidem a nobili familia *Rodensteiniana* justae commutationis satisfactione acquisitam (prout confectarum hac super re & rite signatarum literarum monumenta plenius edocent) eidem hisce tradimus ac consignamus, concedentes clementissime ut expurgatis conflagratae Rodensteinianae domus cineribus in ea Ecclesiam & monasterium ad summum pro duodecim fratribus capucinis aedificent, in quo juxta literam sacrae regulae suae viventes Deo & animarum saluti ferventer fideliterque deserviant, insuper tamen in dicto numero duodenario fratrum ibidem vel complendo vel diminuendo prudentem habeant rationem temporis, annonae & civium paupertatis, nostros quoque parochos concionando, catechizando, sacramenta poenitentiae & communionis administrando, infirmos visitando, aliisque pietatis officiis sacro ordini suo competentibus in vinea Domini adiuvent & ad requisitionem nostram aut nostri vicarii Generalis parochiis modo ob penuriam sacerdotum vacantibus succurrant; ad quae rite ac sedulo pro viribus peragenda nobis praefatorum Capucinatorum provinciae Rhenanae superiores suorum fratrum obsequia libenter ac prompte obtulerunt ac offerunt tam pro praesenti quam etiam pro futuris temporibus. In omnibus tamen his

ex-

externam animarum curam spectantibus sicut & ipsum monasterium more aliorum ordinum mendicantium ab ordinariatu Archidioecesis nostræ Moguntinæ juxta decreta sacri Tridentini concilii & juxta constitutionem *Urbani VIII.* pietissimæ memoriæ dependeant, ac denique juxta celsitudinem vocationis suæ ibidem in lege Domini die ac nocte meditantes, in sanctitate & justitia serviant Deo omnibus diebus vitæ suæ. tandemque cum ijs, qui erudiunt multos ad justitiam fulgeant quasi stellæ in perpétuas æternitates. In quorum omnium & singulorum fidem hoc præsens documentum & manus propriæ subscriptione & sigilli nostri appensione jussimus communiri. Datæ ex arce nostra S. *Mariæ Herbigoli* die decima mensis junij Anno Millesimo sexcentesimo quinquagesimo secundo. — Et nos frater *Benedictus* Provincialis provinciæ Rhenanæ una cum patribus Definitoribus nomine Provinciæ jam dictæ celsitudini suæ Electorali pro hoc collato in Nos beneficio magnas agentes gratias vicissim nos ad prædicta omnia fideliter præstanda omni meliori modo obligamus & in fidem omnium & singulorum Provincialatus sigillum ordinarium præsentibus quoque appendimus Die & anno ut supra.

Johan Philipp El. A. M. Eps.

Fr. *Benedictus Leodius* FF. Capucinatorum Rhenanæ Provinciæ
Minister Provincialis Incl.

III. Coniunctur Recess zwischen denen kurfürsten zu *Maintz* und *Trier*, wie auch allen andern bischöffen, Abten und Prälatten, so in denen dreyen öbern Craysen, *Schwaben*, *Francken* und am *Rheinstrom* gelegen an einem, dann der gesammten freyen Reichs - Ritterschafft in *Schwaben*, *Francken* und am *Rheinstrom* in der *Wetterau* und dem Bezirck des unteren *Elssasses* am anderen theil. *definit*: und des zu wahrer urkund, sicherheit und bekräftigung, so haben wir allerseits unser . . . Innsiegel . . an diesen brief wissentlich thun hencken, der gegeben auf den tag *Concordiæ* nach Christi unsers lieben herrn und seligmachers geburth tausendt, sechs hundert fünfzig dreye. *Lünig part. spec. cont. III. abs. III. pag. 40.*

III. Vertrag zwischen Kurfürsten *Johann Philipp* und kurfürsten *Carl Ludvoig* zu Pfaltz, so wohl über das Wildfangs recht, als andern sachen. *finitur*: zu urkund dessen haben wir beeder seits unsere Insiegel an dissen brief thun hencken. . . so geschehen *Regenspurg* den fünfften monats tag julij Anno Millesimo sexcentesimo quinquagesimo tertio. *Lünig spicil. Eccles. I. Th. forts. p. 159.*

V. *Joannes Philippus* Archiepiscopus concedit facultatem *Gothefredo Otterstett* Ducis Neoburgici *Philippi Wilhelmi* confessario, dictum Ducem cum *Elisabetha Amalia* Hassiæ Landgravix copulandi . . *finis*: In cuius rei fidem & testimonium propriae manus subscrip-

tio-

tion. . . Datum *Ratisbonæ* XI. Augusti 1653.
de Guden. T. IV. p. 801.

VI. Kurfürst *Johanns Philipps* ermahnung
 an das Dom capitel zu *Magdeburg* wegen der
 von herrn *Georg Job Marschalken* durch die
 kaiserliche primarias preces erlangten, ihme
 aber denegirten stelle in Capitulo. . . *Regen-*
spurg den 28ten Februarii Anno 1654. *Lü-*
nig part. spec. Contin. I. forts. III. p. 36:

VII. Vergleich zwischen kurfürst *Joann*
Philipp und *Maximilian Heinrichen* zu *Cölln*
 wegen der Crönung eines Römischen Königs.
explicit: Dessen allen zu urkund haben bey-
 de höchst gedachte Ihre kurfürstl. gnaden und
 Durchlaucht *Maintz* und *Cölln* für sich und
 beyder seits nachkommen an dero Ertzstif-
 ten . . . unterschrieben und versiegelt. . . ge-
 schehen den 16. jun. des 1657. jahrs. *Lünig*
part. spec. I. Th. pag. 400.

VIII. Kurfürst *Johann Philipps* ratification
 des zwischen einigen kur- und fürsten des hei-
 ligen Römischen Reichs im jar 1658. geschlos-
 senen bundtnis . . . *finitur:* zu bestettigung
 dessen allen haben wir diese unsere ratifica-
 tion selbsthändig unterschrieben und . . ver-
 siegeln . . . lassen. Dat. 14 Aug. 1658. *Lünig*
specil. Eccl. forts. I. Th. p. 163.

VIII. Kurfürst *Johann Philipps* edict wi-
 der den ehebruch, hurerey und blutschande.
desinit. In urkund dessen haben wir unser kur-
 fürstl. Insiegel hierfür drucken lassen. Ge-
 ben zu *S. Martinsburg* in unserer stadt *Mayntz*
 den

den 20. September anno 1658. *Lünig part. spec. Cont. I. forts. III. p. 37.*

X.

NOS JOANNES PHILIPPUS DEI GRATIA SANCTÆ SEDIS MOGUNTINÆ ARCHIEPISCOPUS Sti. ROM. IMPERII PER GERMANIAM ARCHICANCELLARIUS, AC PRINCEPS, ELECTOR, EPISCOPUS HERBIPOLENSIS, ET FRANCIAE ORIENTALIS DUX, VENERANDO NOBIS IN CHRISTO SINCERE DILECTO FRI. BENEDICTO ORDINIS MINORUM CAPUCINORUM PROVINCIALI MINISTRO, SALUTEM IN DOMINO.

Pastoralis Muneris, quod nostris humeris, licet imparibus altissimus imposuit, esse arbitramur, Animarum Curatoribus hinc inde per Archi Diœcesim nostram Religiosorum subsidiariam Operam procurare, ut tanto rectius Christi fidelibus per eandem Constitutis satis facere possint. Quando itaque præ aliis Fratres Minores Sti. *Francisci*, Capucini nuncupati, a regulari Observantia, Animarum Zeilo, & Vitæ Sanctimonia, Nobis Fide dignorum relatu commendati fuerunt, Nos intuitu horum, cum primis autem operosæ Eorundem Fratrum Charitatis, quam nostris Parochis passim ab annis bene multis præstiterunt, iisdem Fratribus Capucinis plenam facimus Potestatem, ut ad Majorem Dei ter optimi Maximi Gloriam, Beatæ virginis Deiparæ,
Glo

Gloriosi Confessoris, ac Patroni nostri Divi *Martini*, nec non seraphici Patris St. *Francisci* honorem, Cœnobium cum oratorio in oppido nostro *Walthbüren* exstruere valeant, dummodo reversales, quarum Tenorem hic subjicimus, scriptas, subscriptas, ad sigillatas nobis demisse exhibuerint.

Ego Fr. *Benedictus* Ordinis FF. Minorum Sti. *Francisci* Capucinorum Provincialis Minister, & nos cæteri Definitores Provinciæ Rhenanæ: per presentes fidem facimus, quando quidem Eminentissimus, ac Reverendissimus Princeps ad Dominus, Dominus *joannes Philippus*, Stæ. Sedis Moguntinæ Archiepiscopus, Sti. Rom. Imperii per Germaniam Archicancellarius, ac Princeps Elector, Episcopus Herbipolensis, ac Franciæ Orientalis Dux, Dominus Noster Clementissimus humillimis nostris supplicationibus clementer inclinatus, nobis gratiosissime indulserit, in alte memoratæ suæ Celsissimi Oppido *Walthbüren* Cœnobium una cum Oratorio exstruere, in eoque juxta Regulam Seraphici Patris nostri Di. *Francisci*, & Constitutiones Ordinis Minorum Capucinorum, Regulariter vivere, Nos vicissim in sequentes nobis præscriptas Clausulas, ad Constitutiones, sponte, ac libere, & previa matura Deliberatione consenserimus, easque exacte ac fideliter nos observaturos promiserimus.

imo. Provincialis tres vel quatuor, aut etiam plures, prout Necessitas requireret sacerdotes

dotes ab Ordinario Moguntino, ad cuius Archidiœcesin, hoc oppidum spectare dignoscitur, consistorialiter examinatos, & in scripto approbatos ad dictum cœnobium deputabit, qui Confessiones in Parochiali Ecclesia (Parocho tamen, & Ejus facellano nullatenus exclusis) excipiant, Conciones vero, & Lectiones Catecheticas in dicta Ecclesia ad Parochi Requisitionem habeant.

2do. Non licebit Provinciali ultra duodecim, vel ad summum quatuordecim, & non amplius Personas ad hoc Asceterium novum destinare.

3tio. Multo minus in Eius Potestate erit, ullam Concionem, præsertim antemeridianam in proprio Monasterii Oratorio instituire, nèque ullos Concionatores eo loci ad Conciones in Ecclesiis Parochiali, & eius Filialibus habendas, qui a Nobis, vel nostro in spiritualibus Vicario, vel ad minus Commissario Aschafsenburgensi Licentiam, & respective benedictionem personaliter non petierint, & obtinuerint, juxta Tenorem s̄ Concilii Tridentini sess. 5. cap. 2. §. Si quæ vero. sess. 23. cap. 25. sess. 25. cap. 11. extenditur etiam ad Hierosolymitanæ & altarum Militarium Clericos declarat. 12. ex præterminis fol. 708.

4to. PP. Nostri Oblationes qualescunque si-
ve mortuas, siue vivas in Parochiali Ec-
clesia a Christi fidelibus factas, tanquam
Nov. Subsid. Pars. XIII. b sibi

sibi debitas non prætentent, sed iis, quas Electoralis Celsitudo ipsis clementer pro tempore, & libitu concedet, contenti erunt.

- 5to. Non tantum in oppidi Matre Ecclesia, sed etiam foris in filialibus Ecclesiis, ad Requisitionem Parochi & Sacellani eo destinandi, absque tamen ulla obligatione, & solummodo libere vices eorum supplebunt, quoties per infirmitatem, vel ob aliam rationabilem Causam ipsi id muneris peragere nequeant.
- 6to. Similiter etiam absque Obligatione & ultra ad filiales excurrent Ecclesias, ibique Parocho, & sacellano infirmo, vel alias justo impedito Lectiones Catecheticas per æstatem habebunt.
- 7mo. In Festo Paschatis nulli in proprio Oratorio Eucharistiæ Sacramentum dispensabunt conformiter ad Declarationem D. D. Cardinalium ad sessm. 13. de Reformat. pag. 1028.
- 8to. Nullas Confessiones in prædicto Oratorio Monasterii proprii excipient, præterquam Personarum Illustrium utriusque Sexus, & aliarum in Majoribus Ministeriis suæ Celsitud. Electoralis, vel aliorum Principum Constitutarum.
- 9to. Pro Concionibus nullas aniles Fabulas, & historiolas apochryphas vel dubias, sed purum Dei verbum juxta ss. Patrum solidas & probatas explicationes proponent, & vitia sine indiciis personarum generice

nerice in spiritu mansuetudinis Corripient juxta constitutiones a Prædecessoribus nostris felicitis Recogitationis Archiepiscopis Moguntinis jam editas, & a Nobis suo tempore edendas, quas tam in Concionibus habendis, quam in Confessionibus excipiendis exacte observabunt.

2010. In Colligendis Eleemosynis confidenter quidem juxta monitum Sti. Patris nostri, attamen prudenter, & discrete procedent. Neque tenuioris fortunæ hominibus graves existent. Ut hæc omnia, & singula a Patribus, & Fratribus nostris ibidem Domicilium habituris, ad amissim observentur, Ego F. *Benedictus* in præsentiarum Minister Provincialis, meique in hoc munere successores, una cum Definitoribus & Custodibus præsentibus, ac futuris strenue, & per opportuna quævis Juris, & facti Remedia adlaborabimus, contra venientes autem, ubi transgressionis sufficienter convicti fuerint, impune abire haud permitamus; in Horum fidem & Certitudinem has propria manu scriptas, & subscriptas officii mei Provincialis sigillo firmatas Electorali suæ Celsitudini ime substratas Consignavi.

In quorum omnium reciprocam Affecurationem, & nunquam intermorituram Memoriam has Electorali nostro sigillo ex una: & FF. Minorum supradictorum Capucinatorum

signeto ex altera parte roboratas Literas expediti, & ad nostri vicariatus Archivum reponi iussimus. Actum *Francofurti* 28. Martii. 1658.

Joannes Philippus. (L. S.)

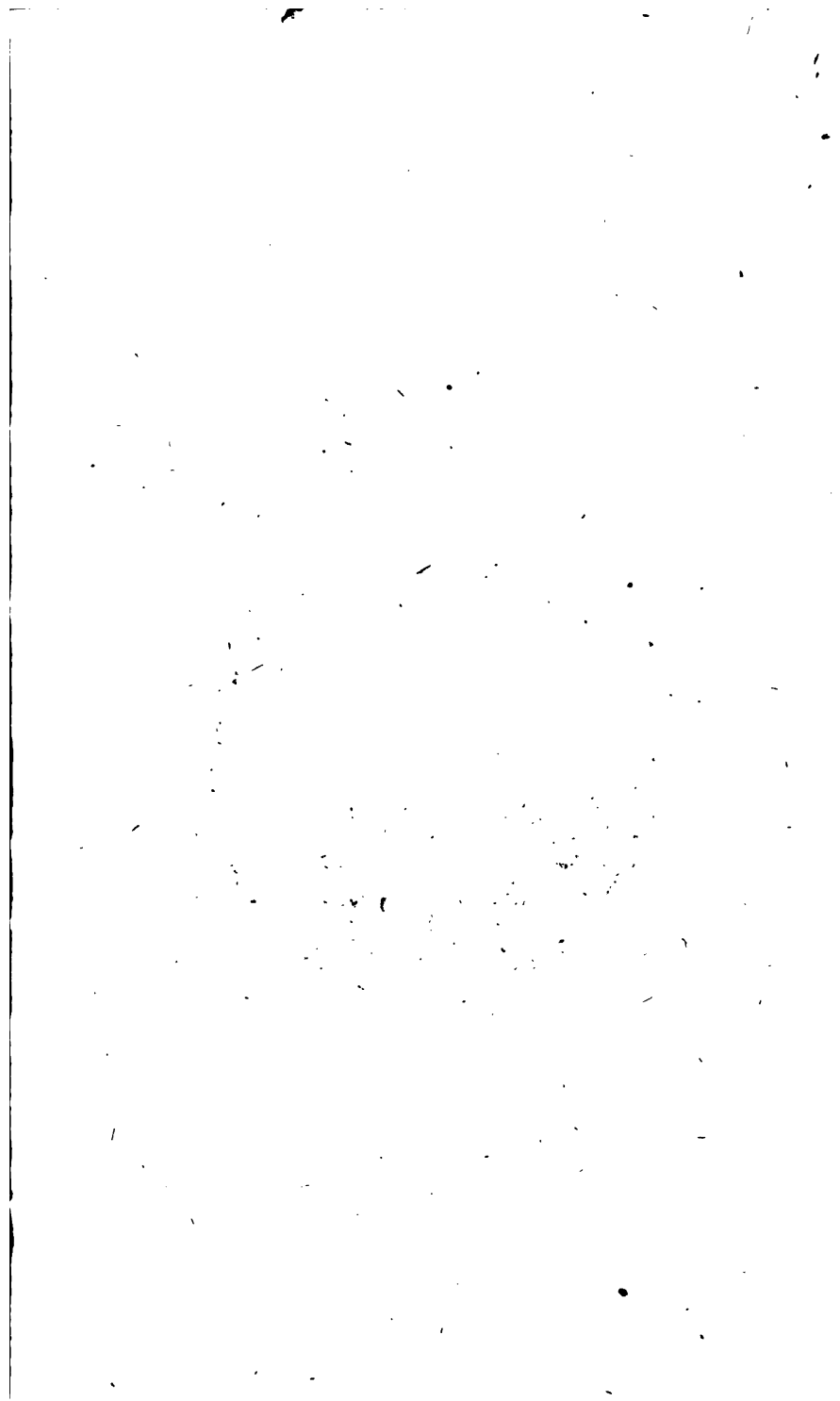
Fr. *Benedictus Leodius*, FF. Capucinatorum Rhenanæ Provinciae Minister Provincialis.

(L. S.)

XI.

CONSENSUS EXSTRUENDI MONASTERIOLUM PP. MINORIBUS DE OBSERVANTIA MILTENBERGAE CONCESSUS.

Joannes Philippus S. Sedis Moguntinæ Archiepiscopus S. R. J. per Germaniam Archicancellarius & Princeps Elector, Episcopus Herbipolensis & orientalis Franciæ Dux. Ad futuram rei memoriam. Cum diuturna Nobis experientia plus satis comprobaverit, in bene multis Archidiœcesis nostræ Mog. oppidis & pagis præteritorum bellicosorum temporum, hominumque injuria Ecclesiarum ac beneficiorum in iis fundatorum obventiones ita esse imminutas, ut vix uni clerico curato sustentando amplius sufficiant, hinc non raro contingit crescente indies magis ac magis subditorum nostrorum numero, quod Ordinarii pastores præsertim in Majoribus festivitibus imo & aliis temporibus ad confessionem & sacra-

OL.

2L

sacramentalem communionem confluentibus
 Christi fidelibus sufficientem operam impen-
 dere minime queant; cui defectui succurrere
 volentes pro majori animarum ab Altissimo no-
 bis commissarum subsidio & solatio uberiori,
 religiosorum familias hinc inde a tempore Elec-
 toralis nostri Regiminis introducere, intro-
 ductas vero a Prædecessoribus nostris fel. rec.
 s. sedis Mog. Archiepiscopis fovere & stabili-
 re operæ pretium duxerimus. Tales fuerunt
 hæcenus FF. Minores Recollecti ad oppidum
 nostrum *Miltebergenſe* jam dudum admissi, qui
 difficilioribus illis præterlapsis temporibus pa-
 rocho urbano & vicinis pagis in administran-
 dis divinis utilem & indefessam operam nava-
 runt, quorum labores & piæ conversationis
 exempla nos induxerunt, ut accedentibus ite-
 ratis supplicationibus subditorum nostrorum
 desuper nobis porrectis, illis pro exstruendo
 monasteriolo & firmando stabili domicilio
 Electoralis nostri culminis & ordinarii assensus
 beneficium impendere dignati fuerimus, prout
 illum præsentium vigore litterarum imparti-
 mur, sic tamen & non alias neque aliter quam
 ut vicissim præacti FF. Minores sub manu
 ac sigillo Ministri sui Provincialis per rever-
 sales scriptas se se Nobis ac s. sedi Mog. ob-
 stringat, quod proprietatem exstruendi a se
 monasterii dictæ sedi nostræ velint reservatam
 neque numerum religiosorum duodenario ma-
 jorem unquam absque speciali nostra licentia
 introducere, denique tribus parochiis, quas
 hæcenus administrarent, per personas a con-

sistorio nostro, in hunc finem specialiter approbandas & jurisdictione parochiali instruendas, usque dum a Nobis vel nostris successoribus ab opere isto absoluti fuerint, provide re arbitrio nostro deputanda eleemosyna contenti. In quorum fidem & uberio rem ass e curationem receptis in antecessum eorum p r e d i c t i s r e v e r s a l i b u s h a s E l e c t o r a t i n o s t r o s i g i l l o m u n i t a s i l l i s c o n s i g n a r i j u s s i m u s . *Moguntia* sexto junii 1660.

XII. Concordia inter *joannem Philippum* Archiepiscopum Mogunt. ur̄i & Episcopum Herbipolensem nec non *joachimum* Abbatem Fuldensem. *fnis*. In cujus res veram notitiam . . . sigilla his litteris apposuimus. Actum die vigesima tertia Martii anno 1662. *Series facti & juris*.

XIII. Accords-puncten und verfficherung von kur-Maintz der stadt *Erfurt* und deren angehörigen in betreff der freyheit der religion Augspurgischer Confession. *desinit*: Dessen zu urkund haben wir ihnen auf ihr inständiges unterthänigstes bitten diesen Confirmations brieff ertheilet und unser insiegel für uns und unsere nachkommen daran hängen lassen . . . der gegeben ist zu *Erfurt* den 16. Decem ber anno 1664. *Lünig part. spec. I. Tb. p. 401.*

XIV. Haupt recess und gütlicher ver gleich zwischen kur-Maintz und dessen Ertzstift an einem, dann dem Fürstlichen Haus Sachsen anderen theils wegen der stadt *Erfurts*. *fnis*: zu dem ende wir dieses mit unserer eigenhändigen unterschriefft und anhängung

gung unsers kurfürstlichen insiegel bekräftiget . . . so geschehen zu St. *Martinsburg* in unser stadt *Maintz* den 8. febr. 1666. *Lünig spicil. Eccles. I. Tb. forts. p. 165.*

XV. Recess zwischen kurfurst *johann Philipp* zu *Maintz* und kurfürsten *johann Georg II* zu Sachsen . . . dessen allen zu urkund und ewig währender steter festhaltung haben ihro kurfürstliche gnaden zu *Maintz* diesen recess mit eigener hand unterschribt und bey gedruckten kurfürstlichen secret Insiegel bekräftiget . . . so geschehen zur *Schulpsorten* den 1. Maij 1667. *Lünig part. spec. Cont. I. forts. III. p. 43.*

XVI. Tractat kurfürsten *johann Philipps* zu *Maintz* mit der Cron Franckreich. . . En foi de quoi ils ont signé le present traité de leurs propres mains & a celui fait apposer les cachets de leurs armes. Fait a *Witzbourg* le 28. jour de Fevrier an. 1667. *Lünig part. spec. Cont. I. forts. III. p. 41.*

LI.

SIGILLUM
LOTHARII FRIDERICI

ARCHIEP. MOGUNTINI

ab an. MDCLXXIII — MDCLXXV.

Majestaticum, eiusdem apparatus, ut illud num L, a dextris scutum quadripartitum, in cujus area prima Rotam Moguntinam

nam cum sex radiis, secunda clavem Episcopus Wormatiensis insigne, tertia crucem spirensis, quarta castrum Abbatiae Weissenburgensis perspicies. Scuto imposita est galea & huic pileus Electoralis cum rota Moguntina. a sinistris apparet scutum gentilitium familiae *Meternichiae* lineae *Burscheid* cum tribus conchis marinis nigris. Scuto huic imposita est galea coronata cui cygnus insidet. Sigillum hanc refert inscriptionem: **LOTH. FRID.** D. G. S. S. MOG. ARCH. S. R. I. PER. GER. ARCHICAN. PR. EL. EP. WOR. ET SPIR. PRAEPOS. WEIS. ET ODENH.

Sigillum minus figurae ovalis duabus lineis perpendicularibus & una transversa in sex areolas distinguitur, quibus media gentilis particula incumbit. Secundum & quartum laterculum ornat *Moguntina rota* cum sex radiis, primum & ultimum *Clavis Wormatiensis*, tertium *crux* argentea in solo caeruleo Episcopatum Spirensis designans & quartum *Castrum* cum pedo & incumbente corona, qua notatur Praepositura Weissenburgensis *Wassgoviæ* ad *Lutram* amnem ex *Vogesso* in *Rbenum* proferantem. Gentile scutulum jam supra descriptum. A scuti latere dextro Gladius, a sinistro pedum cernitur, scuto impositus est pileus Electoralis cui super eminent *crux* Archiepiscopalis. In peripheria sigilli legitur: **LOTHAR. FRID.** D. G. S. S. MOG. ARCHIEP. S. R. J. PER. GERM. ARCHICAN. PR. EL. EP. WORM. ET SPIR. P. W. ET O.

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is scattered across the page and cannot be transcribed.]

221.

Cöngen. A. M.

211.

Duo subjungimus diplomata sigillo hujus
Archiepiscopi munita.

I.

PRECES ARCHIEPISCOPALES AD MO-
NASTERIUM *VETERIS CELLÆ MOGUNTIAE*.

Nos *Lotharius Fridericus* Dei gratia S. Se-
dis Mogunt. Archiepiscopus, S. R. I.
per germ. Archicancellarius & Princeps Elec-
tor, Episcopus Wormatiensis & Spirensis,
Præpositus Weisenburgensis, & Odenheimen-
sis, Religiosæ Abbatissæ nec non conventui
Veteris Cellæ in civitate nostra Moguntina in
Christo devotis salutem in Dno sempiternam,
& præsentibus fidem indubiam adhibere. Cum
secundum antiquam laudabilemque consue-
tudinem diutissime observatam sælicis recor-
datinis Prædecessores nostri Archiepiscopi
Moguntini post initia Inthronisationum ad Col-
legia Conventus & personas quaslibet, qui-
bus de Beneficiis ecclesiasticis disponendi jus
esset, preces suas primarias emittere consue-
verunt, in favorem eorum, quos dignos sta-
tuissent ad consequendum Dignitates, Cano-
nicatus, Præbendas, aliaque beneficia ad dis-
positionem eorundem Collegiorum, Conventu-
um aut Singularium personarum spectantia,
atque hujusmodi precibus a Collatoribus &
Collatricibus præfatis paritum fuerit, reve-
renterque datus sit, ut decuit, locus: Inde
majorum vestigia solitumque beneficentiæ
Officium prosequentes, primarias hujusmodi

Preces nostras in favorem venerabilis & illustri-
 stris *Francisci Georgii Baronis a Schænborn*
 Ecclesiæ nostræ Metropolitanæ Moguntinæ
 Custodis, devoti Nobis in Christo dilecti in
 vos decernere decrevimus, porrigimus ac
 emittimus, per præsentés vos adhortantes,
 quin imo in virtute sanctæ obedientiæ requi-
 rentes ac pro jure consuetudinis Ecclesiæ no-
 stræ mandantes, ut præfatum *Franciscum*
Georgium Baronem a *Schænborn* virtute hu-
 jusmodi nostrarum precum primariarum ad
 Beneficium ecclesiasticum de vestra ordina-
 tione nominatione aut quavis alia dispositione
 conjunctim vel divisim existens, si quod va-
 cat ad præfens, vel quam primum vacaverit,
 & prædictus *Franciscus Georgius* Baro a
Schænborn per se vel suum aut suos legitimos
 procuratorem aut procuratores duxerit ac-
 ceptandum, admittatis, nominetis, aut de eo
 provideatis, etiam si Canonicatus præbenda
 Dignitas vel officium simplex vel curatum exi-
 stat, & hoc eidem, quantum Vobis jus est,
 conferatis, illumque in possessionem corpora-
 tem inducatis, quo magis honoribus, fructi-
 bus, aliisque juribus plenarie & sine contra-
 dictione fruatur; circa prædicta reverentiæ
 officiique debitum eatenus præstituræ, ut con-
 tempta contumacia pro merito obedientiæ ve-
 stræ apud nos jure possitis commendari. Nos
 vero arduis Ecclesiæ nostræ negotiis inten-
 dentes ideoque ulteriori prosecutioni minus
 intendere valentes honorabilibus devotis & fi-
 delibus nobis in Christo dilectis iudicibus no-
 stris

stris generalibus Moguntinis committimus vi-
ces nostras, omnia & singula suprascripta pro-
sequendi exequendi & faciendi, quod statue-
rint, ecclesiasticam per censuram firmiter ob-
servari. Consummatis tamen semel precibus
nostrum ius nobis expresse in reliquis refer-
vantes. ^{Datum} In aede nostra S. *Martini* in ci-
vitate nostra Moguntina sub secreto nostro
presentibus appenso die vigesima mensis Maji
Anno Dni Milleimo Sexcentesimo Septuage-
simo tertio.

Ex mandato eiusdem Epi^{mi} &
Celsi^{mi} Principis ac Domini
Dni *Lotharii Friderici* Ar-
chiepiscopi & Elect. Mog.
Epi. Wormat. & Spir. Prop.
Weisenb. & Odenheimensis.

C. R. v. *Station. Vic. Gen.*

II.

**ANSELM FRANTZ FRIDRICH VON
INGELHEIM DOMCAPITULAR WIRD CAM-
MERER DES WELTLICHEN GERICHTS ZU
MAINZ.**

Wir *Lotharius Friderich* von Gottes Gna-
den des Heyl. Stuels zu *Mainz* Ertz-
bischoff des heyl. Röm. Reichs durch Germa-
nien Ertzcantzler und Churfürst, Bischoff zu
Worbms und *Speyer*, Probst zu *Weisenburg*
und *Odenheimb* &c. Beckennen und thun
kund

kund öffentlich mit diesem Brieff, daß Wir den Ehrfamen unsern Dhombcapitularn und Ertzpriestern unsers Dhomb-Stifts in unserer Statt *Maintz* lieben andächtigen und getrewen *Anselm Franz Friderich von Ingelheim* in ansehung seiner uns und unserm Ertzstift *Maintz* bishero erwiesener getrewer und fleisigen diensten, die Er auch hinführo zu leisten erprietig ist, und wohl thun kan, soll und mag, von besondern gnaden zu Unserm und Unsers Ertz-Stifts Cämmerer unsers weltlichen Gerichts in Unserer Statt *Maintz* aufgenommen, gesetzt, und gemacht, und Ihme solch Unser Cammeramt befohlen haben, und thun das hiemit und in Krafft dies Brieffs, also daß er dasselbig unser Cammeramt mit allen und yeder seinen Ehren, Würden, Rechten, Freyheiten Herkommen und Gewonheiten haben und gebrauchen, und das nach seinen besten Sinnen und Vermögen, insonderheit der von unserm vofahrn Ertzbischoff *Wolfgang* lobseeligster gedächtnus under dato 11. Septembris 1598. wie auch von Unserm nechsten Herrn Vofahrn aufgerichteten Ordnung gemes, und was von Uns und Unsern Nachkommen weiters befohlen und verordnet werden möchte, versehen und handhaben, auch einem yeglichen, dem reichen als dem armen Recht von Ihmē gedeyen und widerfahren lassen, und das umb keiner Mied - Schanck, Gab, noch anders willen nit Verziehen, faumen noch hindern solle, als wie von alters herkommen, geübt, ge-
brauch-

bräuchlich und recht ist, dabey Wir Ihn dan auch gnädiglich handhaben schützen und schirmen sollen und wollen ohn gefehrde. Darüber hat Er nun *Anselm Frantz Fridrriich* von *Ingelbeimb* Uns in Trewen gelobt und leiblich einen Ayd zu Gott und den Heiligen geschworen, Uns und Unserm Ertzstift trew sold gehorsamb und gewertig zu sein, Unsern und Unsers Ertzstifts Schaden zu warnen, frommen und bestes zu werben, dem beruhrten unserm Cammeramt getrewlich für zu sein, und seinen besten Verstandnus zu versehen, auch alles das zu thun und zu vollezihen, das von Ihme obgeschrieben, und ein getrewer Cammerer seinem Herrn schuldig und pflichtig ist, sonder alle gefehrde und argelist.

Gebieten diesem nach allen und yeglichen Unsers und Unsers Ertzstifts Schultheissen und Richtern Unsers Weltlichen Gerichts in unserer Statt *Maintz*, auch den andern Gerichts Personen und Bedienten, das sie den mehrgemelten *Anselm Frantz Friderich* von *Ingelbeimb* also für unsern Cammerer halten und ehren, Ihme auch damit und mit allen seinen Rechten und Zugehörungen von Unfertwegen gewärtig sein, wie das Recht, und von Alter herkommen, gebraucht und geübt ist, und obangezogene Ordnungen alles ihres mehrern Inhalts ausweissen, sonder alle Gefährde. Und umb solcher seiner Dienst willen versprechen Wir Ihme lährlichs von unser Renthen Luneks vierhundert gulden vor seine Befoldung reichen zu lassen. des zu Urkund

XXX

künd haben Wir Unser Cantzleysecret In siegel
an dießen Brieff thun henken, der geben ist
zu St. Martinsburg in Unser Statt Mainz den
23ten Octobris Anno Domini Millesimo Sex-
centesimo Septuagesimo quarto.

Lotharius Fridericus A. E. Mog.

LII.

S I G I L L O M
D A M I A N I H A R T A R D I

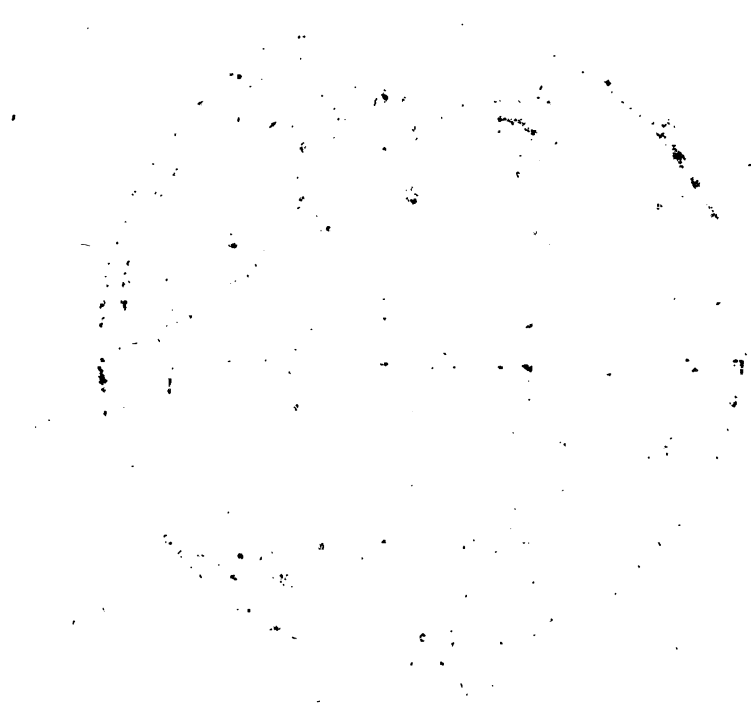
ARCHIEP. MOGUNTINI

ab an. MDLXXV — MDCLXXIX.

Sigilli hujus majoris aut, ut vocant, Maje-
statici dispositio eadem cum priori, si or-
natum Archipræsulis & reliqua spectes cura-
tius a dextris scuti quadrifidi, quadram pri-
mam & quartam *Rota Moguntina*, secundam
& tertiam *Clavis Wormatiensis* exornant, a
sinistris scutum cœruleum palo argenteo inter-
stinctum, quod illustris familiæ de *Petra* sive
von der Leyen symbolum est, & Galeæ super
impositus inter alas expansas cœruleas foliolis
argenteis sparsas canis argenteus cernitur. si-
gillum hanc refert inscriptionem: *DAMIA-
NI HARTARDI S. S. MOG. ARCHIEP.
S. R. J. P. G. ARCHICANC. ET PRINC.
ELECT. EP. WORM.* De hac antiquissi-
ma familia in Dedicacione Annalium Treviren-
sium *Brouveri* facta ad *Carolum Casparum*
Elec-

Cötinger J. H.

Electorem Trevirenses, Moguntini nostri Germanum hæc leguntur — cum generis vestri sector primordia, quod Latio quidem sermone a *Petra*, vernaculo ac Germanico a *Leyen* aut *Leyanis* (ut Romano more terminem) deducitur, præclarissimis illud jam olim Heroibus constat esse nobilitatum atque illustratum. Non evolvam hoc in loco ex antiquissimo Rerum Germanicarum scriptore *Cornelio Tacito*, eiusque libro Undecimo, Equites Romanos illustres, quibus *Petra* cognomen, qui haud multo post Christum sub *Claudio* Rom. Imperatore floruerunt: Non producam *Sigismundum* a *Petra* cum uxore *Magdalena* de *Pyrmont* sub *Ottone* I. Imperatore in lustro Nobilitatis *Merspurgi* ad *Salam* celebratum; ille certior propiorque Nobis stirpis vestræ heros, heresque fuit *Wolframus* de *Petra*, quem altera post *Sigismundum* ætate sub *Comrado* II. Imp. Trevirensium Annales memorant anno Christi MCLI. inter cæteros Comites nobilesque subscripsisse ut testem sententiæ in causa Abbatiae *S. Maximini* tempore *Hilini* Episcopi latæ; quo jam tempore floruisse vestræ familiæ Majores ac sub alterutro vel de *Petra* vel *Leyano* celebratos nomine, vix censeo ambigendum. Nam eidem *Wolframo*, ut coætaneum, sic consanguineum fuisse *Henricum Leyanum* e nobili profapia creatum anno salutis MCXLV. Leodienfium Episcopum, qui pessumdatam, flagitiosa multorum Ecclesiasticorum vita, religionem, pietatemque sub *Alberone* decessore suo,

fuo, laudatissimis institutis moribusque rursus erexit. &c.

Sigillum minus quadripertitum in area prima & quarta *Rotam* Moguntinam, in secunda & tertia *Clavem* Wormatiensem & in medio scutulum cum lapide fissili illustris huius familiae symbolo refert una cum pileo Electorali, cruce, gladio & pedo. Inscriptum est sigillo: **DAMIANI. HARTARDI. ARCHIEP. MOG. S. R. I. PER. GER. ARCHICANC. PR. EL. EP. WOR.**

CESSION UND UBERGAB DES FLECKENS ASTHEIM AN DIE DOMDECHANAY ZU MAYNZ DE 1675.

Wir *Damian Hartardt* von Gottes Gnaden des heiligen Stuls zu *Mayntz* Ertzbischoffs des heiligen Römischen Reichs durch *Germanien* Ertzcantzer und Churfürst Bischoff zu *Worms* &c. Vrkunden und bekennen hiemit gegen jedermänniglich, demnach durch beglaubte Brieffschafften zu Gnügen dargethan und erwiesen worden, das der Flecken *Astheim* jenseit Rheins, welchen unsern Vorfahren ahm Ertzstift Christmildesten ahndenckens bishero possedirt vndt genutzt, vnserer Dohmdechenei alhie sambt aller Gerechtig- vnd herrlichkeit (das Gericht ausgenohmen) vor Alters zu vndt angehörig gewesen, vnd dahero bey jüngster Churfürstl. Capitulation §. 56. declarirt vndt versehen worden, das beruhrter Flecken *Astheim* gedach-

ad. LII

dachter vnserer Dohmdecheneß widrumb ab-
getretten vndt eingeraumbt werden. solle, dasß
Wir es solchemnach bey ahngeregter Chur-
fürstlichen Capitulation allerdings gnedigst be-
wenden lassen, vndt wollen, dasß sothaner
Flecken mit denen Vnderthanen Jurisdiction
vndt Bottmessigkeit, auch allen emolumen-
ten nutzbarkeiten ahh accis vmbgeldt, fre-
vel vndt dergleichen sambt allen ubrigen
recht vndt Gerechtigkeiten inn- vndt aussere-
halb des Fleckens, soweit dessen Gemarkung
sich erstreckt, wie solche unssere in Gott ru-
hende Vorfahrn ahm Ertz- Stiff possedirt vndt
genossen, gedachter vnserer dohmbdecheneß
ietzo vndt kunfftig eigenthumblich sein vndt
verbleiben solle, ohne eintrag vnser, auch
vnserer successorn vndt sonsten männiglichss.
Doch haben wir vns vndt vnserm Ertzstiff
bey solcher Cession vndt Vbergab austruck-
lich bedingt, vndt vorbehalten, Erstlich die
Landtsfürstl. Hochheit ahh geleidt, reisßfolg,
Musterung vndt appellation, sodan vndt vors
Andere, das Peinliche Gericht vndt hohe
Centfälle, so ohne geldtbues ahh leib ge-
strafft werden, auch drittens vndt endlichen
die Reichstewer, zoll sambt der helfft der
Schatzung vndt anderer ahhlagen, aussere-
welchen reservaten von seitten vnser Ertzstiffs
ahh mehr beruhrtem Flecken *Astheim* vndt
dessen pertinentien iezo vndt zu kunfftigen
ewigen tagen ferner nichts prætendirt oder
gefordert werden soll. Hingegen ist ex parte
vnserer Dohmdecheneß vff alle diejenige præ-

tenfionen hiemit renunciirt vndt verziehen worden, welche dieselbe wegen dern durch allhiefige fortification eingezogenen Gütter vndt abgangenen zinsfen rhentzen vndt Gefälle, wie die nahmen haben mögen, formiren könte, also vndt dergestalt, das alle solche prætenfiones hiemit aufgehoben vndt gegen vnsern Ertzstift ferner nit ahngezogen vndt gesucht werden sollen. Vrkundt dessen seindt gegenwertiger respectiue Vbergab vndt verzieckh zwey gleichlautende exemplaria verfaffet vndt vns dem Ertzbischoff vndt Churfursten eigenhendig vnterschieden auch neben vnserm Dohmcapitul vndt Dohmdechant verfiglet worden. So geschehen zu St. *Martinsburg* in vnser Statt *Maintz* den zwey vndt zwanzigsten Iuli Anno Sechzehnen hundert fünf vndt Siebenzig.

(L. S.) (L. S.) (L. S.)

LIII.

S I G I L L U M
C A R O L I H E N R I C I

ARCHIEP. MOGUNTINI

• 17. Jan — 16. Sept. MDCLXXIX.

Sigillum majus eandem formam ac dispositionem, eundemque ornatum exhibet, quem paulo ante descripsimus a latere dextro scutum quadripertitum cum rota & clavibus jam
sepe

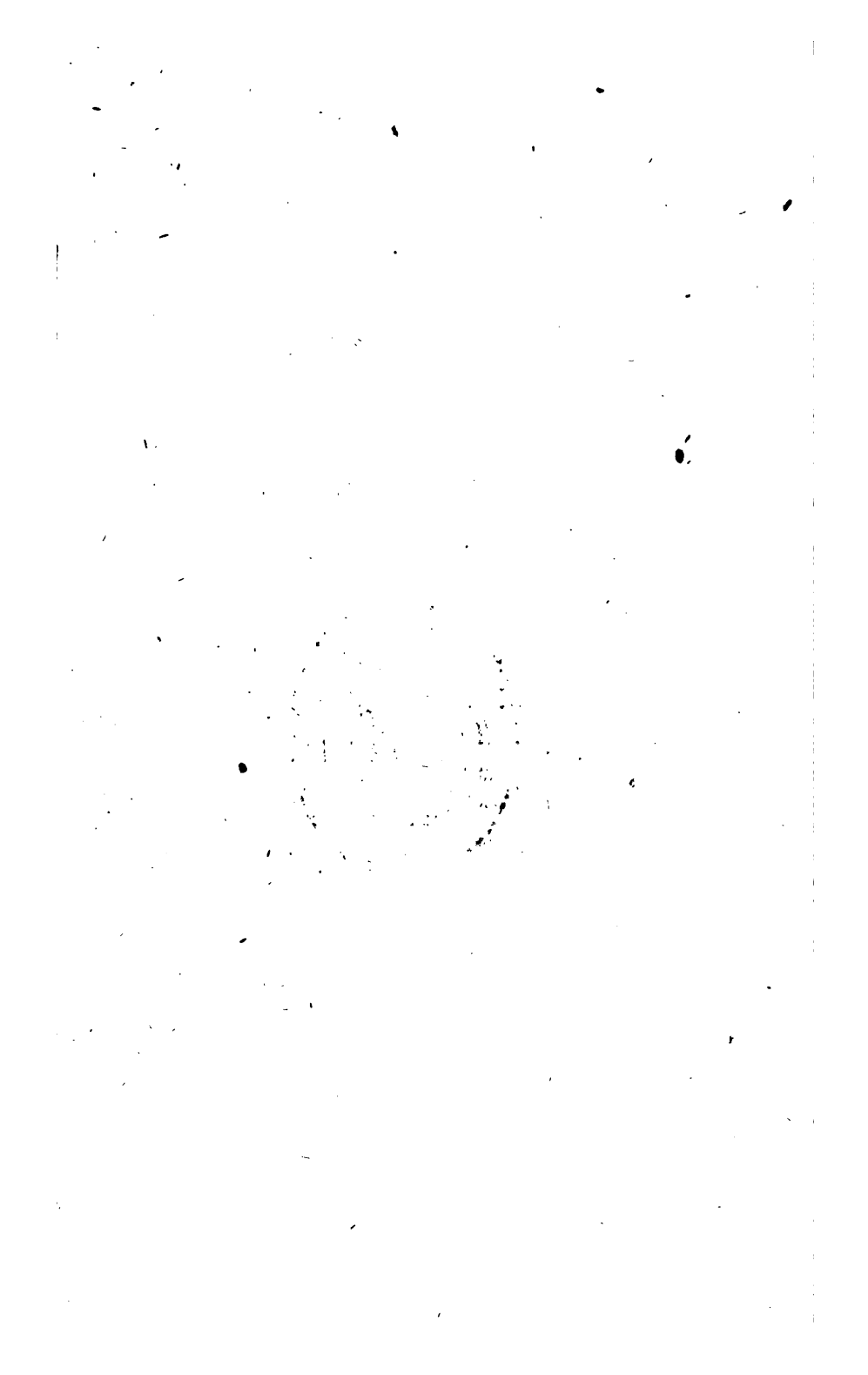
L.HI.

Crongen sc:dl:

213.

sepe nominatis. a sinistro aliud quadripertitum apparet, cujus prima & quarta areola rubea continet baltheum cochleatum coeruleum, quem utrinque comitantur ternæ cruciculæ aureæ; secundus & tertius laterculus itidem rubeus refert terna cornua venatoria ex argento; Media his areolis imposita parmula argentea cum tribus conchyliis seu conchis marinis nigris. Baltheus cochleatus, *Winnebergium*, cornua *Beilsteinium* & conchæ (meer-muschlen oder Austern-schaalen) symbolum sunt *Metternichium*. Galeam impositam cygnus *Metternichius* & alteram caput cum collo Capricorni *Winnebergius* apex exornant. Hæc est sigilli inscriptio: **CAROLUS HENRICUS. D. G. ARCHIEP. MOG. S. R. I. PER. GER. ARCHI. PRINC. ELECT. EP. WORM.**

Sigilli minoris forma & dispositio similis est minori sub num. LII. quadripertitum scutum refert rotas, claves cum scuto familiæ posito in medio etiam quadripertito superius descripto. Hæc in sigillo leguntur: **CAROLUS HENRICUS ARCHIEP. MOG. S. R. J. PER. GERM. ARCHICANC. PR. EL. EP. WOR.**

LEHENBRIEF DES KURFURSTEN CAROLI HEINRICI UBER DAS ERBKAMMERER-AMT DES ERZSTIFTES MAINZ. DE 1679.

Wir *Carl Heinrich* von Gottes Gnaden des heiligen Stuhls zu *Maynz*, Erzbischof,

schöf, des heiligen römischen Reichs durch Germanien Erzkanzler und Kurfürst, Bischof zu *Worms* &c. Bekennen und thun kund öffentlich mit diesem Brief, das Wir uf tödtlichen hintritt unfers in Gott ruhenden nächsten vorfahren Herrn *Damian Hartardts* Erzbischoffen und Churfürsten zu *Mainz* chriestmilden Andenkens, dem wohlgebohrnen unsern lieben getreuen *Philipps Emerichen* Grafen von *Metternich*, *Winnenburg* und *Beylstein*, Herrn zu *Nauenhaimb*, *Gaulsheim* und *Koenigsuuart*, Röml. Keysserl. Mayst. Cämmerern, Generalwachtmeistern, und Oberisten, auch Burckgraffen zu *Eger*, vor sich und seine eheliche Mannliche Leibs-Lebens-Erben, Unser Erbkammerer Amt, beneben denen hienachbeschriebenen Lehenstücken gnädiglich geliehen haben, leihen Ihme auch das und dieselbe hiemit und in Kraft dieses Briefes, allermassen Unser zweiter hochseeliger Vorfahrer Herr *Lotharius Friderich* Erzbischof und Kurfürst zu *Mainz*, Ihne *Philipps Emmerichen* Grafen von *Metternich* im Jahr Tausend sechshundert, siebenzig drey den zwanzigsten Monaths Tag Septembris mit Vorwissen und Bewilligung der würdig und Ehrsamten unserer lieben andächtigen Dechant und Capituls unfers Domstiftes in unserer Stadt *Mainz*, zum erstenmahl damit belehnet hat, Inhalts Ihrer Liebden seligen Lehenbriefes von Wort zu Worten hernach geschrieben also lautend: Wir *Lotharius Friderich* von Gottes Gnaden des heiligen Stuhls

zu *Mainz* Erzbischof, des heiligen römischen Reichs durch Germanien Erzkanzler und Kurfürst Bischof zu *Speyer* und *Worms*, Probst zu *Weisenburg* und *Odenheim*, thun kundt und bekennen hiemit öffentlich, als dies hernachgeschriebene Manlehen, nemlich die Dignitaet und Würde Unser und Unsers Erzstiftes und Churfürstenthumbs *Mainz* Erbcammerambt schon von geraumer Zeit durch tödtlichen Abgang weilandt *Thomas Rüden* von *Collenberg* nachgelassenen Mannstammens eröffnet, und vacant worden; dero wegen bey Unserm negsten Vorfahr ahm Erzstift weilandt Herrn Erzbischofen *Johann Philippsen* Christ- und Lobseeligen Gedächtnuß der wohlgebohrne Unßer lieber getreue *Philipp* *Emerich* Freiherr von *Meternich*, *Winneburg* und *Beilstein*, Herr zu *Königsvarth* und *Gaulshamb*, Röm. Keyß. Mayß. Cammerer, Obtister und Burkgraff zu *Eger*, erschienen und unterthänigst gebetten, Se. Liebden geruhen wollten, Ihme als ältesten seines Geschlechts nicht allein für sich, und dessen eheliche Mannliche Descendenten sondern auch in Kraft vorbrachten Gewalts, für seinen Bruder den würdig und wohlgebohrnen unsern Domscholaster zu *Mainz* und Chorbischoffen zu *Trier*, lieben andächtigen und getreuen *Carl Heinrichen* Freiherrn von *Meternich*, *Winneburg* und *Beilstein* Herrn zu *Königsvarth* und *Gaulsheimb*, solch Erb-Cammererampt, auch hienachfolgende durch ebenmäßiges Absterben Ihrer deren von *Met-*

ternich, Mutter Bruders seel. weilandt. des Wohlgebohrnen *Heinrich Bræmbffers* von *Rüdesheimb*, Freyherrn Unseres Herrn vordere seel. Geheimen - Raths, hofrichters und Vitzdombs in Unserer Stadt *Maintz*, als letztlebenden seines Stammes und Nahmens, Unssern Ertzstift lediglich wieder eröffnet: undt heimbegefallene weithere Lehenstück ex nova gratia zu rechtem Mannlehen gnediglich ahnzusetzen, und zu verleihen, deren Underthanigste Bitt Ihre Unseres Herrn Vordere seel. Liebden zwar in gnaden ahngesehen, undt mit Vorwissen undt Einwilligung der Würdig und Ehrsumen Unserer lieben Andächtigen Dechandt undt Capituls unssers Domstiftes alhier, aus bewegenden Uhrsachen darein auch consentirt haben, aber wegen Ihrer Lden inmmittels eingefallenen Todfalls die wirkliche Belehnung ihren Fortgang nicht erreichen mögen; Dannenhero obgedachter *Philipps Emerich* Freyherr von *Metternich*, *Winnenburg* und *Beilstein*, Uns weniger nicht in Underthänigkeit gebetten, wir als der successor bey so beschaffenen Dingen gnedigst geruhen wolltén, Ihme für sich, undt seine Eheliche Mannliche descendenten und Leibs - Lehens - Erben, auch seinen Bruder obgedacht, mit mehr berührtem Erbcammerämbt, und denen hienachbenannten Lehenstückhen gnediglich zu belehnen, das daher Wir solche seine gehorsame Bitt, auch die getrewe dapffere nutz - undt erspriessliche Dienste, welche ihr Vetter der allhier gewese-

weſene Dombprobſt *Johann Reinhardt* Frei-
 herr von *Metternich* ſeel. wie auch Ihr Vater
Wilhelm Freiherr von *Metternich*, *Winne-*
burg undt *Beilſtein* als geweiſener Obermar-
 ſchall, und ſelbige ganze Familia, abſonder-
 lich auch ſie beyde Gebrüdere, ſelber, Un-
 ſern Herrn Anteceſſorn und Unſerm Erzſtift,
 auch Uns in mancherley Begebenheiten, bey
 Kriegs - und Friedenszeiten, viel Jahr hier
 wirklich undt ſcheinbarlich, mit Darſtre-
 ckung des Ihrigen geleiſtet haben, und noch
 weiter zu erweiſen willig und erbiethig, Sie
 auch ſamdt ihren Erben undt Nachkommen
 Wohl thun können ſollen undt mögen, glei-
 chergeltalt in Gnaden angeſehen, undt haben
 darauf mit obberührtes Unſers Dombcapituls
 vorbewußt und bewilligung, Ihme Freiherrn
Philipps Emerichen von *Metternich* für ſich,
 ſeine Eheliche Männliche Descendenten undt
 Leibs - Lehens - Erben, Wie auch mehr ge-
 dachtem ſeinen Brüdern, erſt beſagtes Un-
 ſers undt Unſſers Erzſtifts undt Churfurſten-
 thumbs *Maintz* Erb - Cammeramt mit allen
 ſeinen herrlichkeiten, Rechten und Gerech-
 tigkeiten, deſgleichen dieſe hernachbeſchri-
 bene Stuckhen, Guter, Renthen, Rechten
 und Gefälle zu *Rüdesheimb* (welche vormals
 das Geſchlecht der *Broembſſer* von *Rüdes-*
heim zu Mannlehen gehabt und getragen,
 undt wie vorgemeldet, ohnlengſt durch Ab-
 ſterben weilandt des Wohlgebohrnen *Hein-*
rich Brömbſſers von *Rüdesheimb*, Freyherrn
 ſeel. lediglich wieder eröffnet und heimbe-
 fallen

fallen gewesen, wir solche in neuerlicher Zeit durch Verfügung mehrbesagter Gebrüder von *Metternich*, von Unsserm Schultheissen und Gericht zur *Rüdesheimb*, wegen Abgang der Uralten nahmen, Orth und Nebenläger erneuert auch solcher Abgang und Mangel deren sich nicht mehr befindlicher Lehenstücke, durch die Brombsferische Erben anderwertig mit einem Aequivalent, nach besag der darüber Ihnen von *Metternich* zugeställten, undt zur Unsserer Lehenregistratur übergebenen gerichtlich beschriben - und versiegelter Specification, als hernach folget) zu rechtem neuen Mannlehen ex nova gratia gnediglich conferirt, geliehen und gegeben, conferiren auch, leihen und geben ihme *Philipp Emerichen* Freiherrn von *Metternich* für sich, und alle diejenige, wie obgemelt, solches alles hiemit und in Kraft dieß Brieffs, was wir Ihme daran aufs Gnaden und von Rechtswegen leihen können, sollen oder mögen, und sind dieß die Güther, Renthen, Rechten und Gerechtigkeiten, nemblich; besag uhralter auch jüngerer Brombsferischer Lehenbrieff, ein Hoff zu *Rüdesheimb* in der Niederngassen under den MÜNCHEN von *Erpach*, so vor alters verfallen, und nunmehr zu einem Garten gemacht; Item ein halber Morgen Weingarts ahn der helde, so weilandt *Elßgen* von *Maintz*, wie auch der halbe Morgen Weingarts, so *Cuntz Hesse*, wie ingleichen ein Viertel, so *Frankb* von *Heimbach*, undt noch ein Viertel daselbst, so *Cuntz*

zu dem *Stein* um das Drittel ingehabt werden nunmehr ersetzt mit nachbeschriebenen sechs-Vierteln, worunder *Jacob Juncker* von Einhundert und acht und vierzig Ruthen daselbst am Heldepfad gelegen, das dritte gibt, geforchet oben zu *Andreas Scheurer* darzue gibt ietztbefagter *Andreas Scheurer* aufs fünf- und vierzig Ruthen dasselbst gelegen, das dritte, geforcht unten zu *Jacob Juncker*, summa, Einhundert drey undt neunzig Ruthen, jedes Viertel zu dreifig Ruthen gerechnet; alte Maafs thut Sechs Viertel dreyzehn Ruthen; Dessen der Rach Acht Ruthen haltend eingerechnet worden: Item anstatt eines Viertel Weingarts in der Heldte, so *Johann Brombser* gehabt, wirdt hinfuro von Brombserischen Weingarten im Berg, das Paris genannt, ein Viertel abgefondert, und obbenannten Gebrudern von *Metternich* gegeben, das also in Summa in dem Berg sieben Viertel altmaafs befindlich, darahn sechs Viertel drittelbahr seindt: Item als vormalß *Elßgen* von *Maintz* drittel geben von einem Morgen ahm *Rheinstein* geforchet *Johann Brombser*, so gibt hinfuro *Niclas Richters* Wittib das dritte aus vierzig Ruthen, geforchet nach *Rüdesheimb*: die *Brombserischen* Erben, und nach *Afsmushausen*, eben dieselbe Erben: Item wird aus den *Brombserischen* Weingarten, alwoh bey dem Keller *Wolf* 10. ein drittel Weingarten eingezogen worden, Ihnen von *Metternich* ietzo zugemessen Achtzig Ruthen, geforchet nacher Waldt *Friedrich*

rich Schaeffer, thut Summa Einhundert und
 zwanzig Ruthen, jedes Viertel zu dreißig
 Ruthen gerechnet, und macht also einen
 Morgen: Item als vermög alter Lehenbrieff
Peter Bub das drittel geben, von einem hal-
 ben Morgen Weingarten am niedrigsten Holz-
 weg, desgleichen *Friderich Francken* Eidam
 von einem halben Morgen zwischen den zwen
 Holzweegen, desgleichen auch *Kneuffgen*
 von einem Viertel ahn Holzweg bey *Dauden-
 haussen* heiligen Häuflein, thut zusammen
 Einhundert und fünfzig Ruthen, welche Pfl-
 egen aber allesamt ohnbekannt seindt; So ha-
 ben sie von *Metternich*, von denen Bromb-
 ferischen Erben, vordiesem auf sechs Viertel
 sich belauffenden Abgang und Wüftungen be-
 kommen zwey Viertel drittelbahre Weingar-
 ten altmaafs thuet sechzig Ruthen, thuet
 Summa mit denen zwischen undt ahn den Holz-
 weegen gelegenen Weingarten, und negstbe-
 melten sechzig Ruthen, zweyhundert und
 zehen Ruthen, welche Ihnen von *Metter-
 nich* in nachfolgenden Weingarten ersetzt wor-
 den, nämlich: *Michel Scheurer* gibt drittel
 aufs sechs undt achtzig Ruthen Weingartens
 ahn Holzweg, geförchet oben der Kühe-
 weeg, Imgleichen *Iohannes Heiven* Wittibe
 soll künfftig geben, das drittel aus Neun-
 undt virzig Ruthen ahn Holzweg geforchet,
 oben *Niclas Muthung*, unden der Pfadt,
 Imgleichen *Iohannes Weifs* soll künfftig geben
 das drittel an einem Weingart bey *Dauden-
 haussen* heiligen Häuflein, geforchet oben
 Iohan-

Johannes Heefs und *Johannes Itzstein* gewalt-
 bott hält drey undt dreißig Ruthen; imglei-
 chen er *Johannes Itzstein* soll künftig geben
 das drittel aus einem Weingarten bey *Dau-*
denbaußen heiligen Häußlein geforchet oben
Johann Weifs, under *Lobrenz Brumken* Doch-
 ter, hält zwey und funfzig Ruthen, thuet
 Summa zwey-hundert und zwanzig Ruthen:
 Item würdt in altem Lehenbrieff beschrieben
 ein halber Morgen Weingarts hinder *Wörner*
Brombers haufs und weil sich hinder einem
 alten *Bremserischen* Haufs ein halber Morgen
 Weingarts altmaafs sambt einem Baumstück-
 lein von Acht Ruthen befindet, verbleibt
 solches denen von *Metternich*, und hält acht
 und sechzig Ruthen, geforchet nach *Juncker*
Bossenburg zu das Closter *Marienhausen*:
 Item würdt im alten Lehenbrieff eingeführt
 ein Morgen Ackers im Sandt, weil aber der
 Name solcher Pflieg auch erloschen, so würdt
 der Abgang Ihnen von *Metternich* ersetzt mit
 einem Morgen Ackers uff der Lach, gefor-
 chet unden zu dem von *Ochstein*, oben zu
 dem von *Ridder* zu *Groenstein*; Item als auch
 im alten Lehenbrieff begriffen ein Haufs ge-
 gen der Obernburg in der Gassen, genant
 das Hewhaufs, so ist denen von *Metternich*
 darvor eingeräumt der Haufsplatz in *Rüdes-*
heimb, geforchet, *Juncker Bossenburg* nacher
Rhein die alte Burg, unden ab die gemeine
 Straffe: Item wirdt in altem Lehenbrieff ge-
 meldt ein Morgen Weingarten in den Dachs-
 löchern, indeme aber solche Pflieg vor dies-
 mahlt

mahl Oedt und Wüft, so haben viel benannte von *Metternich* sich des Orths umbzusehen, und nach Vermögen zu erholen: Item geben und leihen wir Ihme von *Metternich* zwölf Pfundt Geldts uff dem Ungeld zu *Rüdesheimb*: Item haben Wir Ihme zu Mannlehen geliehen, und die Gnadt gethan, das er in dem Forst Brennholz möge thun hawen, in sein Haufs ohne Geferde; Were es auch Sache, das er einen Sohn oder Tochter berathen wollte, So mögte er zwey oder drey Rehe in vorgemeltem Waldt thun fangen, ohne Laub, undt nicht mehr: Item wäre es auch, das *Ullner* zu *Ullenhauffen* wohneten, als vor Zeiten gewohnt haben, die sollen Ihme von jeglichem Radt ein Marck geben, und Ihme auch Krüeg und Döppen genug alle Hochzeit geben, in sein Haufs, uff die Maafs, wie es die *Brombscr* von *Rüdesheimb* jederzeit genutzt und genossen haben, Undt dieselbe *Ullner* sollen auch Recht haben, liegendt Windtfällig undt heimbuchen Holz zu hauen in dem vorgeschriebenen Forst: Item haben Wir ihme von *Metternich* zu Burcklehen geliehen, sechs Markh geldts, die zu *Ollen* gefallen seindt, Item zwoh Marck geldts Burcklehen zu *Ehrenfels*, die zu *Kidderach* uff der Beet gefallen seindt. Und der Eingangs befragte *Philipps Emmerich* Freyherr von *Metternich*, hat auch anjetzo vor sich, seine mannliche Eheliche Descendenten, wie auch in Vollnacht vorgenanntes seines Bruders Freiherrn *Carl Heinrichs*, vermöge übergeben-

benen schriftlichen Gewalts und Vollmacht, erwehntes Erbcammeramt, Gütter, Gerechtfame und Gefälle von Uns also zu Mann und Burklehen empfangen, darüber durch seinen Bevollmächtigten adelichen Anwaldt in treuen gelobt, und leiblich einen Eydt zu Gott und den Heiligen geschworen, Uns, Unfern Nachkommen undt Erzstift *Maintz* getreu holdt, gehörsamb, undt gewärtig zu seyn, Schaden zu warnen, frommen undt Bestes zu befördern, solche Lehnen getreulich zu verdienen, zu empfangen, darüber zu geloben undt zu schwören, so oft das noth geschieht, in aller massen Er das jetzo empfangen, darüber gelobt undt geschworen und einen Revers zuruckh geben hat, undt nemblich alles das zu thun, was mann ihrem rechten Herrn von solcher Mann undt Burklehen wegen zu thun schuldig undt pflichtig seindt, auch Lehens - Recht und Gewonheit ist; Wir haben jedoch in dieser Leihung ausgenohmmen, Unsser, Unsserer Nachkommen undt Erzstifts, Unsser Mann und eines jeglichen Recht, sonder Gefährde. Dessen zur Urkunt haben Wir Unsser Insiegel ahn dieffen Brieff thun henken, der geben ist zu *St. Martinsburg* in Unsserer Stadt *Maintz* den zwanzigsten Monathstag Septembris Anno Domini Millesimo sexcentesimo septuagesimo tertio; Und wir *Marsilius Gottfried* von *Ingelheimb* Dechant und Capitul gemeinlich des Domstifts zu *Maintz*, bekennen in Kraft desselben Brieff, das solche Belenung mit Unsserm

ferm guten Wissen, Willen und Verhängnuß zugegangen und beschehen ist, willigen auch also die hiemit und in Krafft dieses Brieffes, undt haben des zu Bekantnuß unseres Dhombkapituls Insiegel, so Wir zu den Sachen gebrauchen bey Hochgedachtes Unfers gnedigen lieben Herrn Insiegel gehalten, doch Uns, Unsere gemeine Præsents, ahn Unfern undt der Unsserigen sonderm Renten und Gefällen ohnschädlich, der geben ist im Iahr und Tag als obstehet, Weiters haben Wir Ihme *Philipps Emerichen* Graffen von *Metternich*, *Winnenburg* und *Beilstein* undt dessen Mannlichen Leibs-Lehens-Erben, uff seine ahn Uns gelangte underthänigste Bitte, undt in Ansehung der in vorgeschriebene in Unfers zweiten Vorfahren seel. Lehenbrieff ahngezogner getreuer nutz: und erspriefslicher Diensten, so dessen Vater und ganze Famili, Unfern Herrn Vorfahrer und Erzstift jedesmahl geleistet haben, Er Graff *Philipps Emerich* auch sambt seinen Erben und Nachkommen noch ferner zu thun erbietig ist, auch wohl thun können, sollen undt mögen mit Vorwissen und Bewilligung der würdig und Ehrfamen Unserer lieben andächtigen Dechant und Capituls Unssers Dombstifts in Unserer Statt *Maintz* ex nova gratia geliehen, zwey Fuder Zinsswein, welche aus Unsserm Sahl zu *Rüdesheimb* jährlich pflegen geliefert zu werden, so Uns und Unsserm Erzstift uff tödtlichen Abgang Weilandt *Henrich Bremfers* Freiherrn von *Rüdesheimb* apert

worden und heimbegefallen seindt, wie auch die also genannte alte Burck sambt dem darumb liegenden Graben zu gedachtem *Rüdesheimb*; welche den Klunckhardischen Erben umb gewissen jährlichen Zins erblich verliehen gewesen, Er Graff von *Metternich* aber von bemelten Erben ab - und eingelöst hat, leihen auch Ihme dieselbe hiemit undt in Krafft dieses Briefes, was Wir Ihm von Gnaden und Rechtswegen daran leihen sollen und mögen; Undt der mehrbenannte *Phillips Emerich* Graff von *Metternich*, *Wimmburg* und *Beilstein*, hat auch anjetzo vor sich und seine Mannliche Leibs - Lehens - Erben, absteigender Linie, vorbenannte sowohl in Hochgedachtes Unfers Vorfahren Lehensbrieff enthaltene; als auch die ex nova gratia ihme conferirte Lehen von Uns gebührendt empfangen, darüber in treuen gelobt, und leiblich einen Aydt zu Gott und den Heiligen geschworen, Uns, Unssern Nachkommen undt *Erzstift Maintz*, getreu, hold gehorsamb und gewärtig zu seyn, Schaden zu warnen und Bestes zu befördern, obgeschriebene Lehen getreulich zu verdienen, zu empfangen, darüber zu geloben, undt zu schwören, so oft das Noth geschicht, In allermaßen er die jetzo empfangen, darüber gelobt geschworen, und einen Revers zuruck geben hat, und sonst alles das zu thun, Was Mann ihrem rechten Herrn von Mann - und Burcklehens wegen zu thun schuldig und pflichtig seindt, auch Lehens - Recht undt
Ge-

Gewohnheit ist; Wir haben jedoch in dieser Leihung ausgenohmmen, Unsser Unserer Nachkommen und Erstift Unsser Mann und eines jeglichen Recht, sonder Gefehrde. Dessen zur Urkundt haben Wir Unsser Insiegel an diesen Brief hangen lassen, der geben ist zu *St. Martinsburg* in Unsserer Stadt *Maintz* den zweyten Monaths Tag Augusti Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo nono. Undt Wir *Marsilius Gottfridt* von *Ingelheimb* Dechant und Capitul gemeinlich des Dhombstifts zu *Maintz*, bekennen in Krafft desselben Brieffs, das solche neue Belehnung die zwey Fueder Sahlwein undt Burckh zu *Rüdesheimb* sambt dem Graben betreffendt, mit Unsserm guten Wissen, Willen undt Verhängnuß zugangen undt beschehen ist, willigen auch also darin hiemit undt in Krafft dieses Brieffs, Undt haben des zu Bekanntnuß Unssers Dhombcapituls Insiegel, so Wir zu den Sachen gebrauchen, bey hochgedachtes Unssers gnädigen lieben Herrn Insiegel gehängen, doch Unß, Unsserer gemeinen Präsents ahn Unssern undt der Unsserigen sondern Renthen und Gefällen ohnschadlich der geben ist im Jahr und Tag wie obstehet.

LIV.

SIGILLUM
 ANSELMI FRANCISCI
 ARCHIEP. MOGUNTINI
 ab an. MDCLXXIX — MDCXCV.

Sigillum Majestaticum priori sub num. LIII. simile. a dextris insignia Moguntina, a sinistris familiæ *Ingelheimicæ* cernuntur, nempe crux tessellata duplici tessellarum aurearum & coccinearum tractu. Galea imposita ornatur jugo expanso alarum nigrarum cruce tessellata scutaria exornatarum. Hanc exhibet inscriptionem: *ANSELMUS FRANCISCUS D. G. S. SED. MOGUNTINAE. ARCHIEP. S. R. J. PER. GERM. ARCHIC. ET. PR. ELECT.*

Sigilli alterius scutum quadripertitum rotas & cruces tessellatas suprafatas sistit. e lateribus supernis prominet cum gladio pedum & galeæ scuto tres imponuntur: Media cum mitra Archiepiscopali pulvinari imposita, anterior tecta pileolo Electorali rubeo, cujus ora reducta vellere pontici muris splendet, Rotam Moguntinam sustinet; extrema ornatur jugo expanso alarum nigrarum, cruce tessellata scutaria exornatarum. Inscriptio talis est: *ANSELMUS FRANCISCUS. D. G. S. SED. MOGUNT. ARCHIEPISCOP. S. R. J. PER GERM. ARCHICAN. PRINC. ELECT.*

Nov. Subsid. Pars. XIII. d CU-

CURIA PRÆPOSITURÆ AD S. STE-
PHANUM CIVITATI MOG. SUB CONDITIO-
NIBUS CESSA.

Nos *Anselmus Franciscus* Dei gratia sanctæ
sedis Moguntinæ Archiepiscopus sacri
Romani Imperii per Germaniam Archicancella-
rius, Princeps Elector. Universis & singulis,
quorum interest, aut quomodolibet interesse
poterit in futurum notum facimus per præsen-
tes. Cum sanctissimus in Christo Pater, ac
Dominus Dominus *Innocentius* sacrosanctæ Ro-
manæ & universalis Ecclesiæ divina providen-
tia Pontifex eius nominis undecimus, Domi-
nus noster clementissimus nobis per infra scrip-
tas litteras suas in commissis dederit, ut trans-
actionem seu concordiam inter *Gosvinnum Hall*,
collegiatæ nostræ S. *Stephani* in civitate no-
strâ Moguntina Præpositum ex una: & vice-
dominum atque senatum eiusdem civitatis no-
stræ ex altera partibus, ratione cuiusdam fun-
di seu prædii, antiquitus ad Præposituram S.
Stephani pertinentis, nunc vero pro Reipub-
licæ universæ commodo, & imminentium ne-
cessitatum sublevamine in Molam equinam
sumptibus ejusdem Vicedomini & senatus
conversi sub dato *Moguntiae* sexta Augusti
Anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo
tertio initas, atque præfatis litteris Apostoli-
cis verbotenus insertas, quatehus earum nar-
rata vera, & dictam transactionem sive con-
cordiam in evidentem Ecclesiæ nostræ S. *Ste-
phani* Præposituræ utilitatem cessuram com-
per-

pertum habuerimus, eandem cum pactis & conditionibus in ea appositis Authoritate Apostolica confirmaremus, approbaremus, & illi robur inviolabilis Apostolicæ firmitatis adjiceremus, nec non omnes & singulos juris & facti defectus, siqui desuper quomodolibet intervenerint, eadem Authoritate Apostolica suppleremus, non obstantibus ibidem allegatis constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, aliisque in contrarium conventorum quomodolibet concessis, confirmatis & innovatis, prout in iisdem litteris apostolicis, latius continetur, quæ de verbo ad verbum sequuntur. INNOCENTIUS P. P. XI. Venerabilis Frater salutem & Apostolicam Benedictionem. Exponi nobis nuper fecit dilectus Filius *Gosvinius Hall*, Præpositus sæcularis & collegiatae Ecclesiæ S. *Stephani* istius civitatis Moguntinæ, quod cum dudum penultimorum germaniæ bellorum tempore dicta civitas, a tunc existente asserto Rege sueciæ occupata fuisset, quædam domus ad Præposituram dictæ collegiatae Ecclesiæ legitime spectans diruta fuit, illiusque solum penes senatum eiusdem civitatis, ad effectum in eo ædificandi molendinum ita permittente bon. mem. *Joanne Philippo*, dum vixit, Archiepiscopo Moguntino sacri Romani Imperii Principe Electore Prædecessore tuo, remansit. Verum dictus *Gosvinius* Præpositus novissime apud Te institit, ut sibi soli seu fundi hujusmodi restitutio fieret, eaque de causâ inter ipsum *Gosvini* Præpositum ex una, & dilectos

etiam Filios senatum civitatis præactæ ex altera partibus inita fuit super præmissis, reservato tamen nostro, & hujus sanctæ sedis Apostolicæ beneplacito transactio seu concordia, ut eidem *Gosvino* Præposito pro suis prætensionibus summa octingentorum florenorum monetæ, illarum partium ad favorem dictæ Præposituræ investienda a præacto senatu præstetur cum diversis pactis & conditionibus, & alias prout uberius contineri dicitur in publico desuper confecto Instrumento tenoris, qui sequitur, videlicet:

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis amen.

Præsenti publico Instrumento pateat cunctis, notumque sit universis, quod Anno a Nativitate Christi Millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto. Indictione Romanorum septima, Pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris ac Domini nostri *Innocentii* divina Providentia Papæ eius nominis undecimi Anno eius Regiminis octavo die Mercurii quæ erat decima quinta mensis Martii, horas inter novem & decem ante meridianas admodum Reverendus ac amplissimus Dominus *Gosvinus Hall* Ecclesiæ collegiæ *S. Stephani* hic *Moguntiae* Præpositus coram me infra scripto Notario testibusque ad hoc specialiter requisitis videlicet honestis & discretis viris *Bartolomæo Meckel* & *Casparo Paur* civibus *Moguntinis* personaliter constitutus comparuerit, in manibus suis tenens mihi que tradens contractum in charta scriptum, inter nobilem Dominum vicedominum & senatum civita-

vitatis *Moguntinae*, & dictum Dominum *Gosvoinum Hall* Præpositum initum, rogansque, ut cum eis supra memoratis testibus nobilem & amplissimum senatum accederem, & ipsius intentionem super dicto contractu perciperem, cujus tenor fuit subsequens.

Posteaquam per Em^m Principem Electorem *Moguntinum Ioannem Philippum* piissimæ memoriæ nobis civitatis *Moguntinae* vicedomino & senatui serio imperatum fuit, ut in loco quodam, foro Boarico vicino, & ad Præposituram *S. Stephani* pertinente, pro Reipublicæ universæ commodis, & imminentium necessitatum sublevamine molam equinam construeremus, proinde id nobis ab Em^{mo} Principe Electore præsentis Clementissimo Domino nostro per rescriptum injunctum fuit, conventionem factam cum præfacto *S. Stephani* Præposito, prout justum fuerit, æquivalente alio locum hunc redimere, vel si sic visum fuerit, numerata pecunia comparare, pactum est, ut cum hujus temporis Ecclesiæ collegiatæ *S. Stephani* Præposito Domino *Gosvoino Hall*, quod præmemoratæ Præposituræ locum concernit, in utriusque partis conventionem amicabilem intrare licuerit, & prævia facta utrimque maturiori deliberatione, tum & Em^{mi} Principis Electoris Clementissimi Domini nostri, utpote ordinarii ratihabitione, libera voluntate, nulla intercedente vel coactione, vel ullius violento impulsu, tum & indubitata, sincera & præsentis ratione in eum, qui sequitur, modum, pacisci, ut videlicet

Primo sæpe præactus Præpositus *S. Stephani* pro se suisque successoribus supra memoratum locum, cum ambitu suo universo juribus & rationibus annexis & connexis, prout ea hactenus Præpositura tenuit, possedit, usa & fructa fuit, in nos communemque Rempubli- cam deliberata cessione, una cum omnibus beneficiis transferat, & remittat, ita tamen, siquando futuris temporibus contigerit, ut in hac civitate dictæ Præposituræ domus vel qualiscunque locus alius acquiratur, hic iisdem, quibus prior gavifus fuit, dotari debeat Privilegiis, & immunitatibus: tum vero etiam 2do ad majorem hujus rei securitatem & firmamentum super hunc contractum præsentem, consensum & ratihabitionem Pontificiam utpote necessariam apud sedem Papalem *Romæ*, quantum id mature poterit, obtineat, in manusque nostras tradat, nos vicissim non antequam cum traditio præactorum facta fuerit, jam sæpius prædicto *S. Stephani* Præposito octingentos florenos quemcunque horum 15 Baciis vel 60. crucigeris probatæ monetæ constantem in sui suorumque successorum utilitatem certa pensione annua elocandos, vel prout consultum magis visum fuerit, pro emendo alio prædio vel domo iterum applicandos, præinde & dicto loco constitutum ac præsentis sæpe nominatæ Ecclesiæ *S. Stephani* debitum censum, singulis scilicet annis duas libras & tres solidos Hallens. ab eo tempore quo ejus loci possessionem civitas habuit, sicut & in futurum deinceps exsolvamus, atque

que his ita positis Præposituræ hunc locum nos prout & contra par est emptione ad nos pertingentem ea ratione, qua Præposituræ hactenus, inperturbati possideamus, eo frui & gaudere, uti & in omnem alioquin modum quo Em^{mo} nostro ad urbis totius emolumentum & commodum visum fuerit, cum eo agere, pacisci & negotiari liceat, non secus, ac cum aliis urbis locis & bonis agere in more positum est, idque absque omni hominum litigio, turbatione, inhibitione, & impedimento, pro cuius rei fide & testimonio præsens contractus in duplo transcriptus, & ab Em^{mo} Principe Electore Domino nostro clementissimo tanquam ordinario, post utriusque partis humillimam supplicationem, tum deinceps & meo jam supra memorati Vicedomini nobilitatis insigni (quo & nos de senatu nunc quidem temporis, & in similibus causis utimur) denique meo pro tempore Præpositi *Gosvini Hall* consueto sigillo stabilitus, confirmatus & subscriptus, ac partium cuique exemplar communicatum est, Actum *Moguntiae* sexta Augusti Anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo tertio. Cum itaque officii mei publici ratio efflagitaverit, huic requisitioni morem gerere, hinc absque ulla dilatione a sumptis duobus prænominatis testibus eodem quadrante horæ ad locum consuetum senatorium, ubi nobilis & amplissimus senatus congregari consuevit, properavi, ubi senatum congregatum reperi, & eidem præmissis curialibus istum contractum seu consensum in-

finuavi petendo, an ipsi de illo constet, hic-
 que ad mentem ipsius compositus sit, qui
 affirmative respondens ait: *Emmum* Principem
 Electorem *Ioannem Philippum* P. M. pro
 bono publico curasse extrui in loco isto
 quaestionis ad Praeposituram S. *Stephani* spe-
 ctante molam equinam, modernum autem
Emmum Principem Electorem *Anselmum*
Franciscum ipsi injunxisse Domino Praeposito
 moderno aequivalente alio locum hunc redi-
 mere, vel numerata pecunia comparare, &
 quod hinc saepe dictus senatus cum praetacto
 Domino Praeposito pro redimenda vexa in
 narrata forma convenerit, & istum locum
 octingentis florenis redemerit. Haec omnia,
 uti acta & peracta sunt, testes meos memo-
 riae suae imprimere, & ubi & quodocunque
 id necessarium fuerit, fideliter attestari roga-
 vi, ego vero Protocollo meo ingrossavi, in
 quorum omnium fidem hoc praesens Instru-
 mentum publicum & authenticum desuper
 confeci, manuque propria subscripsi, con-
 sucto Notariatus mei sigillo communivi, ac
 Domino requirenti in hac authentica forma
 extradidi. Acta haec sunt *Moguntiae*, Anno
 Indictione, Pontificatu, Mense, die, hora,
 loco, ac praesentibus D. D. Testibus legiti-
 mis fide dignis ut supra. *Nicolaus Du Puis*
 sacris Caesarea & Apostolica Authoritatibus
 & in Archivio Romanae curiae immatricula-
 tus Notarius publicus ad hunc actum specia-
 liter rogatus, & requisitus. Quare *Gosvini-*
us Praepositus & senatus praedicti nobis hu-
 mili-

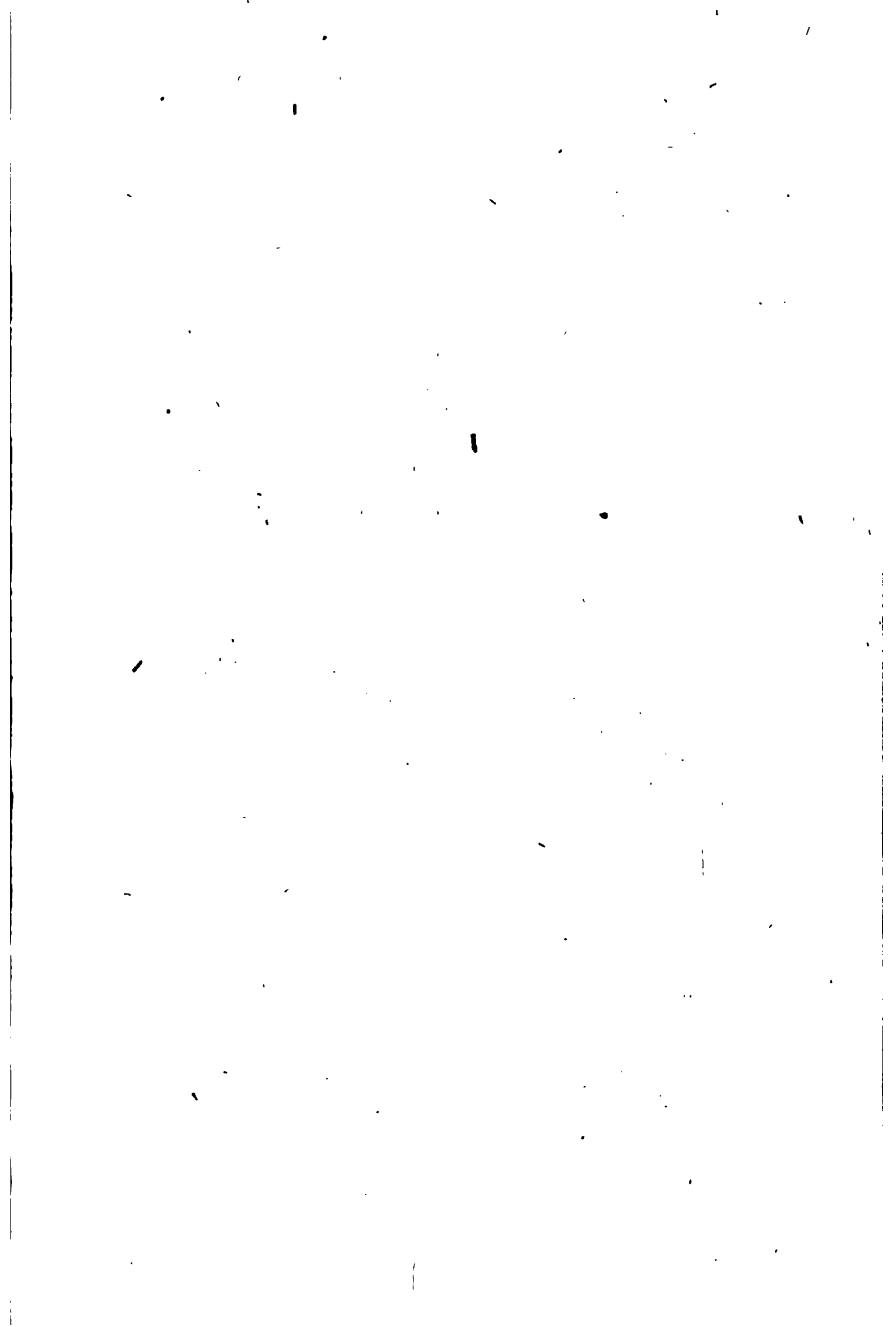
militer supplicari fecerunt, ut sibi in praemissis opportune providere, & ut infra indulgere de Benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur ipsos *Gosvium* Praepositum & Senatum specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, & eorum singulares personas, a quibusvis excommunicationis, suspensionis & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis censuris & poenis, a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatae existunt, ad effectum praesentium tantum consequendum harum serie absolvendas & absolutas fore censentes, huusmodi supplicationibus inclinati, de venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, Consilii Tridentini interpretum consilio & attenta fraternitatis tuae relatione super praemissis ad eosdem Cardinales transmissa, eidem fraternitati tuae per praesentes committimus & mandamus, ut veris existentibus narratis, & postquam compereris transactionem seu concordiam hujusmodi in evidentem Ecclesiae suae Praepositurae supradictae utilitatem esse cessuram, eandem transactionem seu concordiam cum pactis & conditionibus in ea appositis auctoritate nostra Apostolica, pro tuo arbitrio & prudentia gratis confirmes & approbes, illique inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adjicias, ac omnes & singulos juris & facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, eadem auctoritate suppleas, non obstantibus fel. recordationis *Pauli II.* & aliorum Romanorum

Pontificum Praedecessorum nostrorum, de rebus Ecclesiae non alienandis aliisque constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis, ac quatenus opus sit, Collegiatae Ecclesiae praetactae etiam juramento confirmatione Apostolica vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque indultis, & litteris Apostolicis in contrarium praemissorum quomodolibet concessis, confirmatis & innovatis. Quibus omnibus & singulis illorum tenores praesentibus pro plene & sufficienter expressis & insertis habentes illis alias in suo robore permansuris. Ad praemissorum effectum hac vice duntaxat specialiter & expresse derogamus, caeterisque contrariis quibuscunque. Datae Romae apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris Die vigesima sexta Augusti, Anno Millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto. Pontificatus nostri anno octavo, I. G. *Aufius*.

Venerabili Fratri Archi Episcopo Moguntino sacri Romani Imperii Principi Electori.

Nos itaque *Anselmus Franciscus* Archi Episcopus & Elector praefatus, quoniam diligenti praehabita informatione & maturo consilio praeinsertam transactionem seu concordiam, sic ut praefertur, inter utrasque partes nominatas nostro, uti ordinarii tunc accedente consensu & ratihabitione libere & spontanee initam & conclusam, non solum veram, sed & in ipsius Praepositurae saepe nominatae nostrae Ecclesiae S. *Stephani* eviden-

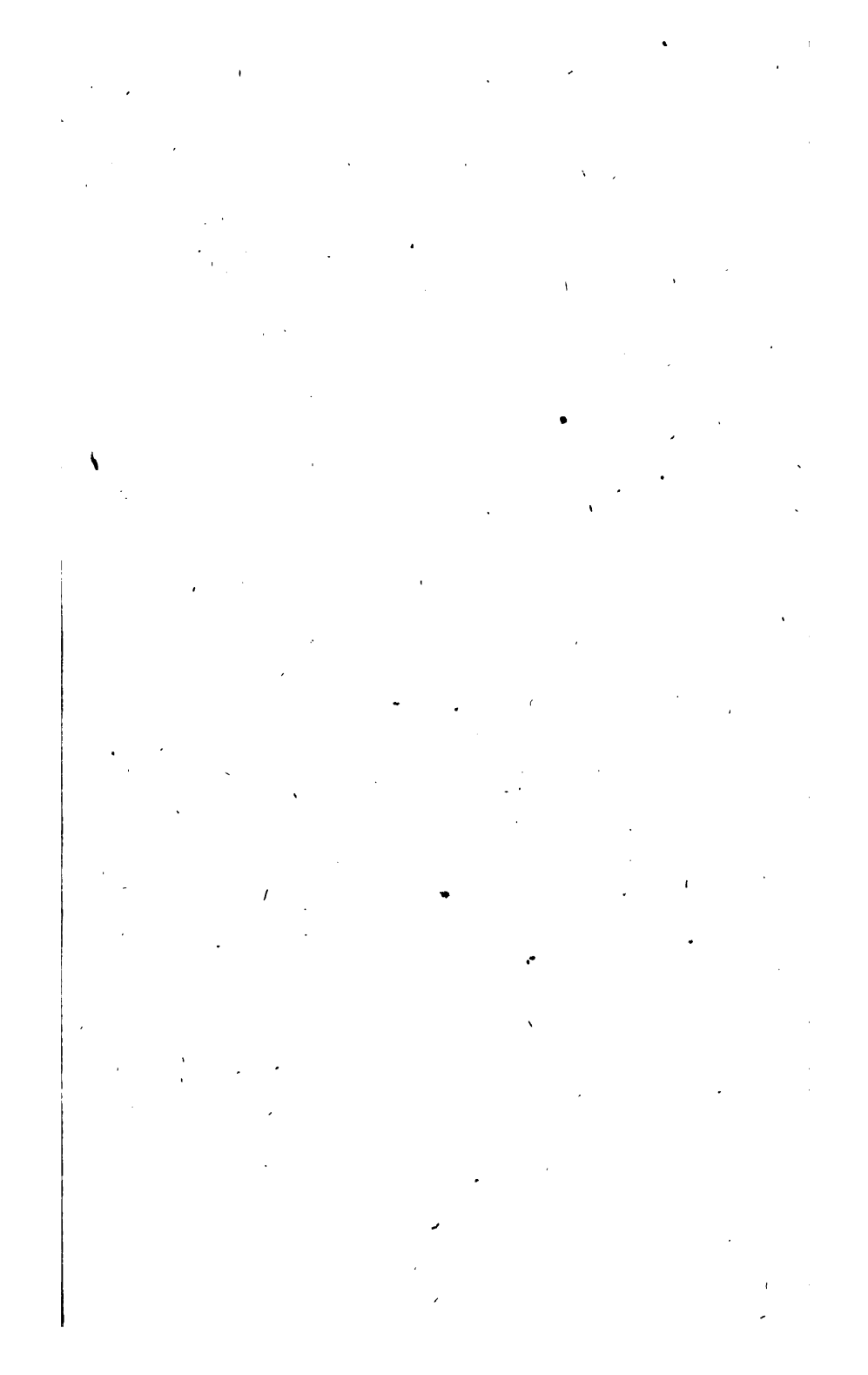

Grützgen. Sc. A.

ad. I.V.

dentiozem utilitatem cedere, denuo comperimus, eandem uti praemittitur cum omnibus suis clausulis, pactis & conditionibus ex Authoritate Apostolica nobis desuper concessa, & commissa per has praesentes nostras litteras confirmamus, approbamus, illique inviolabilis Apostolicae firmitatis robur adjicimus, ac omnes & singulos juris & facti defectus, siqui desuper quomodolibet intervererint, eadem autoritate supplementus, caeteraque omnia attribuimus & respective derogamus iisdem, prout in litteris Apostolicis latius continetur. In quorum omnium evidens testimonium & firmiorem fidem litteras has per nos subscriptas in duplo fieri nostrique sigilli appensione communiri, atque utriusque parti unum exemplar tradi curavimus. Datae ex Arce S. *Martini* in civitate nostra Moguntina. Die decima octava Septembris Anno Dominicae Incarnationis Millesimo sexcentesimo octuagesimo quarto.

Anselmus Franciscus A. E. M.

Sigilla duodecim Archi-Episcopalia cum elucidationibus necessariis subsequitur *Godefridi monachi S. Pantaleonis Coloniae Chronicon* Num. I. *Burcardus Gotthelf Struve* illis *Godefridi Annalibus*, quos *Freberus Tom. I. Scriptor. Rer. German.* inseruit, maximum in Historia secul. XII. & XIII. pondus adjudicat; Quo usque nunc suum extenderet iudicium, si coram intueri liceret ipsi Annales istos per secula X & XI. deductos e scriniis Vaticani depromptos? *Godefridus* sollicite
anno-

annotavit statum Germaniae Episcopatum, successionem Praefulum, dissidia & eorum gesta, expeditiones cruciatis, Comitias, curias solemnes atque festivas in Germania non solum sed & Italia celebratas reliquis adcuratius describit.

Annales istos excipiunt a Num. II. — XXXVI. Diplomata Imperatorum, Regum, Ducum, Pontificum, Episcoporum &c. &c. in rebus Germanicis magni momenti. Volupe erit Rei Antiquariae Cultoribus, *Adolphum* Imperatorem in Castris pro tribunali sedentem contueri & audire ferentem sententias &c. Tentatam in curia reconciliationem *Ludovici Bavari* cum Pontifice, *Carolus IV.* Imp. jura Archi-Cancellariatus Trevirensis per Regnum Arelatense confirmantem, *Albertum* Marchionem Brandenburgicum *Pio II.* PP. fideliter assistentem, Ligam contra Turcas, *Vladislai* Bohemorum Regis Capitulationem, Tractatus Nuptiales *Maximiliani* Ducis Austriae cum *Maria* Burgundiae Ducissa, Confoederationem Episcoporum Comitum ac Civitatum Saxoniae inferioris, Acta Coronationis *Caroli V.* variis documentis adaucta & complura ejusmodi Archiviorum cimelia.

In Chronicis Lobienfi num. XXXVII. Monachi S. *Maximini* prope *Treiros* num. LXXXII. a Carinthiae, styriae &c. Num. XCII. & siciliae n. XCIV. haud pauca offendes praeclare gesta alibi non curate satis consignata.

Diplo-

Diplomata Ecclesiae Argentinensis a N. XXXVIII—LXXXII. valorem adaequant eorum, quae in *Novis Subsid. Dipl. Tom. III. Tom. V. Tom. VI. Tom. VII. Tom. IX. & X.* magno numero protulimus.

Concilia Basiliensia num. LXXXV—XCI. & Herbipolense num. XCIII. apud Synodographos reperire non licuit.

Pleniora Chartarum Argumenta exponit sequens

E L E N C H U S

CHARTARUM AC DIPLOMATUM E PRAESTANTISSIMIS ARCHIVIIS COLLECTORUM.

I.

Godefridi monachi S. Pantaleonis Colon: Chronicon ab anno DCCCCLXIII — MCLXII. pag. 1.

II.

Adolphi Rom: Reg: Sententia super dampnis per Castrenses passis. 1295. 41.

III.

Ejusdem sententia, quod nemo in alterius fundo seti proprietate munitiones construere debet. 1295. 43.

IV.

Ejusdem Sententia, quod Advocati non habent jus aut jurisdictionem in dote alicujus Ecclesias. 1295. 44.

V.

Ejusdem Sententia: si duo tenent unum Castrum. 1296. 45.

VI.

Causae variae Pontifici Avenione commoranti praesertim reconciliatio cum Ludovico Bavaro R. R. proponuntur. 46

VII.

Carolus IV. Imp. confirmat Archi-Episcopo Trevir: jura Archi-Cancellariatus per Regnum Arclatense. 1356. 49.

VIII.

VIII.

Edictum joannis Episcopi Herbipolensis de Uniformitate celebrandi dies festos per totam Dioecesim.
1404. pag. 52.

IX.

Sententia arbitraris super una praebenda Mindensi.
1414. 54.

X.

Caroli Burgundiae Ducis litterae, quibus Colonienſi Archiep: opem suam proxime exhibendam pollicetur. 1424. 57.

XI.

Litterae Felicis V. PP. quibus Albertum Marchionem Brandenburgensem hortatur, ut vel ipse vel per suos Oratores Conventum Principum Moguntiae celebrandum frequentare baud postponat.
1441. 59.

XII.

Pius II. PP. ad joannem & Albertum Marchiones Brandenburgenses, de maturando adventu in diacta Mantuae indicta. 1458. 61.

XIII.

Pius II. PP. ad Albertum Marchionem Brandenburgensem, de beneficio Ecclesiastico pro Georgio Hefster petito, deque Marchionis accelerando itinere ad diactam Mantuanam. 1459. 63.

XIV.

Pius II. PP. Alberto Marchioni Brandenb: gratias agit, quod Oratores suos tanta charitate exceperit, suumque & Apostolicae sedis honorem in diactis celebratis fuerit tutatus. 1461. 65.

XV.

Litterae Borſij Ducis Mutinae pro liga contra Turcas. 1470. 67.

XVI.

XVI.

*Capitulatio à Vladislao Rege Bobemorum subscripta
& suo sigillo munita. 1471. pag. 70.*

XVII.

Maximilianus Dux Austriae tractatus matrimoniales cum Maria Burgundiae Ducissa per Fridericum Imperatorem initos acceptat. 1477. 76.

XVIII.

Foedus inter Episcopos, Comites ac Civitates Inferioris Saxoniae. 1485. 79.

XIX.

Responsum Oratoribus Regis Bohemiae datum. 1490. 85.

XX.

Protestatio Regis Franciae pro & super introitu Urbis Romanae. 1494. 92.

XXI.

Maximilianus Maria Sfortia de possessione Ducatus Mediolanensis. 1515. 96.

XXII.

Wie Pfaltzgrave Ludwig Kurfurst vom Ertzbi-schoff zu Meintz zum Wale tag eins Röm: Königs gein Francfurt citirt und erfordert ist. 1519. 98.

XXIII.

Wie die drey Stände des Königreichs Boheim den Kurfürsten schriben, mit der wale eins Römischen Königs zu nach theil dem Königreich Boheim nicht fürzufaren sondern deren ständen botten zu er-warten. 1519. 101.

XXIV.

Wie mein Gnedigster her der Stat Francfurt umb beholzung aus iren wälden uf eins Römischen Königs walttag iren fürstlichen Gnaden zu geben Schreiben lassen. 1519. 102.

XXV.

XXV.

*Wes ein Rath der Stadt Francfurt meinen Gnedig-
sten hern uf vorgeant Schreiben des beholzens
zum Königlichen waletag halber wider zu Ant-
wort geben haben. 1519. pag. 103.*

XXVI.

*Wie Pfaltzgrave Ludwig Ertzbischoffen Albrecht
zu Meintz um Gelaidt zum Wal- tag ersuchet.
1519. 105.*

XXVII.

*Wie der König: Maj: zu Hungern und Beheim ver-
ordnete Commissarien gewalthaber bitten mit der
Welung des Röm: Königs bis uff ir Zukunft zu
beruben. 1519. 106.*

XXVIII.

*Wie die Kurfürsten und bottschaften des Königs von
Beheim sich gegen dem Römischen König. Carolo
als geborsamen er bieten. 1519. 108.*

XXIX.

*Proclamatio Novi Regis Romanorum Caroli V. 1519.
117.*

XXX.

*Wes sich Ronig Karl gegen den Kurfürsten, so zu
Franckfurt auf dem Wal- tage gewesen, verschri-
ben. 1519. 118.*

XXXI.

*Wie Pfaltzgrave Ludwig Kurfurst dem Ertzbischoff
von Trier uf erfordern des Ertzbischoffs zu Meintz
zum Wale- tag eins Römischen Königs gein Franck-
furt Gleich gibt. 1519. 131.*

Nov. Subs. Pars XIII.

e

XXXII.

XXXII.

*Gerechtigkeit des Reichs Erb-Kuchenmeister - ampt
besagend. 1528. pag. 132.*

XXXIII.

*Wie der bischoff zu Meintz als des heiligen Reichs
Ertz Cantzler mein Gnedigsten hern als Kurfür-
sten zu erwekung eins Römischen Königs sein Cöl-
len beschriben und erfordert hat. 1530. 135.*

XXXIV.

*Wie Kayser Carl der fünfft sich gegen den Kurfür-
sten verscriben, der Kayserlich Crönung zu Bo-
nonien halb, den Kurfürsten ired abwesens halb
und das andere ire ämpter versehen, inen, iren
nachkomenden und erben on nachtheilig sein soll,
volgt hernach. 1531. 138.*

XXXV.

*Serenissimat, Potentissimaeque Principi ac Dominae
Elisabethae Angliae &c. Reginae Ericus XIII.
Suecorum &c. Rex de inuendo inter eos conjugio.
1563. 140.*

XXXVI.

*Instrumentum super renuntiatione tituli Regis Polo-
nici Domini Maximiliani Archiducis Austriae cum
reseruatione & protestatione Magni Magisterij
Prussiae &c. 1599. 143.*

XXXVII.

*Fragmentum Chronici Lobienfis ab an: DCCXLI—
DCCCCLXXXII. 151.*

XXXVIII.

*Carta Cuonradi Murbacensis electi & fratris sui Ul-
rici Prepositi Lucernensis de plebania Lucernae.
1178. 214.*

XXXIX.

XXXIX.

Arnoldus Abbas Murbacensis & Lucernensium monasteriorum praedium seu pratum quoddam in Eils-mato Ecclesiae Montis Angelorum infeodum locat.
c. 1199. pag. 222.

XL.

Judices Delegati sedis Apostolice in lite inter Rod. C. de Rapperschwil & Comitem de Ciburg & Abbatissam de Zurich super Ecclesia Rumlang. 1212.
224.

XLI.

Fridericus R. R. Ecclesiam Lutrensem in protectionem suscipit. 1218. 229.

XLII.

Honorius III. PP. Abbatiam Schwartzacensem in suis bonis & immunitatibus confirmat. 1218. 230.

XLIII.

Henricus Argentinensis Episcopus Monasterium S. Arbogasti nonam partem fructuum de Curtibus suae Diocesis eidem monasterio donatam confirmat.
1218. 232.

XLIV.

Honorius III. PP. Abbatem Schwartzacensem ab iniquis Officialium Episcopi Spirensis extorsionibus liberat. 1218. 234.

XLV.

Fridericus II. R. R. Alberoni Abbati Neoburgensi jus pascui & lignorum in sacra sylva confirmat.
1219. 236.

XLVI.

Fridericus II. R. R. Abbatiae Neoburgensi quaedam bona in Hagenau, Hüttendorff & Eschbach sita concedit. 1219. pag. 239.

XLVII.

Capitulum Argentinense aream ibidem sub annuo censu Walthero aurifici concedit. 1219. 241.

XLVIII.

Honorius III. PP. Clero civitatis & Diœcesis Argentinensis pro CC. marcis argenti remittit vicefimam a Concilio Generali Lateranensi impositam. 1220. 243.

XLIX.

Henricus Argentinensis Episcopus redditus Ecclesie parochialis superioris in Maur - Münster concedit Mauri Monasteriensi Abbatiae. 1220. 245.

L.

Honorius III. PP. confirmat unionem parochialis Ecclesie superioris in Maurmünster Abbatiae Mauri-Monasteriensi factam. 1220. 247.

LI.

Honorius III. PP. Abbatiae inferioris Monasterii in Hobenburg bona praesertim in Goeksweiler confirmat. 1220. 248.

LII.

Honorius III. PP. bona & possessiones Monasterii inferioris in Hobenburg praesertim Ecclesiam in Ottenroth confirmat. 1220. 249.

LIII.

LIII.

Honorius III. PP. bona & possessiones Monasterii & Hospitalis in Steiga sub sua recipit protectione.
1220. pag. 250.

LIV.

Fridericus II. R. R. Alberoni Abbati Neoburgensi ejusdemque Abbatiae confirmat mansos in Wimenath.
1220. 251.

LV.

Hugo Abbas Murbacensis & Hugo Cantor Basileensis componunt controversiam inter Ecclesiam Murbacensem & nobiles de Hatstatt circa jus patronatus in Herlisheim exortam. 1220. 254.

LVI.

Hedewigis Abbatissa & Capitulum Andelacense in fundo suo monasterium sive Hospitale in Steiga fundant & bonis suis dotant. 1221. 256.

LVII.

Henricus Argentinenfis Episcopus firmat concordiam initam inter Bertholdum Praepositum & Canonicos Ecclesiae Honaugiensis ex una & Wernbertum de Hunneburg Marschalcum Argentinensem atque dictae Ecclesiae Honaugiensis Advocatum ex altera partibus. 1221. 257.

LVIII.

Jus patronatus in Dalheim adjudicatur Alberto Praeposito Haselacensi. 1221. 261.

LIX.

Honorius III. PP. personas & bona Marbacensis monasterii in protectionem suscipit. 1222. 262.

LX.

Fragmentum Chartæ Henrici Argentinensis Episcopi pro Abbacia inferioris Monasterii in Hobenburg. 1222. 264.

LXI.

Honorius III. PP. proventus Ecclesiæ parochialis in Nusbach, confert monasterio omnium sanctorum. 1223. 265.

LXII.

Reinhardus Præpositus Argentinensis à Capitulo Turicensi quamdam in Turico domum co-emit. 1223. 266.

LXIII.

Henricus Rex Rom. Officiatos Abbaciæ Hobenburgensis ab omni collecta & exactione liberos declarat. 1224. 267.

LXIV.

Honorius III. PP. confirmat concordiam initam inter Ecclesiam Collegiatam Honaugiensem & ejus Advocatum Wernberum de Huneburg. 1224. 269.

LXV.

Honorius III. P. P. Abbacia Aprimonasteriensi confirmat Capellas & possessiones in Ober-Sultz, Sermersheim, Sigolsheim & Baldenheim. 1224. 270.

LXVI.

LXVI.

Fridericus II. Imp. Abbatie Neoburgensi unam navim in Rheno ab omni theloneo aliaque exactione liberam & immunem declarat. 1222. pag. 271.

LXVII.

Honorius III. PP. Henrico Abbati bona & possessiones Abbatie Apri Monasteriensis confirmat. 1224. 273.

LXVIII.

Arbitrium in Causa inter D. de Rappolstein & plebanum de Sigolsheim atque Ecclesiam Strivagiensem super pensionibus & jure patronatus &c. 1224. 279.

LXIX.

Confirmatio Compositionis super Decimis Novalium in Hagenau. 1224. 281.

LXX.

Honorius III. PP. monasterium de Ettenheim in protectionem suscipit ejusdemque bona confirmat. 1225. 282.

LXXI.

Honorius III. PP. nobilibus Alsatie inibet, ne filias suas & Agnatas in Monasterium Hobenburgense intrudent. 1225. 285.

LXXII.

Hermannus Marchio Badensis & Irmengardis ejus conjux navem per Rhenum Abbatie Neoburgensis in suis ditionibus descendantem & redeuntem ab omni theloneo & exactione immunem declarant. 1225. 286.

LXXIII.

LXXIII.

Honorius III. PP. jubet ut bona Abbatiæ inferioris in Hobenburg illicitè distracta vel alienata restituantur. 1225. pag. 288.

LXXIV.

Bertholdus Argentinensis Episcopus confirmat Ottoni Mauri Monasteriensi Abbati donationem parochiæ superioris in Maur - Münster a prædecessore suo Henrico factam. 1225. 289.

LXXV.

Conradus Portuensis & sanctæ Rufine Episcopus Legatus Apostolicus confirmat monasterio Omnium Sanctorum jus patronatus atque redius Ecclesiæ in Nufsbach & Capellarum eidem annexarum in Oberkirch & Oppenau. 1226. 290.

LXXVI.

Bertholdus Argentinensis Episcopus Castrum Girbaden & ejus attinentias Simoni Comiti Leiningensi & Dagsburgensi in feodum concedit. 1226. 292.

LXXVII.

Statuta promulgata in Capitulo Cathedralis Argentinensis. 1299. 295.

LXXVIII.

Charta joannis Episcopi Argentinensis: de ferenda tonsura Clericali. 1317. 297.

LXXIX.

Ordinatio circa officium Divinum in Cathedrali Argentinensi. 1318. 299.

LXXX.

LXXX.

Jobannes Episcopus Argentinensis promulgat Constitutiones Concilii Viennensis. 1318. pag. 301.

LXXXI.

Ordinatio circa jurisdictionem Archidiaconorum Ecclesie Argentinensis. c. 1318. 310.

LXXXII.

Constitutio Jobannis Episcopi Argentinensis contra blasphematores & temerarie jurantes. 1325. 312.

LXXXII. a

Chronicon Monachi S. Maximini prope Treviros ab anno DCCVIII—DCCCCLXXXVII. 316.

LXXXIII.

Statuta prebendariorum Fratrum & Sororum Hospitalis sancte Elisabeth intra monasterium S. Maximini extra muros Trevirenses. 320.

LXXXIV.

Arnoldus Archiep. Trevirensis varia bona ab Henrico Abbate S. Maximini Hospitali ibidem collata confirmat. 1266. 322.

LXXXIV. a.

Henricus Archiep. Trevir. omnia bona Hospitalis S. Elisabeth intra septa monasterii S. Maximini existentis confirmat. 1279. 326.

LXXXV.

Statuta Synodi Basileensis. MCCXCIX. 327.

LXXXVI.

Processus & Sententia in causa Clerici Basileensis immaniter occisi MCCXCII. 345.

f

LXXXVII.

LXXXVII.

Mandatum contra Clericos Basileenses arma portantes. 1305. pag. 351.

LXXXVIII.

Statuta jobannis de Fleckenstein Episcopi Basileensis Synodalia. 1434. 353.

LXXXIX.

Johannis Episcopi Basileensis statuta Vicarii & Sigilliferi. 374

XC.

Allocutio jacobii Christophori Episcopi pro inchoanda Synodo Basileensi in Ecclesia Delemonti congregata. 1581. 381.

XCI.

Ejusdem allocutio in fine Synodi. 1581. 384.

I.

**GODEFRIDI
MONACHI S. PANTALEONIS
COLON.**

CHRONICON.*)

E BIBLIOTHECA VATICANA.

Anno Domini DCCCCLXIII. *Otto* Imperator
natale domini *Romae* agit, ubi & filius ejus
Otto coronatur.

Eodem anno jacta sunt fundamenta Basilicae
Sancti *Pantaleonis*.

Anno Dom. D: CCCCLXV. Sanctae memo-
riae *Bruno* dux & Archiepiscopus ad compescen-
das seditiones in occidentis Regni partibus exor-
tas, & pacem procurandam inter primores, *com-
pendium* adiit, ubi gravi infirmitate detentus *Re-
mis*

*) Hoc Chronicon est illo, quod apud *Freberum*
extat, longe antierius, ordiens ab anno DCCCC
LXIII & desinens in anno MCLXII, quo edi-
tum illud incipit. Conferantur *Freberi* scripto-
res Rerum Germanicarum Tom. I. pag. 333. &
ea, quae ad finem hujus Chronici memoravimus.

mis civitatem defertur, ibique dispositis & ordinatis rebus sui Episcopii migravit ad dominum. Corpus venerabile *coloniam* reportatum in monasterio beati *Pantbaleonis*, quod ipse inchoavit, & perficiendum ordinavit, humatum est. Sedit in Episcopatu annis XIII. cui successit *Folkmarus*.

Anno Dom. DCCCCLXVI

Anno Dom. DCCCCLXVII. *Otto* Imperator de *italia* rediit; & *Wilhelmus* filius *Moguntiae* Archiepiscopus obiit.

Anno Dom. DCCCCLXVIII

Anno Dom. DCCCCLXIX. *Matbildis* mater Imperatoris obiit.

Archiepiscopatus *Meburg* fundatur ab *Otone* Imperatore.

Joanni papae succedit *Benedictus*.

Folkmarus Colon. Archiepiscopus obiit *Gera* successit.

Anno Dom. DCCCCLXX

Anno Dom. DCCCCLXXI signum quoddam in coelo ignei coloris apparuit.

Anno Dom. D. CCCCLXXII

Anno Dom. DCCCCLXXIII

Anno Dom. D. CCCCLXXIII. *Otto* Imperator anno Regni sui XXXVIII Imperii autem XIII obiit.

Ipso anno *Udalricus* Episcopus defunctus est.

Anno Dom. DCCCCLXXV. *Otto* secundus regnare coepit.

Anno

Anno Dom. DCCCCLXXVI. Dominus *Gero*
Coloniensis Antistes Constructor gladbacensis coe-
nobii defungitur, & succedit in Episcopatum do-
minus *Warinus*.

Anno Dom. DCCCCLXXVII

Anno Dom. DCCCCLXXVIII.

Anno Dom. DCCCCLXXIX

Anno Dom. DCCCCLXXX dedicatur Ecclesia
beati *Pantaleonis* IX Kal. Novembris a venerabi-
li *Warino* Archiepiscopo.

Anno Dom. DCCCCLXXXI

Anno Dom. DCCCCLXXXII

Anno Dom. DCCCCLXXXIII. *Otto* Impera-
tor apud *Calabream* occiso a graecis exercitu, de
navi Exiliens natando fugit.

Anno Dom. DCCCCLXXXIII *Otto* Imp. *Ro-*
mae moritur VI Idus decembris & ibi sepelitur.

Anno Dom. DCCCCLXXXV. *Otto* tertius ad-
modum puer cum matre *Theophanu* regnare
coepit.

Ipso Anno obiit Dominus *Warinus* Coloniensis
pontifex, cui succedit *Evergerus*.

Anno Dom. DCCCCLXXXVI

Anno Dom. DCCCCLXXXVII.

Anno Dom. DCCCCLXXXVIII fames magna.

Anno Dom. DCCCCLXXXIX *jobanni* papae
succedit *Gregorius*.

Anno Dom. DCCCXC.

Anno Dom. DCCCXCI *Domna Theophanu*
Imperatrix mater *Otonis* obiit, & in Basilica S.

Pantbaleonis Coloniae sepelitur, quoniam & dum advixit eam summo honore coluit, & bonis munificenter cumulavit.

Anno Dom. DCCCCXCII. *Gregorio* papae succedit *sylvester II.*

Anno Dom. DCCCCXCIII.

Anno Dom. DCCCCXCIII. *Adalbertus* Episcopus de *Praga* a *Prucis* martyrio coronatur.

Anno Dom. DCCCCXCV.

Anno Dom. DCCCCXCVI

Anno Dom. DCCCCXCVII *Conradus* dux obiit. *jobanni* papae succedit *jobannes XVII.*

Anno Dom. M. Domnus *Evergerus* *Coloniens.* Episcopus obiit cui succedit *Heribertus.*

Anno Dom. MI. *Otto* imp. expeditionem jam tertio movens in Italiam Contra rebellantes Romanos, hostibus jam subactis veneno a muliere dato perit V Kal. Febr. Anno imperii XVII. Corpus eius *Aquisgrani* ante altare sed modo in choro; porro intestina apud *Augustam* condita sunt.

Ipsa anno sanctae memoriae *Christianus* primus Abbas Coenobii S. *Pantbaleonis* migravit ad dominum cui successit Domnus *Reginpertus.*

Anno Dom. MII. *Henricus* Dux *Bajoariae* defuncto *Ottone III* in Regnum sublimatur. qui confirmatus *Henricum* Marchionem, & alios sibi resistentes cum exercitu petit.

Anno Dom. M. III. Rex *Henricus* Italiam, *Boemiam* cum duce ejus *Bolizlao*, & omni gente flavorum subjugat.

Anno

Anno Dom. MIIII. fames magna.

Anno Dom. MV.

Anno Dom. MVI.

Anno Dom. MVII. Episcopium *Bavenberg* a Rege *Henrico* constituitur.

Anno Dom. MVIII. *Bruno* ex monacho Episcopus, a Prucis varie cruciatus pedibus & manibus abscissis tandem capite plexus coelos petit.

Anno Dom. MIX.

Anno Dom. MX.

Anno Dom. MXI.

Anno Dom. MXII.

Anno Dom. MXIII. *Henricus Romae* Imperiali benedictione coronatur a *benedicto* papa.

Anno Dom. MXIII. *Ernest* dux in Venatione occiditur.

Anno Dom. MXV. dom. *Reginbertus* Abbas S. *Pantaleonis* obiit, cui *Kilianus* successit.

Anno Dom. MXVI.

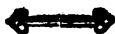
Anno Dom. MXVII.

Anno Dom. MXVIII.

Anno Dom. MXIX. post *Kylianum* Abbas efficitur *Helyas*.

Anno Dom. MXX. terrae motus factus est, ipso anno *Heribertus*, constructor Tuitiensis Coenobii obiit, ei successit in sede Colonienfi *pelegrinus*.

Anno Dom. MXXI. *Henricus* Imp. novam *Trojam* in deditionem cepit & mortalitas magna in Exercitu facta est.

Anno Dom. MXXII. *Henricus* Imp. anno Regni sui XXIII. Imperii XI vitae autem LII defunctus est *Bavenberg* in monasterio S. *Petri*.

Anno Dom. MXXIII. *Conradus* dux Regnum suscepit, ejus primo anno dissensio magna contra ipsum orta est sed divinitus sedatur.

Benedictus Papa obiit, *jobannes* XVIII. succedit.

Anno Dom. MXXIII. *Henricus Cunradi* Regis filius Rex efficitur, *Conradus* vero *Romanus* tendens, Imperiali benedictione coronatur.

Anno Dom. MXXV.

Anno Dom. MXXVI. *Bruno* Augustensis Episcopus frater *Henrici* defuncti Imperatoris, & *Welpo* comes, praedas & incendia inter se conficiunt.

Anno Dom. MXXVII. *Ernest* dux *Allemaniae*, & *Welpo* comes *Conrado* Imp. ad deditioem veniunt.

Anno Dom. MXXVIII. *Cunradus* Imp. *Stephanum* *Pannoniae* Regem cum exercitu petit. Interea in *Alemania* *Ernest* dux, & *Wernerus* comes cum aliis multis occiduntur.

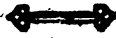
Anno Dom. MXXIX *Stephanus* Rex per Legatos cum Imperatore pacificatur.

Anno Dom. MXXX.

Anno Dom. MXXXI. *Rodulfus* Rex *Burgundiae* moriens diadema suum *Conrado* Imperatori misit.

Jobanni Papae succedit *Benedictus*, qui & *Theophilactus*, moribus tanta dignitate indignus.

Anno

Anno MXXXII. *Conradus* Imp. hieme Burgundiam petit. Eclipsis solis facta est III Kal. Julij hora VI.

Anno Dom. MXXXIII. Imperator Franciam petit contra *vdonem*. Item Burgundiam vastat.

Anno Dom. MXXXIII. *Wirbinam* castellum in confinio Saxoniae positum pagani, qui Luitici dicuntur obtinent multis Christianis occisis & captis, quos Imperator cum exercitu petit.

Symeon graecus *Treovris* migravit ad dominum.

Ipsò anno. Dominus *piligrinus* Colonienfis Antistes deceffit, & in Basilica SS. Apostolorum, quam ipse construxerat sepelitur; cui *Herimannus* cognomento nobilis de prosapia *Henrici* Regis primi Saxonici successit.

Anno Dom. MXXXV. *Henrico* Imperatoris filio *knut* Regis danorum filia conjungitur.

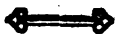
Luitici tributarii facti sunt Imperatori.

Anno Dom. MXXXVI. *Conradus* Imp. Italiam cum exercitu petit, & mediolanensem Episcopum in Custodiam mittit qui fuga lapsus Imperatori rebellat.

Edo, Korolingorum princeps a *gordone* Lothariorum duce pugna victus, fugiensque a quodam milite occiditur.

Anno Dom. MXXXVII. *Stephanus* Ungariorum Rex gloriosus obiit.

Anno Dom. MXXXVIII. *Conradus* Imp. obiit II Nonas Iunij & sepultus est *spirae* relinquens Imperium filio suo *Henrico*.

Eodem anno *Cunigunt* Imperatrix, mater pauperum Christi, & *Herimannus* dux Alemaniae filius *gislae* Imperatricis obierunt.

Anno Dom. MXXXIX. *Henricus III Conradi* Imp. filius regnat.

Anno Dom. MXL. *Henricus* Rex ducem Boemiae *Vratistaum* bello petiit, sed multis proceribus & militibus in obstructione sylvae occisis nihil dignum memoria efficere potuit.

Anno Dom. MXLI. Ungarii quendam *ovonem* sibi regem fecerunt, & *petrum* Regem suum expulerunt, qui profugus *Henrici* Regis, cui priori anno rebellaverat, gratiam quaerit, & invenit.

Anno Dom. MXLII. *Henricus* Rex Boemiam ingressus igne & ferro cuncta devastat, & rebellem ducem obsides dare ipsumque post se *Radisbanam* ad deditionem humillimam venire, sibi que jurejurando fidelitatem ac servitium jurare coarctat.

Ovo Rex Ungariorum, ob susceptum ab *Henrico* Rege *Petrum* expulsum fines Bavariae depopulatur: Sed magna pars ejus exercitus ab *Alberone* Marchione deletur.

Domnus *Helyas* Abbas S. *Pantbaleonis* moritur, & ei successit *Aaron*.

Anno Dom. MXLIII. *Henricus* Rex Pannoniam ingressus duas populosissimas civitates everfit, plures deditione sibi subegit. *Gisla* Imperatrix mater ejus obiit XVI. Kal. Martii, & apud *spiram* sepelitur.

Anno

—

Anno Dom. MXLIII. *Henricus* Rex Pannoniam sibi rebellantem iterum subjugat, & inde reversus synodo constantiensi interfuit, ubi cunctis in se delinquentibus debita dimisit, pacemque haecenus inauditam tam in suevia, quam in aliis Regni sui provinciis constituit. dein *Agnetem*, *Wilhelmi* pictavenfis principis filiam, apud *Moguntiam* jungi faciens, Regalibus sibi nuptiis apud *Ingelheim* copulavit.

Pestis pecudum; hyems dura.

Anno Dom. MXLV. *Henricus* Rex tertio Pannoniam sibi rebellantem subjugans, uxorem cum uxore, & filiis, & cognatis expulit, & *Petrum* in Regnum restituit, ac inde cum magno honore revertitur.

Godefridus dux Lothariorum Regi rebellans ad deditionem coactus in castro *Gibichenstein* custodiae mancipatur, usque ad condignam satisfactionem.

Anno Dom. MXLVI. *Henricus* Rex Italiam ingressus pacifice a Romanis suscipitur, & in synodo apud *sutriam* habita *Gratianum* Papam, qui duobus, id est *Theophilasto* & *Benedicto* sigillatim ejectionis, a Romanis substitutus fuerat canonica auctoritate deposuit, & *Suidigerum* Bavenbergensem Episcopum *Clementem* II dictum Papam constituit porro Rex cum *Agnete* Regina ab ipso Papa benedictione Imperiali coronatus in Sancto domini natali die per Apuliam multas provincias ducens Exercitum revertitur.

Anno Dom. MXLVII. *Suidigerus* Papa qui & *Clemens*, obiit & ad Episcopium suum *Bavenberg*

reportatus tumulatur. ei successit poppo, qui *Damasus* vocatus est,

Anno Dom. MXLVIII. *Damasus* Papa obiit, cui *Bruno* Tullensis Episcopus successit, *Leo IX* dictus.

Henricus Henrici Imp. filius nascitur. *Otto* dux suevorum obiit, pro quo *Otto* de *Swinwarte* constituitur,

Anno Dom. MXLIX. *Henricus* Imp. quasdam galliae partes invasit, contra *Godefridum* & *Balduinum* duces quibus in deditioem coactis victor revertitur.

Leo Papa festum S. *Petri* cum *Henrico* Imperatore celebravit *Coloniae*, praesidente domno *Hermanno* Archiepiscopo.

Synodus *Moguntiae* habetur, cui interfuerunt *Leo* Apostolicus, & *Henricus* Imperator.

Anno Dom. ML. Ungarii iterum rebellant, quibus *Gebehardus* Radisponensis Episcopus, qui erat patruus Imperatoris, obviam vice ipsius processit, & eos magna Coede affixit.

Anno Dom. MLI. Imperator *Pannoniam* iterum adiens, vastata magna parte multisque ibi occisis pacifice licet inacte rediit.

Anno Dom. MLII. Imperator iterum in *Pannoniam* sed inacte redit. proximum natale domini cum *Leone* Apostolico *wormatiae* celebrat.

Aaron Abbas S. *Panthaleonis* obiit. hic cantum nocturnale de beato *Gregorio*, a domno Apostolico *Leone* compositum ipso tradente, has in partes primus intulit. Ei *Hemericus* successit.

Anno

Anno Dom. MLIII, Dominus Apostolicus *Leo* Romam rediens Exercitum per Apuliam duxit contra Normannos, possessionum apostolicarum invasores, pugnavit XIII. Kal. Julij & infinita coede peracta fugiens sine victoria regreditur, & in vrbe Beneventana confedit, ubi tunc *Udalricus* genere Noricus Episcopium tenebat.

Anno Dom. MLIII, *Leo* Papa gloriose vitam finivit XIII. Kal. May. successit ei *Victor*, antea *Gevehardus* dictus, & Eichstettensis Episcopus fuerat.

Cuno dux Noricorum, foederatis sibi Ungariis, graviter rebellat. Item *Godefridus* & *Baldwinus*.

Henricus, filius Imperatoris est in Regem inunctus *Aquisgranus* in dedicatione Ecclesiae,

Anno Dom. MLV. Dominus *Herimannus* Coloniensis Archiepiscopus decessit, & successit ei *Anno* secundus.

Albertus Marchio, & *Welpo* dux Carinthiarum obierunt. *Henricus* Imperator Italiam cum Exercitu petit, omnia in pace disponit, revertensque neptem suam *Beatricem* matrem *Mabilde* secum duxit, indigne tractans eam propter quasdam ejus insolentias, quibus vivere consueverat, mortuo ejus viro *Bonifacio* duce.

Cuno dux Noricorum ab Imperatore pro perfidiae suae culpa, expulsus in Pannonia male exul obiit.

Anno Dom. MLVI. *Gevehardus*, Radasponensis Episcopus Imperatoris *Henrici* Patrius, hostis

stis occulte pessimus deprehensus & convictus, revocatus, sedî pristinae restituitur.

Godefridus dux ad deditionem venit Magna coedes a Liuticis in Christianos facta est, quorum multi gladio perierunt, inter quos *Wilhelmus Marchio*.

Fames & egestas multas Regiones afflixit multaque mala tunc temporis facta sunt.

Henricus Imp. principum consensu *Henricum* filium suum Regem constituit, & bono fine consummatus praesentem vitam clausit. III. Kalend. Octobris.

Anno Dom. MLVII. *Henricus* quartus admodum puer, Patri successit in Regno *Agnes* Imperatrix, mater ejus, quae post mariti obitum in Italiam se contulerat, & apud monasterium, quod *Fruitierra* dicitur, religiosam vitam duxerat, reversa in Germaniam ducatum Bajoariae suscepit.

Fridericus quidam, & fratres ejus Tyrannidem exercentes contra Imperium Romanum ab *Agnete* Imperatrice & principibus Regni victi in deditionem venerunt.

Otto de *Swinwurte*, dux suevorum obiit, & *Rodolfus* de *Renvelden* ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum rerum, quae Regnum perturbarunt; eundem namque ducatum *Henricus* Imperator *Bertboldo* comiti qui prius *Carinthiorum* dux effectus est, promiserat, sed eum post mortem Imperatoris eidem *Rodolfo* causa filiae suae illi coniunctae Imperatrix tradidit. Id quod *Bertboldi* animum vehementer commovit unde

de de utroque, Rege scilicet & *Rodolfo* vindictam sumere volens, omnes contra Regem incitavit, conspirat etiam *Otto* in saxonia ducatu Bajoariae exutus, & conventus utrobique fiunt. multa praeterea in Regno facta sunt, eoque tandem producta ut *Rodolfus* in damnationem sui Regnum invaderet, sed haec res quem effectum habuerit, nec rusticos latet.

Anno Dom. MLXVI. *Henricus* Abbas S. *Pantaleonis* obiit, cui *Humbertus* succedit.

Anno Dom. MLXVII. *Henricus* Rex *Bertham Ottonis* cujusdam Italici filiam accepit uxorem, nuptias celebrans *triburiae*.

Anno Dom. MCIII. *Henricus* Imp. Natalem domini *Moguntiae* celebrans per *Emechardum* Episcopum publice praedicari fecit se filio suo *Henrico* Regi rerum summam dimissurum, seque sepulchrum domini visitaturum. inde maximum tam vulgi quam principum & cleri favorem sibi acquisivit, multoque e diversis Regni partibus ad ejusdem Itineris comitatum se praeparare voto ipso succendit.

Cuno filius *Ottonis* ducis bonis omnibus amabilis & affabilis dum iter ageret, quorundam funestorum hominum conspiratione invaditur, & interimitur ingentem relinquens nobilibus Regni luctum simul & suspicionem dum ab infimis in summos tantum facinus praesumitur nam ante triennium *Henricus crassus* eiusdem *Cunonis* Germanus & natu Senior, dum in Friesiae Marcham, cui praeerat, proficiscitur, a quibusdam Fresonibus
infi-

insidiis vallatur, re cognita fugit ad mare, sed vulneratur a nautis simul & suffocatur.

Anno Dom. MCIII. *Henricus* Imp. natalem domini *Ratisponae* celebravit, cumque ibidem aliquam diu moraretur, *Otto* quidam murmurare coepit inter Bajoariae principes, eo quod Saxones, vel Franci illie honorabilius & familiarius tractarentur, quam ipsi. *Sigebardus* comes qui hujusmodi suspicionem maxime notabat, coepit Imperatori paulatim invisus haberi; inde post aliquot dies oritur furibunda seditio, per quam ab hora tertia usque ad nonam obsessus in Hospitio, tandem fractis foribus ipse prius facta confessione sumptoque dominici corporis viatico capite truncatus occubuit.

Anno Dom. MCV. *Henricus* Imp. natalem domini *Moguntiae* celebrat, & *Henricus* Rex ejus filius ab eo discessit in Saxoniam ubi rebellionem machinatus est.

Anno Dom. MCVI. *Henricus* Imp. *Moguntiae* exauctoratus est, & filius ejus ab universis Germaniae principibus in Regem jam secundo electus, & ab apostolicis legatis confirmatus regnare coepit.

Anno Dom. MCVII. *Henricus* Rex Festum palmarum *Coloniae* agit, invitatus ab eiusdem sedis Archiepiscopo, inde *Aquisgranum* tendit, pascha apud *Leoditum* acturus, ubi tunc pater ejus morabatur, cumque aquis venisset, quosdam suorum principum praemisit observare pontem, qui trans *mosam* ducit ad oppidum *Wig/a*; jbi

Hen-

Henricus dux Lotharingiae & *paganus* filius ejus, *Godefridus* comes de *Nannus*, excipiunt transeuntes vulnerant & trucidant. Haec in coena domini facta sunt. Imperator de *Leodio* *Coloniam* regreditur urbem vallo & fossis munit; *Burhardus* Episcopus Monasterii apud *Nussiam* capitur a Colonienfibus, & ad Imperatorem ducitur a quo in vincula conjiciur. Filius Imperatoris *Coloniam* obsidione premit Interim Imperator *Leodii* moritur & in Ecclesia S. *Lamberti* ante altare S. *Marii* sepelitur.

Comites *Theodericus*, *Godefredus*, & *Adolfus* obierunt. *Henricus* dux Lotharingiae Regi *Henrico* subditur, & ducatu privatus *udoni Hildenesheim* Episcopo commendatur, & comes *Godefridus* de *Brabantia* dux *Lotharingiae* constituitur.

Colonienses deditionem faciunt mediante duce *Bertolfo* Carinthiae dux magnus Saxonum moritur, & ducatus ejus comiti *Lothario* de *Supelingeberg*, simul cum *Marchia* commendatur.

Henricus dux de custodia elabitur.

Anno Dom. MCVIII. Controversia inter Regem *Henricum*, & Apostolicum *Paschalem* de investitura.

Rex collecto exercitu contra *Robertum* comitem *Flandriae* de *Jherosolymis* reversum tendit.

Anno Dom. MCIX. Eclipsis solis facta est. II. Kal. Iunij.

Anno Dom. MCX. Rex apud *Leodium* sponsam suscepit *Henrici* Regis Anglorum filiam, inde *Trajectum* venit, ubi ex ejus jussu quidam capite

pite truncatur, qui in necem *Cunradi* Episcopi consensisse arguebatur, ibi Rex sponsam suam donavit, quam postea *Fridericus* coloniensis Archiepiscopus *Moguntiae* in Reginam Consecravit.

Anno Dom. MCXI. Rex *Roman* veniens ab Apostolico honorifice suscipitur ubi cum super negotiis Ecclesiasticis tractant, Factione quorundam repentinus tumultus a Romanis excitatur. Rex posita Victoria papam secum abduxit, sed post modum invicem conciliati redeunt, & pacatis Romanis Rex ab Apostolico in Imperatorem consecratur.

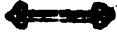
Anno Dom. MCXII. dissensio ducis Lotharingiae, & Marchionis *Rudolfi* cum Imperatore.

Coniuratio *coloniae* facta est pro Libertate.

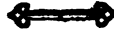
Werra inter Imperatorem & principes Saxoniae, in qua *Wibertus* & *Sigefridus* palatinus comes ejus perdunt gratiam. *Wibertus* quidem capitur & Regi offertur, & *Sigefridus* vulneratur, & ex eo moritur.

Anno Dom. MCXIII. Imperator Expeditionem super Fresones fecit, ubi colonienses, qui inter alios huic expeditioni intererant, fraude ipsius Imperatoris a Frisonibus circumventi interventu ducis saxonum evaserunt.

Anno Dom. MCXIII. Imperator memor injuriarum suarum in Colonienses, illam totius gallicae & germaniae florentissimam civitatem, toto etiam orbe famosissimam extenuare conatus adunato grandi exercitu Alemannorum, Bawariorum & Saxonum, & cum duce *Lothario* Diutiense castrum

strum obsidere & evertere statuit, ut collocato illic praesidio, commeatus navium a Coloniensibus arceretur, cujus rei nuntium cum colonienses accepissent, coacto in unum delectae juventutis copioso apparatu cum valida sagittariorum manu Renum transeunt, & Imperatoris impetum viriliter expectant. erat autem in exercitu eius barbara legio, quae loricis corneis ferro impene-
trabilibus utebatur; Imperator postquam Coloniensium audaciam consideravit, satius arbitratus est campo cedere, quam male pugnare, illa nocte intra plaustrorum munimenta se continuit, & sequenti die versus *veronam* & *juliacum* praesidia Coloniensium cum exercitu properat, flammis & rapinis omnia vastans. inde revertentem *Fridericus* Episcopus; *Godefridus* dux Lotharingiae; *Henricus* de *Lintburg*; dux quondam Lotharingiae *Henricus*; *Henricus* comes de *Zudven*; *Theodericus* comes de *Ave*; excipiunt viriliter, sed infeliciter; nam capti sunt ibi ex eorum melioribus comes *Gerardus* de *juliaco*, *Lambertus* de *Mulenberg*, & *Everhardus* de *Gandernol*, vir militaris occisus est; superveniente autem *Friderico*, comite Westphaliae, & fratre ejus *Henrico*, cum valida acie, Imperator fuga elabatur. verum illis insequentibus etiam in campis Anternacensium ag-
grediuntur. pugna diu anceps fuit. Tandem Coloniensium lectissima juvenus efferata in hostem aut vincere aut mori deliberat, & gravissima coede debachata adversarios fugere coarctat. Ibi *Theodericus* comes miles fortissimus, & magna
Nov. Subsid. Pars. XIII. B pars

pars victoriae, instans more Leonis, strages immensas operatur. plures ingenui & militares trucidantur & capiuntur, inter quos & *Bertolfus* dux Carinthiae imperatori fidiſſimus captus, ipſius comitis *Theodorici* custodiae mancipatur, nullus autem principalium virorum ex parte Colonienſium aut captus refertur aut occiſus, praeter *Henricum* comitem de *Kesle*, virum egregium qui per ſuorum fraudem pedibus ſuffocatur equorum, & *Coloniae* juxta Eccleſiam majorem S. *Petri* honorifice tumulatur.

Anno Dom. MCXV. Imperator ad iniuriam ducis ſaxonum *Bruneswick* occupat, & *Halverſtat* devaſtat. Contra quem ſidem dux cum ſaxonibus, adjuncto ſibi *Friderico* Archiepiſcopo cum Colonienſibus, *Friderico* comite *Westſaliae*, & *Henrico* fratre ejus, *Henrico Linburc*, *Herimanno* de *Caboulage*, properat in loco, qui dicitur *Welpeshold* ubi commiſſo certamine Imperator terga vertit, & plenam victoriam principes aſſecuntur.

Sub eodem tempore Imperator *Moguntiam* venit, ubi episcopum *Loci* jam triennio captivum civibus reddit, vi ad hoc coactus.

Anno Dom. MCXVI. in nativitate domini multi principes *coloniae* conveniunt *Theodorici* cardinalis ſuaſu & conſilio de Eccleſiae rebus tractaturi. Sed idem Cardinalis in itinere moritur, & Corpus ejus humandum *Coloniae* deportatur.

Anno

Anno Dom. MCXVII. in Octava S. *Johannis* Terrae motus maximus, plurima aedificia late per orbem subruit.

Anno Dom. MCXVIII. Dominus *Paschalis* papa obiit; cui successor eligitur *Johannes*, ipsius antea Cancellarius, qui & *Gelasius II* dictus est.

Cuno praeneftinus Episcopus, a domno *Paschali* missus, & eo mortuo, a successore suo *Gelasio* ad iniunctum sibi officium, per episcopum vivariensem, virum literis apprime eruditum, corroboratus, *Coloniam* venit, ibique ad eum convenientibus Saxoniae episcopis, synodum celebravit.

Anno Dom. MCXIX. Imperator a Colonienfibus honorifice excipitur absente episcopo. unde Episcopus divinum officium ipsis interdicit.

Anno Dom. MCXX. Terrae motus factus est.

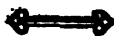
Principes cum Imperatore in concordiam redeunt.

Fridericus Palatinus comes obiit.

Anno Dom. MCXXI. *Herimannus* bone memoriae Abbas S. *Pantbaleonis* obiit, post quem succedit *Rudolfus*.

Anno Dom. MCXXII. *Fridericus* Archiepiscopus, cum Colonienfibus *Carpene* Castellum Imperatoris obsidens, cepit & diruit.

Circa festum S. *Mariae* conventus principum fit *Spirae*, ubi ostiensis Episcopus, Romanae Ecclesiae Legatus consulente *Kalisto* Imperatorem banno absolvit. Imperator contra Investituras Ecclesiarum certis modis S. *Petro* dimisit.

Anno Dom. MCXXIII.

Anno Dom. MCXXIII. magna fames, asperima hyems, & Rhenus Congelatur.

Kalistus papa obiit, cui *Honorius* succedit.

Fridericus comes de *Arneſtburg* obiit.

Henricus Imp. *Trajecti* infra Ebdomadam *Pentecostes* obiit, corpus eius *Spirae* humandum deportatur.

Anno Dom. MCXXV. *Lotharius*, dux Saxonum bellicosissimus ab omnibus in Regem eligitur, & *Coloniae* ab Archiepiscopo *Friderico* consecratur, una cum conjugē suā *Richenza*.

Anno Dom. MCXXVI. *Fridericus* dux *Alfatae*, dum nova quaedam contra Regem molitur, iudicio principum dampnatur.

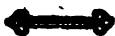
Henricus dux *Bajoariae* obiit.

Treviris apud S. *Eucharium* reperitur Corpus S. *Matthiae* apostoli subtus Altare S. *Joannis Baptistae*.

Anno Dom. MCXXVII. Rex natalem domini *Coloniae* celebrat absente Episcopo. Epiphaniam vero *Aquisgrani* ibi temerarius tumultus coram Rege exoritur, sed moderatione eius adnullatur.

Karolus comes *Flandriae*, & *Wilhelmus* dux *Burgundiae*, a suis crudeliter trucidantur. *Karolus* quidem in oratione prostratus in Ecclesia: *Wilhelmus* vero nocte in Cubiculo suo.

Quidam nefarius homo *Gisilbertus*, qui dominum suum *Trajectensem* Episcopum, & Ecclesias dei, sub eo positas annis superioribus saepe

pe infestaverat, comprehensus, jussu Regis capitalem sententiam subiit.

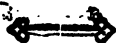
Anno Dom. MCXXVIII. Rex natalem domini *Wirzburgi* celebravit, ubi sinistro rumore percellitur. Scilicet:

Conradum fratrem *Friderici* ducis *Alsatie* Regium nomen usurpassè. Hac de causa, *Magadaburgensis* & *Moguntinus* Episcopi, & alii plures eundem *Conradum* excommunicaverunt, & postea eadem excommunicatio a domno Apostolico confirmatur. Venit & contra eum Rex *Spiram*, in qua ille suum praesidium expulso inde Episcopo collocaverat, & obsessa urbe, acceptis obsidibus, inde discessit.

Anno Dom. MCXXIX. Rex purificationem *S. Mariae* celebrat *Coloniae*, absente Episcopo, quia tunc, sicut & duobus praecedentibus annis inimicitias gerebat contra Regem. In partibus occidentis viris comam malo usu nutrientibus subito capilli circa capita multorum ardere visi sunt, ipso tempore *Coloniensis* Archiepiscopus Regi conciliatur.

Anno Dom. MCXXX. Rex *Lotharius* *Spiram* obsidiens civibus fame victis urbem capit.

Honorius papa obiit, cui *Innocentius* II. succedit. Sed eodem tempore *Petrus* filius *Petri Leonis* eligitur, & *Anacletus* II. vocatur. hoc schismate *Innocentius* expulsus ad Regem se contulit, & ipso annuente, & optimatum *Alamaniae* . . . roboratus, vices Apostolicas in his partibus egit.

Anno Dom. MCXXXI dominica ante medietatem quadragesimae XI Kalend. Aprilis celeberrimus principum conventus fit *Leodii*, domno Apostolico *Innocentio* & Rege *Lothario* praesentibus.

Urbs tota Trajectensis, cum Ecclesiis incendio conflagravit.

Dom. *Fridericus* Colonienfis Archiep. obiit Rex *Lotharius* Expeditionem super Danos & flavos movit

Anno Dom. MCXXXII. Rex natalem domini *Coloniae* celebravit. in cujus praesentia gravissimae partes fuerunt utriusque ordinis Cleri scilicet & populi in Electione domini *Godefridi* xantensis praepositi, praesidentibus tribus Cardinalibus S. Rom. Ecclesiae Legatis *Wihelmo* scilicet praenestino, *Widone*, & *Johanne* cremensi Episcopo. tandem iudicio Regis & principum & ipsorum Cardinalium ad unitatem perducta est Ecclesia, & *Godefrido* desistente *Bruno* praepositus S. *Gereonis* Colonienfi Cathedrae inthronisatur. dum haec tractantur, *Egbertus* Episcopus Monasteriensis decanus major Ecclesiae S. *Petri Coloniae*, qui huic negotio intererat, infirmatus moritur, reportaturque ad sedem suam tumulandus cui *Wernerus* successit.

Vehementissima vis ventorum oritur, & innumera aedificia subruit.

Anno Dom. MCXXXIII. Rex *Romam* profiscitur ad restituendum *Innocentium* sedi Apostolicae. transiens ergo per *Italiam* pleraque loca munita, sibi resistentia capit, tandemque II Kal.

May

May *Roman* cum summo favore ingreditur, & cum jam defunctus esset *Anacletus*, *Innocentium* restituit, a quo in Ecclesia Lateranensi II. Non. junii in Imperatorem consecratus per bella & victorias reversus est, ducens secum quendam principem Italiae captivum.

Magna inaequalitas aeris, & aquarum inundatio plurima.

Eclypsis solis facta est III Non. Augusti hora diei VI. in tantum ut stellae in Coelo apparerent.

Consobrinus Imperatoris occiditur *Trajecti* a *Godefrido*, & fratre ejus *Herimanno* de *Kuch*.

Anno Dom. MCXXXIII. Imperator natalem domini *Coloniae* celebrat, ibi temerarius tumultus urbicorum coram Imperatore exoritur, & eo nondum sedato discessit.

Rex Daclorum veniens se in potestatem Imperatoris tradit, obsides dat, juramentum facit, se successoresque suos non nisi permissu Imperatoris, successorumque suorum Regnum adepturus. post haec cum pace redire permissus, in sancto die pentecostes ab aemulis suis est occisus.

Anno Dom. MCXXXV. Imperator natale domini *Aquisgrani* celebrat, ubi Colonjenses gratiam suam obtinent, ibi Imperator & Colonjenses ab Archiepiscopo dissentiunt, sed hic postmodum & *Fridericus* dux *Alsaciae*, interventu principum Imperatori rursus Conciliantur.

In festo pentecostes, omnes principes Regni coram Imperatore firmissimam pacem ad X annos

juraverunt, & deinceps caetera multitudo idem facere compellitur.

Anno Dom. MCXXXVI. Imperator Natale domini *spirae* celebrat, ibi mortuus est *Henricus* Marchio, filius *Wiberti* comitis.

Hoc anno obsides *Godefridi* de *Kueb* numero XII sese in potestatem Imperatoris tradiderunt. Verum ipse *Godefridus* cum fratre suo *Herimannus* proscibitur.

Circa festum Assumptionis B. *Mariae* Expeditio Imperatoris in Italiam.

Inter susatienses, & Arnesbergenses depraedationes, incendia, homicidia fiunt absente Imperatore.

Anno Dom. MCXXXVII. Imperator natalem domini & pascha in Italia celebrat. pentecosten vero apud *Bari* cum generali conventu Italicorum principum. Ibi dominus *Bruno* II Colonienfis Archiepiscopus obiit, & in Ecclesia beati *Nicolai* ibidem honorifice tumulatur; cui dominus *Hugo* decanus S. *Petri* succedit, & ab apostolico *innocentia* ordinatus eodem anno moritur.

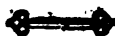
Princeps Apuliae, *Ruggerus* nomine ob cujus insolentiam Imperator Italiam maxime intraverat, statuit castrum satis munitum in ipso latere civitatis *Bari*, in quo praedones collocaverat, qui terra marique inauditis calamitatibus regiones opprimebant, simili modo per totam pene Italiam fecerat. Igitur Pentecoste celebrato Imperator castrum cum Exercitu circum vallabat, quod magno labore devincens, igni tradidit, soloque aequat.

aequat. praedones similiter comprehensi sunt circa Turrin exustam, numero quingenti & amplius quo terrore omnis civitas & omnis munitio Regiae se potestati tradidit. Hinc Imperator in Calabriam ambulavit, ubi legatos graecorum obviam habuit. Sic demum rebus in Italia compositis, cum jam repatriare disponit, in ipso itinere tam senio quam infirmitate gravatus II Non. Decembris obiit. Vir Egregius & digne pater Patriae appellandus, quo decedente pax & tranquillitas & rerum copia, quae eo Imperante vigeant, cessaverunt haecenus. Corpus ejus delatum in Patriam sepelitur regio more in haereditate paterna, Loco dicto *Luitberon*.

Ipsa tempore *Moguntia* una cum principali templo igne combusta est.

Anno Dom. MCXXXVIII. *Conradus* dux Alemanniae frater *Friderici* ducis Alsaciae eligitur in Regem, qui regalia quae penes *Henricum* ducem Saxoniae & Bawariae generum *Lotbarii* Imperatoris erant, callide acquisivit, & ipsum ducatu Saxoniae privare voluit, dato eodem *Adalberto* Marchioni, hinc caedes rapinae, incendia per totam saxoniam facta sunt, unde *Henricus* dux fratri *Welfoni* ducatum Bawariae cum provincia permittens, valida manu saxoniam tendit, & ipsum *Adalbertum* Marchionem cum rege fugat.

Coloniae in Archiepiscopum levatur *Arnoldus* praepositus prius *S. Andreae* paulo post gravissima inter ipsum & cives seditio oritur, quae vix tandem sedatur.

Anno Dom. MCXXXIX. Circa festum *S. jaco-*
bi Expeditio Regis in saxoniam contra *Henricum*
 ducem sed illo viriliter cum magno exercitu juxta
crucenberg occurrente Rex infecto negotio rediit
 nec multo post idem dux veneno, ut fertur, vi-
 tam finivit. *Albertus* Marchio morte ducis exhi-
 laratus, cum forte apud *Bremam* gloriabundus
 adiret, ut a turbis inibi confluentibus quasi dux
 Patriae susciperetur, ab amicis Imperatricis cir-
 cum ventus fuga vix cum paucis evasit.

Anno Dom. MCXL. Rex urbem *Welfonis*
 ducis Bavariae *Weinesberg* dictam obsedit & in de-
 ditionem accepit, matronis licentia concessa, ut
 quae humeris valerent, exportarent, quae omis-
 sa supellectile descendebant, viros suos humeris
 deportantes.

Anno Dom. MCXLI. Rex pentecosten *Wirze-*
burg celebrat; ibi celebris conventus principum
 fit pro pace & concordia in regno componenda:
 Sed infecto negotio discessum est.

Domina Imperatrix *Richezza* obiit.

Anno Dom. MCXLII. Rex pentecosten *Fran-*
ckensturt celebrat coadunata principum curia, &
 ibi quorundam familiarium suorum principum fre-
 tus auxilio, dominam *Gertrudim* famosissimam
 saxoniae matronam filiam videlicet *Lotbarii* Im-
 peratoris, & *Henrici* ducis viduam, uni e fratri-
 bus suis conjunxit, sciens hac conjunctione multos
 confoederari. quod & factum est. nam principes
 haecenus discordantes hac occasione Regi concil-
 lian-

stantur. celebrantur igitur nuptiae per dies XIII. quas ipse Rex per se ministravit.

Wecel Monasteriensis Canonicus ab Ecclesia Osnabrigensi episcopus eligitur sed Archiepiscopo Colonienfi, aliisque quibusdam resistentibus, suspensione divini officii Ecclesia a Legitima electione arcetur; unde *Philippum* Daventriensem praepositum in eius locum suscipiunt.

Anno Dom. MCXLII. hoc anno hyems validissima.

Domina *Gertrudis* praedicta ducatrix conjux *Henrici* fratris Regis ob difficultatem partus diem clausit extremum, & apud patrem & matrem & priorem conjugem suum *Henricum* cum moerore totius Saxoniae sepelitur in *Lotheron*.

Rex in quadragesima Saxoniam iterum intrare tentans usque *Goslariam* & *Hildensheim* processit; cum subito *Welfo* dux Bajoariae confociato sibi consobrino suo *Friderico* filio *Frederici* ducis, Sueviam ingressus quaeque Regis erant depopulatus est. quae res regem remeare coegit.

Innocentius papa obiit, cui *Coelestinus* II successit

Anno Dom. MCXLIII. *Coelestinus* papa obiit, cui *Lucius* II successit.

Anno Dom. MCXLV. *Lucius* papa obiit, succedit *Eugenius* III

Natus est Regi filius *Henricus*, quem alii *Beringerum* ex nomine avi eius vocant.

Anno M. CXLVI. Cometa apparuit ipso anno gravis dissensio oritur inter *Narpertum* Trajectensem

sem Episcopum, & *Ottonem* principem, filium *Ottonis* palatini comitis, patrualem *Hermannii Salmonis*, quem Colonienſes in praelio Tuicienſi ceperant, in tantum, ut pugna conſerta ipſe *Otto* ab epifcopo caperetur, & cuſtodiae traderetur, ſed poſtea reconciliatus, & liber dimiſſus poſtea pugnavit cum *Herimannus* Palatino comite, a quo iterum Capitur.

Anno MCXLVII. Fames maxima facta eſt, ita ut modius ſiliginis XII ſolidis Colonienſ. mone-
tae venderetur in menſe julio: famem etiam pe-
ſtilentia & mortalitas ſubſecuta eſt intolerabilis.

Walbedo abbas efficitur, cum *Gerardus* Abbas ſenio gravatus curam paſtorales adminiſtrare non ſufficeret, & Baculum in praefentia domini Epifcopi reddidiſſet.

Anno Dom. MCXLVIII. Expeditio Ierofoly-
mitana ſecundo facta eſt ex omni Regno Occiden-
tis per *Conradum* Regem, cum quo & *Ludowicus*
Rex Francorum & plures alii principum profici-
cuntur cum innumerabili Exercitu.

Eodem tempore *Henricus* dux ſaxonum & *Wer-
nerus* Monaſterienſis Epifcopus expeditionem fe-
cerunt ſuper flavos.

Otto princeps in Cuſtodia *Hermannii* comitis
moritur, vel ut quidam dicunt, ab ipſo comite
ſtrangulatus. Dominus *Gerardus* Abbas obiit.

Anno MCXLIX. Demnus Apoſtolicus *Evge-
nius Remis* Concilium habuit, congregatis ibi ex
omni gallia & Germania Epifcopis, ubi Colonien-
fis

sis Archiepiscopus ab officio suspenditur quia se huic concilio subtrahit.

Eodem anno *Conradus* Rex de *Iherosolyma* rediit, filium etiam suum ungi fecit in Regem *Aquisgrani*, qui non multo post obiit. *Iherosolymitanae* expeditionis auctores maxime fuerant *Bernardus*. Abbas *claravallensis*, & quidam Monachus *Radulfus*. sed heu proh dolor! quo plures & fortiores erant in acie; eo minora virtutis reliquere vestigia periit maxima ex parte innumerabilis conventus fame, peste, paganorum gladio, plurimi a turcis & saracenis capti foeda servitute in vinculis consenuerunt. solum *Damascum* nobilissimam *syriae* urbem bello aggressi sunt, ubi *Adolfus* fortissimus adolescens filius *Adolfi* comitis de *Berge*, infatigabiliter caedi saracenorum instans occisus est; & cum jam civitas in manus Regis *Conradi* tradenda esset, perfidia *Iherosolymitanorum* & quorundam principum avaritia seducti ab ea, sine *Victoria* manus continuerunt. Ergo, quia omnia quae in hac expeditione gesta sunt, plena sunt luctus & miseriae, melius est mihi flere, & romanorum parcere pudore, nec tradere cognitioni Francorum.

Igitur *Conradus* Rex apud *Babunberc* infirmitate detentus & diem mortis sibi adesse sentiens, duci *Friderico* filio fratris sui regalia tradidit, filium suum *Fridericum* adhuc parvulum commendavit, & ut pro Regno sibi acquirendo principibus loqueretur suavit, sicque Rex vita decessit XI Kalend. Martii Anno Regni sui XIII. sepultus.

tusque est in praedieta Civitate post cujus mortem
celebris conventus principum & Episcoporum apud
Franckinour habitus, ibi summo favore cuncto-
rum praediectus *Fridericus*, dux sueviae in Regem
eligitur, sed licet favorem multorum haberet,
Henricus Episcopus Maguntinensis unanimitatem
quorundam circa ipsum invektivis quibusdam de-
bilitare conatus est, asserens, quod fastu quodam
ductus inter consecratales suos concionatus fuerit
quia Regnum adepturus esset, etiam nolentibus
omnibus, cujus objectionis malum Coloniensis
Archiepiscopus mitigavit, regem ab intentatis
excusans, & moguntinensis molimen annullans.

Anno Dom. MCL. Hyems validissima & diu-
turna. Urbs *Trajecti* tota cum Ecclesiis & aedi-
ficiis incendio conflagravit. ipso tempore in men-
se Majo *Coloniae* pars aliqua civitatis exusta est.

Domus *Arnoldus* Coloniensis Archiepiscopus
Romam veniens, domno papae in sententia sua
perseveranti minime reconciliari potuit, & sine
restitutione officii sui rediit.

Wernerus Monasteriensis Episcopus obiit, cui
Fridericus hujus Ecclesiae canonicus successit.

Anno Dom. MCLI. domnus *Arnoldus* Coloniensis
Archiepiscopus obiit & successit domnus *Arnol-
dus* II Cancellarius Regis, & praepositus majoris
domus.

Ipso anno fames horrida, & omnium rerum
inaudita penuria.

Anno Dom. MCLII. Domnus *Arnoldus* *Romam*
proficiscens ab Apostolico *Eugenio* ordinatur, a
quo

quo etiam honorifice accepto pallio dimissus temp-
 tavit pacem diu neglectam toto studio reformare,
 praedones severis legibus & judiciis coercere,
 praesidia eorum dejicere, inter quae *seyne* for-
 tissimum praesidium comitis *Fubardi* combussit,
 & solo aequavit.

Anno Dom. MCLIII. Eclypsis solis facta est
 VII Kalend. Februarii.

Henricus Moguntinus Archiepiscopus deposi-
 tus est, cui *Arnoldus* substitutus est.

Item *Henricus* Mindensis Episcopus renuntia-
 vit Episcopatu, cui succedit *Warnerus*, ejusdem
 Ecclesiae major praepositus.

Anno Dom. MCLIII. Circa festum S. *Michae-*
lis expeditio Regis facta est in Italiam.

Anastasius papa obiit, cui *Nicolaus* Card. &
 episcopus Albanensis successit, & vocatur *Ad-*
rianus.

Rex in Italiam trajecto exercitu primo impe-
 tu *Placentiam* *Emiliae* civitatem edomuit, quae-
 dam etiam castella ob insolentiam mediolanensium
 igne devastat; deinde *Spoletum* opulentissimam
 umbriae civitatem totam incendio concremat, sic-
 que versus mare pacifice transiens venit, ubi a
 pontifice Romano & omni senatu honorifice sus-
 ceptus, in Imperatorem consecratur. post hanc
 sollempnem ordinationem a quibusdam vulgaribus
 facta seditione ex improvito tempore meridiano
 impetitur Imperator vero & sui subito armati ho-
 stes strictis gladiis trans *Tiberim* remittunt, &
 tanta in eos caede desaeviunt, ut ipse alveus flu-
 minis

minis totus sanguine occisorum immutaretur. Hac
cruenta victoria XIII Kalend. julii in parva ma-
nu suorum perpetrata sequenti die reditum insti-
tuit, & exercitum incolumen in patriam reduxit.

Anno Dom. MCLV. Imperator de Italia gal-
liam reversus perturbatores Regni & pacis adeo
edomuit, ut in brevi quies firmissima redde-
retur.

Anno Dom. MCLVI. Imperator *Colotiam* cir-
ca festum omnium sanctorum veniens ab Archi-
episcopo *Arnoldo* & civibus honorifice excipitur.
Ibi quidam miles *Bernbardus* nomine qui in necem
Hermanni de *Winceburg* conspirasse a duce Saxo-
num convictus est, inconsulte procedens jussu Im-
peratoris ipsius decollatur.

Anno Dom. MCLVII. dominus *Arnoldus* Ar-
chiepiscopus obiit. deinde generali electione cle-
rus & populus habita gravi partium scissione a se
invicem dividuntur, & una pars *Gerardum* Bon-
nensem praepositum, altera *Fridericum* praeposi-
tum *S. Georgii* acclamando variatur. sic utrimque
justitiam partis suae defensantes cum magna ani-
mositate pro confirmatione electorum & investi-
tura primum apud *Nurmburg* postremo apud *Ra-
dasponam* ad audientiam Imperialem & principum
proficiscuntur, ubi tandem voluntate & judicio
Imperii dum partes non conveniunt, *Fridericus*
investitus inde continuo cum suis Electoribus di-
grediens *Romamque* veniens, a domino papa *Ad-
riano* in Archiepiscopum consecratur. post hoc
etiam accepto pallio cum summo suorum tripudio

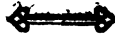
Colo-

Coloniam regrediens in brevi castrum *Randerode* ad favorem *Gulivint Rorinberg*, & injuriam *Narperni* eiusdem castris tutoris obsidet, & dejicit, quod postmodum in melius restituitur, & firmiori vallo circumdatur.

Eodem tempore inter dominum Apostolicum *Adrianum* atque Imp. *Fridericum* graves controversiae oriri coeperunt quae hujusmodi causam habuisse feruntur. Papa *Innocentius* eius nominis II. *Romae* in quodam muro pingi fecerat seipsum, quasi in sede pontificali residentem Imperatorem vero *Lotbarium* complicatis manibus coram se inclinatum coronam Imperii suscipientem. accessit huic aliud quiddam persimile, quod novae commotionis atque dissensionis magnum seminarium fuit.

Anno Dom. MCLVIII. Imperator Italiam intraturus *Reginaldum* Cancellarium suum, & *Otonem* comitem palatinum praemisit. qui *Bononiam* venientes peractis ibi negotiis Imperialibus *Ravenam* secesserunt, ibique ab Archiepiscopo civitatis ipsius, & multis aliis Episcopis honorifice suscepti sunt; cumque causam adventus sui civibus intimare voluissent, praefectus eiusdem urbis & caeteri nobiliores quique ex urbe secedentes *Anconam* profecti sunt, quasi non Imperatori Romanorum, sed graecorum pro pecunia sibi promissa fidelitatem debitam servaturi; quibus redeuntibus accepta jam pecunia occurrit praedictus Cancellarius, & inito certamine cum X suis CCC illorum fugere compulit, ipsum praefectum cum

Nov. Subsid. Pars XIII. C filio;

flio, & VI. nobilioribus cepit, secumque *Ariminum* deduxit. sequente autem die versus *Anconam* iter arripuit & dum eum suscipere renuerent, urbem cum exercitu circumdedit, civesque ad deditionem coegit. post haec intercedente Archiepiscopo *Ravennati* pro suis civibus quos Cancellarius captos tenebat, eorum absolutionem meruit, totaque civitas domino Imperatori fidelitatem juramento firmavit, quod ante CC. annos nulli Imperatorum exhibitum fuit.

Igitur Imperator eodem anno propter Insolentiam mediolanensium valido exercitu adunato Longobardiam ingreditur multis se comitantibus Regni principibus, quorum praecipui erant Rex Bohemiae; *Henricus*, dux Saxoniae; *Fridericus*, dux Alamaniae; *Bertolfus*, dux Carinthiae; *Henricus*, dux Alfatiae; *Ludovicus* Landgravius; *Cunradus*, comes palatinus; *Fridericus*, Coloniensis Archiepiscopus. Transcensis itaque alpiibus cum ventum esset ad fluvium, qui *adira* nuncupatur, & cum sine gravi periculo transire non potuisset, eo quod mediolanenses omnes pontes diruissent, Boemi quendam Longobardum capientes minis extorserunt ab eo ut eis vadum fluminis ostenderet, & sic demum constratis pontibus per triduum incolumis transivit exercitus omnis. post hoc papienses & cremonenses, cum valido Exercitu se Imperatori conjungentes, quia & ipsi hostes mediolanensium existebant, repente castrum, cui *Tritrum* nomen erat, ubi praesidia mediolanensium fuerant, obsidentes & expugnantes ceperunt.

perunt. Imperator vero *Mediolanum* appropinquans praemisit Marscalcum suum cum L. militibus ad investiganda opportuna castrorum loca quibus dum se *Ekkebertus* comes Austriae cum CCCC & eo amplius militibus sociasset, consideratis castrorum locis, dum redirent, & comes praedictus moras faciens tardius sequeretur, mediolanenses ad duo pene millia subito e portis eruperunt, & commisso praelio comitem cum nonnullis peremerunt, captos vero quosdam abduxerunt. Hac temeritate eorum motus Imperator, die sequenti cum omni exercitu ad loca castrorum accessit, & excisis vineis, quae in circuitu civitatis erant, ipsam forti obsidione circumdedit. Cum ergo sic mediolanenses obsessi essent, quadam die arma arripiunt, & e tribus portis audacter erumpunt, ex una scilicet ubi Imperatoris castra erant; ex altera ubi Rex *Boemiae* observabat; ex tertia ubi dux *Saxoniae* erat; commissum est itaque grave praelium, caesarianis pro gloria, mediolanensibus pro salute pugnantibus; victi sunt tandem Mediolanenses & in urbem redire coacti. ergo post aliquot tempus sic obsessis multitudine rucolarum intus conglobata, cum animalia ad pascua exire nequirent, foetor ingens in urbe praevaluit. Considerantes quoque Mediolanenses nequicquam se Imperatori resistere deditionem facere disposuerunt. Episcopo autem praecedente & clero, deinde militibus, ad extremum plebe sequente pulchro spectaculo ad tentoria Imperatoris processerunt, pacem & misericor-

diam postulant. Imperator itaque ex consilio principum veniam, pacemque victis indulgit sub congruenti conditione, & annui tributi redibitione. facta est conditio hujus victoriae in nativitate *S. Mariae* ipsa die Caesar coronatus *Mediolanum* intravit, multis ante se Imperatoribus hoc negato. Itaque Imperator cum suis inde digressus acceptis obsidibus de *Mediolano* securus, ad alia negotia posuit animum nec multo post *Reinoldum* Cancellarium, & *Conradum* palatinum misit *Mediolanum* pro conditione tributi, quod eis victis imposuerat; *Mediolanenses* vero ingenitae sibi fraudis memores, necare Legatos Imperatoris, & bellum innovare disposuerunt. quod cum cancellario & palatino innotuisset, mutato habitu nocte de civitate fugientes ad Imperatorem venerunt, & ei singula quae acciderant, indicaverunt. quibus cognitis Imperator furore succensus, directis undique nuntiis, principes & exercitum readunari jussit, ac denuo *Mediolanenses* obsideri mandavit.

Eodem tempore *Fridericus* *Coloniensis* Archiepiscopus, qui erat in eadem Expeditione, casu de equo corruens ruptis interioribus post paucos dies apud *Papiam* finivit vitam, corpusque eius exoffatum ad sedem propriam relatum est.

Anno Dom. MCLIX. dominus *Reinoldus* Imperatoris Cancellarius, de quo multa jam praemissimus, ipso Imperatore Missis & scriptis petente & suggerente Archiepiscopus *Coloniensis* Ecclesiae

fac eligitur & constituitur, sed necdum consecratur.

Iisdem diebus Imperator coadunato universo Exercitu urbem *Creman* inimicissimam per VII. menses oppugnabat. his autem, qui intus erant viriliter repugnantibus, & multis hinc & inde corruentibus, cremenses tandem rebus suis diffidentes in deditionem venerunt, seque, & urbem Imperatoris arbitrio tradiderunt; sic itaque *Crema* victa & subacta est in qua spes maxima *Mediolanensium* erat.

Post haec Imperator in terram *Brixinensium* invecito Exercitu, pontes & castella pontium, per quae mercatus *Mediolanensibus* apportari poterat, villasque quamplurimas devastabat. Erat quidam Burgus clausus lacu palude, & montibus natura & situ loci munitissimus omnique genere divitiarum opulentus, adeo ut *Brixien*ses in ipso amplius, quam in *Brixia* fiduciam haberent, & sicut dicebatur, ibi *mediolanenses* se recipere cogitabant, si *Mediolano* pellerentur. Igitur habitatores loci illius, dum se ad repugnandum confidenter praeparassent, a militibus *Teutonicis* per paludem, ubi arctissimus patebat aditus, ingressis subito civitas capta & praeda magna in ipsa deprehensa est: sed intempesto noctis silentio ignis furtim immissus praedam ipsam simul & civitatem in cineres redegit.

“ Anno Dom. MCLX. Imperator curiam apud *Parnam* urbem Italiae habens, affuere nuntii venetorum pacem & gratiam Imperatoris obnixè

postulantes, cum quibus ipse honorabiles Legatos remisit, affuit etiam ibi quidam Episcopus legatus Principis Sardiniae viri potentis & ditissimi promisit namque idem princeps Investituram & Coronam Regni sardiniae a manu Imperatoris suscipere & tributum condignum ei annuatim persolvere. Dux etiam *Welfo* ei curiae interfuit ducatum spoletanum & Marchiam totius Tusciae pertinaciter postulans: Sed Imperator talia nimis importune requirenti nihil ex omnibus concedens, inauditum & quasi confusum abire permisit.

Eodem anno *Arnoldus* Moguntinensis Archiepiscopus a civibus suis, cum quibus diu contenderat, apud Monasterium *S. jacobi*, quod in superiore parte urbis situm est, crudeliter peremptus est & ipsam monasterium cum clauastro igne penitus consumptum.

Anno Dom. MCLXI. *Adrianus* papa audito Imperatoris adventu circa festum beati *Petri*, quod dicitur *ad Vincula* cum Cardinalibus suis *Romam* egressus consilium habuit, ut ipsum Imperatorem excommunicaret, sed nocte ipsa morte praeoccupatus consilium infectum reliquit. Sed dum quidam Cardinales hoc se voto pertinaci obstrinxissent, quod nullum ei successorem, nisi qui ejusdem propositi & voluntatis erga Imperatorem esset, eligerent; dominum *Rolandum* prioris Papae Cancellarium concorditer elegerunt, quem dum Romano more immantare voluissent, restitit obstinatissime, indignum se honore hoc contestatus. hoc illi audientes, qui Imperio favebant,

Osta-

Octavianum Cardinalem virum nobilem elegerunt & Romano more immantatum *Victorem* appellarunt, & in iubilo vocis in sede beati *Petri* collocarunt, qui mox *Romae* consecratus est nonas Octobris, quidam vero ex Cardinalibus nono die apud *Cisternam* castrum convenientes praedictum *Rolandum* rursus eligentes, immantatum ibidem consecrarunt.

Itaque Imperator, qui adhuc in obsidione *Mediolani* morabatur, ut hoc Schisma sanctae Ecclesiae removeret, curiam & concilium generale in octava Epiphaniae apud *Papiam* indixit omnibus Episcopis & principibus tam Alamaniae quam Longobardiae Tusciae, Ungariae & Franciae, misitque Episcopos, Pragensem, Verdensem, & Mantuanum vocans utrosque Electos & Electores ad iudicium Ecclesiae. Itaque *Octavianus* qui & *victor*, cum suis fautoribus curiae & concilio se devote praesentavit, *Rolandus* vero, qui & *Alexander* audita legatione Imperatori in haec verba respondit: Ego vocare debeo non vocari; ego iudicare debeo, non iudicari. quod ejus responsum a senioribus valde detestatum est, eo quod iudicium Ecclesiae refugeret. qua de causa omnes, qui praesentes concilio aderant, *Rolandum* excommunicarunt & *Octavianum* pro Apostolico susceperunt.

Similia acta sunt apud curiam & synodum, quam Imperator *Cremonae* habuit in dominica, quae est ante ascensionem domini. Itaque Imperator, & qui sub ejus imperio erant, *Victorem*

loco summi Pontificis habebant, alii autem Reges & principes, Episcopi, & Abbates, populi que omnes, *Alexandro* tanquam Catholico papae parebant. qui post haec transiens in Franciam a Rege & Episcopis honorifice suscipitur, a quibus etiam per aliquod tempus abundantissime, sibi suisque necessaria subministrantibus detinetur.

Anno Dom. MCLXII. Mediolanenses longa obsidione totis jam viribus fracti &c.

-) Chronicon hoc reperitur in Codice MS. Bibliothecae Reginae Sueciae in Vaticano num. 521. folio oblongo una eademque manu conscriptum. Codex iste membranaceus merito Chronici titulo insignitur; nam praeterquam author consignat monasterii sui S. *Pantaleonis* originem in anno DCCCCLXIII. ac Dedicationem eiusdem in anno DCCCCLXXX. Abbatum quoque illius feriem pro temporum ratione prosequitur; simulque rerum praesertim Coloniennum suis locis amplam mentionem interjicit, aliaque curiosa multa profert & hactenus ignota.

II.

**ADOLFI ROM. R. SENTENTIA SUPER
DAMPNIS PER CASTRENSES PASSIS,**

Nos *Adolphus* *) Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus ad Univerforum notitiam volumus pervenire quod anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo quinto secunda feria post *Dyonisii* **) nobis in Castro ante *Cruceberg* (a) pro tribunali sedentibus obtentum fuit ad requisitionem Venerabilis *Ludolphi* Electi & Confirmati Mindensis (b) Ecclesie Principis nostri dilecti per principum nobilium ac aliorum consistorio nostro assistentium concordem sententiam coram nobis, si aliquis Princeps aut Dominus interpellat aliquem subditum pro impendendo sibi auxilio contra suos adversarios de castro quod ab eodem suo Domino tenet in pignore pacto interposito de danda sibi pro huiusmodi auxilio pecunie certa summa, idemque subditis adjuvans dum ipsum de eodem castro sibi obligato factusque eiusdem Domini officialis quod ipse subditus seu officialis dampna que exinde pertulerit nisi aliud deducatur in pactum, debet personaliter sustinere nec illud tenetur sibi suus Dominus refarcire. Datum in castro apud *Cruceberg* Anno & die predictis regni nostri anno quarto.

C. 5

(a)

*) E gente Nassovica Kalendis Maji 1229. *Francofurti* electus.

**) 10. Oct.

(a) *Hist. Landgrav. Thuring. c. 78. Chron. Monasterii S. Petri in Monte Crucis ad Werram apud Paullini. p. 298. ait. Adolphus, infestum nobis nomen, crucis montem aggressus, vadum fecit per Werram, non procul a loco, qui dicitur Kumpfreyne, quem ad huc vocamus Königsfurt. Ad hunc collem posuit castra sua & faciebat sibi ligneam caminatam, quam milites Adolfsburg nominabat, vulgus vero noster Ailsburg. Ex hoc colle per aliquos septimanas variis modis afflixit novellam & vix cineribus suis exsurgentem civitatem, fortiter se defendentem; igne autem subiecto in cineres denuo collabebatur.*

Causam hujus belli paucis enarrat *Chronicon Misnense §. CXXIII. sq. Adolphus Rom. Rex, in Thuringia circa villam Eisleben fixis tentoriis multa mala ex inopinato intulit, ex eo, quod emit terram Thuringiae pro XII. millibus marcis puri argenti ab Alberto seniore Landgravio, resistente Theoderico juniore Landgravio, cui non solum haereditatis imo etiam emptionis jure debuerat.*

Stero ad an. 1293. Adolphus . . . terras Thuringiae & Misnenses rebellantes sibi intravit & duobus annis manens ibidem expugnavit easdem & nepotes olim Friderici Imperatoris persecutores Ecclesiae, qui easdem terras occupaverunt, ejecit penitus ab eisdem.

(b) *Ludolphus iste in serie Episcoporum Mindensium, quam exhibet Pistorius Script. Rer. Germ. T. 3. p. 722. omissus est. vid. subsid. Diplom. T. X. pag. 42.*

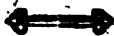

III.

SENTENTIA ADOLPHI IMPERATORIS
 QUOD NEMO IN ALTERIUS FUNDO SEU PRO-
 PRIETATE MUNITIONES CONSTRUERE
 DEBET.

Nos *Adolfus* Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus ad universorum noticiam volumus pervenire, quod Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo quinto secunda feria post *Dyonisii* *) nobis in castro ante *Cruceburg* pro tribunali sedentibus obtentum fuit ad requisitionem venerabilis *Ludolphi* Electi & confirmati Minden- sis Ecclesie Principis nostri dilecti per principum nobilium ac aliorum consistorio nostro assistentium concorditer sententiam coram nobis, quod nullus comes in terminis comitatus sui in fundo proprietatis titulo ad aliquem incolam ipsius comitatus spectante possit de jure absque consensu ipsius ad quem spectat ipsa proprietas alicujus castri vel alterius munitionis edificia instaurare de novo. Item fuit obtentum in sententia coram nobis, ut si inter comitem cuius est comitatus & Dominum fundi predicti super edificiis prelibatis questio oriatur hujusmodi contentio coram nostra majestate tamquam superiori iudice tractari debeat & finiri. Datum in Castro ante *Cruceburg* Anno & die predictis regni vero nostri Anno quarto.

*) 10. Oct.

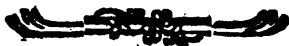

IV.

SENTENTIA ADOLPHI IMPERATORIS
 QUOD ADVOCATI NON HABENT JUS AUT
 JURISDICTIONEM IN DOTE ALICUJUS EC-
 CLESIE.

Nos *Adolphus* Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus ad universonum noticiam volumus pervenire, quod Anno Domini Millesimo ducentesimo nonagesimo quinto quinta feria ante festum beate *Katherine* *) nobis apud *Isenach* pro tribunali sedentibus per communem sententiam nobilium tunc nostro consistorio astancium erat obtentum nulli advocato quicquam licere nec aliquod jus vel jurisdictionem habere in dote alicujus Ecclesie vel clerici sive in rebus suis nec in vita nec in morte, Nos igitur hujusmodi sententiam justam decernentes approbamus & confirmamus presentium testimonio litterarum nostre Majestatis sigilli robore signatarum. Datum Anno Dni die & loco superius annotatis regni vero nostri anno quarto.

*) 24. Nov.

V.

SENTENTIA ADOLPHI IMPERATORIS, SI
DUO TENENT UNUM CASTRUM.

Nos *Adolphus* Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod Anno Dni Millesimo ducentesimo nonagesimo sexto die sancti *Cosme & Damiani* *) Indictione decima nobis in *Werchaim* pro tribunali sedentibus quesitum fuit in sententia coram nobis: si Duo Domini equo jure habeant unum castrum & jurant sive compromittunt societatem sive pacem que vulgariter Borchürede nuncupatur inter se in castro memorato servare postea vero alter eorum prohibet ne ab altero suo consocio custodiatur, idem castrum per excubias sive vigilias pro parte sua ymmo mandat ut destruat suburbium sue partis ut per hoc totius castri amissio seu perditio consequatur, utrum alter eorum hoc facere possit altero reclamante, diffiniente multorum nobilium tunc ibidem astantium sententia est obtentum, quod neuter eorum altero invito partem suam in eodem castro sive custodia relinquere potest nec destruere nec quicquam attemptare in alterius prejudicium & gravamen presentium testimonio litterarum nostre Majestatis sigilli robore signatarum. Datum die loco & annis Domini superius annotatis Regni vero nostri anno quinto.

*) 27. Sept.

VI.

VARIAE CAUSAE PONTIFICI *AVENIONE*
 COMMORANTI, PRAESERTIM RECONCILIA-
 TIO CUM *LUDOVICO BAVARO* R. R. PRO-
 PONUNTUR.

Reverende Domine *Ditmare* amice mi perdi-
 lecte, amicabili salutatione praemissa regra-
 tior vobis super novis almanniae ac caeteris in lit-
 teris vestris mihi scriptis. Nova curiae sunt quod
 quidam Imperator Tartarorum valde maximus
 misit ad curiam Nuntios solempnes cupiens reci-
 pere legem christianam, ut illic aliquis de Cardi-
 nalibus ad docendum eos transmittatur.

Item feria quarta in festis Pentecostes Domi-
 nus *Gerlacus* comes *Nassowie*, & Dominus Epis-
 copus curiensis, & frater *Hermannus* de *Westfalia*
 ord. *S. Augustini*, novus doctor in Theologia,
 intraverunt *Avenionam* tanquam Nuntii solempnes
 quorundam Praelatorum *Almaniae*, nuper in
Spira collectorum, petentes a Domino Papa &
 sacro collegio ut propter pericula animarum &
 scandala ac interdicta in terris *Almaniae*, &
 maxime Praelatorum, qui miserunt eos, Domi-
 nus Papa dignaretur sibi Dominum *Ludowicum*
 de *Bawaria* reconciliare, super qua re Dominus
 Papa primo in camera & sequenti die in collegio
 Cardinalium positus irate valde respondit, *) as-
 serens praedictos Praelatos eos mittentes esse con-
 spiratos cum dicto Domino *Ludowico* contra Ro-
 manam Ecclesiam, & quod ipse prius vellet mori
 ante-

antequam ipsum reciperet ad gratiam nisi prius cederet omni juri suo & statui & honori. Verum quia quidam Cardinales cupientes pacem Almanniae istam ambatiatam de partibus almanniae fieri procuraverunt volentes esse Legati ad reformandum almanniam, praedicti Nuntii instructi per hujusmodi Cardinales, ex parte praedictorum Praelatorum almanniae petunt, ut duo Cardinalium Legati ad almanniam transmittantur; Papa dixit, quod suos Cardinales volebat urfis & Leonibus destinare. Post haec vero die lunae proxima Dominus Coloniensis submisit Dominum *Henricum de Tremonia* doctorem in legibus, qui per omnia agit sicut Nuntii praedicti; in isto negotio nondum est conclusum quod responsum fuerit per primum Nuntium, quem habere potero vobis scribam. Salva reverentia Praelatorum videtur mihi quod multum agant inconsulte in petendo Legatos Cardinales, nonne duo ex ijs anno praeterito totam Ecclesiam Moguntinam confuderunt accusantes & referentes perperam valde multos, nonne *Bucbamatus* Cardinalis tempore *Rudolphi* Regis totam almanniam confudit, scientes quod si mittantur duo Cardinales, quilibet habebit pro procuratore sua in die centum florenos incipiendo a prima die quando per Papam & Cardinales ad hoc eliguntur. Isti Praelati miseriae propriae volunt addere miseriae majorem, & se & totam almanniam imbrigare & infamare. Capitulum Moguntinum misit *Joannem de Sybergh* ad excusandos canonicos citatos & Capitulum excusationes

nes eorum sunt repulsae & ipsi sunt excommunicati, praepositus Moguntinus est absolutus ab excommunicatione, sed tamen nondum est Domino Papae integraliter reconciliatus; ipse impingit Capitulo omnia peccata sua & sic sperat evadere.

Wormaciensis *Salmannus* est in curia & de factis suis adhuc nihil fecit, nisi quod impetravit unum judicem cardinalem coram quo agit, incipit super fructibus praepositurae S. *Stephani* & fructibus thesaurariae S. *Petri* Mogunt. & fructibus praebendae Moguntinensis, super quibus etiam specialiter impetit Praepositum Mogunt. de Capitulo Ecclesiae Wormatiensis nihil adhuc est acceptatum, in principio introitus sui absolutus fuit a sententia excommunicationis ex parte Mercatorum usque ad festum beati *Joannis Baptistae* proxime instans.

Valete & me Domino meo Reverendissimo Domino Archiepiscopo recommendatum habeatis. Et coeteris socijs nostris amicis meis.

Datum *avenione* die martis immediate post festum Trinitatis.

Subscriptio. Honorabili viro Domino *Dytmaro* Capellano Reverend. Patris Domini B. Archiepiscopi Treverensis amico suo Carissimo.

Joannes Verdensis.

Ex Cod. MS. Eccles. S. *Andraeae* Worm.

VII.

*) *Albertus Argentin.* rem plane aliter & sic enarrat p. 127. In diebus illis (an. 1336.) *Spitae* convenientibus Principe *Henrico* Maguntinensi de
Vir.

Virnenburg Archiepiscopo, item *Argentinenfi*, *Augustenfi*, *Eistettenfi*, *Spirenfi*, *Curienti* & quibusdam aliis *Episcopis* *Provinciae* *Maguntinae* convocatis missisque per eos litteris & nuntiis scilicet *Episcopo* *Curienti* & *Gerlaco* comite de *Nassawe* ad *Papam* pro *absolutione* *Principis* & *deliberato* per eos, si *Papa* nollet, quod iterum *convenire* deberent & *deliberare*, quid *faciendum* esset de eo. Cum *Papa* *Benedictus* (XII) nuntios recepisset benigne, in *aurem* nuntiis flens, quasi *conquereretur*, quod ad *Principem* esset *inclinatus*, & quod *Rex* *Franciae* sibi scripserit, certis litteris, si *Bavarum* sine eius *voluntate* *absolveret*, *pejora* sibi fierent, quam *Papae* *Bonifacio* a suis *praedecessoribus* essent facta. Nuntiique ad *rogatum* *Papae* per *Delphinum* per *montana* sunt usque *Lausannam* *perducti*.

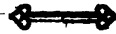
VII.

CAROLUS IV. IMP. CONFIRMAT ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI JURĀ ARCHICANCELLARIATUS PER REGNUM ARELATEN-

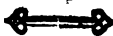
SE &c. *)

In nomine sancte & individue Trinitatis Amen. *Carolus* quartus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, & Bohemiae Rex ad perpetuam rei memoriam. Etsi celeberrime memorie divi Romanorum Principes salubribus inducti studiis votivum statum & felix augmentum sancte Trevirensis Ecclesie multiplicioribus affectionum amplexibus, quas ad ipsam

Nov. Subs. Pars, XIII. D Tre-

Trevirensē Ecclesiam & ipsius Antistites jugiter habuerunt diversis libertatibus, privilegiis, donariis, munificentiis, beneficiis aliisque concessionibus gratiosis & favoribus specialibus illustrarunt, nostre tamen Majestatis celsitudo preclara ad imperialem reducens memoriam, impensā fervitia, quibus iidem Antistites pro tempore per expositionem rerum & corporum suorum ad Laudem & honorem sacri Romani Imperii ad nostri nominis gloriam triumphum ac utilitatem totius Reipublice singulari fulgore splendidius coruscant; non solum prefata que impensā sunt beneficia stabilire, sed eadem extendere; & extensā gratissimis favoribus ampliare decrevit; Presertim venerabilis *Boemundi* sancte Trevirensis ecclesie Archiepiscopi S. R. Imperii per regnum Arelatensē & galliam Archicancellarii Principis & devoti Nostri charissimi delectabili intuitu qui semper pro juribus & honoribus Imperii & Regni Romani conservandis etiam in minori dignitate constitutus potenter exposuit se & sua Predecessorum nostrorum vestigia insequentes, motu proprio & ex certa nostra scientia, debita causę cognitione premissa ac omnibus & singulis solemnitatibus que de jure seu consuetudine in talibus requiruntur, sana maturitate declarando & innovando volumus & confirmamus, quotiescunque contigerit Nos aut successores nostros Imperatores & Reges Romanorum intrare terminos archicancellarie Archiepiscoporum Trevirensium videlicet terminos regni Arelatensis & Gallie, quod ipsi Archi-

Archiepiscopi qui pro tempore fuerint, vel sui jurati ad eorum mandatum speciale custodiam Imperialium seu regalium, jura, observationes & proventus Archicancellarie predictae, nec non siue dictos terminos intraverimus, siue non, jura quaecunque que de curia Imperiali seu regia in eisdem terminis intuitu eiusdem Cancellarie cedant vel cedere consueverunt percipere & habere debeant, cum omnibus insigniis huiusmodi dignitatis & specialiter in cancellario protonotariis, & notariis instituendis ac destinandis, quando & quoties voluerit in Aula imperiali vel regali qui dictis Archiepiscopis loco & vice nostri pro Reverentia, obedientia & fidelitate debita observandis facient juramentum, decernent ipsum Archiepiscopum & Ecclesiam Trevirensis ab olim nunc & imposterum jura pretaete cancellarie potuisse, debere & posse in dictis terminis exercere. Testes hujus rei sunt venerabiles, *Gerlacus* Moguntinensis sancti Imperii per germaniam, *Wilhelmus* Coloniensis sancti Imperii per Italiam Archicancellarii Ecclesiarum Archiepiscopi. Illustrissimus *Rupertus* senior Comes Palatinus Reni eiusdem Imperii Archidapifer & dux Bavarie, *Ludovicus* dictus Romanus Marchio Brandenburgensis & Lusatie Archicamerarius, *Rudolphus* saxonie dux Archimareschallus eiusdem imperii & Principes Electores. Presentium sub Bulla aurea Typario nostre Majestatis impressa testimonio literarum. Datum *Nurenberg* Anno Domini Millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto Indictione no-

na, IX januarii regnorum nostrorum Anno decimo, Imperii vero primo.

*) De Arelatensi & Gallico Archicancellariatu Archiepiscopi Trevirensis vid. *Ludewig erläuterung der gülden bullen zweiter theil.* pag. 596. sq. ubi reperies diplomata jam a Vesontino Archiepiscopo jam a Viennensi Arelatensis regni Archicancellariis subscripta. Seculo demum decimo quarto Trevirensis hunc Arelatensem Archicancellariatum stabiliter obtinuit. Confer. *Ill. ab Hontheim l. c. Tom. 1. p. 632.*

VIII.

EDICTUM JOANNIS EPISCOPI HERBIPO- LENSIS DE UNIFORMI IN TOTA DIOCESI CE- LEBRATIONE DIERUM FESTORUM.

d. d. *Herpiboli* die xvij mensis Septembr.

an. 1404.

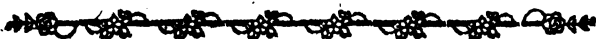
Johannes *) dei gracia Episcopus herbipolensis venerabilibus in cristo nobis dilectis universis & singulis abbatibus &c. Salutem in domino sempiternam quamquam, ut sanctorum sanxiere decreta patrum, cunctos cristi ministros votiuis venerari officiis ac studiis honorare sollicitis debeamus, incunctanter tamen, ut dignis digna rependat pocioribus, sancta mater universalis extollit insigniis dignitatum, qui ipsam pre ceteris excellencius illustrarunt. Ne igitur indebita veneratione sanctorum huiusmodi alie ecclesie nostre
dyo-

dyocesis deinceps discordent ab ecclesia nostra her-
 bipolensi matre sua, a qua usque ad hec tempo-
 ra conperimus quosdam ex eisdem plerumque
 deuiasse in eisdem, festiuitates per anni circulum
 per populum vobis subditum solempniter celeb-
 randas, & que ab olim ipsa nostra ecclesia & po-
 pulus ciuitatis solempniter celebrauit, presenti-
 bus duximus annectandas. Monentes, quatenus
 festiuitates eiusmodi & nullas alias sine nostra spe-
 ciali auctoritate & licentia populo nostro ad ce-
 lebrandum aliquatenus decetero indicetis. Fe-
 stiuitates vero ipse, de quibus supra mencio fit,
 secuntur & sunt tales, festum natiuitatis domini
 nostri, Sancti *Stephani* prothomartyris, Sancti
Johannis apostoli & ewangeliste, Sanctorum Inno-
 centium, Circumcisionis domini, Epihanye do-
 mini, Purificationis sancte *Marie*, *Matthie* apo-
 stoli, Annunciacionis Sancte *Marie*, Resurrec-
 tionis dominice cum tribus diebus sequentibus,
Georii martiris, *Marci* ewangeliste, *Philippi* &
Iacobi apostolorum, Ascensionis domini, penthe-
 costis cum tribus diebus sequentibus, Sancte tri-
 nitatis, Corporis Christi, *Bonifacii* episcopi, *Viti*
 martiris, Natiuitatis Sancti *Johannis Baptiste*, vi-
 sitacionis Sancte *Marie*, *Petri* & *Pauli* aposto-
 lorum, Sancti *Kyliani*, diuisionis apostolorum,
Marie Magdalene, *Iacobi* apostoli, *Laurentii* mar-
 tiris, Assumpcionis Sancte *Marie*, Natiuitatis
 Sancte *Marie*, Concepcionis Sancte *Marie*, Exal-
 tacionis Sancte crucis, *Bartholomei* apostoli, *Ma-*
abei apostoli, *Michaelis* archangeli, Sancti *Pur-*

kardi, *Symonis & Jude* apostolorum, Omnium Sanctorum, *Martini* episcopi, *Elisabeth* vidue, *Katharine* virginis, *Andree* apostoli, *Nicolai* episcopi, *Thome* apostoli, Anniversarius dedicacionis & festivitas cuiuslibet ecclesie-patroni. Datum *Herbipoli* Anno domini Mmo. cccmo. iiii. to. mensis Septembris die xvij.

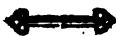
*) E nobili Franconiae prosapiae ab *Egloffstein*.

IX.

SENTENTIA ARBITRALIS SUPER UNA PREBENDE.

Ego *Theodericus Resler* Decanus Ecclesie Mindensis Arbitrator & amicabile compositor a Reverendo in Christo Patre ac Domino Dno *Wilibrando* Episcopo ac Venerabilibus & circumspicuis viris Canonicis & Capitulo Mindensi ex una & Dominum *Bernbardum* de *Werpe* de & super omnibus litibus causis questionibus tam beneficialibus quam prophanis ac civilibus & criminalibus qualitercunque vertentibus ex altera parte assumptus & electus laudo pronuncio & dico pro bono pacis & concordie quod non obstantibus suspensionis & privationis & quibuscunque aliis sententiis per eosdem Dominos Episcopum & Capitulum conjunctim vel divisim contra eundem Dominum *Bernbardum* latis iidem Domini Episcopus & Capitulum promittere & consentire deberent & teneantur, quod iidem Dominus *Bernbardus* cano-
nica-

nicatum & majorem prebendam ecclesie Mindensis quibus privatus asseritur gaudere possit videlicet simpliciter & ex causa permutationis resignando vel alias prout melius videbitur dimittendo ad effectum quod ecclesiam parochialem in *Wilsauer* Bremensis Dioc. assequi valeat quam & cujus liberam possessionem Dominus *Hinricus Krampe* Decanus goslariensis cognatus meus in presentiarum possidens ex simili vel alia quavis honesta & licita causa prout melius expedire videbitur dimittere vult & debet mei amore, ipsi quoque Domini Episcopus & Capitulum & Canonici eundem Dominum *Hinricum* vel aliam idoneam personam per ipsum Dominum *Hinricum* nominandam ad hujusmodi canonicatum & majorem prebendam recipere & admittere & sibi vel persone hujusmodi salvis primo vino & disciplina solita omnia servitia per canonicos pro tempore noviter receptos solvi consueta integraliter & liberaliter remittere debent; *) sic tamen quod liber sit eidem *Bernbardo* de curia Canonicali & ceteris bonis suis dando vel vendendo disponere prout sibi placuerit, & statuta ipsius ecclesie patientur, volo in-

D 4

super

*) Inter chartas Mindenses retulimus de habitatione scolarium (Domicellarium) in communi Dormitorio. Item super certis pecuniis in emancipatione Canonice exponendis. *Subs. Dipl. T. 10. p. 77. 140. 259. &c.* In quibusdam Germaniae Ecclesiis Collegiatis viget adhuc usus, quod permutatarius in permutantis locum tam in choro quam in Capitulo intret, quin teneatur servitia aut juniorum onera portare.

super laudo & dico quod illi qui tenent obediencias & decimas & alia additamenta que idem Dominus *Bernhardus* tempore dictarum assertarum suspensionis & privationis sententiarum ut canonicatus dicte ecclesie postulabat omnes & singulos fructus redditus proventus obventiones & emolumenta quos & que a tempore privationis hujusmodi perceperunt integraliter restituant & solvant eidem Domino *Bernbardo* infra duos menses post approbationem & emologationem presentis laudi mei super quorum quota stare debet idem Dominus *Bernhardus* cuiuslibet ipsorum solvere & restituere ut prefertur debentium juramento in manibus senioris & Capitulo prestando, reservo tamen michi terminum sex mensium a die decima septima mensis aprilis qua presens laudum protuli incipiendorum prout ex tenore eiusdem compromissi possum potestatem declarandi si quid dubii forsan fuerit vel emerferit in premissis. In cujus testimonium hanc laudi cedula meo sigillo feci sigillare. Acta sunt hec *Honovere* in cimiterio Ecclesie sanctorum *Iacobi* Apostoli & *Georgii* martiris anno Indictione mente die hora & Pontificatu &c. presentibus venerabilibus & circumspectis viris & Dominis *Bartoldo Ryken* Preposito *Theoderico Bogell* Preposito *Helmoldo Bodesker* Cantori *Hinrico Dorbagen* thesaurario *Theodorico de Cluderten* thesaurario Lubicensis Wormacensis verdensis & sancti *Wilbadi* Bremensis ecclesiarum prelatibus ad premissa vocatis specialiter & rogatis.

1414. die 22. jan.

X.

**CAROLI BURGUNDIAE DUCIS LITTERAE,
QUIBUS COLONIENSI ARCHIEPISCOPO *)
OPEM SUAM PROXIME POLLICETUR.**

Reverendissimo in Christo Patri Illustrique Prin-
cipi consanguineo nostro carissimo Archiepi-
scopo Coloniensi.

Reverendissime in Christo pater, Illustrisque
Princeps, consanguinee carissime. Quia nuper
Treugae & guerrarum abstinentiae inter Regem
& Nos, conclusae fuere, in quibus non compre-
henduntur Dux Austriae, subditi comitatus Fer-
rariae, cives oppidi Argentinens: Basileensis &c.
&, quod nostrae mentis & intentionis est, no-
strum iter, totiusque nostrae armaturae, arripien-
di versus *Coloniam*, & *Alemanniam*, subditosque
vestri Archiepiscopatus ad vestram plenariam obe-
dientiam reducendi, & in quibus poterimus, vo-
bis omne auxilium, & favorem praebendi & as-
sistendi, prout Reverendissime Paternitati vestrae
sepius explicari fecimus, per nostros Ambasiato-
res ad vos destinatos, dictae vestrae Paternitati Re-
verendissimae scribere decrevimus, supra dicto
eidem notificando, contra suos inimicos & rebel-
les se totalem disponat, quia per Nos minime
tenetur, quin dicti vestri subditi ad dictam ve-
stram obedientiam omnimode reducantur, & ut
ciclius ad hoc pervenire valeamus, mandamus co-
miti de *Campobasso*, consanguineo nostro, ut se
ipsum cum omnibus nostrarum ordinantiarum ar-

morum gentibus se, ad statim & cicius quo poterit, cum machinis, lapidibus &c. & omnibus ad bellum necessariis transferat versus *Trajectum*, & ibi praesens nostrum campum ultra *Masum* instituat.

Vestrae igitur prudentiae erit dicto comiti de *Campobasso* significare dum illuc ipsum cum nostrorum armorum gentibus pervenire contigerit, locum, in quo commodius dictum campum instituire poterit usque ad nostrum adventum, & ad praemissa exequenda sibi omnem prebere favorem & assistentiam possibilem. Reverendissime in *Christo* pater, Illustris Princeps consanguineae carissime. Altissimus vestram paternitatem diu conservet ad vota inecolumem. Ex *Lutzelburgo* oppido nostro die XXII mensis Iunii Anno M. CCC. XXIV.

Karolus Dux Burgundiae, Brabantiae, Limburgiae, Luzelburgae, & Geldriae comes Flandriae, Artesiae Burgundiae, Hanoviae, Hollandiae, Selandriae, Zuphaniae &c.

*) Fuit is *Theodoricus*, comes Morfanus, Praepositus Bonnenfis, qui in hoc eodem anno Dioecesi Paderbornensem a Metropoli *Moguntinae* avellere attentavit.

XI.

LITTERAE FELICIS V. PAPAE, QUIBUS
ALBERTUM MARCHIONEM BRANDENBUR-
GENSEM HORTATUR, UT VEL IPSE VEL PER
SUOS ORATORES CONVENTUM PRINCIPUM
ET ALIORUM PRAELATORUM MOGUNTIAE
TENENDUM *) FREQUENTARE HAUD POST-
PONAT. D. D. BASILIAE DIE XII. MARTII

A. 1442.

Felix Papa quintus, Dilecte fili, Nobilis vir,
Salutem & apostolicam benedictionem. Ex-
posuerunt nobis dilecti filii *Ludovicus de Lanzec*,
ordinis Beate *Mariae* teutonicorum provincialis per
provinciam Elfacie constitutus, nec non *borricus*
Vœelin, canonicus Brixinensis, ea, que nobis
dicenda per eorum organum voluisti, quibus ver-
sa vice Respondimus, quemadmodum prefatus
borricus narrationem tibi plenariam conficiet, cui
in dicendis plenariam fidem adhibeas. Ceterum
facit tue deuotionis Integritas & animi prestantia,
ut in hiis temporibus desuper te sinceram geren-
tes opinionem ad facta universalis ecclesie tuam
virtutem confidentius excitemus; vides enim,
quante Inimicie, quante aduersitates hactenus
insurrexerunt in ipsam ecclesiam & in sacrorum
provincialium conciliorum auctoritatem, que,
nisi defendatur, nihil superest, nisi ut amodo vi-
lescat fides, ludibrio sit ecclesia, & omnia a Rec-
to decidant ordine, Proinde dum sentimus con-
uencionem illam principum & aliorum prelato-
rum

rum tenendam esse *Maguncie*. In qua, ut speramus, non mediocris disputatio super negociis ecclesie vertetur, Hortamur deuotionem tuam attentius, ut ad dictam dietam, si commode poteris, procures personaliter te transferre, quod si tibi aliquod Impedimentum vetuerit, solennes tuos oratores nobiles & alios sciencia & virtute preditos ad eam destinare non postponas. Id enim faciens obsequium prestabis deo, succurres tue matri offense ecclesie, nomen tibi parabis clarissimum non solum in terris, sed Christi mereberis etiam gratiam, cuius negocium agitur, dum sua carissima sponsa vulneratur. Datum *Basilee* sub annulo piscatoris xij Marcij M^o iijc xlj^o Pontificatus nostri anno primo.

Martinus.

*) Sub anni initium comitia Caesar *Moguntiae* celebranda indixerat, magna Principum frequentia & solemniter celebrata; advenere illuc etiam *Eugenij* Pontificis & Concilij *Basileensis* oratores; quisque Caesarem & Principes ad suas partes trahere conatus. Verum a Principibus superioris anni decretum est repetitum: medios videlicet partium Caesarem & Principes eo usque permanenturos, donec aliud in synodo Generali extra *Florentinam* constitueretur. Confer: *Subsid. Diplom. Tom. VIII.* per totum.

XII.

BULLA PII II. PAPAE AD IOHANNEM ET
LABERTUM MARCHIONES BRANDENBURGEN-
SES, DE MATURANDO ADUENTU AD DIAE-
TAM MANTUAE *) INDICTAM.

d. d. Romae XIII. Kalend. Febr. A°. 1458.

Pius episcopus, seruus seruorum dei, Dilectis filiis, Nobilibus viris, *Johanni & Alberto* Marchionibus Brandeburgensibus salutem & apostolicam benedictionem. Hodie in dei & domini nostri Jesu Christi nomine almam urbem, apostolatus nostri sedem, relinquentes ad ciuitatem Mantuanensem, locum diete indictum, iter dirigimus, persolaturi fidelibus populis uim patientibus, quantum in nobis erit, paterne pietatis & misericordie debitum. Cum itaque tam ex Hungaria, quam ex locis orientalibus, noue in dies cristianorum calamitates afferantur, nuperque certissimis nuntiis accepimus, Turcos in tota Rasia sibi iam receptum parasse, & supra danubium loca complura munita cepisse, ex quibus in Hungariam expeditum transitum habent, quotidie insuper ad pestem nostram maioribus presidiiis surgere, & quod dolenter referimus, Peloponesum totam, quam Moream appellant, calamitosis excursionibus peruagatos, multa animarum milia in lacrimabilem seruitutem abduxisse, uidentes, hiis tantis malis, & que iu futurum maiora timenda sunt, non nisi communi Cristianorum suffragio posse

posse obuiari, atque ad hanc rem moram omnem esse supra modum damnosam; hortamur nobilitatem uestram in domino, ut, hec pie considerantes, paternam requisitionem per alias nostras litteras nobilitati uestre factam, sicut catholicos Principes decet, mature adimpleatis, faciatisque, ut ad tempus prescriptum uox uestra in reliquorum conuentu deo & nobis non desit; Etenim, cum fidei causa agatur, non uni aut alteri nationi sed toti gregi dominico salutaris. Cum nos etiam, qui Cris̄ti locum in terris tenemus, non etatis, non ualitudinis, non fratrum nostrorum sancte Romane ecclesie Cardinalium, non curie nostre, non subditorum incommoda attendentes, nobis & ceteris in obsequium dei obuiam exeamus, nostro nimirum & illorum debito conuenit, sancte sedis apostolice exemplum imitari, ne, si in medio conatu soli relict̄i perficere cogitata nostra non possumus, grauius hoc animaduertat deus & macula deserte fidei principibus cristianis perpetuo relinquatur, de uestra nobilitate cuius Zelum ad omne opus bonum perspectum habemus, cuncta deuotionis officia expectamus, atque, ita obtestamur, opere ipso complere contendatis. Datum *Rome* apud sanctum *Petrum* Anno incarnationis dominice Millesimo quadringentesimo, quinquagesimo octauo tertio decimo Kal. Febr. Pontificatus nostri anno primo.

T. de Treuio.

(*) Conuentum *Mantuae* publicum hoc anno habendum Pontifex indixerat, quo invitati fuere omnes

omnes Imperii ordines & Regum Legati pro suscipienda expeditione contra Turcas. Uogariam interim fortissimé propugnante *Matbia Corvino Humiadis* filio, quem Ungari, rejec̄to *Friderico* Caesare, Regem sibi delegerant. *Corvinus* quippe & *Scanderbegus* Epirotarum princeps per id tempus duo fulmina belli Turcici. *Trisbem.*
ad h. a.

XIII.

LITTERAE PPAE PII II. AD ALBERTUM
MARCHIONEM BRANDENBURGENSEM, DE
BENEFICIO ECCLESIASTICO GEORGIO HES-
LER*) CONFERENDO, DEQUE MARCHIONIS
ADUENTU AD DIETAM MANTUAE TENEN-
DAM MATURANDO.

d. d. *Mantuae* die IX. Sept. Anno 1459.

Pius papa II. Dilecte fili salutem & apostolicam
benedictionem. Litteras, per quas nobili-
tas tua nobis commendavit dilectum filium *Geor-
gium Hefler* super beneficiis, que in ciuitate *Ma-
guntie* uacauerunt, nisi tardius accepissemus, de-
siderio tuo libenter annuissemus, sed eas nimis
fero accepimus, & eo tempore, quo iam de be-
nificiis predictis aliis prouideramus. Pro summa
tamen nostra erga te caritate & paterna dilectio-
ne conabimur, dicto *Georgio* unum ex memora-
tis beneficiis conferre, ut non frustra tue pro illo
apud nos preces fuisse uideantur. Ceterum ve-
hementer admiramur, quod tua nobilitas nihil
nobis

nobis rescribit de suo aduentu ad dietam, quam pro fidei cristiane succursu *Mantue* iam tenemus, & ad quam te una cum aliis catholicis principibus totiens litteris & nuntiis conuocauimus. Cum itaque tam necessarij operis tractandi tempus imineat, nec differenda sint remedia communibus periculis christiano populo instantibus, pluresque principes personaliter iam conuenerint & in dies conueniant, oratores autem omnium ferme nationum adsint, hortamur in domino Generositatem tuam, ut diutius non moreris, sed debiti tui-memor, causę dei & reipublicę cristiane tam urgenti tempore deesse nolis, ad nosque quantocius personaliter uenias, qui tuum aduentum magno desiderio prestolamur & te uidere exoptamus. Nec te remoretur excusatio alicuius diete in partibus tenendę. Nam nostra hec mantuana eo a Cristi fidelibus omnibus aliis dietis & tractatibus hoc tempore anteferenda est, quod & de communibus periculis depellendis in ea est agendum, & quod, quę dei sunt, omnibus aliis negociis sunt preponenda, presertim cum tempus de aliis agendi quietius & melius transactis prouisionibus fidei reseruetur. Datum *Mantue* sub annulo piscatoris die IX. Septembris MccccLix Pontificatus nostri anno secundo.

G. Lollius.

- *) Oriundus *Wirceburgi*, Canonicus Ecclesię Collegiatae ad Novum Monasterium, Decretorum Doctor; ob continuas *Friderici* Imp. preces creatus anno 1477. a *Sixto* IV. Cardinalis bresbyter
- S.

S. *Luciae* obiit anno 1482. mense septembri obrutus Danubij aquis, dum parva liotre amnem trajicere tentat. *Mallinkrot de Cardinalibus Germ. p. 181. Viennae ad B. V. in ripa sepultus. Müller Reichs-tags-Theatr. p. 739.*

XIV.

LITTERAE PAPAE PII II. AD ALBERTUM MARCHIONEM BRANDENBURGENSEM, QUIBUS IPSI GRATIAS AGIT, QUOD ORATORES SUOS TANTA CARITATE ACCEPERIT, TANTUMQUE IN DIETIS CELEBRATIS *) TUTATUS SIT SUUM ET APOSTOLICAE SEDIS HONOREM.

d. d. *Rome* die XVIII. Aprilis Anno 1461.

Pius Papa II. Dilēcte fili, salutem & apostolicam Benedictionem. Scripserunt nobis oratores nostri, quanta caritate eos acceperis, quantumque tua nobilitas in dietis, que sunt celebrate, tutata sit nostrum & sedis apostolicę honorem, hec nobis non erant incognita, Sperauimus semper, facturum te esse, quod fecisti & facis; Merito igitur virtutem tuam semper amauius & dignum te duximus, quem omni honore & beniuolentiā profēqueremur. Impleuisti munus Catholici principis, nobisque occasionem dedisti, ut perpetuo te diligamus, quod certe auctore deo toto affectu agemus, consilia tua, quibus eosdem oratores instruxisti, salutaria sunt & digna principe

Nov. Subsíd. Pars. XIII. E cipe

cipe sapienti. Amplectentur illa in cunctis, que agent. Amplectemur & nos, quantum cum deo poterimus. Hortamur & rogamus, ut sic semper faciat nobilitas tua, nec contra veritatem permittat nostram & dicte sedis existimationem offendi. Habebit nos semper sibi & domui sue affectos, Habebit Romanam ecclesiam beneficio hoc obligatam, que bene de se merentium gratiam memoriam consueta est retinere. Plura ad te scriberemus, sed fides tua in nos atque deuotio rogari & persuaderi non patitur. Datum *Rome* apud sanctum *Petrum* sub annulo Piscatoris die xviii. Aprilis MccccLxj Pontificatus nostri anno tertio.

Ya Papien.

- *) Inter exprobrationes a *Pio II.* Pontifice *Dietbero* Archiep. Mog. electo & Confirmato factas, continetur, ab eodem Principum Conventus primum *Francoforti* dein *Moguntias* absque *Cæsaris* auctoritate convocatos, in iisque Episcopos & Principes adversus Apostolicam sedem conriose tracitados, ipsosque Pontificis Legatos injuñtatos &c. fuisse.

XV.

LITTERAE BORSII DUCIS MUTINAE PRO
LIGA CONTRA TURCAS.

Borsius Dux Mutinae & Regij Marchio Estensis, Rodigique comes &c. *) Novimus sanctissimum in Christo Patrem & Dominum nostrum, Dominum *Paulum*, divina providentia II. summum Pontificem praeter alias multiplices, dignissimasque eius cogitationes & curas, hac una maxime tentum, exagitatum atque incensum semper fuisse, ut non solum Italiae, sed universo orbi male quiescenti, pacem tribueret. Verum, cum id factum difficillimum diutinumque fore conspiceret propter multorum Regum & Principum, aliorumque Potentatum inveterata odia, exitialesque discordias, excogitavit aliquid Pater sapientissimus & optimus, quo saltem in praesentia Italis rebus aequae consuleret, in eoque omnem ejus operam studium, diligentiam ponere constituit: nam societatem & unionem universalem, vel, ut vulgo appellamus, Ligam, inter cunctos Italiae Principes & Potentatus iniri, firmarique sinit, anhelat & ardentissime & laboriosissime curat, &

E 2

instat,

*) Is Anno 1460. aureorum trecenta millia in expeditionem adversus Turcas praeter communem portionem dare pollicitus est. an. 1471. *Borsius Arëstinus* de sede Apostolica optime meritis maxima pompa, ut regiam non aequaret modo, sed vinceret, Urbem ingressus a *Sixto IV.* PP. Ferrariae Ducis titulo exornatus est. *Raynala, Annal. Eccles. Tom. XIX. p. 231. n. 56.*

instat, ea potissimum ratione adductus, ut sic mutuo quiescentibus, in unum cogantur Italiae vires, & imminenti exitio & internationi Christiani nominis, cui foedissima & immanissima Bestia *Mahomet*, Turcorum Tyrannus inhiat, & omni robore terra marique incumbit & invigilat, magnifice consulatur, provideatur, obsistatur. *)

Cum igitur Beatitudo sua sic nos, sicut reliquos omnes invitaverit, incenderit, imo vero pro summa eius humanitate & conservanda & amplificanda fide Christiana, ardore, quo decoquitur univerforum quae sub coelo sunt Dominus, precibus nobiscum egerit, ut ad eam tractandam, ineundam, concludendam atque firmandam, cum caeteris oratoribus, Nuntiis, unum ex nostris deligeremus ac constitueremus, cum mandato ad id amplo & pleno.

Nos, qui, pro veteri *Estensis* Domus nostrae more, & instituto, & optima nostra natura, paci & concordiae semper studuimus, quique fide, obser-

*) Turcae post tot Regna & provincias Christianis ereptas, florentissimam Euboeae insulam occuparunt, expugnataque Chalcide, totius Graeciae propugnaculo, Italiae imminere coeperunt. Ad has crescentes quotannis Turcarum vires infringendas *Paulus II.* PP. pro suprema Christianae Reip. cura scripsit ad omnes prope Europae principes, deinde ad *Fridericum* Imp.; auctorque fuit illi, Conventus Principum celebrandi, quem in annum sequentem Imperator indixit, cum jam Turca Croatiam, Carinthiam vicinasque Austriae provincias percurfaret. *Browerus Annal. Trevir. l. 19.*

observantia, & obedientia in sanctitatem ejus (pace omnium dixerim) vel aequamus vel superamus cunctos mortales, parati plusquam bonum immo salutare remedium adversus tantam stragem Christianorum, & everfionem Reipublicae & orthodoxae fidei impendentem, non revocando per hoc aliquem alium procuratorem, commissarium & oratorem, sed potius confirmando sponte, ex certa scientia, ac animo deliberato, & omni alio modo, via, jure, & forma, quibus magis melius & validius possumus cum interventu quarumcunque solemnitatum tam a jure, quam a consuetudine, requisitarum, plenissime ex omni parte confisi de singulari prudentia, fide, integritate & diligentia spectati & generosi viri *Jacobi Trotti*, civis Ferrariensis, & oratoris apud eundem sanctissimum Dominum nostrum continuo commorantis, harum nostrarum patentium litterarum serie & tenore, facimus & constituimus, & ordinamus *Jacobum* ipsum, nostrum verum, certum indubitatum & legitimum commissarium, Mandatarium & Nuntium specialem, ad, nomine nostro, tractandum concludendum & firmandum generalem & universalem societatem, confoederationem & Ligam, cum reliquis Principum, & Potentatum Italicorum, ad haec oratoribus qui *Romam* iverint, & ituri sunt ob hanc ipsam causam, ab ipso summo Pontifice evocati, illis modis & conditionibus &c.

Datae in Palatio nostro *Coparii* Anno Domini-
caae Nativitatis MCCCCLXX. Indictione III. die
VIII. mensis Octobris. *)

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 6198.

*) De Turcarum irruptione in Carniolam vid. *ja-
cobus Papiensis lib. VII. p. 449. sq. jacobi Unre-
thi Chronicon Aufriacum. p. 562.*

XVI.

CAPITULATIO A *ULADISLAO* REGE BO- HEMORUM SUBSCRIPTA ET SUO SIGILLO MUNITA.

In nomine Domini Amen. Anno MCCCCLXXI.
in montibus Kutirae a Principibus, Baronibus,
militaribus, Pragens. & aliis civitatibus Regni
Bohemiae, & totius communitatis facta est Electio
serenissimi Principis & domini, domini *Uladislai*,
serenissimi principis domini, domini *Kazymiri*
Regis Poloniae, magni ducis Lituaniae, Russiae,
Prussiae, domini & haeredis filii sui primogeniti,
illa feria II post ascensionem domini, juxta Liber-
tates, jura coronae Bohemiae, de libera volun-
tate, & absque ulla obligatione eorundem erga
nos & nostros posteros; quae electio per nuntios
ad nos missos ab eisdem nobis nuntiata, & nos per
eos in Regem Bohemiae & dominum suum elegis-
se, & acceptasse, publicari cum totali & sufficien-
ti mandato commiserunt; quod mandatum ma-
gnificis *Stiborio de Uzymbuygh* & in *Tbowarzew*,
su-

←

- supremo Capitaneo Marchionatus Moraviae, & Joanni de Cymburg, Nicolao de Laudirstein dederunt, qui nuntii articulos nobis infra scriptos necessarios a toto Regno Bohemiae attulerunt, ostenderunt, & de gratia dei dec eisdem concordarunt die ipsa S. Viti, & in Crastinum die dominica in palatio castri pragensis promissimus illos omnes articulos, & alia jura, libertates Regni Bohemiae servare, & circa illos tenere in praesentia serenissimi Principis domini Kazymiri Regis Poloniae &c. & Reverendiss. Joannis Episcopi abnezens. & aliorum, cum in Regem Bohemiae nos assumpserunt, & in Dominum proclamarunt, quorum articulorum infra scriptorum tenor talis est.

I. Inprimis, prout diaeta in montibus Kutirae generalis est tenta, & in ea diaeta in Regem Bohemiae electi sumus, promissimus litteras eisdem necessarias ad hoc dare & concedere, ne hujusmodi electio facta nocumento sit Baronibus, militariibus Pragensibus, & civitatibus, quemadmodum moris est, Regem Pragae & non aliunde, juxta privilegia & libertates debere eligere.

II. Item; promissimus: inter sanctum concilium Basileense ex una, & Regnum Bohemiae, ex altera partibus, compactata, ac marchionatum moraviae erecta, ut illa robur & valetudinem suam habeant, observenturque, & hoc eisdem tenere debemus juxta omnes inscriptiones eisdem a nostris antecessoribus datas, & inscribere, prout alii Reges Bohemiae inscripserunt, observarunt, & ad finem deducere; & siquis contra id esse, &

Regno Bohemiae ac Marchionatu Moraviae illa velit infringere, debemus eos defendere, manutenere, contra unumquemque, ac penes summum Pontificem hoc agere & expedire ut Bohemis & Moravis eadem confirmentur.

III. Item; promissimus: ut talis Archiepiscopus ad Ecclesiam Pragensem detur & ordinetur, qui Bohemos & Moravos circa compactata teneat & observet tam spirituales, quam saeculares & etiam juxta inscriptiones sanctae memoriae Caesaris *Sigismundi* & aliorum Regum usque ad tempus *Georgii*, & hujusmodi Archiepiscopus cito ordinetur & consecratur.

IV. Item promissimus: coronam Bohemiae tenere, observare, ac totam communitatem Baronum, militarium pragensium, & aliarum civitatum, circa jura, ritus, libertates, ordinationes, concessa, & circa antiquas laudabiles bonas consuetudines.

V. Item promissimus: omnia privilegia, inscriptiones, a caesaribus & Regibus Imperii ac Regibus Bohemiae, & ducibus bonae memoriae Regno Bohemiae data & concessa, & singulis Baronibus, militaribus, civitatibus pragens. & aliis personis tam spiritualibus, quam saecularibus concessis, & praecipue piae memoriae Regis *Ottavari*, Regis *Joannis*, Caesaris *Caroli*, Regis *Wenceslai*, Caesaris *Sigismundi*, Regis *Alberti*, Regis *Ladislai*, Regis *Georgii*, usque ad mortem omnes inscriptiones, sine conditione aliqua, emanatas tenere & inviolabiliter defendere.

VI. Item promissimus: arcem *Karlstein*, coronam, clenodia Regni & tabulas privilegia, nemini velle committere seu confidere, absque voluntate & consilio Baronum, militarium Regni Bohemiae & civitatis Pragensis, & aliorum, quae ad id Ius habent.

VII. Item; addiximus: quando ad Coronationem veniemus, quod volumus ordinem & antiquam consuetudinem Regni Bohemiae tenere & servare.

VIII. Item promissimus: de extraneis tam spiritualibus, quam Saecularibus, ad nulla officia Regni vel civitatum aut spiritualium esse locandos, neque arces, civitates, coronae Bohemiae eisdem committantur.

IX. Item; promissimus, nos velle agere & procurare juxta nosram diligentiam, ut Rex *Georgius*, piae memoriae, ab omnibus excommunicationibus, aggravationibus, vituperiis spiritualibus, quibus in vita & post obnoxius erat, & utcumque illa in eum provenerunt, apud Sanctiss. Pontificem efficere, una cum Baronibus militaribus civitatensibus & tota communitate tam spiritualium quam saecularium, ut liberentur, absque aliqua fatiga & expensis suis.

X. Item; promissimus: quod non debemus provincias, ducatus, civitates, arces, castella, oppida & quaecunque alia bona pertinentia ad Regnum Bohemiae, a corona Bohemiae alienare nullo pacto seu modo, aut ullis in matrimonium

donationibus, verum illa, quae hucusque alienata sunt, debemus reducere & congregare.

XI. Item; promissimus, sereniss. *Jobannam* Reginam Bohemiae penes suam dotem, jura, privilegia & justitiam conservare eo modo, uti aliae Reginae orphanae a Regibus servantur.

XII. Item; promissimus: Illustrissimis *Victorino*, *Henrico*, *Hynckoni*, ducibus monsterburgensibus & comitibus in *Soloz* Baronibus de *Kymstadt*, & magnifico *Vozoni* etiam de *Kymstadt* fratri eorum, & filio, piae memoriae Regis *Georgii*, circa eorum dominium jura, justitias, inscriptiones, tenere & observare, & ad haec omnia, quae Pater eorum Rex *Georgius* bona impignoravit, seu illos pro se fidejussores reliquit, tam verbo quam litteris ob necessitatem Regni Bohemiae, illa ut eis restitueremus, & de inscriptionibus seu fideiussionibus liberaremus, & praecipue de debitis, quae ratione salarii curialium servitorum in se receperunt.

XIII. Item; promissimus computoribus & familiaribus, quibus satis factum non est, neque cum illis concordatum, cum illis velle concordiam de consilio Baronum Regni Bohemiae.

XIV. Item; promissimus; Illustrem *Victorium*, & alios captivos, qui ob Regem & Regnum Bohemiae damna acceperunt, eo cogitare, ut sine damno liberentur.

XV. Item; promissimus; illos, qui Regi *Georgio* serviverunt, & adhuc penes nos & coronam Bohemiae sunt, de amissione arcium, & bonorum
rum

rum eorundem velle relevare & juvare, ut sua bona & arces rehabere possent.

XVI. Item; promissimus: pro honore coronae Bohemiae cum Archiepiscopis, Praelatis, principibus, Imperii tam spiritualibus quam saecularibus, cum quibus alii Reges in liga fuerunt, etiam amicabiliter velle vivere.

XVII. Item; promissimus: monetam Regni Bohemiae nullo modo velle in valore diminui, sed juxta privilegia Regni Bohemiae tenere.

XVIII. Item; promissimus: de servitiis illustriss: Principis *Alberti*, ducis Saxoniae, quae nobis & coronae Bohemiae impendit, gratanter providere & juxta consilium exposita refundere.

XIX. Item; promissimus: pro nobilibus dictis *Osple*, velle penes duces Saxoniae intendere, ut ad sua possent bona redire ad hujusmodi promissiones nostras & earum robur & firmitatem articulorum, nos *Uladislaus* Rex Bohemiae & Marchio Moraviae, dux Sleziae, Sigillum nostrum Regale ad has litteras nostras appendi iussimus.

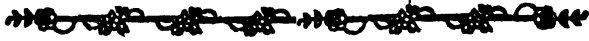
Datum die, anno quibus supra. *)

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 3924.

*) In comitiis Norimbergensibus hoc anno actum quoque fuit de Bohemorum electione, qui mortuo *Georgio Uladislaum Casmiri* Poloniae Regis filium quindecim annorum adolescentem renuntiaverant, an rata haberi deberet. Improbatur eam Pontifex & ab haereticis factam ac irritam fieri debere per legatum suum in Comitiis contendebat, *Matthiae* quoque *Corvini* Regis Hungariae legati, ne ea ab Imperii Ordinibus approbaretur, inter-

intercedebant. . . . Principes vero plerique Imperatoris iudicium secuti ad *Uladislaum* proniores erant. . . . Acta publica.

XVII.

MAXIMILIANUS DUX AUSTRIAE TRACTATUS MATRIMONIALES CUM *MARIA* BURGUNDIAE DUCISSA PER *FRIDERICUM* IMPERATOREM INITOS ACCEPTAT.

M*aximilianus* Dux Austriae Illustrissimo principi *Karolo* Duci Burgundiae, Domino, Patri, ac socio suo Karissimo. Illustrissime Princeps domine, pater, ac focer Karissime. Venerunt ad Nos pridie Reverend. in Christo Pater Dominus *Georgius* Episcopus mentensis amicus noster carissimus & venerabilis devotus sincere nobis dilectus *Georgius Hesar* consiliarius noster, referentes Matrimonium inter Nos & Illustrissimam *Mariam* Ducissam Burgundiae, conthoralem nostram carissimam filiam vestram per serenissimum & invictissimum Principem & Dominum nostrum Dominum *Fridericum* Romanorum Imperatorem semper augustum, dominum & patrem nostrum Karissimum cum amicitia vestra aliquamdiu tractatum cum eadem filia vestra domina *Maria* duxissa Burgundiae, Iussu & mandato vestris per eos conclusum, tractatum, & ad finem esse perductum, Nos requisiverunt ut dictum Matrimonium acceptaremus, approbaremus, & omnia per

per eos nomine & vice nostris occasione dicti Matrimonii cum praefata Illustrissima domicella *Maria* duxissa Burgundiae, Conthorali nostra Karissima facta tractata & conclusa ratificaremus, & in ipsam ut conjugem nostram consentiremus. Praeterea litteras, quas eadem conthoralis nostra domicella *Maria* manu sua ad Nos scripsit, & locale per eam ad Nos transmissum praesentarunt. Auditis itaque & intellectis praemissis ingenti gaudio & laetitia exhilaratus est animus noster, dictumque matrimonium inter nos & eandem domicellam *Mariam* per eos contractum & conclusum coram praefato Genitore nostro Karissimo, astantibus pluribus principibus Ecclesiasticis & saecularibus, praelatis & Baronibus sollempniter accepavimus, approbavimus, & ratificavimus, & in eandem Conthoralem nostram *D. Mariam Duxissam Burgundiae*, ut in legitimam conjugem nostram consensimus, & eandem in uxorem duximus, agentes gratias amicitiae vestrae quod Nos pro sua benignitate dictae filiae suae dominae *Mariae duxissae Burgundiae* consortio & amore frui, & in generum ac filium suum amplecti voluit, pro qua quidem benevolentia ac beneficiorum cumulo etsi Excellentiae vestrae dignas gratias referre nequeamus, eas tamen quantum grati animi esse poterit quamdiu nobis vita comes fuerit amicitiae vestrae semper habebimus, rogantes Excellentiam vestram obnixius ut Nos pro sua humanitate in filium suum amplecti & amorem ac benevolentiam quam erga nos concepit in aevum
con-

conservare velit quod erga amicitiam vestram studiosissime promerebimur cui nos ex corde quam maxime commendamus &c. Datum *Wienae* die XXIII Ianuarii anno Dom. M. CCCC. LXXVII.

Maximilianus Dux Austriae & Illustrissimae *Mariae* duxissae Burgundiae, Conthorali suae Karissimae.

Illustrissima Princeps, Conthoralis Karissima. Venerunt ad nos pridie Reverendus &c. (ut supra) referentes matrimonium inter Nos & amicitiam vestram aliquamdiu per utriusque nostrum parentes pertractatum nomine & vice nostris cum amicitia vestra, auspice Deo, Illustrissimi Principis D. *Karoli* Ducis Burgundiae socii & patris nostri carissimi voluntate & consensu ad hoc accedentibus conclusum, & per verba de praesenti esse contractum, firmumque ac stabile inter Nos & dilectionem vestram modo fore conjugium. Nobis insuper locale per amicitiam vestram missum, & Litteras manu vestra ad Nos scriptas praesentarunt, quibus lectis & intellectis omnibus comota sunt viscera nostram & ingenti sumus laetitia & maximo gaudio inde permoti, dictumque matrimonium praesentibus serenissimo ac invictissimo Principe & domino domino *Friderico* Romanorum Imperatore semper augusto domino & patre nostro carissimo, ac pluribus Principibus sollempniter acceptavimus approbavimus, & ratificavimus ac in amicitiam & personam vestram & in legitimam conjugem & conthoralem nostram carissimam & dictum matrimonium expresse consensimus, praedictumque locale ob amorem vestrum gestabimus,

bimus, & eo pro vestra memoria utemur, agentes gratias immortales Deo qui sua divina clementia nos cum dilectione vestra matrimonio coniungi & mutuo frui consortio & amore voluit & ordinavit, faxitque immensa illius pietas ut in ejus laudem & gloriam nos invicem complectemur, & inter Nos contractam conjugium ad felicem perducamus effectum, rogantes amicitiam vestram obnixè ut cum nos coram affari nequeat, mutuam saltem benevolentiam, & amorem quem erga nos concepit litteris ad nos saepius perscribere velit, quod itidem Nos facturos pollicemur dilectioni vestrae cui nos ex corde quam maxime commendamus felicissime per longiora tempora valiturae. Datum *Viennae* ut supra. *)

Ex Cod. MS. Mogunt.

*) Vid. *Ros lib. VIII. p. 288. Philippus de Comines p. 128. Recueil de Traités de paix T. I. p. 643. Fuggerus lib. V. c. 26. n. 7. &c.*

XVIII.

FOEDUS INTER EPISCOPOS, COMITES AC CIVITATÈS INFERIORIS SAXONIAE.

Ex Dei gratia Nos *Conradus Os naburgae* (a) *Simon Paderbornae & Henricus Mindae* Episcopi, *Ericus & Antonius Holsatiae & Schaumburgi* comites pro nobis loco nobilium ac bene nato-
rum

(a) Ex Comitibus de *Dipholt*.

rum juniorum dominorum *Otonis & jobannis* dilectorum nostrorum fratrum; nos *Justus* Comes Hojae ac Brockhufii, *Bembarthus* nobilis dominus in *Lippa Rudolphus* nobilis dominus in *Diepbold*, atque nos senatus civitatum *Goslariae Magdeburgi, Brunswigae, Luneburgi, Hildesheimi, Gottingae, Stendaliae, Hannoverae* allarumque civitatum, quas ulterius juxta tenorem contractus & foederis ad hoc requiremus, aperte confitemur pro nobis & nostris posteris, haeredibusque, quod nos in Dei laudem in Sanctae Christianae Ecclesiae ac Romani Imperii honorem nec non in Regionum subditorumque & nostrarum civitatum omnium commodum coaduniverimus & conjunxerimus eam ob causam, nempe, quum natus princeps ac dominus dominus *Fridericus* Brunsv. & Luneb. Dux per aliquem S. Cels. Clem. morbum, suae Conjugi Dn. *Margarethae* subductus, & in loca ubi nunquam E. Cels placuit, pertractus, & talibus hominibus cum quibus ante hac nunquam conversari voluit pro cura sui demandatus sit, atque sic privatus fuerit arcibus & ad se pertinentibus ditionibus, quas summe praedictus Princeps in possessione tenuit, etiam conjugem suam dotalitio suo (quod omni jure pridem ipsi ad scribendum fuerat) nondum providerit: tum adhuc quum nobilis & bene natus junior Dominus *jobannes* Comes *Rettbergen* absque belli feciali denunciatione cum suis plane iniquiter circumvallatus & captus sit. Tum quoque quum honorabilis Civitas *Hildesheimum* jam ultra oblationem omnis juris ac nobis omnibus reliquis civitatibus libera negotia

gotiatio in advehendis & avehendis commerciis prorsus praeclusa sit, nec tuto uspiam ad id viae concedantur, tum simul Hildeshemenses ac reliquae civitates in libertate sua veteri jure consuetudinario detractiones & impedinenta pati jam cogantur. Propterea coadunimus nos inter nos & contractum hunc pangimus ad cujusque partis proprios sumptus damna carcerationes & pericula in praesentibus literis juxta tenorem & modum sequentem qui extensus sit in XX annos continuos a dato hujus scripti. Ideoque primo nos mutuo promittimus, quod nos praedicti domini debeamus & velimus inimici fieri & hostiliter tractare statim Reverendum in Deo Episcopum *Bartoldum* Hildeshemensem, item excelsum natum Principem ac Dominum Dn. *Wilhelmum & Henricum* ejus filium Brunswic. & Luneburg. duces; Item Episcopatus Hildesheimensis incolas, Mannos, eorum terras, & subditos atque ubi decencia exposulaverit id, ac nostrorum dominorum quispiam debeat, & velit semetipsum in Persona *Hildeshemii* primum sistere. Hoc quando fuit peractum tunc nos civitates praedictae die statim sequenti debemus & volumus esse hostes Episcopi Hildeshemensis, Episcopatus mannorum ejus ditionis & subditorum, & etiam hostiliter eos invadere. Nos quoque praenominatae civitates e vestigio faciales literas nostras volumus & debemus a dato hujus conventionis & foederis in manus senatus Brunswicensis obsignatas tradere; atque tunc quam primum nominati Domini scriptis & orali mandato postulari curent, tunc nos senatus

Brunswicensis literas faciales absque mora mittere volumus & debemus sin dolo malo; modo nobis praedictis dominis & civitatibus juxta nostrum omnium Consilium & mandatum a saepius nominatis dominis Brunswicens. & Luneburg. obtingere possit, quod cuique hoc contractu & foedere complexum esse a Deo, honoris & juris causa nobis competit etiam nos domini praenominati debemus quempiam ex nobis dominorum, qui idoneus ad id sit cum Lequitibus versus *Brunswigam*, qui secum iis & aliarum civitatum equitibus jungant, mittere ad equites eorum ducendos & regendos. Ac quando domini & civitates una in campum progrediuntur, & oppida, cives, Pagos, captivos, spolia, rapinas, & redimenta, aliudve acquisiverunt, tunc dominis dimidia pars, & civitatibus altera pars in lucrum cedet, quod sumant sibi. Sed civitates tamen Dominis pro occupatis arcibus & oppidis quotquot oppignorata aut adscripta illis sunt, dimidium pecuniae solvent. Si vero occupatae arces & oppida oppignorata fuerint, tum nos civitates saepius dictis dominis dimidium juxta honestam aestimationem solvemus, & occupatas arces & oppida nobis sumemus, quod nobis dominis citra omnem contradictionem complacitum habebimus. quod si vero accidat, ut nos domini, aut civitates quisque nostrum, aut singulariter quis solus quid acquisiverit, aut si aliquis nostrum in uno aliquo loco, & alius in altero solus sibi quid acquisiverit, illud lucrum quis sibi soli reservet, excepto tamen eo omni, quod ad communem spectat, distributionem

nem rapinae, illud juxta equitum jus & consuetudinem distribuetur, & tunc duo equites pro uno equite numerabuntur. Atque si inde disputatio aut diffidum oriatur, quod tamen non debet fieri, tunc ad consopendum & complacandum illud compromisso deputetur duobus Dominis, qui ita a Dominis in *Hildesbemiū* aut *Brunswigam* mittantur, nec minus honorabili senatui Brūnswicensi & Gottingensi id committatur. atque si nos domini aut civitates ad Ducem perveniamus, tunc una tam pars quam altera & quisque pro facultate sua absque dolo sequi debet, ad opitulationem ferendam. Quod si etiam nostrum cuiquam contingat, quid, & adversi eveniat, tunc mutui juris erit obligatio adinvicem ad quodcunque sic in hoc casu pro sententia juris decretum fuerit, id alter tenetur sequi & ratum habere, tamen ita, ne una pars alteram nusp̄iam deferat, donec uniuscuiusque causa apud alterum totaliter in amicitia aut jure placide composita sit; sic & nulla pars absque alterius consensu cum nemine usquam compositionem aut reconciliationem ineat. Si etiam cuiquam inter nos post hac aut in posterum aliam ob causam ab adversariis, dum adhuc nostrum hoc foedus inter nos durat, quid diffidii objiciatur, ac nos domini civitatum, aut nos civitates dominorum compotes fiamus, tunc nemo nostrorum alteri praedicto adversario ullam opem, solatium aut adfidentiam praestet, in ullo aliquo modo, quocunque id fieri possit. atque haec unio & confoederatio, liga & contractus omnibus aliis

pactis & contractibus a nobis dominis & civitati-
 bus universis & singulis confectis nullo praejudi-
 cio esse debet. Cuncta haec praescripta puncta &
 articulos hujus pacti, & confederationis promit-
 timus, quod nos prius nominati Domini, & civi-
 tates universae, & singuli omnes pro nobis, &
 nostris posteris ac haeredibus in sincera fide arcte,
 praecisse, & infrangibiliter absque ulla argutia
 & dolo sumus servaturi. In cujus rei fidem nos
 ex Dei gratia *Conradus Osnabruggae Simon Pader-*
bornae, & Henricus Mindae Episcopi, *Ericus &*
Antonius Holsteniae & Schomburgii comites, *Justus*
comes Hojensis & Brochusii, Bernbardus nobilis
dominus Lippiae, & Rudolphus nobilis dominus
Diepboldii nostrum sigillum pro nobis & successo-
 ribus nostris & haeredibus scienter ad has literas
 appendi curavimus, ac nos senatores civitatum
Goslariae, Stendaliae, & Hannoverae nostrarum
 civitatum sigilla inferius, una cum prius nomi-
 natorum dominorum sigillis, pro nobis & nostris
 posteris scienter simili modo appendi curavimus
 anno a nativitate christi domini nostri M. CCCC.
 LXXXV. die sabbati post *Laurentii D. Martyris.* *)

13. Aug.

*) Sub medium Octobris *Henricus* Monasteriensis
 Episcopus, *Wilhelmus* Dux juliae & Montium,
joannes Dux cliviae & Marchiae comes *Tremo-*
niae alium solemnem habuere convenum, actum-
 que in eo inter tres potentes Westfaliae principes
 de pace inter se firmanda, conventumque ne quis
 sine alterius voluntate aut foedus cum aliis face-
 ret, aut bellum moyeret. Nihil illo congressu
 laetius

laetius mutuis Principum convivis, ludis & decursionibus equestribus atque omnibus concordiae & amicitiae signis. *Schaten. Annal. Paderborn. T. 2. p. 752.*

XIX.

RESPONSUM ORATORIBUS REGIS BOHEMIAE DATUM.

Reverendissime in Christo Pater vosque magnifice vir Domini Oratores praestantissimi. Sacra Regio. Rom. Majestas (eaeque per vestras excellentissimas Dominationes pro parte serenissimi Regis Bohemiae pridie proposita sunt) intellexit; & antequam ad responsum super his veniatur, sua Majestas mihi junxit, quatenus haec praestando praetermitterem: si sermo habendus esset erga illos cujuscunque conditionis homines, qui hujusmodi errores & dissensiones inter Reges & Principes contra fas & justitiam ac munitissimas inscriptiones sub fide christiana firmatas in detrimentum totius christianae Religionis praejudicium S. R. Imperii in turbationem maximam multorum Regnorum praesertim autem Regni Hungariae ad suas privatas utilitates suggererint ac feminaverint procul dubio sua Majestas styllum dicendi acrius extenderet radicemque veritatis profundius attingerent. Sed quoniam nunc respondendum erit serenissimo Regi Bohemiae, qui amicitia ju-
reque sanguinis suae Majestatis jungitur. Itaque

Regia Rom. Majestas dignitati suae serenitatis deferendo sermone, quantum opportunitas rei admittit, aliquantulum temperabit.

Veniendo itaque ad responsum faciendum quantum memoria suppetit omnia illa, que vestrae Dominationes coram Regia Majestate proposuerunt summatim brevissimeque perstringam & bene si memini hec fuit tota vestrae propositionis, obreptionis, invectionisque summa atque sententia. Inprimis etenim serenissimus Rex Bohemiae se verum indubitatumque asserit Regem Hungariae, adducendo ad hoc justam Electionem, legitimam proclamationem demum in Regali civitate *Bude* intromissionem ac postremo eiusdem propediem fiendam coronationem tam ad Regnum Hungariae quam ad omnia alia Regna ac Domina huic regno connexa & adhaerentia inter que ducatus Austriae merito connumeretur: Sed quia serenissimus Rom. Rex se in nullis praefati Ducatus Austriae civitatibus oppidis & castris tum gladio tum ex aliis viis & modis intruserit homines videlicet istius terrae in suam subdendo dicionem hoc oedere videatur in praejudicium Regni Hungariae ac Regis noviter electi, quod tunc ipse Rex Bohemiae minime fieri sperasset attento vinculo amicitiae & jure sanguinis suarum utrarumque Majestatum, quibus adstricti vicissim existunt, attento denique quod nulla praecesserit inter partes difidatio, sicut tamen in his fieri mos habet patriae, quod etiam hoc ipsum contra juramenta & vincula, quibus homines & subditi ducatus

catus Austriae Regi Hungariae sunt obligati, tendat, pariter etiam, quod serenissimus Bohemiae Rex praetendat per hoc Treugas & inducias per ipsum Rom. Regem inter serenissimum Dominum Imperatorem & quondam Regem *Matthiam* magno studio confectas indigne interruptas, quo suo ordine usque ad festum Nativitatis *Marie* jam proxime praeteritum duravissent, quibus omnibus attentis serenissime Bohemiae Rex tanquam pro nunc Rex Hungariae & omnium Connexorum Dominiorum princeps invictissimum Rom. Regem avunculum seu consanguineum carissimum rogat, monet, hortatur, ut ab inceptis gravaminibus, ac terras ac dominia ad ipsum & Regnum spectantes vel spectantia occupare cesset, seque erga ipsum serenissimum Bohemiae Regem amicabilem sinceriterque exhibeat. quo facto sua serenitas se erga Regiam Rom. Majestatem tanquam amicos & consanguineos suae Majestati inclinatissimum praebere conabitur.

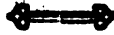
Super his itaque respondet sacra Regia Rom. Majestas, quod in primis sua celsitudo fundamentum, in quo omnium vestrarum dominationum stabilita est propositio, brevissime revelare possit omnino videlicet astrictione sui propositi adducta inficiando & negando, tum ut clarius veritas in lucem prodeat, super singulis articulis respondere intendit.

Ad primum enim articulum respondendo sua Regia Majestas sese verum indubitatum & legitimum Hungariae Regem, & omnium huic connexorum Regnorum & dominiorum principem

& dominum afferit, nominat & constanter affirmat, & perinde verum & immediatum ac unicum quondam serenissimi Regis *Matthias* pie memoriae in nominato Regno Hungariae successorem: hac itaque clara veritate praesupposita facile sua Regia Majestas singulis objectionibus incusationibus & investitionibus respondebit. Quantum videlicet ad hoc, quod sua Regia Majestas vinculum amicitiae jure sanguinis interrupuisse culpatur, responderet sua Regia Majestas, se nullam causam alicujus inimicitiae, vel altercationis serenissimo Bohemiae Regi unquam dedisse, neque etiam per hoc, quae in Dicionem suae Majestatis juste redegerit, serenissimo Bohemiae Regi, est in aliquo praepjudicatum. Quantum ad Articulum quod non praecesserit disfidatio, videt Romanus Rex, quod ex parte illorum, quae gesta sunt per suam Celsitudinem usque modo nulla causa fuit disfidandi Regem Bohemiae, cujus serenitas nullum poenitus jus vel interesse ad ducatum Austriae habere dinoscitur: & fuisset similis occasio ob eam causam disfidare ducem Saxoniae & Bavariae sicut Regem Bohemiae, quoniam nullum illorum principum interesse constat. Quantum ad Treugas vel inducias non servatas responderet Regia Majestas, quod induciae hujusmodi contractae sunt inter personas serenissimi Imp. & *Matthias* quondam Regis Hungariae, quae etiam per mortem utriusque partis terminatae fuissent, tum quia sua Regia Romana Majestas verus unus & indubitatus fit Regis *Matthias* successor merito tales induciae post obitum Regis *Matthias* in persona suae Majestatis

statis censeantur finitæ. Ad hoc autem quod subditi & incolæ Ducatus Auftriæ Regi Rom. præstiterint homagia & juramenta obedientiæ; ubi contra priora juramenta faciendo videntur honorem suum negligere &c. respondet sacra Rom. Majestas quod ex prædictis, ut supra manifeste claret, quod homines & subditi nullo alio quam hoc solo medio honorem suum salvare potuerunt redeundo in ditionem & potestatem sui principis & Domini naturalis a quo injusto bello avulsi fuerunt. etiam his fundamentis & brevissimis responsionibus indicatum est, quod sacra Regia Rom. Majestas omnes inculpationes, calumnias & invectiones in suam personam jaculatas, rite in personam serenissimi Regis Bohemæ retorquere possit; ille enim est, cuius serenitas in præjudicium exemplo juris Regie Rom. Majestatis, de quo fundatissimo tam per Cæsarem quam Rom. Regem maturo tempore longe, antequam ad Electionem procederetur confidentissime edocta & informata extitit. Unde sue serenitati omne excusationis velamen adimitur, in Regnum Hungariæ ad quascunque machinationes se invictissime intrusit homines videlicet ad Regnum hoc pertinentes in suam ditionem & obligationem recipiendo ac alia que ad Roman. tanquam verum & legitimum Hungariæ Regem spectare dinoscuntur, exercendo, ubi clare patet, quod sua serenitas officium boni amici ac sinceritatem consanguinitatis satis culpabiliter neglexit, quin imo hæc taliter agendo nullam prorsus diffidationem premissit vel qualemcunque aversionem &c. ex hoc

pariter compertum habetur, quod omnes illi subditi Regni Hungariae, qui homagia obedientiam vel qualemcunque subjectionem aut juramenta serenissimo Regi Bohemie praestiterint juxta de neglecto suo honore & rupta obligatione, qui sacre Rom. Majestati juxta praefatarum inscriptionum sub christiana fide roboratarum tenorem adstricti sunt digne argui possunt, per que itaque demum compertum habetur celsitudinem Rom. Regis & omnes suae Majestatis jurantes & adherentes minime Regem Bohemiae ac singulis sibi tanquam Regi Hungariae obedientes non mediocriter forfecisse. Quare rogat monet, hortatur sacra Regia Majestas, quatenus serenissimus Rex Bohemiae ab hujusmodi ceptis injuriis, gravaminibus & impedimentis, quominus sua celsitudo jus suum in Regno Hungariae usque modo consequi potuit, cessare & efficaciter remanere velit. Quod si fecerit amicabili ac condigna vicissitudine sua Regia Majestas hoc rependere conabitur; offerendo se ad omnia alia quae serenissimo Bohemie Regi pro honore exaltatione & utilitate suae serenitatis cedere possent paratissimum. Inquantum vero serenissimus Rex Bohemiae inceptis duraturus molestiis huiusmodi gravamina continuabit, occasionem dabit sacre Regie Majestati cum consilio & auxilio invictissimi domini Rom. Imperatoris domini & genitoris sui clarissimi, cujus Majestas non mediocriter in hoc negotio indigne quidem contempta est, & sacri Romani Imperii, cujus jus in Electione Regnorum Hungariae facta de
 Archi-

Archiducatu Austriae & praefati Imperii principatu celebrata enormiter laesum cognoscitur, & aliorum potentissimorum Regum Principum & Communicatum suae celsitudini adhaerentium nec non propriis viribus & potencies suae Regiae Majestati hujusmodi gravissimas injurias opportune propellendi, jusque suae celsitudini ad Regnum Hungariae debitum pro sua magnanimitate & constantia potenti manu prosequendi, quod tamen potius sua Regia Majestas sublata videlicet evitare conetur. ex his paucis praestantissimi oratores sacra Regia Rom. Majestas vestris propositionibus, objectionibus, invectionibus pro nunc respondisse voluit. *)

*) Post excessum *Matthiae Corvini* Regis Hungariae Turcarum mallei (an. 1490) duo aemuli in affectando Hungariae Regno, *Maximilianus* Romanorum Rex & *Uladislaus* Poloniae Regis filius, Bohemiae Rex. Ille haud secus quam *Fridericus* Pater Hungariam ex dotali jure, conventuque, ex quo *Sigismundi* Imperatoris & Regis Hungariae filia, *Alberto* caesari denupta regnumque illud in domum Austriacam intulerat. *Uladislaus* & se haeredem praetendebat, quem proceres XI. Kal. Octobris apud *Albam Regalem* salutarunt Regem. *Maximilianus* contracto per Germaniam exercitu convertit se in Austriam repetendam, quam hoc anno magnam partem recuperavit, *Vienna* etiam civium studio aperta redditaque, Victor dein Hungariam ingressus. *Schaten. Annal. Paderborn. lib. XVIII. pag. 761.*

XX.

PROTESTATIO REGIS FRANCIAE PRO ET
SUPER INTROITU URBIS ROMANAE.

Carolus Dei gratia Francorum Rex, universis Christi fidelibus praesentes has inspecturis. Zelus catholice fidei & factum in Domino sempiternum considerantes attentius & nostre mentis archana saepe numero revolventes innumerabilia damna & incommoda, cedens, strages & innumerabilium civitatum & fidelium & populorum desolationes & devastationes ac plurima alia horrenda facinora, quae spurcissimi Turci sanguinem Christianorum incessanter debellantes; a quinquaginta annis citra, ut a Christianis profecto fide dignis didicimus immanissime perpetrantur, cupientesque more progenitorum nostrorum Francorum Regum Christianissimorum tantis sceleribus, quae ipsi perfidissimi Turci Religioni Christianae continue minantur pro viribus nostris occurrere & eorum furibundam rabiem totis conatibus reprimere postquam placuit altissimo in Regno ac Dominiis nostris suam pacem ponere illa tranquilliter potiri proposuimus: pro repellendo Thurcorum furore rabido & recuperanda terra sancta & aliis Dominiis quondam Christianis Principibus & populis ablata, propriis personis laboribus facultatibusque non parcere carissimo dilectissimis uxore ac unico filio nostris regno quam amplissimo pacifico & opulentissimo & praeter voluntatem Principum & Procerum regni nostri relictis;

lictis; statim ad adiutorio Dei, cuius causam amplectimur & fidem omnium Christianorum populorum & posterorum nostrorum Principum & aliorum fidelium praesidio hoc sanctissima fidei devotione & magno animo aggredi, quod quidem sanctissimum divina reddimus aspiratione cordi infixum. Nec arbitretur quisquam, ut ad occupandum quorumcunque Principum vel Dominorum vel Posterorum dominia aut civitates opus hoc tam sanctum tam laudabile aggrediamur, sed ut ipse Deus ineffabilis verus testis hoc solum ad ejus laudem & gloriam sueque fidei & Christiane religionis exaltationem & amplificationem amplectamur, sperantes in Christo Deo a quo omnia opera perfectionem suscipiunt, Nos hac sanctum desiderium nostram ad optatum effectum producturos. Sed quia Regnum Siciliae, quod Neapolitanum appellatur, saepius per progenitores nostros a manibus infidelium & aliorum Romane Ecclesie & Apostolice sedis hostium ereptum & eidem Ecclesie restitutum fuit, & de quo ipsi progenitores nostri XXIV. investituras videlicet XXII. a diversis Romanis Pontificibus & duas alias a duobus sacris generalibus conciliis receperunt, & quod ad Nos iure haereditario pertinet, quamvis Pius Papa II. volens suos ex humili plebe natos ad Principatus fastigium extollere regnum ipsum contra iustitiam abstulit & illud cuidam *Ferdinando de Arragonia* concessit, ad oppugnandum dictos perfidissimos Turcos, praecipue per portum *valeriae* & nonnulla alia loca Nobis ingressum facile praebere poterit, illud Deo auxiliante intendimus recupe-

cuperare, ut Nobis & Nostris factis ingressus & egressus ac tutum praesidium esse possit. Nec intendimus propterea alicui urbi *Rome*, prout moderni *Alfonfus* de *Arragonia* & sui praedecessores alius *Alfonfus* & *Ferdinandus* magna temeritate & rebellione eam defendendo fecerunt, aut aliis terris Romane Ecclesie praeiudicium seu aliquod damnum inferre, sed ipsius Ecclesie subditos pro illius & Apostolice sedis honore & reverentia ab omni damno & injuria pro posse nostro illaesos conservare; ac ipsius Ecclesie statum honorem & dignitatem more dictorum progenitorum nostrorum, quantum in Deo poterimus adaugere.

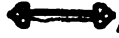
Quia vero praedicto Regno recuperando & nostro sancto proposito excogitando, pro faciliore, breviori via ad urbem praedictam veniendo per nonnullas terras dicte Ecclesie transitus sit Nobis faciendus, sanctissimum in Christo Patrem Dominum *Alexandrum* Romanorum Papam *Sextum* & sacrum sanctae Romane Ecclesie collegium nec non quarumcunque civitatum oppidorum, Terrarum & Locorum eiusdem Romane Ecclesie Rectores, Governatores, Potestates, Officiales, cives Incolas & inhabitatores quoscunque in Domino, requirimus, hortamur & attestamus, ut saltem quemadmodum hostibus nostris & in hoc sacro proposito Nobis adversantibus favores & auxilia, quae poterunt, prestent & present, ita Nobis & Nostris liberum ingressum & regressum per civitates, oppida, Terras & Loca praedicta & victualia Nobis necessaria nostris sumptibus & expensis exhibere digueantur, nisi cum Nos in
hoc

hoc saluberrimo opere impedivissent, credimus iam urbem *Neapolim* & magnam regni partem expugnasse & in principio veris futuri fines hostium ingredi potuisse: sin vero ingressus & egressus ac liber transitus & victualia Nobis & Nostris solvendo debito pretio fuerint, quod non credimus derogata, nihilominus conabimur totis viribus meatum invenire & capere victualia quibus poterimus mediis, protestantes saltem Nobis ad culpam non debere imputari, sed potius illis, qui pro fidei iniquitate de fide nostra non rite sapientes, verum pium & sanctum propositum voverint impedire, protestamur insuper de iniuriis Deo & Nobis faciendis damnis quoque & interesse per Nos praeterea commissuris & sique incursum fuerimus quas protestationes prosequamur coram universali Ecclesia ac Principibus totius Christianitatis, quos convocare intendimus pro hac sanctissima expeditione, Deo dante, feliciter adimplere.

In quorum omnium fidem & testimonium praesentes litteras fieri & per Notarium infra scriptum subscribi ac publicari nostrique sigilli appensione muniri fecimus. Datum *Florentie* XXII. mensis Novembris Anno MCCCCXCIV.

*) *Caesar Wormsiae* Comitum Principum civitatumque Germaniae liberarum celebrans auxilia contra Francorum Regem petit, quod non solum Regnum Neapolitanum ac Belgas invasisset, sed perturbata Christiana Ecclesia Urbem *Romam*, fugiente *Venetias* Pontifice, occuparat. *Heute-rus Rer. Austriacar. lib. V. cap. IV.*

XXI.

**MAXIMILIANUS MARIA SFORTIA, VICE-
COMES, DUX MEDIOLANI &c. DE POSSESSIO-
NE DUCATUS MEDIOLANENSIS.**

Non ignoramus, quanto nobis adjumento, prae-
ter alios, fuerit Apostolica sedes in restitu-
tione nostra proximis annis in possessionem hujus
paterni status, & ducatus nostri *Mediolani*, quam-
que proficua & utilis, ad nos in eodem ducatu non
modo tuendos & conservandos, sed etiam augen-
dos, futura sit ipsius Apostolicae benignitas &
favor, si fama exeat nos, praeter solitam nostram
erga ipsam sedem reverentiam & obsequium, foe-
deris etiam nexibus sibi devinctos, Nos eo liben-
tius de ineundo cum ipsa novo foedere cogitavi-
mus, quanto majoribus studiis, animique affecti-
bus veneramur & vicarium Christi in terris ado-
ramus S. D. N. *Leonem X.* ejus nominis Pontifi-
cem Maximum, & quem quoad carnem, pro-
prios parentis loco habemus & colimus, pro nostra
& Illustrissimorum Principum, Genitoris, & Avi
nostrorum, amicitia & arcta familiaritate cum
sublimi & excelsa *Medices* gente, totius Haetrur-
riae antiquissimis temporibus facile primaria,
cujus auxilio nobis omnia undique, populisque
nostris bene cessura speramus, majoremque in
modum speramus, idque pro compertissimo ha-
bemus, ut in hujusmodi foedere etiam compre-
hendantur caesarea Majestas, Catholicus Rex,
Illustrissimi & potentes Domini confoederati Hel-
vetiorum, quod maxime desideramus.

Ut

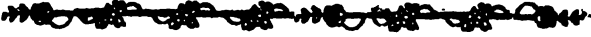

Ut igitur ad id legitime deveniri queat, nec liceat nobis in praesentia *Romae* (ut decreet & cuperemus) personaliter adesse, sciamusque hactenus cum benevolentia sanctitatis suae apud *Fameres* nostras tractasse, Nobisque ex omni parte satisfecisse Reverendum Dominum *Martinum Caracciolum*, Apostolicæ sedis protonotarium, consiliariumque nostrum charissimum, qui partes oratoris nostri *Romae* jam pluribus mensibus, magna sui commendatione, sustinuit, ipsum illico remittendum ad Beatitudinem suam duximus, & eundem Reverendum Dominum *Marinum*, tenore praesentium, sponte, & ex certa scientia, consulto, ac animo deliberato, ac omnibus aliis modo, via, jure, causa, & forma, quibus validius & efficacius esse potest, fecimus, constituimus, & creamus oratorem, procuratorem, & mandatarium nostrum &c. Datum *Mediolani* die XXVII. Junii MDXV.

Ex Cod. MS. Bibl. Vatican. num. 6198.

*) Anno a Nativ. Dom. MDXV, die vero XXI. mens. julii indiēt. III. R. D. *Marinus Caracciolus* procurator Illmi *Maximiliani* Ducis *Mediolani* inivit foedus Generale factum inter S. D. N. & *Maximilianum* Elect. Rom. Imperatorem & Regem Catholicum. Acta fuerunt *Romae* in palatio Apostolico in cubiculo Rmi Cardinalis de *Medicis* praesentibus Rmis Cardinalibus SS. IIII. Coronatorum & S. *Mariae* in Dominica. Confer. de *Maximiliano Sfortia* Roo. c. 1. *Heuterus* lib. VII. c. IX. P. *Jovius* lib. XV. p. 662. *Guicciardinus* lib. XII. p. 186.

Nov. Subsid. Pars. XIII. G CHAR-

**CHARTARUM MANIPULUS
 AD ACTA ELECTIONIS CA-
 ROLI V. R. R. PERTINENS.**

XXII.

**WIE PFALTZGRAUE LUDWIG CHUR-
 FÜRST VOM ERTZBISCHÖFF VON MEINTZ
 ZUM WALETAG EINS RÖM. KÖNIGS GEIN
 FRANCFURT CITIRT UND ERFORDERT
 IST. (a)**

Dem hochgebornen fursten herrn *Ludwigen*
 pfaltzgrauen by Rein hertzogen in *Beyern*,
 des heiligen Romischen reichs Ertzdruchses und
 Churfursten, unserm lieben vettern embietten
 wir *Albrecht* von Gotts gnaden der heiligen römi-
 schen Kirchen des Tittels Sancti *Chrysogoni* prie-
 ster Cardinal des heiligen stuls zu *Maintz* und
 der Kirchen zu *Magdenburg* Ertzbischoff, des
 heiligen Römischen reichs in germanien Ertz-
 cantzler, Churfurst und primas, Administrator
 der Kirchen zu *Halberstatt*, marggrate zu *Bran-
 denburg*, *Stettin*, *Pomern*, der *Casiben* und *Wen-
 den*

(a) Archiepiscopus Moguntinensis qui fuerit pro
 tempore singulis Principibus Coelectoribus suis
 Ecclesiasticis & secularibus Electionem . . . per
 suos nuncios patentibus debeat litteris intimare.
Aur. Bulla. Cap. I.

den hertzog; burggrane zu *Nuremberg* und furst zu *Rugen* unser frundlich dinft, und was wir Liebs und Guts vermogen. zuvor-, und thun Ewer lieb die Erwelung eins Romifchen Konigs, welcher von wegen des todlichen abgancks der allerdurchleuchtigften, grosmechtigften furften und herrn *Maximilians* etwan erwelten Romifchen Kaisers hochloblicher gedechtnus *) furzunemen ist, welchen todt wir on nicht on mercklich betrubnus unsers gemuts in kortz uerschienen tagen erfahren, und thun denselbigen als ein Ertzbischoff zu *Meintz* Ewer lieb hiemit verkunden und zuwissen und fordern Ewer lieb aus pflicht unsers ampts zu solcher ordentlich, das Ewer lieb hiemit siebenzehen tag des monats Martii darnach zu dreien moneten nach einander zu rechen **) durch Euch selbst, Ewer pottschafften oder furwesser eihen oder mere mit gantzen vollen gewalt darzu habend. Khoment an die statt da das sein soll, (b) nach der gestalt als die heiligen gesetzt

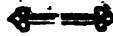
G 2

oder

*) *Maximilianus I.* Archidux Austriae natus 22. Martii 1459. Rex Rom. electus 1486. Patri suo *Friderico III.* Imp. successit 1493. mortuus est XII. januari 1519. in *Wels* Austriae superioris oppido.

***) Indictum est Electionis initium ad diem XVII. junii 1519.

(b) In litteris talis dies & terminus exprimitur infra quem eadem littere ad singulos eosdem Principes veri similiter possint pervenire, hujusmodi vero littere continebunt, ut a die in litteris ipsis expressa infra tres menses continuos omnes & singuli

oder recht darüber gemacht außtruckten und ordnen, zu bedencken zu handeln und über ein zukomen mit andern Ewern und unsern mit Churfürsten von der wale eins kunftigen romischen Königs, nachvolgendt zu einem Kayser durch gottlich hilff zu erheben, oder zu machen, und dazu pleiben bis uf gantz vollendung der selbigen wale, auch sunst zu handeln, zu thun und zu uolffuren, wie in den heiligen rechten darüber bedechtlich ufgesetz clerlich undt ustrucklich befunden, wirdet, sunst wo jre, oder die Ewern nicht dasein wurden wir solichs ungeachtet sampt den andern Ewern und unsern mit Churfürsten in obangezeigten sachen handeln und bis zum ende volnfaren, (c) wie solicher us nachgebung und macht der recht und gesetze verordent ist, des zu urkund haben wir unser groses Ingeseigel zu ende dis verkundung briefs, wissentlich thun hencken der geben ist zu *Afchaffenburg* auf sonntag nach sant *Apolonien* tag des dritzehenden des monats

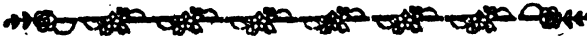
guli Principes Electores *Franckenford* super *Moganum* esse debeant constituti. *Aur. Bull. cap. 1.*

- c) Princeps vero Elector ad electionem hujusmodi vocatus & requisitus & ad ipsam non veniens vel legales nuncios cum litteris patentibus sigillo suo Majori sigillatis plenamque & liberam ac omnimodam potestatem continentibus ad eligendum Romanorum Regem, futurum Imperatorem non dirigeas aut veniens . . . voce seu jure quod in eadem electione habuit & tali modo deseruit, careat ea vice. *Aur. Bull. cap. 1.*

nats februarii Anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono.

13. Febr.

XXIII.

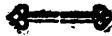
WIE DIE DREY STENDE DES KONIGREICHS BOHEIM DEN CHURFURSTEN SCHRIE-
BEN MIT DER WALL EINS RÖMISHEN KÖNIGS ZU NACHTHEIL DEM KÖNIGREICH BÖ-
HEIM NICHT FÜRZUFAREN SONDERN DE-
REN STENDEN BOTTEN ZU ER-
WARTEN.

Hochwirdigsten, durchleuchtigen hochgebor-
nen fursten und hern Euwern churfurstlichen gnaden sint unser gantz willig dienst möglich fleis zuor bereit gnedigsten churfursten und hern demnach der durchleuchtigst, Grosmechtigst furst und her, her *Ludwig zu Hungern und Boheim* (a) unser allergnedigster herr zu der wall und chur eins kunfftigen romischen konigs gefordert, darzu Ir konigl. majestet und diese Cron Boheim jre sende botten uff den tag und stellen so angesätzt zuuerordnen gesonnen, und hiemit

G 3

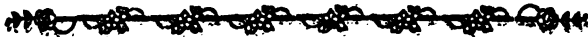
E

(a) *Ludovicus* minorennis erat, hinc ejus nomine *Ladislavus Sternebergius* a Bohemiae Ordinibus seligebatur ad Electionem mittendus, licet disceptaret *Sigismundus* Poloniae Rex, qui tanquam tutor hoc jus petebat. vid. *Goldast Politisch. Reichsbündel*, p. 1. pag. 26. sq.

E. Ch. f. gnaden vor unser personen dinstlichen bitten E. C. F. G. wollen zuvor und eher der zeit so uns ernent mit der chur oder welung ainiger person stym zu geben das dieser Cron Boheim. an jren privilegien und freiheiten zu nachtheil nichts furnemen, wie unser versehens E. C. F. G. Laut der Cron *Boheim* freiheit und privilegien zu thun schuldig, und Konigl. Majestet und der Cron *Boheim* stende botten erwartten, das wollen wir fur unser personen zuerdienen allezeit willig erfunden werden. Datum in *Arce Pragensi. S. Tiburtii.* Anno xvc. xix.

14. Apr.

XXIV.

WIE MEIN GNEDIGSTER HER DER STAT
FRANCKFURT UMB BEHOLTZUNG AUS IREN
WELDEN UF EINS RÖM. KÖNIGS WALTAG
IREN FÜRSLICHEN GNADEN ZU GEBEN
SCHREIBEN LASSEN.

Ludwig &c. Unfern gunstigen gras zuuor Ersamen und weisen lieben besondern nachdem wir sambt andern unsern mit Churfursten kurtzlich die wal eins Romischen Konigs belangen zu *Franckfurt* in khomen und erscheinen werden, da dan unser herberig, wie by unsern vorkarn auch bescheen in dem teutschen haus sein wirdet, und von alter herkhomen, das ein statt *Franckfurt* uns aus jren welden zu den fuern beholtzen soll

fol, darumb so zeigen wir euch gunstiglichs sol-
 lichs an mit beger, jr wollent den comenthur zu
Frackfurt in ewern welden durch die ewern ver-
 stendigen wo jr uns sollich holtz an gelegesten zu
 holen geben wollen uns mit dem hawen und ho-
 len lassen. Darnach haben zu halten mit gutwil-
 liger beweisung, wie unns nit zweiuelt, jr zu
 thun geneigt wollen wir zu dem herkhomen gun-
 stiglich gegen euch und den Ewern beschulden.
 Datum *Heidelberg* montags nach dem osterdage
 &c. XVIII. .

25. April.

XXV.

WES EIN RATH DER STATT *FRANCK-
 FURT* MEINEM GNEDIGSTEN HERN UF
 VORGENANT SCHREIBEN DES BEHOLZENS
 ZUM KONIGLICHEN WALE-TAG HALBER
 WIDER ZU ANTWORT GEBEN HABEN.

Durchleuchtigster, hochgeborner furst Ewern
 churfl. gnaden sien unser unterthenig schul-
 dig und willig dinst allezeit zuuor an bereit. Gne-
 digster herr E. Churf. G. Schriefft uns itzunt zu-
 geschickt, das E. Churf. Gnaden mit sambt an-
 dern unsern gnedigsten hern den churfursten
 kurtzlich die wale eins Romischen Konigs belan-
 gen, bey uns in khomen werden. E. Churf. Gnad.
 in teutschen haus herberig wie E. Churf. Gnad.

voraltern gehapt haben. und von alter herkhomen
 das E. Churfl. Gnad. wir aus unfern welden,
 durch die unfern verftendigen damit ſich der Co-
 menthur mit dem hawen und holen darnach hab
 zu richten, ferners inhakts haben wir verftanden
 und wiſſen ſonderlich von kheinem alten herkhom-
 en, aber es iſt nit one. E. Churfl. Gnaden her
 und vatter loblichl. gedechtnus hat uns vor iaren
 auch umb holtz thun ſchreiben, und wiewole
 unfer welde merglich verhawen, das ſich die un-
 fern by andern beholtzen muſen, ſo haben ſeinen
 furſtlichen gnaden wir doch untertheniglich wil-
 farn des willens ſein wir dieſer zeit E. Churfl.
 gnaden mit zimlicher hrenholtz auch nit zu laſen.
 wollen darumb dem Comenthur, wo er ſollich
 holtz hawen und holen laſſen ſoll durch die un-
 fern anzeigen laſſen das haben E. Churfl. Gnad.
 wir unterthemiger meinung nit wollen verhalten.
 dan E. Churfl. Gnaden underthenig und ſchuldig
 diſt zu erzeigen, ſein wir allezeit willig. Da-
 tum freitags nach dem heiligen oſtertag. Anno
 1561.

29. Apr.

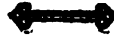
XXVI.

WIE PFALTZGRAUE LUDWIG ERTZBISCHOFFEN ALBRECHT ZU MAINTZ UMB GLAIDT ZUM WALTAG ERSUCHT.

Unser freundlich dinft, und was wir liebs und guts vermogen zuuor, Erwürdiger in Gott vatter, hochgeborner furst, lieber vetter. Als E. L. uns zu der wall eins Romischen Konigs erfordert, sein wir willig uns zu dem selben gein *Franckfurt* zu fugen, dweill dan die gulden Bull under andern vermage und ustruckt das ein Ertzbischoff zu *Meintz* uns verglaiten soll, *) so ist an E. L. unser freundlichs bitten, dieselb wollen uns und den unsern an die Il.c personen zu waser und lande mit einem schriftlichen glaidt nach notturft versehen, und daselbig hiemit zu schicken, das wollen wir umb E. L. der wir mit aller vettertschaft genaigt, freundlich verdienen. Datum *Heidelberg* uf montag nach *Vocem Iucunditatis* Anno. xvcxix.

30. Maji.

*) Unusquisque Princeps Elector, si & quando super hoc fuerit requisitus, quoslibet Principes Electores suos vel ipsorum nuncios, quos ad Electionem ipsam transmiserint, per terras, territoria & loca sua & etiam ultra, sicut longius poterit, conducere teneatur: & eis absque dolo prestare conductum versus civitatem, in qua talis electio fuerit celebranda. . . *Aurea Bulla cap. 1.*

XXVII.

WIE DER KONIGL. MAJ. ZU *HUNGERN*
UND *BEHEIM* VERORDNETE COMMISSARIEN
GEWALTHABER BITTEN MIT DER WELUNG
DES ROMISCHEN KONIGS BIS UF IR ZU-
KUNFT ZU BERUHEN.

Hochwirdigste, durchleuchtigste hochgebor-
nen fursten, gnedigste herrn Ewern Chur-
furstlichen gnaden sein unser willige dinste ym-
mer beuoran bereit, gnedigste fursten und herrn
wir bitten E. F. G. zuuernemen das wir von dem
durchleuchtigsten Grosmechtigsten fursten und
herrn herrn *Ludwigen* zu *Hungern* *Beheim* &c. Kö-
nigen, Marggrauen zu *Mebren*, hertzogen zu
Lutzenburg und zu *Slesien* marggrauen zu *Laus-*
nitz &c. unsern allergnedigsten hern und dem Reich
Beheim uff die erforderung des hochwirdigsten
durchleuchtigen hochgebornen fursten und herrn
hern *Albrechten* der heiligen Romischen Kirchen
des Tittels sancti *Crisogoni* priester cardinalis
des heiligen stuls zu *Meintz*, und der Kirchen zu
Magdenburg Ertzbischoff, des heiligen romischen
reichs in Germanien Ertzcantzer, Churfurst und
Primas, Administrator der Kirchen zu *Halberstatt*,
marggrauen zu *Brandenburg*, zu *Stettin*, *Pomern*
der *Casuben* und *Wenden* hertzog &c. Burggraue
zu *Nurnberg* und furst zu *Rugen*, unsers gnedig-
sten hern als Ertzbischoff zu *Meintz* mit vollkom-
lichen gewalt verordent sint, und itzunt uf der
reisen, die stelle und ernanten wallzeit eins Ro-
mi-

mischen Königs nach vermogen hochgemelten
 unsers gnedigsten hern, und des reichs *Beheim*
 privilegien und friheit zubefuchen und ferrer da-
 rin wir ubenlich zuerfahren als kompt uns alhie
 vergeblich vor wie veleich E. F. G. den geziel-
 ten weltag ander von K. M. unsers gnedigsten
 herrn dewten, also uf den zehenden tag des mo-
 nets Junij, so unserm gnedigsten herren von dem
 siebenzehenden tag *) des monats Martii der
 nachfolgende in drien monaten zu erscheinen, und
 nicht anders verkundiget, welich zeit sich nach
 rechter gemeyner alter gebrauchten rechnung
 des siebenzehenden tag des monats Junij thut er-
 fullen, zu welchem wir uns will Gott, unuer-
 saumlich zukomen er bieten derwegen an E. F. G.
 im namen unsers gnedigsten hern des Königs und
 reichs *Beheim* ist unser besonder bit E. F. G. wol-
 len bis zugemelter tagezeit und unser zukunfft in
 der wall eins Romischen Königs nicht verfolgen,
 nach was siner Konigl. Maj. rechtes nachtailig
 lasen gescheen, dieweill sein Kon. Maj. angestat-
 ten weltag noch nyemants anders dan wie oben
 mage vermercken, versehen uns gentzlich E. F.
 G. werden widder den angesatzten tag nichts
 handeln, sonder sich darin also erzaigen, damit
 Konigl. Maj. unser gnedigster herr mit E. F. G.
 in bruderlicher freuntlicher lieb erhalten, und
 die Inwoner des loblichen Reichs *Boheim* E. F. G.
 emsig zu dienen geursacht, auch ander handlung-
 en, so sich zutragen mochten vernitten wer-
 den,

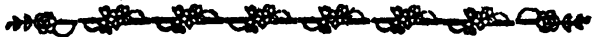
*) Vid. Not. **) Supra Num. XXII.

den, damit E. F. G. unfers vermogens zu dienen sein wir genaigt und gantz willig. Geben zu der *Hayde* den funfftten tag des Monats Junij Anno. Millesimo quingentesimo decimo nono.

Der Konigl. Majst. zu *Hungern* und *Boheim*, unfers gnedigsten hern verordnete comissarien und gewalthaber zu der erwekung eins Romischen Königs.

5. junij.

XXVIII.

WIE DIE CHURFURSTEN UND BOTT-
SCHAFFTEN DES KÖNIGS VON BOHEIM SICH
GEGEN DEM RÖM. KÖNIG CAROLO ALS
GEHORSAMEN ERBIETEN. *)

Dem allerdurchleuchtigsten, Grosmechtigsten fursten und herrn herrn *Carln* geborn Ertzhertzen zu *Oesterreich*, König zu *Hispanien*, bayder *Sicilien* und *Hierusalem*, hertzen zu *Burgundi*, zu *Brabant*. &c. grauen zu *Habsburg*, zu *Flandern* und zu *Tyroll*. &c,

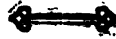
Unfern gnedigsten hern entbieten wir von Gots gnaden *Albrecht* der heiligen Romischen Kirchen des tittels sancti *Chryfogoni* priester Cardinal zu *Meintz* *Herman* zu *Cöln* hertzog zu *Westphalen* und zu *Engern* &c. *Reichart* zu *Trier* Ertzbischoffen des heiligen Romischen Reichs durch Germania-

nien,

*) Acta electionis Caroli V. vid. apud. *Freber Script.* *Rev. Germ.* Tom. III. p. 157. sq.

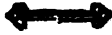

nien, Italien, Gallien, und des Königsreichs Arelat Ertzcantzer &c. *Ladislaus* hern zu *Sternberg*, Obrister Cantzler zu *Beheim* als volmechtiger geschickter und beuehlhaber der Königlich-lichen wurden und Eren zu *Beheim*. *Ludwig* pfaltzgraue by *Rein* hertzog in *Beyern*, *Friederich* hertzog zu *Sachsen* Landtgraue zu *Düringen* und marggraue zu *Meysen* diser zeit beyde des heiligen romischen Reichs vicarien und verweßern &c. und *Joachim* marggraue zu *Brandenburg*, zu *Stettin*, *Pomern*, der *Casuben* und *Wenden* Hertzog burggraue zu *Nürnberg*, und furst zu *Rügen* des heiligen römischen Reichs Churfursten unser unterthenige schuldig und willige dinst mit allem fleis zuuor. Wie wolt wir dem heiligen Romischen Reich als besondere glieder noch Romischen Kaiser und Königen allwege mit sorgfeltiger pflicht und verwandtnus zugethan und verwant sein so geburt und zinibt uns doch solich unser verwandtnus, pflicht und sorgfeltigkeit in verledigung des heiligen Röm. Reichs, so daselbig seins naturlichen haupts und vorweßers beraupt in mangel steet, ainig und betruht worden ist, mit merern und hohern fleis arbeit und empfigkeit zu vollenstrecken und zu bedenken, darumb und so das heilig Rom. Reich durch todlichen abgangk etwan des allerdurchleuchtigsten grosmechtigsten fursten und herrn herrn *Maximilians* E.-R. Kaisers hochloblicher gedechtnus verledigt und ainig worden ist, haben wir *Albrecht* cardinal als Ertzbischoff zu *Meintz* obernant dem almechtigen Gott zu Lob und ere, dem heiligen
Ro-

Römischen Reich und Christenheit zu nutz, trost und merung oberurten unsern mit Churfursten, nemlich herrn *Herman* zu *Cöln*, herrn *Reicharten* zu *Trier* Ertzbischouen, herrn *Ludwigen* pfaltzgrauen by *Rein* &c. herrn *Friderichen* hertzogen in *Sachsen*, herrn *Joachim* marggrauen zu *Brandenburg* &c. unsern besondern lieben freunden vettern, bruder und mit Churfursten, als wir den todlichen abganck egemelts unsers gnedigsten herrn, des erwelten römischen Keyfers in unserm stift *Meintz* erfaren, ein nemlich zeit, inhalts der Kayserl. gesetze ernent, gesetzt und schriftlich thun verkunden, nemlich das sie von dem xvij. tag des monats martii inwendig dreien monaten nechst folgenden durch sich selbst oder jre geschickte volmechtige bottschaften oder vorwesser mit gantzem vollen gewalt versehen anstetten und enden sich solichs nach inhalt der gesetze daruber gemacht zu thun geburt erschinen solten, zu bedencken, zu handeln, und ubereinzukommen mit andern jren mit Churfursten einen kunfftigen Römischen König der zu Kayser erhebt werden solt zu erwelen und zu machen, daselbst zu bleiben, bis die wale und Chur vollkommenlich vollendet wer, auch sunst zu thun zu handeln und zu vollfurn, wie sich nach inhalt der gesetze daruber gemacht geburt, und die notturfft thet erheischen. Als nun vor usgangk obangezaigter zeit wir sechs vorgemelten Churfursten und von wegen herrn *Ludwigs* Königs zu *Beheim* und der cron daselbst der Edel herr *Laudislaus* von *Sternberg*, Obrister Cantzler gemelter

cro:

eronen zu *Franckfurt* an dem *Mayn* erschienen haben wir uf fritag den xvij. tag des monats Junij in sant *Bartolomeus* Kirchen daselbst mit ehrlichen zirungen ein mese vom heiligen geist singen lassen, *) und nach vollendung dieser mese alle samtlich und yder sonderlich vor dem hohen altar uf das heilig Evangelium die Eidt, wie die keyserlichen gesetze und gulden Bullen klerlich austrucken leiplich zu Gott und den heiligen geschworn und gethan, und uns darnach in die Kamer, da man die chur und wale Romischer Konig zu halten pflegt, gefugt, daselbst die handlung der chur angefangen, und nach zeitlichem ratt und vilgehapter ermefung aus mercklichen beweglichen ursachen und sonderlich mercklichen obligender sachen halben die heiligen Christenheit und Romischen Reich hochlich belangend die handlung der chur und wale in die kunfftigen tag eintrechtiglich erstreckt und continuirt bis uf montag den xxvij. tag egedachts monats Junii, und als der selb monda^g erschienen war, und wir mitler zeit nicht destweniger unter uns vilfeltige handlung der obberurten grofer der

*) Die 6. Pentecostes sex sacri Rom. Imperii Electores equis a curia ad D. *Bartolomaei* templum vecti, praecedentibus & ipsis equestribus, qui ense singulis praeferrunt. Audita re divina ibi de spiritu sancto juraverunt jus jurandum pro ara D. *Bartolomaeo* sacra, sese probe & legitime lecturos Romanorum Imperatorem cum *Sternbergio* Boemiae Regulo & Cancellario. *Georgius Spalatinus ad an. 1519.*

der Christenheit und reichs sachen halben gehabt, haben wir abermals in vorgenanter sant *Bartholomaeus* Kirchen ein mes von unser lieben frawen mit zimliche eren singen lasen, und nach usgangk sollicher mese in obberurter camern die handlung der erwelung furgenomen und nach gehapten rath und bedacht die wahl und chur einmütiglich bis uf nechst komenden dinstag darnach erstreckt und Continuirt, uf welchen dinstag wir zur fruher tage zeit das ampt der heiligen mese abermals von dem heiligen geist mit zimlichen Eren und gezierten singen lasen &c. und haben nachfolgendt in der Camer darzu geordent die handlung der wale und Chur im namen des Almechtigen mit eintrechtigem gemut zu vollbringen furgenomen und wir *Albrecht* cardinal als Ertzbischoff zu *Meintz*, der andern unsern mit Churfursten und geschickten bottschaftten stim und vota nach ordnung und gesetzen daruber gemacht von yedem sonderlich gefragt und erforst, und wir andere churfursten und geschickte bottschaftten sämtlich herwidderumb des egemelten hern *Albrechten* Cardinals als Ertzbischouen zu *Meintz* stim und votum auch gefragt und erforst, in dem sich erfunden das wir alle einmütiglich und eintrechtiglick keinen widersprechend unser stim und vota in Euwer Konigliche maiestat person gegeben, gestelt und dirigirt haben, darum wir *Herman* zu *Cöln Reichardt* zu *Trier* Ertzbischoffen, *Ladislaus* her zu *Sternberg* beuehlhaber des Konigs und Cron zu *Beheim Ludwig* pfaltzgraue by *Rein*, *Friederich* hertzog zu *Sachsen*, und *joachim* marggraue zu *Bran-*

Brandenburg, obgenant samptlich und unfer ye-
 der insonderheit hern *Albrechten* Ertzbischoffen
 zu *Meintz* &c. volkomen gewalt und macht ge-
 ben in seiner lieb und unfer aller namen Ewer
 Koniglich Maj. und würde, zum Römischen Kö-
 nig in kunfftigen Kayser mit hilff des Almechti-
 gen zu erheben, zu welen, zu kiesen, zu na-
 men, zu pronuncijren und publiciren, das auch
 durch sein lieb, wie sich geburt erflich bey uns
 in der Chur - Camern in schriften geschehen,
 und nachvolgendts auff dem Lettner obgenanter
 sant *Bartholomaeus* Kirchen dem Volck in großer
 zale versamlet offentlich verkundt und publicirt
 worden ist mit nachfolgender singung des Löbge-
 sangs *Te Deum Laudamus* und andern gewonli-
 chen Zierden Ceremonien und freuden, solche
 unsere einmutige chur und wale an Ewer Konig-
 liche Maj. person durch uns gantz guter und ge-
 trewer zuerficht und maynung gelegt und ge-
 scheen verkunden wir Ewer Konigliche Majestat,
 gantz unterthenigs und dinstlichs fleis bittende
 Ewer Konigliche Majestat woll solliche unser
 Chur und wall, unserm sonderlichen hohen wil-
 len und vertrauen nach gnediglichen und gut-
 willig annemen und empfahe, dem heiligen Rö-
 mischen reich und gemeiner Christenheit getrew-
 lich friedlich und fleisiglich versehen und furste-
 hen, uns alle und unser iglichen besonder als Ew.
 Kon. Mayst. und des heiligen reichs nechste glie-
 der sampt dem gantzen Römischen Reich auch
 unsere lande und Lewte in gnedigem befehl tra-
 Nov. Subsid. Pars. XIII. H bend,

ben, in der gantzen Christenheit und dem heiligen Romischen reich friede und ainigkeit machen, hanthaben underhalten und sunst alles das thun das einem Romischen Konig geburt und angehört getrewlich und fleisiglich, das wollen umb dieselb Ewer Konigl. Mayst. als unserm gnädigsten herrn wir mit vermogen Leibs und Guts uffs aller unterthenigst getrewlichst und fleisigst, willigst und gern verdienen, des zu urkunde haben wir *Albrecht zu Meintz*, *Herman zu Cöln*, *Reichart zu Trier*, Erzbischoffen &c. *Ladislau zu Sternberg*, *Ludwig pfaltzgraue bey Rein*, *Friederich hertzoze zu Sachsen*, und *Joachim marggraue zu Brandenburg* obgenant, unser iggerlicher sein Ingesiegel an diesen brief thun hengen und mit zweyen offenbaren schreibern die wie *Albrecht Ertzbischoff zu Meintz* darumb ersucht und requirirt haben, unterschriben lasen. Geben und gescheen zu *Franckfurt am Mayn* gelegen meiner Bisthumbs in chor undt camera der chur sant *Bartholomeus* Kirchen, ins jar nach Christi unsers lieben herrn geburt tausent funfhundert newenzehen in der siebenden Romer zall Indiétion genant, Babsthumb des allerheiligsten in Gott vatters und herren, herren *Leonis* Pabsts des zehenden im siebenden jar seiner regierung uf dinstag den xxviiij tag des monats Junij die newnte stunde vor mittag in beysein und gegenwertigkeit der Erwürdigen wollgebornen Edlen, hochgelehrten und Ernuesten unsern lieben freunden andechtigen, getrewen und besondern herrn

Jero-

28. Junij.

Jerónimo Bischoff zu *Brandenburg* *Lorentzen* *Truch-*
ses von *Bemersfelden* zu *Meintz*, *heinrich* *Rews*
von *Plawen* herr zu *Gratzs* zu *Collen* bede *Dhom*
Dechandt *Botten*, grauen, und herrn zu *Stolberg*
und *Weringerode* *micbels* grauen zu *Wertheim*,
philipfen grauen zu *Solms* hern zu *mintzenberg*.
Wolffen grauen von *Hoenstein*, *Degenbarts* witte
Docters *Collnischen* *Cantzler* *Christoffels* herrn zu
Schwanberg *Detzlaus* von *Schefere* *Landtschreiber*
der *Cron* *Beheim*, *Florentz* von *Venningen* *Doctör*
pfkatzgrauischen *Cantzlers*, und *Friderichen* *Dhum*
hauptmans zu *Weymar* als zeugen herzuverfordert
und sonderlich gepetten.

Und dieweil Ich *Martin* *Poel* von *Bischofsheim*,
Clerick *meintzer* *Bischoftrums* aus *Babstlicher* undt
Kayserlicher *gewaltdt* *offner*, und der *Erwirdigen*
wirdigen *hoch* - und *wollgebornen* *hern*
Dechandt und *Capittel* des *Dhum* - *stifts* zu *Meintz*
geschwornen *notari* und *secretari* by *siesung* und
volbringung der *heiligen* *mesen*, *leiplicher* *ge-*
bung und *thunung* der *Eidt* - *erstreckung* und *Con-*
tinuirung der *wale*, *erforschung* und *gebung* der
stim, *gewaltgebung*, *erwelung* *aussprechung*
und *offentlicher* *gemeiner* *ausruffung* und *publi-*
cirung auch *allen* und *yeden* *andern* *dingen* da sie
alle wie *obgeschriben* *stet*, *geschehen* und *voll-*
bracht worden sein mit *sämt* dem *nachgeschrie-*
ben *Notarien* von *vorangezaigten* *gezeugen* *ge-*
genwertig *gewest* *bin*, *dieselben* *alle* und *ye-*
des *sonderlich* also *geschehen*, und *vollbracht*
gesehen und *gehört*, darumb so hab ich dis *offen*
instrument durch *einen* *andern* *notarien* *getrew-*

lich geschrieben gemacht, geschrieben und in diese offene form bracht, auch mit mynem gewonlichem namen und zaichen mit sambt anhangung der obgenanten hochwirdigsten durchleuchtigsten, hochgeborenen Fursten und herrn aller Churfurft. und geschickten bottschaftten jren sieglen bezaichnet zu urkhunde glauben und gezeugnis aller und yder obgeschriebenen ding gebeten undt sonderlich erfordert.

Und nach dem Ich *Georg Grieker* von *Ballenburg* clerick wirtzburger bisthumbs von Kayserlicher gewalt offenbarer notarius undt Meintzischer Rat und secretarius by allen und yeden obgeschribenen sachen und dingen durch den obgeschribenen mynen mitnotarien unterschiedlich angezeigt mit sampt den obbenenten zeugen personlich gewest die alle und yede also wie obberurt ergangen und geschehen gesehen und gehort, darumb so han Ich mit diesen gegenwertigen brief und instrument durch einen andern getrewlich geschrieben und die obbenenten hochwirdigsten durchleuchtigsten und hochgeborenen Churfursten, auch die obbestimpten Bohemischen Botschafft und beuehlhabern mit jren anhangen Insigeln besiegelt, daruber gemacht publicirt und in diese offen form bracht das auch mit myner aigen handt unterschriben und mynen namen zunahmen und gewonlichen zaichen unterschiedent zu glauben und gezeugnis aller und yder obgeschribener dinge, darzu sonderlich beruffen und erfordert.

XXIX.

PROCLAMATIO NOVI REGIS ROMANORUM.

Nach dem das heilige Romische Reich durch absterben des allerdurchleuchtigsten fursten und herrn, herrn *Maximilian* erwelten Romischen Kayfers verledt worden, haben die hochwirdiggen, hochgebornen Fursten und hern die Churfursten und derselben gesandten Bottschafften wie in sich heit der keyserlich gesetzte, daruber gemacht, g-zimpt und geburt, zur kure und wale eins andern kures der Christenheit und Romischen reichs gedacht, und itzo zu lobe und ere dem allmechtigen Gott, nutz und wollfart dem heiligen romischen Reich, und gemeiner Christenheit zu merung, sich samptlich und einmutiglich mit einander des voramigt und vertragen, und den allerdurchleuchtigsten grosmechtigsten fursten und herrn, herrn *Karolum*, Ertzherzogen zu *Osterreich*, Konig zu *Hispanien* und *Neapolis*, unsern allergnedigsten herrn, zu Romischen Konig und kunfftigen Kaiser bewilligt, benent, und gewelt. In dem namen des Almechtigen Gots soliche einmutige wale und ehur verkundt und eroffen ich von wegen der gemelten meyner gnedigsten hern der Churfursten und jrer geschickten bottschafften allermeniglich den gemelten herrn *Carollum* wifen vor erwelten romischen Konig und kunfftigen Kaiser zu eren und zu halten, wie

sich woll geburt &c. Gescheen uf dinstag nach
Joannis Baptistae des 25 junij Ao. xvciix. *)

28. Junij.

*) De electione *Caroli* Confer. *Goldasti* politische
Reichsbündel. p. 1. pag. 14. *Sabini* historig elec-
tionis *Caroli V.* in *Toma II.* Schandij, &c.

XXX.

WES SICH KONIG *KARL* GEGEN DEN
CHURFURSTEN, SO ZU *FRANKFURT*, AUF
DEM WAL TAGE GEWESEN, VERSCHRI-
BEN. *)

Wir *Karl* der funft von Gottes gnaden erwei-
ter Romischer König &c. Ertzhertzog
zu *Oesterreich*, König zu *Hispanien* beider *Sicilien*
undt *Iberusalem* &c. hertzog zu *Burgund* und zu
Brabant &c. graue zu *Habsburg*, zu *Flandern* und
zu *Tyroll* bekennen öffentlich, als wir aus schli-
kung des Almechtigen in kurtz vorgangnen tū-
gen, durch die wall der hochwirdigen Erwirdi-
gen und hochgebornen *Albrechten* der heilligen
Kirchen des tittels sancti *Christofoni* Cardinal, zu
Meintz und *Magdenburg* Ertzbischoff, admini-
strator des stifts *balberstatt* &c. *Herman* zu *Coln*,
und

*) *Multae licet & variae praecesserint Regum Ro-*
manorum Capitulationes; Haec praefens a Caro-
lo V. subsignata Singularis prima est & norma
subsequentium ad nostra usque tempora vid. He-
sterus Rer. Austriae. lib. VII. c. II.

und *Reicharden zu Trier*, Ertzbischoffen des heiligen Romischen reichs In Germanien, Italien, auch *Gallien* und durch das Königreich Arelaten Ertzcantzler *Ludwigen pfaltzgrauen by Rein* und hertzogen in *Beyern Friderichen* hertzogen zu *Sachsen* Landgrauen in *Döringen* und Marggrauen zu *Meysen* und *Joachim* Marggrauen zu *Brandenburg zu Stettin, Pomern, der Caffuben undt Wenden* hertzogen, Burggrauen zu *Nurnberg* und fursten zu *Rugen* des heilligen Romischen Reichs Ertzdrukhes, Ertzmarfchalck, und Ertzcamerer, unfer lieben freunde, neuen und Churfursten zu der ere und wurden des Romischen Koniglichen Namens und gewaldts erhaben, erhocht und gefetzt fein, der wir uns auch Gott zu Lob, dem heiligen Reich zu Eren umb der Christenheit und Tewtscher Nacion auch gemains nutz willen beladen, das wir uns dem nach aus freyen gnedigen willen mit denselben unfern lieben freunden neuen und Churfursten dieser nachfolgenden artickel gedings und pacts wiese, verainigt, vertragen die angenommen, bewilligt und zu halten zugesagt haben, alles wiffentlich in crafft dis brifs.

Zum ersten das wir in zeit solicher Koniglichen wirde ampts und regierung die Christenheit und die Kirchen als der selben advocat in gutem beuehl und schirm haben, darzu insonderheit in dem heiligen Reich friede recht und ainigkeit pflantzen und aufrichten und verfugen sollen und wollen das die jren gepuhrlichen gang, den

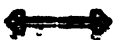

armen als dem reichen gewinnen und haben auch
 gehalten, und denselben ordnungen auch frihei-
 ten und alten Loblichen herkommen, nach gerichte
 werden sollen, wir sollen und wollen auch son-
 derlich die vorgemachten golden bullen koniglich
 Landtfrieden und ander des heiligen reichs ord-
 nungen und gesetz confirmiren, renewern und
 wonet dieselben mit rath unser und des reichs
 churfursten fursten, und ander stende besern,
 wie das zu yderzeit des reichs gelegenheit erfor-
 dern wirdet, darzu ein loblich, erlich regiment
 mit fromen annehmenlichen tapffern, verstendi-
 gen, redlichen personen teutscher nacion, ne-
 ben etlichen Churfursten und fursten, wie vor-
 mats bedacht und auf der ban gewesen, wie zum
 geschicklichsten zu bedencken sein mag, aufricht-
 ten und stellen, damit die mangell, gebrechen
 und beschwerungen allenthalben im heiligen
 reich abgeleit reformirt und in gut wesen und
 ordnung gebracht werden, doch unsern lieben
 Oheimen und Churfursten pfaltz und Sachsen an
 jren rechten und freiheiten, wes sie des vicariat
 ampts halber haben onsehentlich, und in hinweg-
 sollen und wollen wir, die teutsche nacion, das
 heilig Romisch Reich und die Churfursten als die
 vorderstern glider desselben, auch ander fursten
 grauen, hern undt stenden, by Iren hoheiten,
 werden rechten, und gerechtigkeiten macht und
 gewaldt yeden nach seinem stande und wesen be-
 leiben lasen, on unsern und meniglich intrag and
 verhindernis, und juem darzu jre regalia ober-
 keit,

keit, frihelten, privilegien, pfandtschafften und gerechtigkeiten, auch gebrauch und gute gewonheiten so sie bisher gehabt haben, oder in ubung gewesen seyn, zu wasser und zu Lande in guter bestendiger form, on all weigerung confirmirn und bestettern sie auch dabey als Romischer Konig handt haben Schutzen, und Schirmen, doch nemiglich an iren rechten unschedlich. Wir lasen auch zu des die gedachten sechs Churfursten ye zu zeitten nach vermog der gulden Bull und jrer gelegenheit des heiligen reichs zu jrer notturfft auch so sie beschwerlichs obliegen haben zusammen komen mogen, daselb zu bedencken und zu berathschlagen, das wir auch nit verhindern noch irren, noch deshalb kein ungnade noch widerwillen gegen jnen. samentlich noch sonderlich schepffen noch entphaen, sonder uns in dem und andern der gulden Bull gemes, gnediglich und unuerwisslich halten sollen und wollen. Wir sollen und wollen auch alle unzimliche hase verbundnis, verstrickung, und zusamenthun der unterthanen des adels und gemeinen volcks auch die emborung, aufrur und ungepurlich gewakr, gegen den Churfursten fursten und andern furgenomen, und die hinfuro gescheen, mochten, aufheben, abschaffen, und mit jrer der Churfursten fursten, und ander stende rat und hilf, daran sein, das solichs wie sich geburt und billich ist, in kunfftig zeit verbotten und furkomen werden. Wir sollen und wollen darzu fur uns selbs als romischer Konig in des reichs handeln, auch kein bundnis oder aynung mit frembden nacion

noch sunst im reich machen wir haben dan zuuor
 die sechs Churfursten deshalben angelegen mal-
 stat zu zimlicher zeit erfordert, und jren willen
 samentlich oder des merern tails aus jnen in sol-
 chen erlangt, was auch die zeit her einem yeden
 Churfursten fursten, hern und andern oder der
 vor Eltern oder vorfaren geistlichs oder weltlichs
 standts der gestalt on recht gewoltiglich genom-
 men oder abgetrungen, sollen und wollen wir
 der pilligkeit, wie sich im recht geburt, wider
 zu dem seinigen verheiffen bey sollichen auch so
 vil er rechts hat hanthaben, Schutzen und Schir-
 men on all ver hinderung, aufhalt oder faumnus,
 zu dem und insonderheit sollen und wollen wir
 dem heiligen Romischen reich und desselben zu-
 gehorden nit allein on wissen und zu lassen gemei-
 ter Churfursten samentlich nichts hingeben, ver-
 schriben, verpfenden, versetzen, noch in ander
 wege vereuffern oder besweren, sondern uns
 auch aufs hochst bearbeiten und allen muglichen
 ernst und fleis furwenden das ienig so darvon ko-
 men als verfallen furstenthumb, herschafften und
 andre auch confiscirt und unconfiscirt mercklich
 gutter, die zum teil in ander frembd nacion,
 henden, ongeburlicher weis gewachsen zum fur-
 derlichsten wider darzu zubringen zu eigen auch
 dabey beleiben lassen, doch meniglich an sinen
 gegeben privilegien, rechten undt gerechtigkeit-
 ten unschedlich, und ob wir selbs oder die unfern
 sichts, dan dem heiligen reich zustendig, und nit
 verluhen, noch mit ainichen rechtmessigen Tittel
 beko-

gekomen, were oder wurde inhetten, das sollen und wollen wir by unsern schuldigen und gethanen pflichten, demselben reich onuerzugk auf jr der Churfursten gesinnen wider zu hand wenden, zustellen und folgen lassen. Wir sollen und wollen uns darzu in zeit bemelter unser regierung fridlich und nachpurlich gegen den anstosern und Christenlichen gewalten halten kein gezenck, vehd noch kriegk in oder auferhalb des reichs von desselben wegen anfahren oder unternemen, noch ainig frembd kriegs volck und reich furen, on fur wissen ratt und bewilligen der reichsstande zum wenigsten der sechs Churfursten, wo wir aber von des Reichs wegen oder das heillig reich angegriffen und bekriegt wurden, als dan mogen wir uns dagegen aller hilf gebrauchen. Der gleichen se die Churfursten und ander desselben reichs stende mit den reichs tagen cantzley gelt, noch raissen auflegen oder steuer unnotturfftiglich und unredlich tapffer ursachen, nit beladen noch beschweren, auch in zugelassen notturfftigen fallen die steuer aufleg und reichstage on wissen und willen der sechs Churfursten wie obgemelt darzu erfordert nit ansetzen noch aufschreiben und sonderlich keinen reichstag auferhalb der reichs teutscher nacion furnemen oder aufschreiben. Wir sollen undt wollen auch unser Koniglich und des Reichs Amptes am hoff and sunst im Reich, auch mit keiner andern nacion dan geborn teutschen, die nit nidern standts noch wesens, sondern namhaftig redlich lewte von fursten, grauen, hern vom Adel, und sunst tapffer guts herkomens, personen

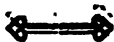

sonen besetzen und versehen, auch die obbenenn-
 ten Empter by jren Eren, wurden, salen, rech-
 ten, und gerechtigkeiten beleiben, und densel-
 ben nichts entziehen oder entziehen lassen in ain-
 lichen wegk, sonder geuerde darzu in schriftten
 und handlungen des Reichs kein ander zung noch
 sprach geprauchten lassen, dan die teutsche oder
 Lateinische zung, es were dan an orten da ge-
 meinlich ein ander sprach in ubung und brauch
 sind, als dan mugen wir und die unsern uns
 derselbigen daselbst auch beheiffen. Auch die
 Churfursten, fursten, prelaten, grafen, herren,
 vom Adell, auch ander stende und underthan des
 reichs mit rechtlichen oder gutlichen tagleis-
 tungen auferhalb teutscher nacion, und von jren
 ordentlichen richtern nit tringen, erfordern,
 noch sarbescheiden, sonder sy all und yeden in-
 sonders im reich, Last der golden Bullen, auch
 wie des heiligen reichs ordnungen und ander ge-
 setzt, vermugen beleiben lassen, und als uber
 und wider concordata principum auch aufgerich-
 te vertragen, zwuschen der Kirchen pabstlicher
 hailigkeit oder dem stul zu Rom und teutscher
 nacion mit unformlichen gracen, Rescripta, An-
 nata, der stift so taglich mit manigfaltigen und
 erhohung der officien am romischen hoff, auch
 reservacion, dispensacion, und in ander wege
 zu abbruch der stift, gattlichkeit, und ander wi-
 der gegeben friheit, darzu zu nachtheill juris
 patronatus und den lehen hern, stetig und on
 underlesig offentlich gehandelt, derhalben auch
 unleidlich verpotten, gesellschaft und contract
 oder

oder bunus, als wir bericht, furgenomen und aufgericht werden, das sollen und wollen wir mit in der Churfursten fursten, und ander stende - rat, by unsern heiligsten vatter dem Pabst und stull zu *Rom* unfers besten vermugens abwenden und furkomen, auch darob und dauon sein, das die vorgemelten concordaten Principum und aufgerichte vertragen, auch privilegien und friheit gehalten, gehandthabt, des vestiglich gelebt und nachkomen werde. Wir sollen und wollen auch die grofen gesellschaften der kauff gewerbs leutt so bisher mit jrem gelt regiirt jrs willens gehandelt, und mit thewerung vil ungeschicklichkeit dem Reich, des einwonern und underthan merglich schaden, nachtheil und beschwörung zugefugt, einfurn, und noch taglich thun gepörn, mit jrer der Churfursten, fursten und andern stende Ratte, wie dem zu begegen hieuor auch bedacht und furgenommen aber nit vollstreckt worden, gar at-thun. Wir sollen und wollen auch insonderheit dweil tewtsch nacion, und das heilig romisch reich zu wasser und zu lande zum hochsten vor damit beschwert mi hinfur keinen zoll von newen geben, noch ainichen alten erhothen, on besondern ratt, wissen willen und zulassen, der bemelten sechs churfursten, wie vor und oftgemelt. Und nach dem etlich zeit her die Churfursten am Rhein mit vil und grofen zoll freyungen uber jr friheit und herkommen oftermals durch furderius brief, und in ander wege ersucht und beschwert worden das sol-

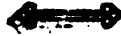
lea

len und wollen wir als untraglich abstellen, furkomen, und zumahl nit verhängen, noch zu lassen furter mehe zu uben noch zu gescheen. Und insonderheit so sollen und wollen wir auch, ob ainicher Churfurst, furst oder ander seine regalien, friheit privilegien, recht und gerechtigkeit halben, das by jnn geschwecht gesmelert, genomen, entzogen, bekomert oder betruht werden, mit seinem gegenthail und widderwertigen zu geburlichen rechten komen oder vorzufordern understeen wolt, oder auch anhengig gemacht hett, dasselb und all ander ordentlich schwebende rechtuertigung nit verhindern noch verbieten, sonder den freyen stracken Lauff lassen. Wir sollen und wollen auch die Churfursten, fursten prelaten, grauen, hern, und ander stende des reichs selbs nit vergweltigen solchs auch nit schaffen noch ander zu thun verhängen sonder wa wir oder ijnants anders zu jnen allen oder einem insonderheit zu sprechen hetten oder ainich furderung furnemen, dieselben sambt und sonder aufrur, zwitracht und ander unrath, im heiligen reich zu uerhuttung, auch frid und ainichkeit zu erhalten zu uerhore und gepuhrlichen rechten stellen und komen lassen und mit nichten gestatten, in den oder andern sachen darin sy ordentlich recht leiden mugen, und der urputtig; mit raub, nam, brandt vehdten, krieg oder ander gestalt zu beschedigen anzugreifen oder zu uberfallen. Wir sollen und wollen auch furkomen und keins wegs gestatten, das nun hinfur ymants hoch oder nidern standts, Churfurst, furst,

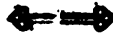

furst, oder ander on ursach auch onuerhort, in die acht und aberacht gethan, bracht oder erclärt, werden, sonder in solchem ordentlicher proces, und des heiligen romischen reichs voraufgerichte sätzung in dem gehalten und volzogen werden. Und nach dem daselb romisch reich vast und hochlich in abnemen und ringering komen, so sollen und wollen wir neben andern die reichs stewr der stätt und ander gefäll in sonder person hende gewachsen und verschriben wider zum reich und geminen nutz widder recht und alle pilligkeit entzogen werde, es were dan das solchs mit rechtmessiger bewilligung der sechs Churfursten bescheen wer. Was auch lehen dem reich undt uns by zeit unser regierung eroffnet und lediglich haimfallen werden, so etwas mergklichs ertragen, als furstenthumb graffschafften, herschafften, stet und dergleichen, die sollen und wollen wir verrer nyemants leihen, sonder zu underhaltung des reichs, unser und unser nachkohnender Konig und Kayser behalten, doch uns von wegen aller unser erblande und sunst menigklichen an seinen rechten und freiheiten unschedlich, auch die enziehen und incorporiren abermals uns wie vorstet und sunst meniglich an sinen rechten und freiheiten unschedelich. Wa wir auch mit rat und hilf der Churfursten fursten und ander stende des reichs ichts gewonnen, uberkomen oder zu handen bringen, das alles sollen und wollen wir dem reich zuwenden und aigen. Wo wir aber in sollichem an der Churfursten fursten und anderer stende

stende wifen und willen ichts furnemen darin
 sollen sy uns zu helffen unuerbunden sein. Und
 wir ichts destmynder das jhen, so wir in solichen
 erobert oder gewunen hetten, oder wurden,
 und dem reich zuftuend dem reich widder zuftel-
 len und zu aignen. Wir sollen und wollen auch
 alles das, so durch die zwen des heiligen reichs
 Churfurften und vicarien mitlerweill so das va-
 cirt, laut der gulden Bullen und nach vermoge
 des reichs ordnung gehandelt und verlihen genem
 haben, auch confirmiren und ratificiren in der
 allerbeste und bestendigisten form wie sich daselb
 woll gezimt und geburt. und nachdem im reich
 bisher vil beschwerung und mengel der muntz
 halb gewest und noch sein wollen wir dieselben
 zum furderlichsten mit rat der Churfurften fur-
 sten und stende des reichs zu furkomen und die
 bestandlich ordnung und wesen zustellen mugli-
 chen fleis furwenden. Und insonderheit sollen
 und wollen wir uns auch keiner succession oder
 erbschafft des oft ernenten romischen reichs an-
 masen, underwinden noch in solicher gestalt un-
 derziehen, oder darnach trachten auf uns selbst
 unfer erben und nachkomen oder auf ymandts an-
 der understeen zu wenden, sonder wir derglei-
 chen unfer kinder, erben, und nachkomen die
 gemelten Churfurften, jre nachkomen und erben
 zu yglicher zeit, by Irer fryen wall, wie von
 alters her auf sie komen die gulden Bullen pabst-
 lich recht, und ander gesetz oder friheiten ver-
 mugen, so es zu fallen kem die notturft und ge-
 legenheit erfordern, wurde gerwlich beleiben,
 und

und gantz unbetrengt lasen. Wa aber dawider von ymans gesucht gethan oder die Churfursten im dem getrungen wurden, das doch kains wegs sein soll, das alles soll nichtig sein und darfur gehalten werden. Wir sollen und wollen auch unfern ersten hoff gen *Nurnberg*, in masen von alter im Reich herkomen, ansetzen und aufschriben sollichs alles und yedes besonder wie obstet, haben wir obbemelter Erwelter Romischer König den gemelten Churfursten geredt, versprochen, by unfern Koniglichen Ern, wurden, und wortten, in namen der warheit zugesagt, dan daselb auch hiemit und in crafft dis briefs, in masen wir dan des ein leiplichen Eidt zu Gott und den heiligen geschworn, daselb stet, vest und unuerbruchlich zu halten, dem trewlich nachzukomen, darwider nit zu sein, zu thun noch schaffsen gethan werden in ainich weis oder wegk die mochten erdacht werden wir wollen auch in diser unser zusage der gulden Bullen, des reichs ordnung und gesetzen ytzo gemacht oder kunfftiglich durch uns mit jr der Churfursten und fursten auch ander stende des heiligen Reichs rat mochten aufgericht werden, zu - wider - kein rescript oder mandat oder ichts anders beschwerlichs unuerhorter sachen aus geen lassen, oder zu gescheen gestatten in ainich weise oder wege. ob aber diesem und andern vorgemelten artickeln und puncten ainichs zu widder erlangt oder ausgeen wurde, das alles soll crafftlois todt und absein, in masen wir das auch hiemit cassiren, tod-

ren und abthun, und wa not der begerenden parthy, derhalben notturfftig urkhundt oder brieflichen schein zu geben, die wir jnen auch zu geben und widerfaren zu lassen schuldig sein sollen, argelist und geuerde herin ausgefcheiden. Wir sollen und wollen auch uns zum schirften icht muglich und fuglick heraus in das reich tewtscher nacion personlich fugen, die romisch Koniglich Cron, wie uns als erwelten Romischen Konig wolgezimt, empfaen und anders so sich deshalben gepurt thun, auch unfer koniglich residentz, anwesen und hoffhaltung in dem heiligen Romischen Reich tewtscher nacion allen gliden, stenden und unterthanen desselben zu Ern, nutzern und gutern des merern tails souil muglich haben und halten und nachfolgent so wir die Konigliche Cron, wie obftet, empfangen han unns zum besten betleiffend die Kayferlich Kron auch in zimlicher gelegener zeit zum schirften zu erlangen, und uns in dem allem dermassen erzaigen, und beweisen, das unfer halben an aller muglichkeit kein mangel gespurt oder vermerckt werden soll. des zu urkunde haben wir dieser briff sechs in gleicher Laut gefertigt, und mit unserm Koniglichen anhangenden Insiegel besiegelt, und yedem obgemelten Churfursten einen uberantwort. Geben am dritten tage des monats Iulij, nah *Christi* gepurt funfzehenhundert und im neunzehenden unfer Reich des romischen im Ersten, und der Hispanischen im vierdten jarn.

3. julij.

XXXI.

WIE PFALTZGRAVE *LUDWIG* CHURFURST DEM ERTZBISCHOFF VON *TRIER* UF ERFORDERN DES ERTZBISCHOFFS ZU *MEINTZ* ZUM WALTAGE EINS ROMISCHEN KONIGS GEIN *FRANCKFURT* GLAID GIBT.

Wir *Ludwig*, bekennen &c. und thun kundt offenbar mit diesem brief als der Erwidrig in Gott vatter und hochgeborn furst her *Albrecht* des heiligen Romischen kirchen des tittels sancti *Chrysogoni* priester cardinal Ertzbischoff zu *Meintz* und *Magdenburg*, Churfurst, unsern lieben vetter den Erwidrigen in Gott vatter hern *Reicharten* Ertzbischoff zu *Trier* Churfursten, unsern lieben freundt mit andern churfursten zu der wale eins Romischen Konigs gein *Franckfurt* erfordert, und uns dan sein lieb unsb glaid, laut der gulden Bull *) angesucht und gebetten hat demselbigen nach, so geben wir den gedachten unsern freunde dem Ertzbischoff zu *Trier* churfursten und den seinen an die zwenhundert personen, sich durch unser Lande stett, flecken und gebieth zu wasser und lande gein *Franckfurt* zu fugen unser frey strack sicherheit undt glaidt an enden wir zu glaiten haben, allerdings trewlich und ungeuerlich. Datum *Haidelberg* under unserm ufgetrucktem Insiigel, uf montag nach *Lubilate*. Anno xvC. xix.

4. julij.

I 2

XXXII.

*) Vid. *Supra Num. XXVI*. Not. *)

XXXII.

 INSTRUMENT DER GERECHTIGKEIT DES
 REICHS ERB KUCHENMEISTER - AMPT BE-
 SAGENT.

In gottes namen Amen. Kunt sy allen den dis
 offen instrument ansehen, lesen oder horen le-
 sen, das von *Christi* unsers hern geburt, tausent
 funfhundert und zweintzig in der achten Indic-
 tion by Regierung des allerdurchleuchtigsten, gros-
 mechtigsten fursten und herrn, herrn *Caroli* Ro-
 mischen kayfers zu allen zeiten merers des reichs,
 in *Hispanien* und baider *Sicilien* &c. Konig &c.
 Ertzhertzogen zu *Osterreich* &c. hertzogen zu *Bur-*
gundi, zu *Brabant* &c. unsers allergnedigsten
 herrn Ir Majst. Kaiserthumb im ersten jar uf mon-
 tag den siben und zwanzigsten tag des monats
 Decembris der Edell herr *jobann Lucas* genanter
 Romischer Kayserl. Majst. obristen schatzmei-
 ster dem Ernuesten *Philipsen* von *Seldeneck* des
 heiligen romischen reichs Erbkuchenmeistern zu
 mein offen notarien und nach benanter zeugen
 gegenwurtigkeit anderthalb hundert kronen in
 golde vor zweyhundert gulden uff ein schriftli-
 che quitantz mit des genanten *Philipsen* ingesiegel
 versiegeltjme den genanten hern *joban Lucas* uber-
 geben, gelieffert, und betzalt hat soliche andert-
 halb hundert Cronen in golde., Ich offner nota-
 rien mit ubergebung der quitantzen von gemel-
 ten hern *joban Lucas* empfangen und genanten
philips

27. Dec.

philips von *Seldeneck* Erbkuchenmeister uberantwort fur und umb alle gefelle und gerechtigkeit, so oftgemelten *philips* von *Seldeneck* als des heiligen Romischen Reichs Erbkuchenmeister, off sollicher Koniglicher kronung von Ampts und derselben seiner gerechtigkeit wegen geburt und zugestanden, laut der quitantzen, darumgeben, so herin von wort zu wort inserirt ist also folgendt: Ich *philips* von *Seldeneck* des heiligen Romischen Reichs Erbkuchenmeister nachdem der aller durchleuchtigst grosmechtigst furst und herr herr *Carolus* Romischer Kayser und Konig in *Hispanien* unser allergnedigster her mit mir umb die gefelle und gerechtigkeit als des heiligen romischen reichs Erbkuchenmeister, ye zu zeit nach Romischer Koniglicher werden kronung ersten hoffhaltung und malezeit, so dan sein Majst itzo zu *Ach* gehapt zusteht und geburt, nemlich die Tischtucher umblege und uberstege uff und ob der fursten tisch und alle gereitschafft, so in der Kirchen ist gehraucht worden, auch alles das zu solicher mallzeit zu niesen und zu brauchen abgenommen, darzu alle speis sie sy gekocht oder ungekocht uberblieben ist, und alle die hude von den vihe und thieren zugemelter mallzeit sein abgenommen worden durch jre Majst. Rette, den Edeln wolgebornen herrn herrn *Wilhelm* freyherrn zu *Rogendorff* zu *Mulenberg*. Kayserl. Majstatthalter in *Frieslandt*, und den Erwirdigen herrn *Balthasar* probst zu *Waldtkirch*, Doctör, mein gnedig, gunstig lieben herrn, dismals umb zweyhundert gulden, von jrer Majst. wegen darvon zu geben uberkomen hat lassen, bekennen

ich obgenanter *philips* von *Seldeneck* öffentlich mit diesem brieff das mich der Edel herr *jacob Villinger* Kayff. Mayst. rath und oberster Schatzmeister solcher somme zweyhundert gulden von Kayserl. Mayst. wegen hat usgericht und betzalt, säge auch darumb Kayff. Mayst. genanten Schatzmeister und wen das berurt solicher somma zweyhundert gulden bezalter hiemit und in crafft dis brieffs, quit, ledig und los, alles on geuerde, das zu urkundte han ich genanter *philips* von *Seldeneck* mein eigen Insiegel zu ende dieser schrift an diesen brief getruckt, der geben ist am dinstag nach sant *Catherinen tag* nach der geburt *Cbristi* unsers lieben herrn funfzehenhundert und im zwanzigsten Iare, über solichs alles und yedes hat der mehrgedacht *philips* von *Seldeneck* mich unterschrieben notarien ersucht und gepetten jme eins oder mehr, so vil not sein wirt offen instrument zu machen und zu geben, diese ding seint geschehen zu *Wormbs* in des wirdigen herrn *peter Benntzen* senger und Canonicken sant *Paulus* stift daselbst behawfung des obgenanten hern *joban Lucas* herberg, dabey waren die Ersamen *Marx Schreygerling* deselben hern *joban Lucas* diener, und *Jobannes Fabri* als gezeugen darzu erfordert. Und dieweil ich *Cunrat Kirchbain* von *Fritzlar* clerick meintzer Bistthumb von Rom. Keiserlich gewalt offenbarer notari by allen und yeden obgeschriebenen dingen persöhnlich gewesen, die also gehandelt gesehen und gehort darumb hab ich dis offen instrument mit eins andern handt getrewlich geschrieben, daruber gemacht und eroffent,
 auch

auch mit meinem gewonlichem namen und zaichen, zu glauben und sicherheit aller und yder obgeschriebener ding, sonderlich ersucht und gebetten. *)

*) Officia quatuor Ducum Germaniae, Camerarii, Dapiferi Pincernae & Marefchalli in Coronatione *Otonis Magni* peracta *Aquisgrani* an. 936 sic peragebantur: Lothariorum Dux *Gisfelbertus*, ad cuius potestatem locus ille pertinebat, omnia procurabat; *Eberhardus* comes Palatinus mensae praeerat, *Herimannus* Franco pincernis; *Arnulfus* Bavariae Dux equestri ordini & eligendis locandisque castris praeerat. aevo subsequente enata sunt sub-officia. confer. *aurea bulla* pag. 76. ibi Magister coquine de *Nortenberg* pro se recipiat equum & scutelas Comitis Palatini. . . Ante *Nortenbergios* Magister coquinae jam occurrit *Henricus de Rotenburg* &c.

XXXIII.

WIE DER BISCHOF ZU MEINTZ ALS DES HEILLIGEN REICHS ERTZBISCHOF MEIN GNEDIGSTEN HERN ALCHURFURSTEN ZU ERWELUNG EINS ROMISCHEN KONIGS GEINCOLLEN BESCHRIEEN UND ERFORDERE HAT.

Dem hochgebornen fursten herrn *Ludwigen* pfaltzgraven by Rein hertzen in *Beyern*, des heiligen Romischen reichs Ertzdruchfessen und churfursten, unserm lieben Vetter, entbieten wir *Albrecht* von gottes gnaden der heiligen Romischen kirchen tittels sancti *Petri* ad *Vincula* priester Cardinal des heiligen stuls zu *Meintz* und des stieffts *Magdenburg* Ertzbischoff Churfurst, des heiligen Romischen reichs durch Ger-

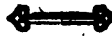

manien Ertzcantzer und Primas, Administrator zu *Halberstatt*, Marggraue zu *Brandenburg*, zu *Stettin*, *Pomern*, der *Cafuel*, und *Wenden*, hertzog, Burggraue zu *Nurnberg* und furst zu *Rugen* unser freundlich dinst und was wir liebs und guts vermogen und fugen E. L. zu wissen, das der allerdurchleuchtigst, grosmechtigst unuberwindlichst furst und herr herr *Karle* Romischer Keyser zu allen zeiten mehrer des reichs unser aller gnedigster herr, uns gnedigster meynung eroffnet und zuerkennen geben, wie jr Majestat aus redlichen hochbeweglichen und trefenlichen ursachen, dem romischem Reich zu ere nutz und wolfart, fur, notturfftig angesehen, das neben jrer Majestat ein Romischer Konig erwelet werde, und darauf an uns als dem Ertzcantzer gnediglich begeret und gesonnen Ewere liebe und andere Churfurten darzu wie sich geburt, zu beschreiben und zuerfordern &c. demnach und dweil uns von amp^wwegen das zuthun zuftet, so verkunden wir sollich ewer liebe, und thun dieselb hiemit erfordern und heischen das dieselbe E. L. nachdem die sachen die ^{erfordert} erfordert, und die mallstat dieser zeit der pestilenzischen sterblauff und andern beweglichen ursache halber nit zu *Frackfurt* sein khan, auf den neun und zweintizften tag des monats Decembris schierst zu *Colen* am Rein eigener person oder durch E. L. ⁱⁿnen oder mehr volmechtige bottschaftt oder anwaldt erscheinen, Keyserlicher Majestet weither anzeige und ursachen deshalb zu horen und zu vernemen, *) und further uf den selbigen und vol-

volgenden tagen sambt uns und andern unsern mit Churfursten von sachen der notturfft zu rathschlagen zu handeln zu schliessen, auch die Koniglich wale furter wie sich geburt helfen thun und vollenden. Und E. L. khomen oder erscheinen durch sich selbs oder jren anwald also oder nit, so wirdet nichts desto minder durch uns und andere unsere mit Churfursten in sollichen furgefaren und gehandelt wie sich gepurt und des Reichs notturfft und wohlfahrt erheischen und erfordern wirdet, darnach mogen sich E. L. richtenn dan den andern unsern mit Churfursten ist dergleich auch verkundt.**) Geben zu *Augsburg* under unsern grosen anhangenden Insiegel, auf den dreyzehenden tag des monats Novembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo tricesimo.

*) *Palatius Aquil. Austr.* in primo septemvirorum congressu allocutionem Imperatoris talem refert. constare omnibus, quam periculoso in statu jam constitutae sint res Germanicae, non modo ob exorta Religionum dissidia, sed etiam ob immensam *Solimanni* potentiam, Germanorum cervicibus imminentem; se quidem pro suis viribus laboraturum, ne quid mali vel a Turcis vel a principibus Lutheranis accidat; sed, cum & aliis compluribus regnis a se invicem disjunctis imperet, ideoque in Germania praesto esse non semper queat, indigere se Coadiutore aliquo seu Romanorum Rege, qui se absente curam imperii gerat, qui a suis consiliis non dissentiat, qui potentia valeat, concordiam quaserat & omnia caesaris praecepta majori cum auctoritate vel efficacia queat perurgere. Huic autem gerendo

muni neminem sibi magis idoneum videri, quam *Ferdinandum* fratrem, Archiducem Austriae & Hungariae Bohemiaeque Regem; quippe qui praeter insignem potentiam singulari simul industria polleat, & quod omnium caput est, etiam unitate vel concordia animorum a se minime disjunctus sit.

- *) Haec Electorum convocatio ansam dedit confederationi schmalkaldicae, ad quam invitavit Principes ac Civitates Protestantis Saxoniae Elector. *Sleidanus. lib. VII. p. 1204.*

XXXIV.

WIE KAYSER *CARLL* DER FUNFFT SICH GEGEN DEN CHURFURSTEN VERSCHRIEBEN DER KAYSERL. CRONUNG ZU *BONONIEN* *) HALBER, DEN CHURFURSTEN IRES ABWESENS HALB UND DAS ANDERE IRE AMP-TER VERSEHEN INEN, IREN NACHKOMMENDEN UND ERBEN ON NACHTHEILIG SEIN SOLL, VOLGT HERNACH.

U nser freundlich dinst zuor hochgeporner furst, lieber vetter der iungsten zu *Augsburg* unnsrer und anderer Churfursten auch Ewer liebe rethe so der zeit dafelbst gewest, genomen abrede nach die kayserlich Cronung belangenndt schicken, wir E. L. des Keyserlichen brieffs, darin sie verspricht das sollich Cronung unnsers abwesens halber, und das andere unfere ampt versehen, uns unfern nachkomen und Erben unnachthei-

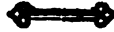

theilig sein soll &c. Glaubwürdige auscultirte copie zu, und haben wir als der Ertzcantzler das original hinder uns das wölten wir Ewer liebe freuntlicher meynung nit verhalten und geben zu sant *Martinsburg* in unser statt *Meintz*, uff dinstag nach *Invocavit*. A°. xv.C xxxi.

28. Febr.

- *) *Clemens VII. PP. Carolo Imperatori Bononiae* in Basilica Petroniana coronam auream imposuit in festo *S. Mathiae* Apostoli. Aderant solemnissime huic festivitati Cardinales minimum XX, Episcopi & Archiepiscopi LIII. Legati Regum Franciae, Angliae, Scotiae, Lusitaniae, Hungariae, Bohemiae, Poloniae, Venetorum, Genuensium, Lucensium, Senensium & aliorum, Comites, Principes, Marchiones, Ducesque sine numero. Coronationis istius in Regem Italiae apparatus & Splendorem peculiari libello descripsit *Cornelius Agrippa*. Tanta autem eum majestate peracta est, ait *Palatius in Aquil. Austr. num. 296.* ut ab omni retro memoria nunquam ulla major illustriorque hominum multitudo, vel in celeberrimi triumphu majestate unius urbis, moenibus comprehensa fuerit.

XXXV.

SERENISSIMAE POTENTISSIMAEQUE
 PRINCIPI AC DOMINAE, DOMINAE *ELISABETHAE*, (a) ANGLIAE &c. REGINAE, *ERICUS*.
 XIII. (b) DEI GRATIA SUECORUM &c.
 REX.

de ineundo inter eos conjugio.

Graviter conturbatus sum, serenissima, Illustrissima, potentissimaque Regina, cum ante annum elapsum, per Nuntium meum *Benedictum Teyt*, Tuae serenitatis accepi litteras, quae omnem mihi fere spem visae sunt abscindere amoris & benevolentiae Tuae serenitatis, Etenim, non modo omnem occasionem, qua negotium conjugale confici posset, abstulerunt, sed etiam quam utilissimas alias petitiones bonae communicationis negaverunt; quare autem T. S. erga me tunc temporis fuerit offensa, existimo causam delatores praebuisse, qui forte retulerunt, me aliud connubium sectari, & non in animo habere, quae T. S. per litteras significaram, quod quidem T. S. longe aliter experiretur, si adhuc animum ad petatum negotium inclinare velit: nam cum falsum fit, quod illi jam dudum de Reginae scotiae connubio mecum futuro sunt oblocuti, ipsi scoti non negabunt, cum solummodo pro meo Fratre
 Regi-

(a) *Elisabetta Henrici VIII.* Angliae Regis & *Annae Bolenae* filia an. 1533. die secunda mensis septembris nata.

(b) *Gustavi I.* Suecorum Regis & *Catharinae Ducis Magni II. Saxo. Lauenburgici* filius.

Reginam illam sollicitaverim, & non mea de causa; sicut & illud quod de Filia Landgravii, (c) ut audio, T. S. dixerunt, non inagis veritati est consentaneum: cum Ego illud magis fieri experiendi animi T. S. erga me constantiam, quam ulla alia de causa; multum etiam effecit falsa quaedam zelotopia ob *Robertum* concepta, quam Ego simulatione vice versa per filiam Langravii volui compensare; sed, quemadmodum illud procul dubio falsum est, quod de praefato *Ruberto* dixerunt, ita etiam se habet, quod de filia Langravii sunt oblocuti; longe enim aliud jam audio de T. S. praedicari, ita ut summopere admirer T. S. constantiam & benevolentiam erga me, & nunquam credidissem aliquam in mundo virginem futuram, quae tamdiu meam ob causam vellet in coelibatu vivere: praecipue cum T. S. suis in litteris confessã esset, se velle tandem propter preces subditorum nubere, quod indicium est T. S. a natura non abhorrere connubium, ut mihi dixerunt, sed cum penitus apud me confidero, quare tamdiu absque responso suspensus mansi, cogor fateri me aliqua ex parte esse in causa, qui tam credulus fui, ut existimarem T. S. amorem a me facile posse alienare, & quod in convenientibus rationibus T. S. mihi videbam conciliare; verum, quemadmodum dici solet, ex incommodo fiunt homines circumspectiores,

sic

(c) Haec epistola *Erico* fatalis, dum intercepta a *Friderico* Danorum Rege Landgravio Hassiae transmissa est.

sic etiam posthaec facile omnibus fidem non adhibebo, qui negotium hoc interturbare conantur, sed potius quicquid ad promovendum negotium spectat, dabo operam, ut in mea bona voluntate nihil desit; atque iterum amantissime expeto T. S. aliud quam pristinum responsum, nempe ut T. S. in connubium a me petitum, & toties optatum, consentire velit, & mihi litteras salvi conductus in novissima petita forma mittere, spero namque T. S. id non rennituram. Serenissima Regina nolui praetermittere T. S. scribere cum occasionem per hunc Tabellarium jam commodam habuerim: existimo enim T. S. cum ex sincero animo fiat non egre laturam.

Commendamus his T. S. in Custodia omnipotentis Dei ad summam tranquillitatem & felicitatem perpetuam.

Datum in Castris de *Bisleveden*, in *Smolandia* XV. Octobris 1563.

Tuae serenitatis.

Frater consanguineus amantissimus *Erricus*.

Ex autographo in Bibl. Vatican. sub num. 3933.

XXXVI.

INSTRUMENTUM SUPER RENUNCIATIONE TITULI REGIS POLONICI DNI *MAXIMILIANI* ARCHIDUCIS AUSTRIAE CUM RESERVATIONE ET PROTESTATIONE MAGNI MAGISTERII PRUSSIAE &c.

In gotes namen amen. Kund und zu wissen sey jedermeniglich, so diß offn instrument zu hören, zu sehen und zu lesen fürkombt, das jm jahr nach Christi unsers lieben herren und seeligmachers geburt, fünffzehn hundert und acht und neunzigsten, ja der ailfften Römer zinszal, des allerheiligsten unsers in Got vaters und herren herrn *Clementen*, auß götlicher vorsehung des heiligen Romischen stuels Pabsts des namens des achten, Babstums im sibenden, bey regierung des allerdurchleuchtigsten, großmechtigsten und unberwindlichisten fürsten und herren, herrn *Rudolffen* des andern, von Gottes genaden Erwelten Römischen Kayfers, allezeit mehrers des Reichs, auch zu *Hungern*, und *Beheim* Königs, Ertzhertzog zu *Oesterreich*, hertzogs zu *Burgunde* unsers allgenedigisten herrn, Freytags den achten monats May, zwischen neun und zehen uhre vormittag, der hochwurdigst, durchleuchtigst furst und herr, herr *Maximilian* *) von gotes genaden, Ertzhertzog zu *Osterreich*, hertzog zu

*) *Maximilianus* Archidux Austriae *Maximiliani* II. Imperatoris filius anno 1558. ex *Maria Caroli* V. Imp. filia prognatus.

zu *Burgundt*, *Steyr*, *Kärndten*, *Crain* und *Wirttemberg* Administrator des hochmaisterthumbs in *Preussen*, Maister Teutschordens in *Teutsch* und *Welschlandt*, graf zu *Habsburg* und *Tyrol* &c. vor dem wolgebornen, Edlen Gestrengen und hochgelärten herren herrn *Wolfgang Rumpfen* zu *Wülros*. freyherrn auf *Weitra*, Rittern des löblichen ordens sancti *Jacobi de Espada*, und commenthurn zu *Paracuelles*, Röm. Kayf. Majst. gehaimben Rath, obristem hoffmaister und obristen Camerer, herren *Pauln Sixt Trautson* grauen auf *Falckenstein* freyherrn zu *Sprechenstain* und *Schrovenstein*, herrn zu *Kbeya* und *Laa*, Erblandtmarschalcken in *Tyrol*. Röm. Kayf. Majst. geheimben Rath und obristen hoffmarschalcks, herrn *Ernst* von *Molart*, freyherrn zu *Reinegg* und *Drosendorf*, Röm. Kayf. Mayst. nider osterreichischer regiments Rath herrn *Antonien Trautson*, freyherrn zu *Sprechenstain* und *Schrofenstain*, Erblandmarschalcken in *Tyrol*. Röm. Kayf. Mayst. Fürstl. Dht. Ertzhertzog *Maximilians* zu *Osterreich* Rath und obristen Camerer, herrn *jobann Eustachien* von *Westernach*, Röm. Kayf. Mayst. auch jrer Fürstl. Dht. rath und Camerern, teutsch ordens statthaltern auch Commendatorn zu *Mergetbaimb* und *Kapfenburg*, herrn *jobann Sigmunden* freyherrn zu *Herberstain*, *Neuberg* und *Guetenbag*, auf *Lenckewicz*, Erbcamerern und Erbtrugtessem in *Kärndten*, Röm. Kayf. Mayst. Rath und obristen der windischen Gränizen und der Fürstl. Dht. Ertzhertzog *Maximilians* zu *Osterreich* Camerern, herrn

herrn *Rudolffen Coraducien* der rechten Doëtor, Röm. Kayf. Mayft. gehaimben Rath und reichshoff vice cantzler ampts verwalter, herrn *jobann Hildebrandt Meckern* von und zu *Balgbaim* der rechten Doëtor, Röm. Kayf. Mayft. gehaimben Rath, und herrn *jobann Dückberrn* Fürftl. Dht. Ertzhertzog *Maximilians* zu *Oeſterreich* ſecretarien, als hierzu ſonders vleiffes erbettener gezeugen, und dann uns Notarien erſchienen iſt, und ſtehend woluernemblich genedigiſt anbracht, mit hernach folgenden worten, nach dem jch auf vilfeltiges und unablesigs erſuchen und ſtettes anhalten, ſo wol der Kayf. Mayft. als der Pabſtlichen heiligkeit das jurament von wegen der polniſchen Tranſaction zu leiſten mich entlich bewilligt, und nunmehr daſſelb zu uolziehen alhier im werck bin, ſo hab ich mich vorher gegen Euch zweyen offenen Notarien vor dieſen gegenwertigen und hierzu in ſpecie erbetenen zeugen auſtrucklich und rund proteſtando erclären wollen, das jch das yetz vorhabens jurament alhie keiner andern geſtalt laiſt und ſwere, dann als ein Ertzhertzog zu *Oeſterreich* und Erwelter zum kunig in *Poln*, und das jch durch dieſe aidtſlaiſtung oder Tranſactions beſettigung meinem ritterlichen teutiſchen orden, und deſſelben groſs maifterthumbs dem ich vor der Polniſchen wal, mit aidt und pflicht verbunden bin, an ſeinem habenden recht, gerechtigkeit, zuſprich und anforderung es ſey an *Preuſſen*, *Liſland*, oder wie das namen haben mag im allerwenigſten nichts begeben noch

Nov. Subſid. Pars. XIII. K prae-

praejudicirt, oder jechtes nachthailiges zugelassen
 haben, sondern mir und meinen nachkommen
 am orden, jetzt und zu jederzeit und gelegen-
 heit, unser recht und zuspruch zu suechen und zu
 prosequiren, frey. und unuerletzt vorbehalten
 wil, wie ir hievon meine mainung und Protesta-
 tion von meinem secretario werdet clärer und
 deutlicher ablesen hören, darauf dann alsbalt jrer
 fürstl. dht. secretari obuermelt, die angedeute
 protestation in scriptis fürbracht und nachvolgen-
 den Inhalts verlesen. Der Durchleuchtigst fürst
 und herr herr *Maximilian* von gottes gnaden,
 Ertzhertzog zu *Osterreich*, hertzog zu *Burgundt*,
Steyer, *Kärndten*, *Crain* und *Wirttemberg*, admi-
 nistrator des hochmeisterthumbs in *Preussen* mei-
 ster teutsch ordens in teutschen welschen landen,
 graue zu *Habsburg* und *Tyrol*, erscheint hie ge-
 gegenwertig persönlich, für euch Notarien und
 hierzu insonderheit erbettene und berueffene
 zeugen, und meldet sich an, nach dem jre fürstl.
 dht. so wol von der Babstl. heyl. als auch jrem ge-
 nedigisten freundlichen geliebten herrn und Brue-
 dern, der Röm. Kayf. Mayst. zum offtermahl un-
 ableßlich mit sonderer Instantz ersuecht und er-
 mant worden, die zwischen jrer Kayf. Mayst.
 sambt anderer des hochloblichen haufs *Oesterreichs*
 fürsten, Eins, und dann des durchleuchtigsten
 fürsten, herrn *Sigismundi* des dritten, Königs in
Polen &c. andern theils, damals zu *Beutten* und
Bemzin versambleten commissarien, durch zu
 thueung und underhandlung weilandt Babst *Six-
 ti quinti* Christlichen angedenckens und dero da-
 mals

mals aldort ge habten ansehnlichen legati a Late-
 re aufgerichte Transaction zu volziehen, und
 mit dem darinnen begriffenen aidt zu bestettigen,
 das derwegen ir fürstl. dht. dem gemainen Christ-
 lichen weesen zu guettem, und hievor berurten
 stattlichen fürtrefflichen ersuchungen, zu son-
 dern Ehren und gefallen, drein verwilligt und
 nunmehr damit im werck sein, solches alhier
 würcklich zu laisten jedoch mit dieser ausdrück-
 lichen Lautern erklärung, vorbehalt und Protes-
 tation, das sie diesen aidt, durch aus keiner an-
 dern gestalt, alhir laisten und thuen werden,
 noch verstanden haben wollen, dann als ein Ertz-
 hertzog zu *Oesterreich* und Erwelter zum König
 in *Poln* &c. das sie auch durch diese jetzt vorha-
 bende Eidtslaistung oder bemelter Transactions
 bestettigung, die allein auf die jars der wenigern
 zahl, sieben und achzig, zu *Warsaw* ergangene
 polnische wahl angesehen, und nit weiter ver-
 standen oder gemaint, oder sonsten auf einiger-
 ley weis oder weg jrem ritterlichen teutfchen
 orden, und desselben Großmeisterthumb, so hie-
 bey im wenigsten nit zu schaffen hat, noch ver-
 standen oder begriffen sein soll, (ob gleichwol
 in derselben transaction baider Lande *Preussen*
 und *Liffland* titel bemeltem König zugemessen
 wirdet) an jrem habenden recht und gerechtikait
 zuspruch und anforderung wie dieselben namen
 haben mögen im allerwenigsten nichts vergeben,
 benehmen oder praejudiciret, vilweniger jrem
 vorigen aidt, welchen jre fürstl. dht. in anneh-

mung des grossmeisterthumb, erstgenanten lob-
 lichen orden angelobt und geschworen, (als der
 ohne disß mit vorberurter polnischer wahl, nichts
 zu thuen, sondern ein absonderlichs werck für
 sich ist.) Zu wider gehandelt, gethan, oder Ich-
 tes nachteiligs zugelassen, noch begeben zu ha-
 ben, von jemanden geachtet oder gehalten wer-
 den, wollen noch sollen, in kein weisß noch weg,
 sondern thuen hiermit in crafft dießer protestation
 ihro und jren nachkommen am orden, und gross-
 meisterthumb, alle und jede, dero recht und ge-
 rechtigkeit, zuspruch und anforderung allerdings,
 als wann disß ortts von jrer dht. nichts gelaisset
 were, jetzt alsdann und dann als jetzt, zu yeg-
 licher vorfallender jrer und des ordens bester ge-
 legenheit, zu faechen befürdern und zu treiben,
 auf was weisß und weeg, es wirdt sein können,
 frey offen und soleniter ausdrücklich und clar re-
 struiren und vorbehalten nach vorlesung aber itz-
 gemelt und Inserirter protestation, haben Ir
 fürstl. dht. uns Notarien dieselbige zubehandigen
 genädigst beuohlen, und also zugesprochen, weil
 ir nun meine meinung unnd protestation baidts
 mundlich und schriftlich angehört und vernom-
 men, so pitt und beger ich in gegenwart dieser
 erbetteten und erfordernten zeugen, das ir hir-
 uber ains oder mehr Instrumentum und Instru-
 menta wie es der gewonhait und stilo nach ge-
 breuchig, aufrichten und verfassen wöllet, wann
 dann uns Notarien tragenden Ampts halber, ob
 Inserirte protestation schrift anzunemen, und
 dieses gegenwertige Instrument daruber zuuer-
 fertigen

fertigen geburen wollen, Als haben wir dasselbige in der allerpeßten bestendigsten und cräftigsten weisß maß, form, und wie es zu recht am allerbesten, bestendigsten sein und bestehen kann, soll und mag, hiemit verfaßt und verfertigt, geschehen zu *Prag* in jrer Röm. Kayßerl. Majst. kuniglichen schloß und hochwolernänter furst. dht. jinneristen camer gegen der schloskirchen uber gelegen, jm jar Christi Babst. und Kayserthumb römer zinszahl monat- tag und stundt anfangs dises instruments begriffen.

So dann Ich *Ambrosius Benckb* Röm. Kayßerl. Mayst. hofsecretari, und von derselben kaiserlichen gewalt offenbarer Notarius sambt obbenannten herren zeugen und meinem hernach underschriebenem mituerwandten dieser protestation persönlich beygewonet, und solchen actum obgeschriebener massen geschehen selbst angehört und gesehen, als hab ich dis offne instrument mit eigener handt underschriben auch mit meinem tauff und zuenamen sambt gewonndlichem notarial zaichen bekrefftigt zu mehrerm gezeugnus aller und jeden obgeschriebenen sachen mit vleiß ersucht und erbetten.

Und dieweil Ich *Paulus Mainpöck* von *Mainpach* Rom. Kayf. Mayst. Lateinischer reichs cantzlei schreiber aus Bábstlicher heiligkeit und kaiserlicher Mayst. gewalt offener hofnotarius sambt obbenannten herrn zeugen und meinem hie ob underschriebenen mitverwandten dieser protestation persönlich beigewonet und solchen actum obge-

Teodericus post *Helpericum* regnat in franciâ. & anno XX eiusdem *Leonis* *Teodericus* obiit. & anno XXV eiusdem *Leonis* — *Karolus* Princeps obiit. quinque annis inter lapsis post *Teodericum* sine rege. sexto demum anno *Pippinus* & *Karlomanus* filii *Karoli Hildricum* statuunt Regem. eo anno *constantinus* filius *Leonis* in Imperio succedit. item. primo anno *Hildrici* Regis francorum & primo principatus anno *Pippini* & *Karlomanni* filiorum *Karoli* Principis. & ab incarnatione domini anno DCCXLI. indiétione VIII: mortuo *Carolo* primogenitus filius eius *Karlomannus* auftriam, alemaniam Toringiam; *Pippinus* vero Neustriam Burgundiam provinciâ obtinuerunt. & eodem anno Aquitaniam vastaverunt.

DCCXLII. *Karlomannus* & *Pippinus* *odilonem* ducem baiuuariorum & *tiecbaldum* ducem alemannorum, qui in adiutorium ejus venerat, saxones quo-

traditus severiore disciplina imbuendus. sub tanti viri curis eos fecit progressus, ut sparsa eiusdem in omnem late regionem fama multos etiam ex Imperii Optimatibus in sui admirationem pertraxerit, quorum deinde interventu donis ac muneribus ab ipsomet Caesare non semel affici promeritus est, dum interea raræ indolis juvenem *Willigisus* Archi praesul ad se propius allectum *Moguntiam* Praepositura collegii *S. Victoris* extra urbem donavit, nec non An. DCCCCXCVII. die VI. Idus Martii presbyterum inunxit; factus est postea *Vangionum* Praesul. *Gest. Abbatum Lobbiens. apud Dacher: spicileg. Tom. II. pag. 744. Schannat histor. Wormat. pag. 331.*

quoque. & sclavos commisso prelio super fluvium *Lech* superant.

DCCXLIII. *Hunol* dux aquitaniae *ligerim* transiens *carivitis* civitatem instinctu *odilonis* diruit. eodem anno *Karlomannus* saxoniam vastavit, & *Theodericum* ducem eorum sibi subjugavit.

DCCXLIII. *Pippinus* & *Karlomannus* aquitania subjugant. acceptis obsidibus a *bunoldo*, qui ipsa anno monachus factus est. relicto *avaisario* filio in principatu. eodem anno iterum rebellantes saxones subitiuntur capto eorum duce *Theoderico*.

DCCXLV. Saxones iterum subjugantur, & plurimi eorum baptizantur. eodem anno *Tietbaldus* filius *Godefridi* fugatur, & tota alemannia ducatu *pippini* revocatur.

DCCXLVI. *Karlomannus* Alamanniam hostiliter ingreditur, fuitque ibi magnum miraculum, quod exercitus francorum exercitum Alemannorum comprehendit, atque ligavit absque ullo discrimine belli. eodem anno confessus est *Karlomannus* fratri suo, quod vellet monachus fieri.

DCCXLVII. *Karlomannus* adiit Limina beati *Petri* apostoll. ibique *Zacharia* Papa attonsus in clericum. consilio eiusdem Pontificis ad cenobium S. *Benedicti* in *casino monte* transmigravit ibique monachus factus est. eodem anno natus est *Carlomannus* Imperator.

DCCXLVIII. *Pippinus* cum exercitu totam pene saxoniam per dies XL. devastavit, & castella eorum destruxit, multosque ad fidem convertit.

tit. eodem anno placitum de restauratione Ecclesiarum, & querimonia pauperum in *villa duria* habuit.

DCCXLIX. *Pippinus* Baiuariam ingressus *frifonem* fratrem suum sibi rebellem & *Landfridum* captos inde adduxit, & *Tuassilonem* filium *odilonis* in ducatu Baiuariae restituit.

DCCL. *Burhardus* Witziburgensis Episcopus & *folloradus* Capellanus missi ad *Zachariam* Papam renunciaverunt melius esse eum Regem & dici quivis regium teneret, quapropter *Hildricus* Rex depositus, in monasterio sancti *medardi* est attonsus. *Pipinus* vero solemniter a sancto *Bonifatio* archiepiscopo ordinatur in Regem apud *Suesfionis* civitatem.

DCCLI. *Grifo* volens facere confugium ad *Haistulfum* Regem longobardorum in Alpibus interfectus est.

DCCLII. *Pippinus* Rex ivit in gotiam & trienniali obsidione *Narbonam* coepit. sarracenos de tota gotia expulit *Solimam* quoque ducem *Barcinonae* & *gerundiae* subjugavit.

DCCLIII. *Pippinus* iterum subjugavit saxoniam, acceptis obsidibus, quod fidem Christi susciperent, & CCC equos singulis annis persolverent. eodem quoque anno *Stephanus* Papa venit in *frantiam*, petens auxilium adversus *Haistulfum* Regem Langobardorum, & in monasterio sancti *dyonisi* *Pippinum* & filios ejus *Karolum* & *Karolmannum* unxit in Reges francorum.

DCCLIII. *Pippinus* Rex profectus est Italiam, & *Haistulfo* acceptis XL obsidibus justitias *Stephani* Papae

Papae adimplevit, *Karlomannus* quoque monachus frater ejus, qui in finibus *Haiſtulfi* ad disturbandas juſtitias ſancti *Petri* ab abbate ſuo miſſus fuerat, apud *Viennam* urbem obiit. eodem anno ſanctus *Bonefatus* Martyrizatur.

DCCLV. *Pippinus* Rex iterum ivit Italiam recepta tertia parte theſaurorum qui erant *Papiae* a *Haiſtulfo* Rege. de cetero Langobardos tributarios fecit.

DCCLVI. *Haiſtulfus* Rex Langobardorum mortuus eſt, & ex conſultu domini *Pippini deſiderius* elevatur in Regem. *Constantinus* Imperator inter caetera donaria miſit *Pippino* organum. *Thaſſilo* quoque dux Baiuvariorum juravit fidelitatem domino *Pippino* in compendio palatio.

DCCLVII. *Pippinus* iterum ſaxones proterit, & ad debitum tributum compellit.

DCCLVIII. Natus eſt *Pippino* filius, cui nomen ſuum impoſuit. ſed poſt duos annos defunctus eſt.

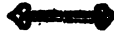
DCCLVIII. *Pippinus* propter domesticas ſui cauſas corrigendas nullum iter exercuit.

DCCLX. *Pippinus* aquitaniam ingreſſus *Bitturicas* acquiſivit, totamque aquitaniam uſque ad *Clarum montem* ſubjugavit.

DCCLXI. *Pippinus* iterum in aquitaniam ſuper *Vuaifarium* profeſtus. & juſtitias Eccleſiarum franciae, quae in partibus illis erant, adimplens reverſus eſt.

DCCLXII. *Pippinus* tertia vice aquitaniam ingreſſus, multa ſpolia inde aſportavit.

DCCLXIII.

DCCLXIII. *Pippinus* quarto aquitaniam ingressus totam vastavit.

DCCLXIII. *Pippinus* placitum habuit apud *Kuormatiam*, & utilitates regni sui tractans, nullum iter exercuit; eo anno dedit *cancor* comes *Rotgango* mettensi archiepiscopo & suis montachis monasterium, quod vocatur *Laurisca*.

DCCLXV. *Pippinus* Rex pro justitiis Ecclesiarum decernendis nullum iter exercuit, sed apud *attiniacum* conventum francorum habuit. hoc anno allata sunt corpora sanctorum *Gorgoni*, *Naboris*, *Naxari*, & posita singula a *rodegango* archiepiscopo, locis suis. hoc anno celebravit *Pippinus* Rex Natale domini, & pascha *aquisgrani* palatii.

DCCLXVI. *Vuarifarius* dux omnes civitates aquitanie destruxit, quas *Pippinus* reaedificavit, praesidiumque francorum in eis posuit. eo anno *Rotgango* archiepiscopus obiit.

DCCLXVII. *Pippinus* Rex habuit synodum in *Salmonitiaco* altercantibus Romanis & graecis de S. Trinitate & sacris imaginibus, bisque eo anno iter in *aquitaniam* habuit, & usque *guarumnam* fluvium cuncta suae ditioni subjecit. eo anno mors *Pauli* Papae ei nunciata est.

DCCLXVIII. *Pippinus* *Vuarifarum* interfecit, ipse deinceps eum triumpho revertens in monasterio sancti *dionisi* defunctus. ibique a filiis *Karolo* & *Karlomanno* sepultus est. deinceps *Karolus* novi homo civitates *Karlomannus* *suestones* elevantur in Reges francorum.

DCCLXVIII. *Karolus* Rex aquitaniam profectus, *Hutholdum*, qui *Vuaifarium* succedere voluerat in principatu, quique ob metum *Karoli* ad *Lupum Vuaicomum* ducem confugiam fecerat. Captum adduxit in frantiam, & celebravit natale domini in villa, quae dicitur *duria*, & pascha in *Leodio* vico publico, ubi beatus *Lantberdus* corpore quiescit. eo anno defunctus est *fulcarius*, *Leodicensis* Episcopus, cui successit *agilfridus*.

DCCLXX. *Karolus* Rex habuit synodum in *Vuormatia*, & *Berta* Regina mater ejus perrexit Italiam cum *desiderio* Rege colloquium habuit. civitates plurimas sancto *Petro* reddi fecit. filiam *desiderii* filio suo desponsandam adduxit.

DCCLXXI. *Karolus* Rex synodum habuit *valentianis*, *Karlomannus* frater ejus defunctus est *Salmontiaco*. uxor ejus cum duobus filiis & *Otgario* Marchione ad *desiderium* Regem patrem suum confugit.

DCCLXXII. *Karolus* Rex synodum habuit in *Vuormatia*, & inde primum ingressus est saxoniam & *Erisburgum* castrum coepit, & ad *ermensur* Idolum usque pervenit, ubi divina pietas tale miraculum ostendit, ut in supra dicto, ubi Idolum steterat, cum aqua exercitui deficeret, ex arido torrente fons largissimus sine pluvia medio die proflueret.

DCCLXXIII. Legati *adriani* Papae venerunt a *Karolo* Rege contra *desiderium* Regem auxilium petentes. *Karolus* profectus Italiam, *Papiam* obsidione circumdedit, ipse *Romam* porro accessit, ubi & pascha celebravit. interim saxones confinia fran-

francorum irruerunt, & multa incendia exer-
cuerunt, sed Ecclesiam in *fridelare*, quam sanc-
tus *Bonifacius* condiderat, & quam nunquam cre-
mandam esse praedixerat, adhibito igne exurere
non potuerunt. videbatur quippe a duobus juve-
nibus albis vestibus indutis defendi.

DCCLXXIII. *Karolus* Roma rediens *Papiam*
coepit, & *desiderium* captum cum uxore & filiis
exulandum direxit in frantiam ad locum, qui di-
citur *pausatia sancti Lantberti* Martyris. eo anno
reversus in *Engelheim*, ex quatuor partibus ag-
gressus saxoniam, tres quidem partes pugnam inie-
runt & victoriam adepti sunt. quarta sine praelio
cum multis spoliis rediit.

DCCLXXV. *Karolus* Rex iterum saxoniam in-
gressus, *Sigiburgum* castrum cepit, & pars una
saxonum, qui dicitur *hosfali*, altera *agrari*, ter-
tia *vuasfali* sacramenta & obsides dantes ejus se
dominio subdiderunt.

DCCLXXVI. *Karolus* Italiam ingreditur, *fo-
rum julii* recipit, *Rotgaudum* sibi rebellem inter-
ficit, & omnibus prospere dispositis reversus saxo-
niam aggreditur, nam rebellaverant, & *Eresbur-
gum* Castrum destruxerant, & cum *Sigiburgum*
similiter facere vellent, apparuit manifesta justitia
domini; nam quacunque jacula adversus ca-
strum intentassent, in ipsos retorquebantur. ad
ultimum apparuerunt supra ipsam Basilicam duo
scuta ingentia ignei coloris in aere, ipsam Eccle-
siam defensantes. *Karolus* acceptis ab eis multis
obsidibus plurimisque ex eis Baptizatis victor re-
vertens est.

DCCLXXVII. *Karolus* rex habuit conventum ad *Parespronnam*, in qua omnes saxonones ejus ditioni se subdiderunt, & Baptismi gratiam susceperunt, solus *Vuidechin* cum paucis fugit ad danos.

DCCLXXVIII. *Karolus* exercitum in Hispaniam duxit, cujus multitudine tota Hispania contremuit, & captis civitatibus multis, sarracenis fugatis, Hispania tota subacta uasconibus & Navarris subjugatis victor reversus est.

DCCLXXVIII. *Karolus* conventum habuit in villa *duria*, *Hildebrandus* dux spolitinus cum muneribus advenit; *Karolus* iterum saxonones instinctu *Vuidichin* rebellantes aggreditur, multis obsidibus ab eis acceptis revertitur.

DCCLXXX. *Karolus* iterum ingreditur saxoniam, usque *alviam* peraccedit, divisitque ipsam Patriam inter Episcopos & presbyteros seu & abbates, ut in ea Baptizarent, & predicarent, nec non ut & vunidorum, seu & frisonum & Nordlendorum multitudo credidit. eodem anno *Karolus* Rex profectus est *Romam*, ubi & pascha celebravit, ibique filius ejus *Pippinus* ab *Adriano* Papa Baptizatus, & de sacro fonte est susceptus; postea vero in Regem Italiae est unctus. *Lodovicus* frater eius in Regem aquitaniae ab eodem Pontifice.

DCCLXXXI. *Karolus* Rex *Roma* rediit, & filia ejus *gisla* a *Thoma* mediolanensi archiepiscopo Baptizata, ab eodem de sacro fonte suscepta est.

DCCLXXXII. *Karolus* conventum habuit juxta *Lippiae* fontem. saxones supplices ad eum convenerunt, quatuor millia captos viros, qui eodem anno missos eius interfecerant, regi puniendos tradiderunt.

DCCLXXXIII. *Hildigardis* Regina obiit, *fradam* sibi Rex in conjugium sociavit, saxones rebelles bis eo anno protriti sunt, & multa millia interfecta. *Berta* Regina mater Regis defuncta est, & sepulta in monasterio *beati Dyonisii* juxta *Pippinum* conjugem suum.

DCCLXXXIII. More solito iterum saxones rebelles extiterunt, & de eis bis triumphatum est.

DCCLXXXV. *Vuittingus* cum multis saxonibus ad *adiniacum* villam venit in praesentia Regis, ibique Baptizati sunt, sicque tota saxoniam in ditione francorum redacta est.

DCCLXXXVI. Brittones vestigales fiunt, & tota Britannia francorum ditioni subicitur, & *Karolus* Rex *Romam* proficiscitur.

DCCLXXXVII. *Beneventum* subjugatur, & *Karolus* Rex *Roma* reversus conduxit Exercitum in Baiuvariam per tres partes ingressus, & superatis omnibus, & obsidibus acceptis reversus est. eo anno defunctus est *agilfridus* Leodicensium Episcopus, cui successit *gerboldus*.

DCCLXXXVIII. *Tbassilo* dux Baiuvariorum convictus & confessus regiae potestatis reus in *Hengelheim* Capitali sententia dignus judicatur, sed Clementia regis vita ei conceditur, & cum filio *Theodono* in clericum consecratur, quater eo an-

no triumphatum est de gente avarorum, id est hunorum.

DCCCLXXXVIII. *Karolus* Rex duxit exercitum in partibus sclavorum, ubi multas gentes sclavorum subjugavit.

DCCXC. *Karolus* Rex a sclavis reversus utilitates regni sui disponens nusquam eo anno duxit exercitum.

DCCXCI. *Karolus* venit ad *Regnesburg*, deinde cum magno exercitu avaros aggressus, victoriam consecutus est.

DCCXCII. *Karolus* Rex pascha in *Regnesburg* celebravit, ubi & felitiana haeresis primo condempnata est. qui *felitianus* per *bengelbertum* abbatem *adriano* Papa *Romae* praesentatus, iterum condempnatus est.

DCCXCIII. Legati *adriani* Papae cum magnis muneribus regi praesentati sunt. tunc nuntiatum est regi saxones a fide defecisse, apud sanctum *Cbilianum* in *Vuirzenburg* natale domini celebranti.

DCCXCIII. *Karolus* Rex synodum magnum habuit in *franconofort*, scilicet Episcoporum gallicae & germaniae & Italiae ubi tertio condempnata est heresis felitiana, ubi & affuerunt Legati *adriani* Papae. id est. *Theophilactus* & *Stephanus* Episcopi.

DCCXCV. *Karolus* Rex saxones ex magna parte afflixit, terras devastavit, & obsidibus acceptis reversus est.

DCCXCVI. *Adrianus* Papa obiit, cui *Leo* successit, qui cum multis muneribus claves etiam *Nov. Subsid. Pars. XIII.* L con-

confessionis sancti *Petri* & vexillum Romanae urbis *Karolo* direxit. eodem anno *Heinricus* dux foriuliensis Pannonias spoliavit, & thesaurum priscorum regum multa saeculorum prolixitate collectum ad *aquis Palatium Karolo* Regi missit, qui partem ejus per *angelbertum Romae* sanctorum Locis direxit. partem per reliquas Ecclesias regnorum suorum, partem quoque pauperibus, partem reliquam fidelibus suis distribuit. eo anno *Tbudon*, qui partem maximam Hunnorum regabat, Regi se cum populo suo subdidit, & Baptizati sunt. Rex vero *Pippinum* filium suum in Pannonias direxit, qui omnibus depopulatis cum reliquo Thesauro reversus est.

DCCXCVII. *Adella* Rex saracennorum se Regi subdidit. Legati quoque Imperatoris constantinopolitani ad Regem venerunt, pro concordia inter graecos & francos stabilienda. Rex *adelam* saracenum cum filio suo *Ludouuico* ad Hispanias reverti fecit, *Pippinum* ad disponendam Italiam misit, ipse in saxonia hyemavit.

DCCXCVIII. Venerunt Legati *Hadesonfi* Regis galitiae & asturiae Papilionem mire pulchritudinis praesentantes, qui *Elisipona* ultima civitate Hispaniae depraedata insignia victoriae id est Loricam multas, & mauros captivos & mulos *Karolo* Regi misit. *Michael* patritius frigiae & *Theophilius* presbiter epistolam *herenae* Imperatricis detulerunt, pro pace inter graecos & francos confirmanda.

DCCXCVIII. Romani *Leonem* Pontificem excecaverunt, qui fuga lapsus in loco, qui dicitur *pāresbronna*, ad Regem venit. eodem anno Legatus *Michaelis* Imperatoris venit, & cum honore dimissus est. gens avarorum a fide defecit, & *Heinricus* dux foro juliensis & *geroldus* praefectus Alamanniae & Baiuariae ab eis interfecti sunt. Britannia per *Vuidonem* comitem iterum in dedicationem accepta, Baleares Insulae a nostris defensae & receptae, & mauri inde fugati sunt. Patriarcha Hierosolymitanus monachum quendam cum reliquiis de sepulchro domini ad Regem direxit.

DCCC. Rex Hierosolimitanum monachum remisit, cum quo & *Zachariam* presbiterum cum multis donariis direxit. Rex Italiam ingressus *Romam* accessit, *Leonem* Papam sedi suae restituit, ubi & *Zacharias* presbiter cum duobus monachis a *Hierosolimis* reversus. Claves dominici sepulchri ac calvariae loci, claves etiam civitatis & montis *Syon* cum vexillo detulit.

DCCCI. *Karolus* Rex ante confessionem beati *Petri* ipso die natalis domini ad missam a *Leone* Papa coronam Imperialem suscepit, & a cuncto Romano populo Imperator & augustus appellatus est, & dispositis pro quibus venerat tam Romaniae, quam totius Italiae publicis, & Ecclesiasticis reversus est.

Eodem anno terrae motus magnus extitit, quo tectum Basilicae beati *Pauli* apostoli corruit, in germania quoque & gallia quaedam loca propter Rhenum tremuerunt, & pestilentia magna homi-

num & pecorum propter molitiem hyemis ex-
civit.

DCCCII. *Hierenae* Imperatrix misit Legatum
de confirmanda pace, remisit vicissim *Karolus* Im-
perator *Iesse* ambianensem Episcopum & *Hilgaut-*
dum comitem, ut idem inter graecos & francos
statuerent.

Eodem anno *Isaac* Iudaeus reversus est a rege
Persarum cum magnis muneribus, & elephante,
cui nomen erat *abulabaz*.

DCCCIII. Venerunt Legati *Nicophori* Impe-
ratoris, qui eodem anno factus fuerat Imperator
deposita *Hirene*. venit quoque *fortunatus* patriar-
cha de gretia, afferens inter caetera donaria duas
portas eburneas mirifico opere sculptas.

Eo anno pannonia cum finitimis regnis sub
ditione Imperatoris redacta est.

DCCCIII. Imperator saxoniam ingressus &
sclavorum causas discussit, & Regem illis praefe-
cit, & saxonum quosque & maxime eos, qui in
Quuigmoti commorabant, & frequentibus male-
ficiis populum saxonum a via veritatis avertebant,
per divisas galliae partes ad habitandum disperfit.

Eodem anno *Leo* Papa a *Roma* venit, cui Im-
perator *Rhemis* cum laetitia occurrit.

DCCCV. Imperator expeditionem in *Bebeim*
per tres turmas direxit, cui *Karolum* filium suum
praefecit. qui vastata omni regione & omnibus
subactis interfecto Rege eorum, cum gaudio re-
versus est. Eodem anno *Gaganus* Princeps Hu-
norum, quia propter infestationem sclavorum in
pristinis sedibus esse non poterat, petiit ab Impe-
ratore,

ratore, ut sibi cum populo suo locus ad habitandum inter *Sabariam & Carivintum* daretur, quod & impetravit.

DCCCVI. facta est a domino *Karolo* Imperatore ordinatio de ducibus tam venetiae, quam dalmatiae. deinde conventu omnium fidelium suorum habito divisit omnia regna sibi a deo tradita inter tres filios suos, *Karolum, Pippinum & Ludovicum*, quod & scripto mandavit, & roborandum omnibus fidelibus suis tradidit, sed & *Papa Leoni* confirmandum *Romam* direxit.

DCCCVII. Natus est Imperatori filius nomine *Theodericus*. Legatus Regis Persarum nomine *abdella* cum monachis, qui de *Hierusalem* legatione *Thomae* Patriarchae fungebantur, quorum nomina fuere. *Georgius & felix*. hic *georgius* est abba in monte oliveti, & cui Patria est germania, qui etiam proprio vocatur nomine *Etgibaldus*, ad Imperatorem venerunt, munera deferentes, quae praedictus Imperatori miserat. id est Pappilionem & tentoria vario colore facta, mirae magnitudinis & pulchritudinis; erant enim Byssina tam tentoria, quam & funes eorum, diversis tineta coloribus fuerunt; praeterea munera praefati Regis pallia serica multa & pretiosa, & odores atque unguenta & Balsamum. nec non & orologium ex auricalco arte mechanica mirifice compositum, in quo duodecim horarum cursus ad elepsidram vertebatur, cum totidem aereis pilalis, quae ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectum sibi cymballum tinire faciebant,

bant, additis in eodem eiusdem numeri equitibus, qui per duodécim fenestras, qui prius erant apertae, clauderent, nec non & alia multa erant in ipso horologio, quae nunc enumerare longum est. fuerunt praeterea inter praedicta munera candelabra duo ex auricalco mirae magnitudinis & proceritatis, quae omnia *aquis palatio* ad Imperatorem delata sunt.

DCCCVIII. Hyems mollissima atque pestilens fuit, & dominus Imperator filium suum *Karolum* cum exercitu in partes sclavorum direxit, qui *godofridi* Regis danorum conatibus resisteret; eodem anno *Hardulfus* Rex Nordanenbrorum pulsus regno & patria per Legatos Romani Pontificis id est. *Leonis*, & per auxilium domini Imperatoris regno suo restituitur.

DCCCVIII. Imperator concilium habuit de processione sancti spiritus, quam quaestionem *Johannes* quidam monachus *bierosolimis* primo commovit, cujus definiendae causa *Bernbarnius* Episcopus Vuormatiensis & *Adelbardus* abba monasterii *Corbeiae Romam* ad *Leonem* Papam missi sunt.

DCCCX. *Pippinus* Rex *Italiae* perfidia ducum veneticorum incitatus *venetiam* bello terra marique iussit appetere, subjectaque *vinetia* a ducibus eius in deditionem acceptis eadem classẽ ad littora dalmatiae vastanda direxit, qui & eodem anno defunctus est. *Godefridus* quoque danorum Rex a quodam satellite suo interfectus est.

Duas Legationes eo anno Imperator pro pace confirmanda suscepit, unam de *corduba* Regis *Hispaniae*, alteram *Nicofori* Imperatoris, *gerbaldus*

aus Leodicensium Episcopus obiit, cui *Vualcaudus* successit.

DCCCXI. Dominus Imperator consensu filiorum suorum *Karoli & Ludouici Bernbardum* filium *Pippini* Regem Italiae pro patre suo restituit.

DCCCXII. *Karolus* primogenitus domini Imperatoris dolore capitis ab oculis effectus est. deinde ipso anno cum luctu omnium defunctus est.

DCCCXIII. *Karolus* Imperator voto & electione omnium fidelium suorum filium suum *Ludovicum* Regem *aquitaniae* consortem Imperii fecit, & post se scepra Imperii regenda mandavit, statimque eum in *aquitania* remisit, ut deinceps, quod reliquum vitae superesset, orationi & helemosynis, Librisque corrigendis sollicitius impenderet.

DCCCXIII. *Karolus* Imperator *aquis grani palatii* post affuetum balneum valida febris correptus decubuit, septimo die sacra communione percepta decessit. anno aetatis suae LXXII. regni XLVII. V. Kalend. februarii hora diei tertia. sepultus in Ecclesia *aquensi*.

DCCCXV. *Ludouicus* Imperator rediens ab *aquitania* Imperium patris integre possedit, & thesauros omnes & suppellectilem illius, ut in descriptione testamenti, quod ante triennium pater ejus fecerat, invenit sine cunctatione distribuit.

DCCCXVI. Legati regnorum & provinciarum, quae Pater ejus tenuerat, ad eum *aquis grani palatii* venerunt, ejus se ditioni & dominio subdentes.

DCCCXVII. Inffit *Ludovicus* Imperator. renovari omnia praecepta & concessionones patrum suorum, & ipse manu propria resignavit. venerunt etiam Legati Beneventorum eius se dominio subdentes, multa millia aureorum per annos singulos se promittentes persolvere.

DCCCXVIII. Venit *Bernardus* filius fratris ejus *Pippini*, & fidelitatem cum tota *Italia* partibus Imperatoris juravit.

DCCCXVIII. Misit *Ludovicus* Imperator diligenter investigare per omnia regna sua, ne aut imbecillior a potentiore, aut pauperior a divite tam in publicis, quam in Ecclesiasticis opprimeretur, mittens unicuique provinciae archiepiscopum unum, comites plures.

DCCCXX. habuit *Ludovicus* Imperator generale placitum in partibus saxoniae, ubi dani pacem postularunt. & expeditio in sclavos directa est.

DCCCXXI. *Leo* Papa defunctus est, cui *Stephanus* successit, qui & eodem anno frantiam venit, & in remensi urbe exceptus honorifice, dominum *Ludovicum* in Imperatorem denuo consecravit.

DCCCXXII. *Stephanus* Papa obiit, & quibusdam miraculis post obitum claruit, cui *pascalis* papa successit.

DCCCXXIII. *Ludovicus* Imperator *Lotharium* primogenitum suum filium consortem Imperii fecit, indignantibus caeteris filiis ejus. eodem anno rebellavit *Bernardus* Rex *Italiae*.

DCCCXXIII. *Ludovicus* Imperator venit in Burgundiam *cauillonis*, ibique *Bernardum* custodiae mancipavit. domesticum domini Imperatoris absque scientia ipsius eum excecaverunt. Episcopi depositi, Laici condemnati, qui pariter conspiraverant.

DCCCXXV. *Ludovicus* Imperator fratres suos de concubinis *drogonem*, *Hugonem* in clericos tondit, quibus liberalibus disciplinis imbutis, *drogoni* dedit Episcopium mettensem, *Hugoni* cenobia sancti *quintini* & *Laubienſe*, & plura alia.

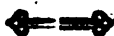
DCCCXXVI. Imperator abiit in Britanniam, ducem eorum *Marcomannum* interfecit, gentem illam suo Imperio subjugavit.

DCCCXXVIII. expeditione facta contra orientales, saxones & sclavos. omnis terra eorum vastata est & subjugata.

DCCCXXVIII. *Lotbarius* Imperator accepit in conjugium filiam *Hugonis* superbissimi comitis, de qua genuit *Lotbarium*, postea excommunicatum, & *Ludovicum* postea Imperatorem, & *Karolum*.

DCCCXXX. *Ludovicus* Imperator habuit generale placitum *atiniaco*, ibique *Lotbario* dedit Regnum *Italiae*.

DCCCXXXI. misit Imperator Legatos *Roma* ad *Elongum* & *Hunfridem* ducem, in quorum praesentia de objectis purificavit se *pascalis* Papa, qui eodem anno obiit. cui *Eugenius* successit. Imperator iterum *Brittanium* vastavit; eodem anno

obiit *Vualandus* Episcopus Leodicensis, cui successit *Erardus*.

DCCCXXXII. Legati vulgarorum cum muneribus venerunt, & *Heroldus* rex danorum cum uxore Baptizatus est ab Imperatore & Imperatrice.

Eodem anno pugnatum est cum sarracenis & triumphatum.

DCCCXXXIII. *Ludovicus* Imperator dedit *Karolo* ex *Judith* nato alamanniam, Rhetiam, & partem burgundiae, indignantibus *Lothario*, *Ludovico* & *Pippino*.

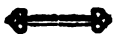
DCCCXXXIII. *Pippinus* venit compendio palatio ad patrem dolose, voluitque eum a regno expellere.

Eodem anno *Ludovicus* Imperator a filio suo *Lothario* sacramentum fidelitatis exegit.

DCCCXXXV. *Ludovicus* Imperator abiit obviam filiis suis dolose ad se venientibus in campo magno, qui est inter *argentinam* & *Basileam*; sed nihil horum, quae petebant, concessit. adfuit illic *gregorius* Papa munerans Imperatorem remunerandus ab ipso.

DCCCXXXVI. *Judith* Imperatrix vi velata a privignis custodienda dirigitur ad *Ertonam Italiae* civitatem. *Ludovicus* Imperator comprehenditur, & *Pippino* discedente in aquitania, *Ludovico* in Baiuaria a *Lothario* in aquas usque deducitur, ibique recluditur.

DCCCXXXVII. *Lotharius* timore fratris *Ludovici* ad compendium cum patre devertit, quem
insecu-

insecutus *Ludovicus* cum *drogone* mettenfi Episcopo & caeteris fidelibus fugam inire compulit, & patrem *aquis* reductum in sede sua restituit, *Ebbonem* degradatorem eius remensem Episcopum custodiae mancipavit.

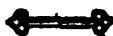
DCCCXXXVIII. *Ludovicus* Imperator conjugem suam recepit, *Lotbario* filio indulxit, sacramento ab eo accepto, ut Italiam iret. nec inde superstite se ulterius rediret. *Pippinus* obiit.

DCCCXXXVIII. *Ludovicus* Imperator quod reliquum vitae sibi supersedit, divinis cultibus mancipavit, utilitati Ecclesiarum, justitiis pauperum, commodis regnorum suorum curam indulgens.

DCCCXL. *Ludovicus* Imperator pius & pacificus obiit XII. Kalend. Iulii, sepultus in Ecclesia *mettis*.

DCCCXLI. defuncto *Ludovico* Imperatore reversus *Lotbarius* ab Italia, *Pippinus* filius *Pippini* ab aquitania filii *Hildegardis* voluerunt *Karolum* filium *judith* privare, ex ea parte, quam sibi concesserat Pater, & secundum id testamentum.

Karolus avus eorum fecerat Patri & patruus eorum per tres portiones inter se regna dividere; qua propter, apud *autisio* oliorensem pagum in Loco, qui dicitur *fontanith*, grave praelium commissum est, inter eos, quod in toto orbe terrarum pertonuit, & magna strage pugnatum & a neutra parte triumphatum, tandem pacificati per quatuor tetarchias regna dividunt.

DCCCXLII. *Erardus* Leodicensium Episcopus obiit, cui *Harcharius* succedit.

DCCCXLIII. —

DCCCXLVIII. bellum fuit inter *Pippinum* filium *Pippini* & *Karolum*.

DCCCL. *Canda* oppidum vastatum est a Normannis.

DCCCLII. *Harcharius* Episcopus Leodicensis obiit: cui *franco* successit.

DCCCLV. *Lotharius* Imperator, qui mutato habitu *prumiae* monachus factus fuerat, obiit III Kalend octob. cui *Equivocus* filius suus *Lotharius* successerat, qui eo anno *Tietbergam* sororem *bucberti* abbatis duxit uxorem.

DCCCLVIII. *Lotharius* Rex contra *bucbertum* cognatum suum duxit exercitum in Burgundiam, & *Ludovicus* adversus *Karolum* fratrem suum.

DCCCLXIII. hic depositi sunt *Tietgaudus* treverorum, & *gontbarius* coloniensem archiepiscopi a *Nicolao* Papa, eoquod communicaverant *Lothario* pro relicta uxore *tietberga* excommunicato.

DCCCLXX. *Lotharius*, sicut jam supra dictum est, relicta uxore Legitima nomine *Tietberga*, sorore *Hucberti* abbatis, *Vulradam* superduxerat. pro qua re *franco* Episcopus Romano Papae Legatos suos direxerat. id est. *Bericonem* clericum Leodicensem, & *Tbietberum* monachum Laubiensem, quos & ordinari Episcopos ad vices suas supplendas petiit, ut quia ipse multa bella contra Nortmannos egerat, vices eius applerent.

Lotba-

Lotbarius vero *Romam* vocatus & excommunicatus in *Placentia* reversus diem clausit extremam.

DCCCLXXIII. *Karolus* Rex *Andegavis* civitate Nortmannos obsedit, sed pessimorum consilio acceptis obsidibus inlaesos abire permisit, in illis etiam diebus plaga locustarum est facta.

DCCCLXXV. *Ludovicus* filius *Lotbarii* Imperator frater *Lotbarii* excommunicati. Imperator obiit, *Karolusque* Rex *Italiam* perrexit, & pars maximae multitudinis eiusdem provinciae eum cum pace accepit. sed *Karlomannus* nepos ejus cum exercitu veniens iter illius inquietare conatus est, sed nuntiis intervenientibus ad colloquium mutuum devenerunt, & pace inter eos acta *Karlomannus* reversus est in teram suam, *Karolus* iter, quod arripuerat, protendere studuit, donec *Romam* ad Limina beati *Petri* pervenit, ibique a *Joanne* Papa honorifice susceptus est.

DCCCLXXVI. *Karolus* Rex die nativitatis domini nostri a praedicto *Joanne* Papa benedictionem Imperialem accepit, multisque muneribus sanctum *Petrum* honoravit, & praedictum Papam, atque dehinc benedictione apostolica percepta remeavit in *frantiam*. mortuo dehinc *Ludovico* fratrem suo pessimo usus consilio regnum ipsius, quod suis filiis pater reliquit, invasit, *aquisgrani palatium* cum multitudine venit, sed non ita, ut debuit. Inde *Coloniam* perexit & *Ludovicus* nepos ejus ad eum Legatos misit pacis gratia, sed quod petiere, non impetrantes, ad eum, a quo missi sunt, rediere. unde instinctu diabolico utrique

Kara-

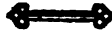

Karolus Imperator & *Ludovicus* Rex bellum inter se mandavere, *andrenacumque* devenerunt, & Iudicio domini cessit victoria *Ludovico*, multique franci Nobiles ibi capti atque interempti sunt. Et *Karolus* Imperator in defugiendo rediit in regnum suum. actum est hoc praelium non. octob. indiēt. X. interim dum haec aguntur, dani seu Nortmanni piraticam exercentes *sequanam* ingressi incendiis & occisione regnum francorum crudeliter devastant, contra quos *Karolus* exercitum dirigit, sed nil utiliter egere. unde de redemptione regni cogitare coepit.

DCCCLXXVII. misitque Legatos, qui cum Nortmannis tractarent, ut munerati e regno ejus abirent, & facta pactione spoliarentur Ecclesiae, & per omne regnum ad hoc tributum datur, ut ab hac liberarentur clade, & dum in his principes regni occuparentur, *Karolus* Imperator ad hoc negotium perficiendum *Ludovicum* filium suum delegit, in regno cum suis primoribus relinquentum, & iterum iter parat, quo *Italiam* pergeret, & inde ad Limina apostolorum contra voluntatem, denique suorum cum conjugē *Italiam* ingressus est, iterumque *Papiae* civitati *Joannes* Papa ei occurrit, ibique se mutuo salutaverunt. at hi, qui in frantia remanserant, dato tributo danos e regno abire coegerunt. & dum dominus apostolicus & Imperator *Papiae* civitati essent, subito eis nuntiat, *Karlomanum* Imperatori cum manu valida supervenire. unde commotus Imperator videns non habere, unde ei resisteret, praedicto Papae

Papae munera, quae de sancto deportabat *Petro*, dedit. inter quae crucifixum aureum, quale non fuit ab ullis regibus factum. ipse vero per alpes provinciae in frantiam repedare voluit. sed, ut dicitur, a quodam *sedechia* judeo potionatus in loco, qui dicitur *Mantua*, intra alpes posito II. non. octob. indiēt. XI. anno aetatis suae LIII regni vero XXXVII, Imperii vero II. vitam finivit praesentem, corpus vero eius in eodem regno in Ioculo reposuerunt, donec transferretur in frantiam, quod postea per diversa loca translatum est. franci vero mense decembri *Compendio palatio* adunati, *Ludovicum* filium eius in regnum statuunt.

DCCCLXXVIII. *Johannes* Papa ab *Lamberto* duce spolitanorum injuriatus frantiam venit, eiusque adventus *Ludovico* regi nunciatur, qui tunc morabatur circa *Ligerem* propter normannos, qui festinanter *trecas* civitati ei occurrit, mutuoque se salutaverunt. tum ibi *incmarus* Laudunensium Episcopus, qui *abbasone* fuerat excaecatus coram ipso Papa, atque omnibus gallicanorum Episcopis de omnibus, quibus olim fuerat damnatus inculpabilem reddidit; atque jubente apostolico missas celebravit, ibi etiam *Bernbardus* dux augustodunensium de infidelitate convincitur. Rex etiam, atque omnes Principes multis honoribus honoraverunt dominum apostolicum, & socium itineris eius. *Bosonem* delegerunt usque Italiam. *Ludovicus* etiam Rex filius *Ludovici* Legatos misit ad *Ludovicum* Regem, ut sibi *Aristallio* occurreret pacis gratia, qui festine ad locum denominatum
veni-

veniens, mutuo se salutaverunt, pacemque firmissimam inter se fecerunt; actum est hoc mense octobri, ipsoque mense fere mediante eclypsis solis facta est hora diei octava indiēt. XII.

DCCCLXXVIII. Moritur *Baldwinus* comes, sepeliturque *sitbid'* monasterio. *Ludovicus* etiam Rex graviter infirmatur, & die sancto parasceven anno aetatis suae circiter XXXIII. indiēt. XII diem clausit extremum, sepeliturque in Ecclesia beatae dei genitricis *Mariae*, qua eius pater regio cultu *compendio* suo in palatio construxerat. post vero eius obitum miserabilis & excidiosa inter francos orta est dissensio. nam *Hugd* abba, memor fidelitatis, quam promisit *Ludovico* Regi suo, videlicet consobrino, filios eius *Ludovicum* & *Karlomannum* in paterno regno cum sibi consentientibus statuere volebat. *Gozlinus* vero abba *Cbuonradus* comes, multique alii eis consentientibus supradictum Regem *Ludovicum* in regno advocarunt. his denique inter se discordantibus Nortmanni ultra mare positi eorum audientes discordiam navali evectione cum infinita multitudine mare transito *tarvennam* urbem morinorum mediante etiam *seviliō* igne & gladio vastaverunt nemine sibi resistente, videntesque initia suorum prospere accidisse, omnem terram menapiorum perambulando ferro & igne vastant. post haec *Scaldum* fluvium intrant, & omnem Brabantisiorum terram incendio & ferro delent, contra quos *Hugo* filius *Lotbarii* Regis arma sumens inconsulte non mediocrem eis intulit audaciam. nam nihil
pros-

prosperare & utile, verum & turpiter inde aufugit, interfectis atque captis quam plurimis e suis focis, inter quos etiam *abba* filius *atbalardi* Captus est, & dum haec aguntur, *Hugo* abba *Valtherum* arelianensium Episcopum misit, obsecrans *Ludovico* Regi, ut partem regni *Lotbarii*, quam suus genitor *Karolus* inter se dividendo regnum concessit, acciperet & abiret in regnum suum, & pacem suis sineret habere consobrinis, quod ille audiens, recepta parte regni abiit in terram suam; *Hugo Ludovicum* & *Karlomannum* per manus *anselgisi* Archiepiscopi benedici fecit in Reges. per idem tempus mense septembri natus est *Karolus*, frater illorum, Nortmanni vero non cessant devastari Ecclesiam, populumque Christianum, interfici, & Captivari. *Boso* etiam dux provinciae per tyrannidem nomen Regis sibi vindicat, partemque Burgundiae occupat. Sed Nortmanni incendiis & devastationibus inhiantes, sanguinemque humanum sitientes ad interitum & perditionem regni. mense novembri corpus sancti *vedasti* vallis super *Sunnam* in villa sua defertur, in *gandavo* monasterio sedem sibi ad hic humandum elegit. *Ragnelmus* tornacensium Episcopus moritur indiēt. XIII.

DCCCLXXX. Nortmanni vero *Tornacam* civitatem & omnia monasteria supra *Scaldum* ferro & igne devastant, interfectis accolis terrae atque Captivatis. *Gozlinus* vero & *Cbuonradus* eorumque complices egre ferentes de amicitia *Hilgonis* abbatis, suorumque dominorum cum *Ludovico* ite-
Nov. Subsid. Pars. XIII. M rum

rum eum faciunt venire in frantiam. Contra quem *Hugo* abba cum sociis & dominis & copioso exercitu venire non distulit, apudque monasterium sancti *quintini* residerent. *Ludovicus* vero Rex & eius exercitus supra fluvium *Hesa*, & muntiis intercurrentibus praedicti Regis in unum conveniunt, & pacis foedera inter se procurante *Hugone* abbate firmant, regratiatis his, qui a se disceperant. Actum est hoc mense februario post haec *Ludovicus* parat redire in regnum suum, occurritque Nortmannis a praeda revertentibus; & facta congressione apud *Timiomum* nobiliter eos vicisset, nisi contigisset, *Hugonem* filium suum ibi ruere. nam *Godefridus* Rex danorum illum interfecit. quo mortuo omisit Rex illos insequi. multi quoque nobiles illius gentis ibi corruerunt. Caeteri, qui evasere, rediere ad castra sua, *Hugo* quoque abbas fuit in illo praelio, hoc modo *Ludovico* ad sua reverso, *Ludovicus* & *Karlomannus* reges *ambianis* cum suis fidelibus veniunt, ibique frantiam inter eos dividunt, dataque est pars frantiae, & omnis Neustria *Ludovico*. *Karlomanno* vero aquitania & pars Burgundiae, nec non & gothia, & inde unusquisque ivit in sua. post haec *Ludovicus* Rex dirigit *Henricum* quemdam de suis principibus, qui pergeret cum *Ludovico* & *Karlomanno* contra *Basonem* Tyrannum in ipso etiam itinere *Heinricus Teutbaldum* filium *bucberti* gravi devicit praelio, *Ludovicus* vero *Gozlinum* cum aliis multis ad tuitionem regni contra Nortmannos dirigit, ipse vero & frater eius cum reliquo

liquo exercitu Burgundiam petentes civitates, quas Tyrannus invaserat, receperunt, sociatoque sibi *Karolo* rege fratrem *Ludovici Bosonem* in *vien-na* civitate incluserunt, pacemque ei obtulerunt, quam ille renuit suscipere. circumdata itaque urbe ille se firmissime intus munivit. unde Episcopi consilio regum & principum eum perpetuo dampnavere anathemate. *Karolus* vero Rex de nocte confurgens ignorantibus *Ludovico* & *Karolomanno* igne sua castra concremavit, atque ita revertitur in sua. Hoc etiam tempore obiit *Karlomannus* Rex frater *Caroli*, & *Ludovici*, hi vero, qui *vien-nam* obsederant, videntes nil inimicis posse, accepto consilio rediere in sua. *Gozlinus* vero abba, & exercitus, qui cum eo erat, statuunt normannos bellum inferre, mittuntque ad eos, qui trans *Scaldum* erant, ut die statuta venientes hi ex una parte fluminis, hique ex alia eosque delerent. Sed non pervenit ita, ut voluerunt. nam non solum nil prospere egerunt, verum turpiter fugiendo vix evasere captis suorum plurimis & occisis. timor quoque & tremor eorum cecidit super inhabitantes terram, & hac elati victoria die noctuque non cessant Ecclesias igne cremari, populum Christianum jugulari, tunc omnes intra *Scaldum* & *sunnam*, atque trans *Scaldum* monachi, canonici sancti moniales corporibus sanctorum, & omnis aetas & conditio fuga ineunt. Ipsi enim dani nemini, nec etiam aetati parcebant, sed omnia ferro & igne devastant. *Gozlinus* vero & hi, qui cum eo erant, videntes non posse eos resistere,

menſe octobri intrante dimiſſo exercitu rediit unus-
quisque in ſua. Nortmanni vero ſe dan̄i ſedem
mutaverunt, & menſe novembri *Curtrico* ſibi
caſtrum ad hyemandum conſtruunt, indeque Me-
napios atque ſuevos uſque ad intern̄tionem de-
lere, quia valde illis infeſti erant, omnemque
terram vorax flamma conſumpſit. *Ludovicus* vero
Rex rediit in frantiam, diemque nativitatis do-
mini egit celebrem in *compendio palatio*.

DCCCLXXXI. Nordmanni vero cum infinita
multitudine monaſterium noſtrum ingreſſi VII.
Kalend. Ianuar. ipſum monaſterium & civitatem
exceptis Eccleſiis, & vicum monaſterii, & omnes
villas in circuitu V. Kalend. januar. interfectis
omnibus, quos invenire poterant, igne crema-
verunt, omnemque terram uſque ad *Summam*
pervagati ſunt. capta praeda infinita hominum,
pecudum & lumentorum. indeque eiſdem V. Ka-
lend. Ianuar. *Cameracum* ingreſſi, incendiis & oc-
ciſionibus tam civitatem, quam monaſterium ſan-
cti *gaugerici* vaſtantes, atque infinita praeda ad
caſtra ſua reverſi omnia monaſteria ſupra *biscar*
fluvium devaſtant, fugatis atque interfectis ha-
bitatoribus, & circa purificationem ſanctae *Ma-
riae* iterum moventes per *tarvennam* iter arripien-
tes uſque *Centula* monaſterium ſancti *Richarii* &
ſancti *Vualerici* omnia loca circa mare, monaſte-
ria & vicos. indeque *ambianis* civitatem atque *cor-
betiam* monaſterium petentes, multisque onuſſi
praedis, ſani & ſine impedimento ad propria re-
pedavere caſtra; Iterum circa ſolempnitatem ſan-
cti *Petri atrebatſis* venerunt, omneſque, quos ibi-
que

que reperere, interfecere, & circumta omni terra ferro & igne cuncta vastantes sani revertuntur ad castra. Interim *Ludovicus* Rex gravi dolore contristatur videns regnum deleri, convocato exercitu praeparat se ad praelium; at Nortmanni omnia prospera agentes cum magno exercitu fluvium *Summam* mense julio transeunt, cuncta vastantes more solito usque prope civitatem *Belvagarum*. *Ludovicus* vero Rex cum exercitu transiens *Hisam* fluvium, latuerunt, tendere caepit, quo credebat nortmannos redire, missis itaque exploratoribus nuntiant redire eos onustos a praeda, contra quos ire rex perexit, obviavitque eos in pago *Vuitman* in villa, quae dicebatur *Sabulcurtis*, & commissum est praelium, moxque Nortmanni fugam ineunt, atque ad dictam villam deveniunt, quos Rex insecutus est, gloriosissimeque de eis triumphavit, & patrata victoria ex parte coeperunt gloriari suis hoc actum viribus, & non dederunt gloriam deo, paucique nortmanni ex dicta villa egressi, omnem exercitum vertit in fugam, pluresque ex eis videlicet usque ad C. homines interfecerunt, & nisi Rex citius equo ascendens locum resistendi, & audaciam suis donaret, omnes turpiter ex eodem loco fugiendo abirent. hac vero patrata victoria, quia multos contigit ibi ruere nortmannos, Rex ovans repedavit trans *Hisam* perpauci vero dani, qui evasere, interitum suorum nunciaverunt in castra, indeque Nortmanni *Ludovicum* Regem adolescentem timere coeperunt; Rex quoque adunato exercitu in pago cameracensium venit, castrumque sibi

statuit in loco, qui dicitur *Strum* ad debellationem danorum.

Nortmanni hoc cognoscentes, *gandavum* rediere, suisque reparatis navibus terra marique iter facientes *mosam* ingressi sunt, & in *Haslao* sibi sedem firman ad hyemandum. hac etiam tempestate *Ludovicus* Rex senior obiit. *Karolus* vero frater eius *Romam* perexit, imperiique dignitatem adeptus est.

DCCCLXXXII. At australes franci congregant exercitum contra Nortmannos, sed statim terga verterunt, ibique *Vualo mettensis* Episcopus corruit. dani vero famosissimum *aquis grani* palatium igne cremant, & monasteria, civitates *treviris* nobilissima, & *Coloquiam agrippinam*, palatia quoque Regum & villas cum habitatoribus terrae interfectis igne cremaverunt. contra quos *Karolus* Imperator exercitum infinitum congregat, eosque *Haslao* obsedit. *Gadefridus* vero Rex ad eum exiit, cui Imperator regnum *fresonum*, quod olim *Ronricus* danus tenuerat, dedit, conjugemque ei dedit *Gislam* filiam *Lotharii* Regis, Nortmannosque e suo regno abire fecit. *Ludovicus* vero Rex *Ligerem* petiit, Nortmannos volens e suo regno eicere atque *altstingum* in amicitiam recipere, quod & fecit. sed quia juvenis erat, quandam puellam filiam cujusdam *germundi* infecutus est, illa in domo paterna fugiens, Rex equo sedens jucundo eam infecutus scapulas super liminare & pectus sella equi attrivit, eumque valida

lida confregit. unde aegrotare coepit, & delatus aqua sanctum *dyonisium* non. august. defunctus, maximum dolorem francis reliquit, sepultusque est in Ecclesia sancti *dyonisi*. miseruntque & vocaverunt fratrem eius *Karlomannum*, qui festine venit in frantiam. *Berardus* quoque quidam ab Italia veniens *Bosonem* Tyrannum non sinebat quietum esse. Nortmanni vero mense octobri in *condato* sibi sedem firmant, regnumque *Karlomanni* atrociter devastant. *Karlomannus* vero Rex eiusque exercitus *Sunnam* in *Barlous* resederunt, sed Nortmanni non cessant a rapinis, fugatis omnibus accolis, qui relictis fuerant trans *Sunnam*. unde cum exercitu per *terasciam* iter agens *Hisam* transierunt. quos *Karlomannus* Rex insecutus est, eosque in vallis comprehendit, commissoque praelio superiores franci exstiterunt, cecideruntque ibi Nortmanni circiter mille. Sed nil eos pugna haec perdomuit. *Karlomannus* *compendio palatio* petiit, & nortmanni *condato* ad naves reversi, indeque omne regnum usque *Hisam* ferro & igne devastant, subversis moenis & monasteriis atque Ecclesiis usque ad solum dirutis, servitoribusque divini cultus aut gladio aut fame peremptis, aut ultra mare venditis, & accolis terrae deletis nemine sibi resistente. tunc *Hugo* abba haec audiens, adunato suo exercitu venit ad regem, & Nortmannis a praeda ex pago Belvacensi revertentibus simul cum Rege in *Vitconia* sylva insecutus, illi huc illucque dispersi, paucis suorum amissis rediere ad naves, his etiam diebus *binemarum* Re-

morum Archiepiscopus vir merito a cunctis prae-
dicandus ex hac vita decessit.

DCCCLXXXIII, Cui in sede Pontificali *folco*
vir ammirabilis per omnia successit. posthaec Nort-
manni monasterium & Ecclesiam sancti *quintini*
incendunt, simul etiam & Ecclesiam dei genitri-
cis in *atrebatis* civitate. Iterum *Karlomannus* Rex
Nortmannos insecutus, nil prospere vel utile fe-
cit; moritur etiam his diebus *Hortgarius* Belvago-
rum Episcopus, cui successit *Honoradus*. verno
vero tempore a *condato* egressi maritima petiere
loca, ibique estivo remorati tempore flamingos e
terra sua fugare compulerunt, & undique sevien-
tes omnia ferro & igne depopulantur; circa au-
tumni vero tempora *Karlomannus* Rex in pago
vithmaultelnaco contra *Latuerum* cum exercitu ad
custodiam regni resedit. Nortmanni vero octob-
ri mense finiente *latuerum* cum equitibus & pedi-
tibus atque omni suppellectili veniunt, naves quo-
que per mare *Sunnam* fluvium ingressae compu-
lerunt Regem, cunctumque eius exercitum fu-
gere, atque *Hifam* fluvium transire fecerunt;
tunc *ambianis* civitatem ad hyemandum sibi se-
dem parant, dehinc usque *sequanam*, & circa
fuenta *Hifae*, omnem terram devastant. incensis
monasteriis & Ecclesiis Christi, nemine eis resi-
stente; tunc franci videntes, Northmannorum
res prospere in omnibus accrescere, quendam
Danum *Christianum* nomine mittunt ad eos, qui
caute cum eis de redemptione regni ageret; ille
vero

vero *belloogum* venit, & ita *ambianis* perrexit ad exercendum sibi injunctum negotium.

DCCCLXXXIII. Circa idem tempus mortuo *Engelvino* Parisiorum Episcopo, *Gozlinus* abba subrogatur in sede eius. Nortmanni vero non cessant captivari atque interfici populum Christianum, atque Ecclesias subruere, destructis menis, & villis igne crematis, per omnes enim plateas jacebant cadavera Clericorum, Laicorum, Nobilium atque aliarum mulierum, juvenum & Lactentium. non enim erat via, aut Locus, quo non jacerent mortui, & erat tribulatio omnibus & dolor, videntes populum Christianum usque interitionem devastari. interim quia Rex juvenis erat, omnes Principes *Compendio palatio* conveniunt, tractaturi, quid illis esset agendum. initoque consilio *Sigefridum* danum Christianum, Regique fidelem, qui nepos fuerat *Heoricidani*, ut cum principibus suae gentis tractaret, ut tributum acciperent, & e regno abirent. & ille, quod sibi injunctum fuit, opere implere studuit, *ambianis* ivit primoribus gentis, quae sibi fuerant dicta enuntiat, & post longam & diuturnam conditionem in eundo & redeundo renunciando nunc his nunc illis ad ultimum XII millia pondera argenti cum suo pondere imposuerunt Regi, & francis in tributum, & datis obsidibus ad invicem coeperunt hi, qui trans *Hisam* erant, aliquatenus securi esse. a die itaque purificationis sanctae *Marias*, usque mense octobri inter eos haec securitas data est; sed Nortmanni trans *Scaldum* agentes prae-

das more sibi solito ferro & igne cuncta devastant, Ecclesias, monasteria, civitates, vicos, habitatores usque ad internitionem deletis. post sanctum itaque pascha inchoatur tributum persolvi, spoliantur Ecclesiae, & Ecclesiastica mancipia, tandem soluto tributo mense octobri finiente adunantur franci, ut si Nortmanni immutari fidem vellent, eis resisterent. Nortmanni vero sua castra incendunt, atque ad *ambianis* recedunt, Rex vero & franci transito *Hisa* lento itinere eos insequuntur, praedicti vero dani iter agentes *Bozoniam* veniunt, ibique agentes consilium, quid sibi faciendum esset, pars illorum mare transiit, atque pars *Luvaniam* in regno quodam *Lotbarii*, ibique castra sibi statuunt, ad hyemandum. franci vero, qui cum *Karlomanno* fuerant, redierunt ad sua loca, pauci juvenes cum eo remanserunt venandi causa in *Basiu* silva, & dum Rex vellet percutere, quidam e suis *Bertoldus* nomine, cum eum juvare vellet, casu Regem in tibia vulneravit, & accepto vulnere supervixit plus VII diebus, atque in eodem loco defunctus est, decembri, anno aetatis suae circiter XVIII. delatum est Corpus ejus in monasterium sancti *dyonisi*, ibique humatum. franci capiunt consilium, & *Theodricum* comitem Italiae dirigunt ad Imperatorem *Karolum*, ut veniat in franciam.

DCCCLXXXV. *Karolus* Imperator nuntio percepto acceleravit iter & venit usque in *Pontionem*, ibique omnes, qui fuerant in Regno *Karlomanni*, ad eum venire, eiusque se subdidere Imperio,

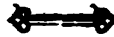
perio, atque ita *Karolus* Imperator rediit in terram suam, praecipiens eos, qui erant ex regno quondam *Lotbarii*, & regno *Karolomanni* pergere *Luvania* contra Nortmannos. condicito itaque exercitu uterque placiti die advenerunt, ad dictum locum, praeter *Hugonem* abbatem, qui dolore pedum ab hac profectioe se abstinuit, sed nihil ibi prospere egerunt, verum magno dedecore redierunt ad sua, francosque, qui venerant ex Regno *Karolomanni* irrisere dani, ut quid ad nos venistis, non fuit necesse, noscimus, qui estis, & vultis, ut ad vos redeamus, quod faciemus. his etiam diebus *godefridus* danus, quia disponebat suam immutare fidem, a *Stugertulsi* sui fidelis ab *Henrico* duce interficitur; *Hugo* etiam filius *Lotbarii* Regis iubente Imperatore per consilium dicti ducis excecatus est. mense itaque Iulii VII calend. august. *Rotomagum* civitatem ingressi, cum omni exercitu, francique eos usque in dictum locum infecuti sunt, & quia necdum naves ipsorum advenerunt, cum navibus in *Sequana* repertis fluvium transferunt, & sedem sibi firmare non desistunt; inter haec omnes, qui morabantur *Neustria*, atque *Burgundia* adunantur, & collecto exercitu adveniunt, quasi debellaturi Nortmannos. Sed ut congregari debuere, contigit ruere *Ragnoldum* ducem cinomannicum cum paucis, & hinc redire omnes ad loca sua cum magna tristitia, nil actum utile; tunc Nordmanni saevire coeperunt incendiis, occisionibus sicientes, populumque Christianum necant, captivant, Ecclesias subruunt, nullo resistente; iterum franci parant

se ad resistendum, non in bello, sed in munitione construunt, quo navale illis iter interdiciant, castrum quoque statunt super fluvium *Hisam* in loco, qui dicitur ad pontem *bifere*, quod a *Letrano* comittunt ad custodiendum *Parisios* civitatem *gauzilius* Episcopus munit.

Nortmanni vero mense Novembri *Hisam* ingressi praedictum castrum obsidione cingunt, aquamque eis, qui in castro erant inclusi, haurire ex flumine, quia non habebant aliam, prohibent. hi vero, qui in castro erant, coeperunt laborare penuria aquae, quid multa, pacem petunt, & vivos se abire petunt, & datis ad invicem obsidibus *aletranus* cum suis *belvacum* petit. Nortmanni vero dictum igne cremaverunt castrum, diripientes omnia inibi reperta, nam hi, qui castrum reliquerunt, omnia sua inibi dimiserunt, praeter arma & equos, sub hac etiam conditione abire illis permittum est. hac Nortmanni patrata victoria valde elati, *parisios* adveniunt, turremque statim aggressi valide obpugnant, & quia necdum perfecte firmata fuerat, eam se capi sine mora existimant, at Christiani viriliter eam defendunt, & factum est praelium a mane usque ad vesperum, noxque dirimit praelium, atque ita Nortmanni ea nocte regressi ad naves, *gauzelinus* vero Episcopus & *Otto* comes tota nocte cum suis laborare suam obfirmantes turrim ad praeparationem pugnae; sequenti die iterum Nortmanni accurrunt ad ipsam turrim, ad praelium, fitque gravis pugna usque ad solis occasum; sed dani multis suorum amissis redire ad naves. indeque

que sibi castrum statuunt adversus civitatem, eam-
 que obsidione vallant, machinas construunt, ignem
 supponunt, & omne ingenium suum apponunt
 ad captionem civitatis. sed Christiani adversus eos
 fortiter dimicando in omnibus extitere superiores.
 VIII. Calend. februar. contigit graue discrimen
 in civitate habitantibus, nam ex gravissima inun-
 datione fluminis minor pons disruptus est, quo
 cognito Episcopus delegit nocte illa ex suis viros
 nobiles & strenuos ad Custodiam turris, ut mane
 facto pons restauraretur, quod Nortmannis mini-
 me latuit, antequam auroram surgentes cum omni
 multitudine ad ipsam accurrerunt turrim, eam-
 que vallantes, ne adiutorium e civitate illis super-
 veniret, oppugnare coeperunt. Illis vero, qui
 intra turrim erant, acriter resistentibus fit cla-
 mor multitudinis usque in coelum, Episcopo de-
 super muro civitatis cum omnibus, qui in civitate
 erant, nimis flentibus, eoquod suis subvenire
 non possent, & quia nil aliud poterat agere, Chri-
 sto eos commendabat. at Nortmanni cum impetu
 portam ipsius turris adeunt, ignemque supponunt,
 & hi, qui infra erant, fracti vulneribus, & in-
 cendio capiuntur, atque ad obprobrium Christiano-
 rum diversis interficiuntur modis atque in flu-
 mine praecipitantur, indeque ipsam turrim de-
 struunt; post haec non cessant obpugnare civita-
 tem, Episcopus vero corde confractus ex gra-
 vi damno *Herkengero* comiti litteras misit mandans,
 ut quam totius germaniam peteret, ex *Henrico*
 duce austrasiorum expeteret, quo ei & populo
 Christiano subveniret. *Herkengertus* vero, quae
 sibi

sibi mandaverat, statim adimplevit, & *Heinricum* cum exercitu *parisios* venire fecit, sed nil ibi profecit, atque in suam rediit regionem. *gozlinus* vero dum omnibus modis populum Christianum juvare studeret, cum *Segefrido* Rege danorum amicitiam fecit, ut per hoc civitas ab obsidione liberaretur; dum haec aguntur, Episcopus gravi corruit infirmitate, diem clausit extremum in loculoque positus in ipsa civitate, cujus obitus Nortmannis non latuit, & antequam civibus eius obitus enunciaretur, a Nortmannis de foris praedicatur, Episcopum esse mortuum; dehinc vulgus pertessi una eum morte patris obsidione inremediabiliter contristantur; quos *Otto* Illustris comes suis adhortationibus roborabat. Nortmanni tamen quotidie non cessant oppugnare civitatem, & ex utraque parte multi interficiuntur, pluresque vulneribus debilitantur; escae etiam coeperunt minui in civitate. his diebus idem *Hugo* venerabilis abba ex hac vita decessit, sepeliturque in monasterio sancti *germani autisiodero*. *otto* vero videns affligi populum, clam exivit de civitate, a principibus regni requirens auxilium, & ut Imperatori innotesceret velotius perituram civitatem, nisi auxilium ei daretur. dehinc regressus ipsam civitatem de eius absentia nimis reperit merentem, non tamen in eam sine admiratione introiit. Nortmanni eius praescientes occurrerunt ei ante portam turris, sed ille amisso equo a dextris & a sinistris adversarios cedens civitatem ingressus tristem populum reddidit laetum; nemo tamen mortalium

talium enumerare potest, qualia pericula ibi per-
 tulerint, & quod millia hominum in diversis plus
 ibi plus corruerunt ex utraque parte; nam sine
 intermissione cum diverso apparatu armorum &
 machinarum, arietumque ipsam concutiebant ci-
 vitem, sed omnibus magna instantia ad domi-
 num clamantibus semper liberati sunt. nam ferme
 octo mensibus, antequam Imperator eis subveni-
 ret, diversis modis praeliatum est; circa autum-
 num vero Imperator *parisia* veniens cum ingenti
 exercitu præmisit *Heinricum* dictum ducem au-
 strasiorum, *parisius* quidam advenit & illuc cum
 exercitu prope civitatem cum paucis inconsulte
 coepit equitare circa castra danorum, volens in-
 visere, qualiter exercitus castra eorum possent at-
 tingere, & quo ipsi castra figere deberent, &
 ecce equus eius subito corruens inter fossas, quas
 Nortmanni fecerunt, illum dejecit in terram, sta-
 timque de latibulis dani pauci surgentes illum in-
 teremerunt, magnumque dolorem, terrorem
 Christianis fecit, danis vero gaudium. Cumque
 nudassent illum armis suis, supervenit quidam e
 francis *Ragnerus* nomine, comes, eiusque corpus
 non absque vulneribus illis tulit, quod statim Im-
 peratori nuntiatum est; ille vero audito multum
 doluit, accepto tamen consilio *Parisios* venit cum
 manu valida; sed quia dux periit, ipse nil utile
 gessit. his diebus. id est. XII Kalend. octob. *Bello-
 vagus* civitas igne ex parte crematur. in quo in-
 cendio omnis ornatus monasterii sancti *vedasti* in
 thesauro & sacris vestibus, & libris & chartis de-
 periit.

periit. Imperator vero cum exercitu ad castra Nortmannorum veniens, qui ex utraque parte fluminis castra fixerant, eis unam fecit deserere, fluviumque transire, atque in unum castra ponere. deinde misit custodes in civitatem, & exercitum misit trans flumen. indeque coeperunt, quia hyemis imminabat, missi ad invicem discurrere, ut Imperator pacem cum danis faceret. & factum est vere consilium nimis miserum, nam utrumque & civitatis redemptio illis promissa est, & data, & via sine impedimento attributa, ut Burgundiam hyeme depraedarent; Episcopo quoque in ipsa civitate delegato *Haskerico*, nomine, & terram patris sui *Rotberti ottoni* comiti concessam.

Imperator castra movit, inde & quo venerat, festinavit redire. nam *Suesionis* apud sanctum *medardum* terram inter francos dispertiit. necdumque se de eo moverat loco, & ecce *Sygefridus* Rex, cujus supra meminimus, *Hisam* fluvium ingressus, terram & aquam iter faciens, post eum cum suis omnia ferro vastabat, & igne. quod; cum Imperator cognovisset; nam ignis ei certum nuncium deferebat, festine rediit in terram suam. post haec *Sigefridus* famosissimam Ecclesiam beati *Medardi* igne cremavit, monasteria, vicos, pallatia regia, interfectis & Captivatis accolis terrae. Nortmanni vero, qui per *Sequanam* ascenderant a *parisis* cum omni exercitu & suppellectili & navibus *Hionam* fluvium ingressi *Senonas* civitatem obsederunt. Sed *Evrardus* Archiepiscopus ipsius civitatis statim cum eis de redemptione civitatis egit, & obtinuit, quod voluit.

DCCCLXXXVII. Nortmanni vero *Segonnam* & *ligerem* more solito pervagati sunt, his etiam moritur *Eorardus* senomensis Episcopus, cui successit *Vualtherus* juvenis, usque aestivo vero tempore resederunt, incendiis & occisionibus terram in solitudinem redegerunt; *Sigefridus* vero cum suis finiente verno in *Sequanam* rediit, agens solita, & circa autumnum tempora *frexiam* petiit, ibique interfectus: dani vero *parisios* regressi propter tributum ab Imperatore promissum, pro qua re *astrilus* ad Imperatorem abiit, & pro quo ierat rediens secum detulit, datoque tributo, quia nullus erat, qui eis resisteret, iterum per *Sequanam maternam* fluvium ingressi, *gaziaco* sibi castra statuunt; franci vero australes videntes Imperatoris vires ad regendum Imperium invalidas, ejecto eo de regno, *Arnulfum* filium *Karlomanni*, qui eius erat nepos, in solio regni ponunt. ast inferiores franci inter se divisi quidam *Vuidonem* ab *Italia*, quidam *ottonem* in regno statuere volunt; *Berengarius* etiam regnum Italiae usurpat. *Hroderat* cameracensium Episcopus his diebus obiit *Karolus* vero post amissum imperium fertur strangulatus, tamen in brevi finivit vitam praesentem, possessurus coeleste, ut credimus. Nortmanni vero omnia loca usque ad *mosam* more solito, & partem Burgundiae devastant.

DCCCLXXXVIII. verum ut diximus, franci divisi aliqui *Vuidonem*, qui partibus *fulconis* Archiepiscopi favebant, alii *ottonem*, inter quos *Theodericus* comes eminebat, in regno statuere contendebant; convenerunt itaque, qui *ottonem*

advocarent *compendio pallatio*, atque cum consensu eorum, qui sibi consentiebant per manus *Vualtheri* Archiepiscopi benedici sibi in regnum fecerunt. pauci vero ex Burgundia *Vuidonem Lingonis* civitate per *geilonem* eiusdem civitatis Episcopum Regem sibi creaverunt. Interim dum haec aguntur, ordinatur *didilo* cameracensium & atrebatensium Ecclesiae Episcopus XVI Kalend. april. at, qui ultra *curum* atque circa alpes consistunt, *tullo* adunati *Herodolfum* nepotem *Hugonis* abbati per Episcopum dictae civitatis benedici in Regem petierunt, qui ita egit; *Vuido* vero Rex factus, audiens, *ottonem* in frantia creatum Regem, cum his, qui se sequi deliberaverant, rediit Italiam, ibique cum *Berengero* rege non modica gessit bella, semperque victor extitit, cumque *Berengerum* e regno fugere compulisset, *Romam* ivit, Imperator efficitur. *otto* vero Rex francos, qui suae volebant se subdi dominationi partim blanditur, partim terroribus sibi sociari festinabat; sed cum ei fidem dedissent, quo eius dominatui se subderent, contulerunt se ad *Arnulfum* Regem, uti veniret in frantiam, & regnum sibi debitum reciperet inter quos erant primi hujus discordiae *fulco* Archiepiscopus, & *Herodolfus* abba, nec non & *Baldwinus* comes. sed dum illi haec agerent, contigit *ottoni* Regi per dei misericordiam inopinata victoria, nam die nativitatis sancti *Joannis* Baptistae cum parvo exercitu danorum exercitui obviavit, sub *axonam* fluvium, commissoque praelio mox victor extitit; quae victoria non modicam contulit ei gratiam; post haec ab *arnulfo*
con-

convocatur ad placitum, qui sibi & regno suisque consulens, sumptis primoribus e suis ad Regem ire non destulit, praemisitque ante *Theodericum* cum aliis, qui ei suum nuntiarent adventum, & cum eo de his, quae necessaria erant, tractarent; qui ut sibi imperatum fuerat, peregerunt, ei renuntiant, quo die ad condictum placitum devenirent; *Baldwinus* relictis sociis ivit ad Regem *ottonem*, & promisit se de reliquo fidelem ei fore. at ille benigne suscepit eum, & cum honore hortaturque, ut in sua promissione maneret, jussitque, ut secum iret ad condictum placitum. statuto itaque die *otto* Rex fretus auxilio suorum *Normaniam* venit, honorificeque ab *arnulfo* Rege susceptus, & facti amici, remisit eum cum honore in Regnum suum, petens, ut indulgentiam eis daret, qui se ad eum contulerant. interim Nortmanni *meldis* civitatem obsidione vallant, machinas instruunt, aggeres comportant, ad capiendam urbem, quibus viriliter comes *Teudbertus* resistit, donec interiit cum omnibus prope bellatoribus. mortuo itaque comite Episcopus *Sigemundus* timore perculsus jussit Lapidibus obfirmari portas civitatis, cumque hi, qui infra civitatem erant, inclusi, obsidione pertaesi, fame attenuati, mortibus etiam suorum nimis afflicti cernerent ex nulla parte sibi auxilium adfuturum, cum Nortmannis sibi notos agere caeperunt, ut data civitate sinerentur vivi abire. quid plura, refertur ad multitudinem, & sub specie pacis obsides dant, referantur portae, fit via Christianis, ut egrediantur delegatis his, qui eos, quo vel-

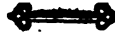
lent, ducerent. Cumque omnem *maternam* transissent, & longius a civitate processissent, Nortmanni eos omnes insecuti comprehenderunt ipsum Episcopum cum omni populo, indeque reversi civitatem igne combusserunt, murosque, quantum placuit, destruxerunt, atque inibi morati usque mense prope novembri. circa autumnii vero tempora *otto* Rex adunato exercitu *Parisiis* venit, ibique castra metata sunt prope civitatem, ne iterum ipsa obsideretur. Nortmanni vero per *Maternam* in *Sequanam* regressi, indeque navigantes, & iter per terram facientes *Luvam* fluvium ingressi, circa eius littora sedem sibi firmant; *otto* vero Rex *Remis* civitatem contra missos *armulfi* perrexit, qui ei coronam, ut fertur, misit, quam in Ecclesiam dei genitricis in Ecclesia sancti *Briccii* Capiti impositam ab omni populo rex adclamatur, ibique & qui se spreverant, delicta pie indulgit, atque in societatem recepit, & ut de reliquo sibi fideles forent, admonuit. *otto* vero Rex nativitatem domini in monasterio sancti *vedasdi* celebrem egit.

DCCCLXXXVIII. post nativitatem vero domini cum paucis francis *aquitaniam* perrexit, ut sibi eos sociaret, quo audito *Rammulfus* dux maxime partis *aquitaniae* cum sibi faventibus venit ad eum adducens secum *Karolum* puerum filium *Ludovici* regis, & juravit illi, quia digna fuerunt simul & de ipso puerulo, ne quid mali de eo suspicaretur; *aquitanos* itaque Rex ex parte receptos festinat propter Nortmannos redire in *frantiam*.

Dani

Dani vero more suo Burgundiam, Neuftriam, atque partem aquitaniae nullo resistente igne & ferro devastant; circa autumnii vero tempora *parisiis* ingressi, contra quos *otto* Rex venit, & nuntiis intercurrentibus munerati ab eo, regressi a *parisiis* relictoque *Sequanam* per navale mare iter, atque per terram pedestre & equestre agentes in territorio *constantiae* civitatis circa castrum sancti *Lauti* sedem sibi faciunt, ipsumque castrum oppugnare non cessant.

DCCCXC. in ipsa etiam obsidione positus *Litani* praedictae civitatis diem clausit extremum, gladio etiam nobilioribus praedicti castrum deletis, ad ultimum capta est munitio dicti castrum, interfectis eius habitatoribus, ipsumque castrum fuditus terrae coaequatum. Britanni vero viriliter suum defensavere Regnum, atque afflictos danos sequanos redire compulerunt. imminente vero festo omnium Sanctorum. dani per *sequanam* *Hisam* ingressi *noviomum* petunt, ad statuenda sibi castra hyemalia. illis vero, qui per terram iter agebant, occurrit Rex *otto* circa *germanicum*, sed propter Loci incommoditatem nil eis damni intulit. Nortmanni vero coeptum iter peragentes castra sibi adversus civitatem fratuunt; *alstingus* vero cum suis *argona* super *sumnam* sedem sibi firmavit. *otto* vero Rex adunato exercitu super littora *bisae* fluminis refedit, ne regnum libera devastarent. *alstingus* vero per dolum pacem fecit cum *Rodulfa* abbate, ut libere posset ire, quo vellet. praedictus vero *alstingus* die solemnitatis sancti *Jobannis* Evangelistae venit adversus castrum sive monasterium

sterium sancti *vedasti*, *Rodulfus* vero abbas timens, ne multitudo, qui *novionam* erat, cum eis adveniret, & insidias timens, quod etiam *alstin-gus* mandaverat, populum retinuit, sed cognita veritate post eorum discessum multum doluit; frequentibus vero incursionibus exterruit eos, nec-ansunt postea ita adversus praedictum venire castrum.

DCCCXCI. Hi vero, qui *Novionae* erant, moventes exercitum usque *mosam* omnem terram pervagati sunt, indeque per brachbandum redire, transeuntesque *Scaldum* per invia loca parant redire ad castra, infecutusque eos super *galiberam*, sed non ita, ut voluit. nam amissa praeda per silvas dispersi evasere, atque ita ad castra reversi sunt. circa autumnii vero tempora relicto *noviono* maritima petivere loca, ibique toto aestivo tempore morati sunt; indeque moventes iter usque *mosam*, quod audiens *arnulfus* Rex velociter accurrit, eosque usque trans *Scaldum*, & prope *atrebatis* infecutus, sed eos non comprehendit; indeque rediit in regnum suum; Nortmanni vero, qui *Novioniae* hiemaverant, decreverunt *Luvania* sibi sedem firmare ad hiemandum, illucque mense novembri petunt iter, qui vero *agobio ambianis* sedem firmant; *arnulfus* vero Rex adunato exercitu venit adversus Nortmannos. & deo se protegente ipsum coepit castrum, interfecta non modica multitudo danorum, atque hac patrata victoria ita rediit in regnum suum, Nortmanni vero, qui huc illucque dispersi erant, adunati in eodem

eodem loco iterum sibi sedem firmant. otto vero Rex adunato exercitu *ambianis* pergit, sed nil ibi prospere gessit; verum post haec in pagum *jurmandisse* ob neglectum Custodum illi improvise superveniunt dani, eumque fugere coegerunt.

DCCCXCII. *Rudolfus* abbas, & Levita obiit, non januar. sepultusque in Ecclesia beati *Petri* in sinistra parte altaris in monasterio sancti *vedasti*, tertio vero die post eius obitum, postquam *Castellam hecfridum* comitem miserunt, ejus obitum Regi nunciantes, & ut illis juxta suum velle quid agerent, remandaret *Baldoinum* a flandris avocantes per consilium *Eureberti*, qui nimis fuerat vesutissimus contra voluntatem Regis receperunt, pro nihilo habentes, quod regi mandaverunt, ut quod *Hecfrido* comiti promiserant. per hoc itaque, quod *Rurebertus* Consiliatus est, *Baldoinus* itaque comes Legatos dirigit ad *dodonem* regem, mandans cum sua gratia velle tenere abbatias sui consobrini, otto vero Rex respondit, ut fineret illum prius esse potestativum de suo, quod illi concessit, & veniret ad sed fidens benignum erga illum se inventurum fore.

Baldoinus vero ad hoc non praebuit assensum; iterum Rex alios atque alios misit, sed nihil profecerunt. ex hinc *Baldoinus* regi coepit esse infestus, relicto itaque fratre *atrebatis*, ipse in flandras ante quadragesimam perexit, sed die lunae ante pascha contigit nobis malum tale, quod irreculpabile est; nam casu hora diei sextae ipsum castrum igne accensum combussit Ecclesias inibi sancti *vedasti*, sancti *Petri*, & sanctae *Mariae*, in

ipſo etiam incendio omnia patrocina ſanctorum, quae habuimus, furto nobis ablata, omne etiam caſtrum conſumptum eſt. indeque fames valida, & ſterilitas terrae nos invaſit, ita, ut accolae terrae prae magnitudine famis ſua relinquerent loca. poſthaec *Baldoinus* caſtrum reſtat, & parat ſe ad reſiſtendum; Epiſcopi vero illum excommunicaverunt. ex hinc *odo* Rex adunato exercitu iter arripuit, quaſi *atrebatiſ* venturus, re autem vera flandriſ petiturum. *Baldoinus* vero ab *atrebatiſ* iter arripieſ per aliam viam anteaſſit Regem, venitque in Bruciam, atque ita Rex ſine aliquo effectu rediit ad Loca ſua; nam antea *Walkerus* eiſ conſobrinuſ caſtellum Luddunenſium, quod agere perceperat, per tyrannidem obtinuit, ſed Rex Caſtellum obſedit, ipſamque civitatem mox coepit, & poſt paucos dieſ dijudicatuſ. ſed Rex non ſibi providit, capite eiſ juſſit truncari. Hocque actum, antequam Rex flandriſ pergeret; nam *Baldoinus* per *Eurebertum* inter ſe & *Walkerum* pacem facit. quae pax illi abſtulit vitam. Nortmanni vero *alunario* regreſſi, videntes omne regnum fame atteri, relicta franca tempore autumnuſ mare tranſierunt. franci vero, qui dudum *ottoni* Regi infeſti fuerant, ſociatiſ ſibi aliſ, ut compleri poſſent, qua volebant, ſuaſerunt Regi, ut relicta franca hiemandi gratia peteret aquitaniam, ut franciam, quae tot annis afflicta erat, aliquatenuſ recuperare poſſet, & quia *Rammulfuſ* obierat, & quia *Ebuluſ* & *gozbertuſ* ab illo diſciverant, eoſ, aut ſibiſociaret,

aut

ant de regno suo pelleret, aut vita privaret; ille credulus factus, consilio adquevit eorum, necius, quae sibi mala parabant, aut ubi fines attingit, aquitaniae, *Ebilus* ejus adventum praesciens in fugam versus interfectus est juxta quoddam Castellum *Lapide*, frater quoque eius *gozbertus* per haec obsessus, atque imbre vitam finivit.

DCCCXCIII. Franci, qui in frantia remanserant, ut inimicitiam & odium, quod habebant, contra *ottonem* Regem panderent *remis* adunati consilium inierunt adversus eum, ut die *purificationis* sanctae *mariae* in eodem iterum convenirent *Loco*, & quod invicem firmaverant, manifestis indiciis demonstrarent. mittunt itaque & *Karolum* regis *Ludovici* filium adhuc puerulum, ad dictum placitum venire fecerunt, & die supra dicto *remis* adunati eum in paterno folio benedictum in Regem collocant, omnesque conjurant adversus *ottonem* Regem. fama itaque litius volans, quod factum est, *ottoni* Regi innotuit; ipse vero, ut tunc conveniens fuerat, aquitaniam degens, ad eos, qui sibi fideles erant, in frantia mandat, ut constantes essent, in suaque posset permanere fidele. post pascha domini *fulcho* Archiepiscopus & *beribertus* comes assumentes *Karolum* regem cum omni exercitu disponunt ire contra *ottonem* Regem, veneruntque contra eos *Richardus*, *Vuilichmus*, & *Hadamarus*, habueruntque exercitum copiosum. contra quos *otto* Rex venire non distulit; misitque ad eos, qui cum *Karolo* erant, mandans, ut quidquid in eis deliquissent, per suum eis *vadium* emendarent, & memores essent sacramenti, quae sibi

juraverant, atque ita, actum est, ut sine aliquo effectu unusquisque rediret in sua; *Karolus* cum suis reversus in frantiam; *otto* vero remansit in aquitania aestivo tempore. *otto* Rex subito franciam veniens *Karolum* cum suis e regno abire coegit; Septembri vero mense *Karolus* cum suis redit in frantiam improvise atque intercurrentibus nuntiis invicem pacem faciunt usque in pascha. atque ita *otto* Rex *compendio* ivit; *Karolus* vero cum *fulcone* *remis* repedavit.

DCCCXCIII. denique post pascha adunato exercitu. *otto* Rex disponit in *Remis* contra *Karolum* eiusque fidelibus, Hi vero, qui ab eo disciverant, *remis* cum suo adunatur rege. *otto* vero Rex veniens castra adversus eos posuit, cumque hi, qui cum *Karolo* erant, viderent, se non habere; unde ei resistere, civitate munita, custodibusque delegatis sub optentu pacis acceptis a *Rothberto* obsidibus, noctu civitatem ingressi cum suo Rege ad *arnulfi* Regis auxilium cum suo Rege se contulerunt; *arnulfus* vero Rex benigne suum excepit consobrinum, eique regnum paternum concessit; adjutoresque ei delegavit hos, qui erant de superiori frantia, qui reversi ab *arnulfo* *odonem* inveniunt in regnum eos cum suo exspectantes exercitu supra *axonam* fluvium; sed hi erant cum *Karolo* ex parte *arnulfi* cum *odone* rege amicitiam habebant, resederuntque, & illi ex alia parte diēti fluminis, nulloque peracto negotio unusquisque rediit in sua. *odo* vero Rex remansit in frantia. *Karolus* vero contulit se ad *Richardum*, quem insecutus *odo* Rex volens determinare bello finem

finem discordiae, verum pietas dei non concessit sanguinem finem litis finire. per idem tempus *Teutboldus Lingoniae* urbis Episcopus excaecatus est, amans se *Richardi* dilecto, *odo* Rex iterum rediit in frantiam; *Karolus* vero cum suis in Burgundiam, quo poterant, morabantur.

DCCCXCV. Constricti vero hi, qui sequebantur *Karolum*, nam *odo* Rex eis, quicquid in frantia habuerant, tulerat Burgundiam, acriter depopulati sunt, venitque clamor eorum ad aures *arnulfi* regis, qui missos in frantiam mittens, iussit, ut *odo* & *Karolus* ad eum venirent, quatinus tantae calamitatis malum inter eos finiret. verum hi, qui *Karoli* partibus favebant, ab ipsa profec-tione suum retinere Regem, missosque suos ad Regem dirigunt *arnulfum*, *otto* vero Rex strenuis secum assumptis viris ire ad Regem perexit *arnulfum* multisque honoribus eum honoravit; Rex vero illum cum honore excepit, atque cum laetitia ad sua remisit, filiumque suum Rex *arnulfus* in praesentia *odonis* Regis nomine *Zuendebolchum* benedici in regem fecit, eique concessit regnum quondam *Lotbarii*. Cumque *odo* Rex rediret ab *arnulfo* *fulchonem* Archiepiscopum, qui pergebat ad *arnulfum*, itinere obviant, qui vix fuga lapsus est, interfecto *adalungo* comite, qui cum eo erat, at hi, qui cum *Karolo* erant, conferunt se ad *Zuendebolchum*, eique partem regni consentiant, uti veniat, & juvet *Karolum* suum consobrimum. quod audiens *odo* Rex, quia sui fatigati erant, quasi ignorans hoc *Sequanam* transiit; *Zuendebolchus* vero Rex & *Karolus* cum exercitu

citu veniunt; *Laudunumque* obsidione cingunt, *Baldoinus* vero comes & *rodulfus* frater eius, nec non & *Ragnerus* non bono consilio accepto *Karolum* reliquerunt, & se ad *Zuendebolchum* contulerunt; hi vero, qui cum *Karolo* erant, videntes se inminui, & ut ferunt, quia *Zuendebolchus* cum suis *Karolum* privari vita cogitabat, ab ipsa obsidione legatos *odonem* mittunt, ut partem regni, qualemcunque ei placuerit, *Karolo*, & ei consentiat, atque eos in pace recipiat. quod Rex libentissime annuit. indeque adunato exercitu in frantiam repedavit, ut *Zuendebolcho* nunciatum est, quia jam a *anduno* recesserat, Episcopo *didene* inducias sub specie pacis petendo. quod primores *Karoli* videbat non ita esse erga se, ut fuerant, velociter reversus est in regnum suum; *odo* vero Rex *Corbeiam* venit, indeque *atrebatis*, castrumque seu monasterium sancti *vedasti* obsidione vallavit; sed miseratus Christianitate, voluit eum bellando capere, homines vero *Baldoini* videntes ei non posse resistere, pacem petunt. obsides regi dant, ad suum dirigunt seniore, ut quid illis agendum sit, insinuet, & dum moram facit his, qui missus fuerat, rex iussit sibi aperiri portas, ingressusque monasterium, castellumque ad *Limina* perexit sancti *vedasti*, Coramque eius sepulchro humi prostratus devotissime oravit, ac uberime flevit, inibi etiam & missam audivit, gratias agens domino; venerunt itaque a parte *Karoli* & primorum eius *Heribertus* & *berchengerus*, & *Ekfridus* propter dictam rationem. missi vero *Baldoini*

doini regressi cum *Roberto*, egerunt ea, quae senior eorum iussit; statimque Rex iussit illis dare claves castelli, omnesque suos iussit exire, & ita homines *Baldoini* recipere ipsum castrum. Rex vero ab *atrebatis* disponit iter ad sanctum *quintini* & *perrenam*, nam sancti *quintini* castrum per noctem tradendo eum ab intus tulerat *Rodulfus* filius *Theoderici*, sed intercurrentibus nunciis distulit Rex profectionem, & *Karolo* fidelibus indixit placitum usque post pascha, ut hyeme sine discordiis agerent.

DCCCXCVI. *Odo* Rex in frantia hyemavit. *Karolus* vero Rex supra *mosellam*; ex hinc hi, qui cum *Karolo* erant, *Baldoinum* infestum habuere, & ubique depraedationes agebantur ab eis. nam omnia castella tulerat eis *odo* Rex, excepto *remis*. igitur per varia placita totus hic annus pertransiit: *odo* Rex placitum cum suis fidelibus habuit, volens partem regni, quam ejus fideles tenuerant, *Karolo* concedere. Sed *Rodulfus* comes omne illud placitum dirupit. unde *Heribertus* & *Ercbenkerus* omnibus jam proditis contulerunt se ad Regem *odonem*, paucique relictis sunt, cum *Karolo*; Post haec *odo* Rex castrum sancti *quintini* & *perrenam* obsedit, hominesque *Rodulfi* inde ejecit. *fulcho* vero Archiepiscopus, qui adhuc favebat partibus *Karoli*, circumventis a fidelibus *odonis*, & licet invitus venit ad regem, & de omnibus, quae ei Rex iussit, satis illi fecit. *Karolus* vero hoc audito secessit in regnum *Zuendebolchi*, ac per idem tempus iterum nortmanni cum duce *Hundeo* nomine, & quinque barchis iterum *Sequanam* ingressi,

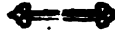
gressi, & dum Rex ad alia intendit, magnum sibi accrexere fecit. *Rodulfus* vero intra commotus propter castella perdita, dum praedari non cessat, abbatiam sancti *quintini*, ab *Heriberto* in bello occiditur. Nortmanni vero jam multiplicati paucis ante nativitatem domini diebus insam ingressi *caticiaco* sedem sibi nullo resistente firmant. *Arnulfus* Rex *Romae* Imperator efficitur.

DCCCXCVII. Post hoc usque mosam in praeda exierunt nullo sibi resistente. a praeda vero illis revertentibus, occurrit regis exercitus, sed nil profecerunt, verum nortmanni ad naves reversi timentes multitudinem exercitus, ne obfiderentur, in *Sequanam* redierunt, ibique toto demorantes aestate praedas agebant nullo sibi resistente. *Karolus* vero *bundeum* ad se deductum divino monasterio in pascha eum de sacro fonte suscepit. verum posthaec hi, qui cum *Karolo* erant, videntes suam paucitatem, & nullum tutum habere locum refugii, iterum ad *ottonem* regem dirigunt, quatinus ad memoriam reduceret quod senior eorum filius esset sui quondam senioris, & partem aliquam ei ex paterno regno concederet, adeo Rex cum consilio suorum respondit, se illi velle misereri, si sibi liceret, & intercurrentibus nuntiis venit *Karolus* ad eum, quem ille benigne suscepit, deditque ei tantum e regno, quantum sibi visum fuit, promisitque majora, & remisit eum ad locum suum pacificato *beriberto* cum eo. *Baldoinus* etiam *Rotberto* faciente venit ad Regem, quem Rex honorifice suscepit, & de omnibus, quae

quae jufferat illi Rex, fatis illi fecit; & ita remisit eum rex ad sua. Nortmanni vero jam multitudine fidentes regnum ferro & igne devassant. unde Rex misit ad eos regnum redimere volens, & facto placito super ligerem hyemandi gratia pergunt. *odo* vero Rex venit ad quoddam castrum super fluvium *Isam*, quod *fera* dicitur, ibique graviter infirmari coepit, qui dum languor per dies singulos increfceret, omnibus rogare coepit, ut *Karolo* fervarent fidem.

DCCCXCVIII. obiit ipse in eodem loco *Kian*, corpusque eius apud sanctum *dyonysium* delatum, ibique honorifice humatum. *Eran* vero rege mortuo die *remis* conveniunt, *Karolumque* in sede paterna restitunt. *Baldoinus* vero propter *Heribertum* venire distulit, attamen missos dirigit, qui regi innotescerent se illi fidelem esse, sicut dignum erat. Nortmanni vero verno tempore rediere ad naves, vastatam aquitaniae partem atque Neustriam insuper plurima eversa castra interfectis habitatoribus. Posthaec *Rotbertus* comes frater regis *odonis* venit ad Regem, quem Rex honorifice suscepit, eiusque fidelis rediit ad sua. Similiter fecit & *Richardus*; posthaec Rex *Karolus* cum exercitu parvo Nortmannis a praeda revertentibus in pago *Vuitman* juxta quamdam inscetus aliquibus suorum interfectis predonisque vulneratis Nortmanni tenentes more solito loca importuna tenentes, rediere ad naves, castrum, quod dicitur *mostorio*, ut inguer obsed. Nortmanni Britanniam petierunt, ut ibi hiberno
tem-

tempore remorarent. Sed Britanni adunati contra eos in praelium, terga verterunt Nortmanni, cecideruntque ibi ex eis fere XIII. millia, atque ita rediere ad naves in *Sequana*.

DCCCXCVIII. hyemis vero tempore Burgundiam petierunt, ibique sedem sibi statuunt ad hyemandum; sed *Richardus* comes noctu *sanctorum innocentium* commisit cum eis praelium; & victor existens compulit eos redire in *Sequanam*. *Ragnerus* vero comes venit ad Regem *Karolum*, & fidem ei promittens suavit illi, atque suis fidelibus invadere regnum *Zuendebolchi*; sed ille suis adunatis fidelibus venit contra *Karolum*, munitisque discurrentibus inter eos *Karolus* nullo peracto negotio rediit in regnum suum. *Baldoinus* vero contra Regis voluntatem *peronam* invasit, sed sub celeritate amisit. posthaec mense Novembri Nortmanni quasi sedem sibi firmandam super *bisam* iter arripientes omnem terram pervagati sunt usque *mosam*. infecutusque est eos *Zuendebolchus* Rex, sed non comprehendit eos. *Karolus* Rex obsedit castrum *sancti vedasti*, & habitatoribus excommunicatis omnibus, hi, qui ipsum castrum tenebant, missos dirigunt ad *Baldoinum*, & quamvis non voluntarie obsides Regi dederunt, dato spatio ad sua exportanda. ad dictum vero placitum rediit Rex, venitque ad eum *Baldoinus* in pago *cameracense*, & primitus pacificati sunt *Karolus* Rex & *Zuentebolchus*, & reddidit *Baldoinus* Regi castrum, & suos exinde fecit exire, quem Rex dedit *almaro* comiti, in ipso etiam placito debue-

buerunt se pacificari *heribertus* & *Baldoinus*, atque redierunt unusquisque ad sua loca. *Karolus* vero Rex aestivo tempore super *bisam* adunato exercitu resedit tractaturus, quid agerent de suis inimicis. *Baldoinus* vero perexit ad ipsum placitum, volens sibi regem reblandari, ut terram, quam ei tulerat, redderet. Cumque hoc contradiceret *fulcho*, atque *heribertus*, *Vuinctmarus* improvisè superveniens *fulconi* Archiepiscopo cum suis complicibus, quod dictum nefas est, multis perfoſsum vulneribus interfecerunt, XVI. Kal. Iulii, corpusque ejus *Remis* delatum, atque in Ecclesia beati *Remigii* positum. posthaec ordinato Episcopo *Herevo* *remis*, synodoque facta, omnes interfectores Episcopi damnaverunt, & a Liminibus sanctae matris Ecclesiae extorres reddiderunt; Rex vero cum *Ruothberto* & *Richardo*, atque *Heriberto* coepit sermocinari de Nortmannis, quid agerent. unde contigit quadam die, ut *mannasses* quidam ex fidelibus *Richardi* cum Rege loquens, quae illi non conveniebat de *Rotberto* locutus est; quod ubi *Rotberto* nunciatum est, ascenso equo rediit in sua, atque ita omnes discordantes sine ullo effectu reversi sunt.

DCCCC. *Arnulfus* Imperator obiit, cui *Ludovicus* filius puer successit.

DCCCCL. obiit *franco* Leodicensium Episcopus, cui successit *Stephanus*. eodem anno propter insolentiam morum interfectus est *Zuendibolich* Rex a Lothariensibus, quicumque tamen in ea conspiratione & bello hostium eius vulneratus est,
Nov. Subsid. Pars. XIII. O aut

aut mortem in praesenti non evasit, aut nunquam sanari meruit.

DCCCCVI. *Cuonradus* cum *Adelberto* pugnans occiditur.

DCCCCX. gens ungrorum primo germaniam vastant.

DCCCCXI. *Ludovicus* Rex filius *arnulfi* obiit, cui *Cuonradus* succedit, & ungrī orientalem frantiam devastant.

DCCCCXII. *Karolus* jam tandem occidentaliū Rex regnum & jam Lothariensē recepit.

DCCCCXVIII. *Conradus* Rex obiit.

DCCCCXVIII. *Heinricus* fit Rex.

DCCCCXX. *Stephanus* Episcopus Leodicensium obiit, & dissensio inter *Hilduinum* & *Richarium* de Episcopio fit, & quia *Hilduinus* factione tantum *gisleberti* ducis, qui a fidelitate domini sui *Caroli* refragaverat, illud adeptus erat, *Richarius* autem a *Karolo* consecutus erat, autoritate Papae *Hilduinus* abicitur.

DCCCCXXII. *Richarius* voto & electione cunctorum Leodicensium Episcopus instituitur. eodem anno *Rotbertus* frater *Hodonis* regis regnum occidentale contra dominum suum *Karolum* invasit.

DCCCCXXIII. *Karolus* adjutorio Lothariensium apud *Suesionis* civitatem bellum cum *Rotberto* iniit, in quo dei iudicio *Rotbertus* occubuit. eodem anno *Karolus* cum *Heinrico* Rege germanorum foedus iniit, & ab amore *Heinrici* Lothariensium

riensi regno cesfit. Iuratum est utrinque ab Episcopis & comitibus in medio *Reni* fluminis apud *Bonnam*.

DCCCCXXIII. *Karolus* Rex ab *beriberto* comite comprehenditur, & *Theodorici* castello, deinde *Bonae* custodiae mancipatur. ubi post *biennium* exul & martyr vita discessit.

DCCCCXXV. *Rodulfus* regnat in frantia.

DCCCCXXVI. *Ludovicus* filius *Karoli* mare tranfit, postea regressus licet erumnose, adjutorio tamen quorundam suorum regnum recepit occidentale.

DCCCCXXVIII. *Edit* Regina venit saxoniam.

DCCCCXXXVII. ungi interveniunt.

DCCCCXXXVIII. *Heinricus* Rex pacificus obiit, dominus noster *Otto* succedit.

DCCCCXXXI. *Otto* de insidiis conspiratorum apud *quinteleburg* liberatur, aliis interfectis, aliis exulatis.

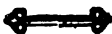
DCCCCXXXII. *gislebertus* habens in matrimonio sororem domini sui nomine *gerbergam*, sed ei rebellis existens cum *Enuardo* perit. eodem anno *Ludovicus* Rex uxorem eius sibi matrimonio copulavit.

DCCCCXXXIII. Stella cometes apparuit, famines subsequa est.

DCCCCXXXV. obiit *Richarius* Leodicensium Episcopus. cui successit *Vbogo*.

DCCCCXXXVI. *Edit* Regina obiit.

DCCCCXLVII. obiit *Vbogo* Episcopus, cui successit *farebertus*.

DCCCCLI. *Luitulfus* Rex cum *Conrado* duce infurrexit adversus Patrem.

DCCCCLII. bellum fuit inter *Conradum* & *Rainerum* supra *mosam*.

DCCCCLIII. obiit *farabertus* Leodicensium Episcopus, cui successit *Ratberius*.

DCCCCLIV. ungli partem galliarum vastant; eodem anno *Ludovicus* Rex obiit, cui *Lotbarius* filius suus succedit.

DCCCCLV. *Ratberio* ejecto, *Baldricus* Leodicensium Episcopium subripit.

DCCCCLVI. *Luitulfus* rex in Italia diem clausit extremam; eodem etiam anno *Bruno* frater eius parvulus obiit; & dominus *otto* victoriam de ungris obtinuit, ubi & *Conradus* dux occubuit.

DCCCCLIX. obiit *Baldricus* Leodicensium Episcopus, cui succedit *Eueracrus*.

DCCCCLXI. dominus noster *otto* aequivocus patris consors paterni regni asciscitur, & septiformi gratia spiritus sancti donatur in palatio *aque-nsi* septem hebdomatibus a pascha transactis die pentecosten, & hora, qua spiritus sanctus super discipulos venit, VII. Kalend. Junii, Luna VII. anno aetatis suae VIImo.

DCCCCLXII. Dominus *otto* senior *Italiam*, ut cuncta subigit, *Romam* accedit, ubi & Imperator fit.

DCCCCLXV. bonae memoriae & sanctae recordationis dominus noster *Bruno* Archiepiscopus hominem exiit.

DCCCC-

DCCCCLXVIII. Dominus noster *otto* Rex *Itali-*
am a patre evocatur, atque ab eo *Romae* con-
fors Imperii solemniter asciscitur. eodem anno
Mathildis Regina mater Imperatoris obiit.

DCCCCLXIX. hoc anno Imperator natale do-
mini in *apulia*, pascha in *Calabria* celebravit.

DCCCCLXX. hoc anno natale domini *Papiae*,
pascha *Ravennae* celebravit

DCCCCLXXI. obiit dominus *Everacrus* Leo-
dicensium Episcopus. mense octobri. VI. Kalend.
nov. hoc anno natale domini *Romae*, pascha *Ra-*
vennae celebravit.

DCCCCLXXII. dominus noster *Notkerus* men-
se aprilis octavis paschae & VIII Kalend. maij apud
Bonnam a domino *gerone* Archiepiscopo instituitur
Leodicensium Episcopus; hoc anno Imperator na-
tale domini *Ravennae*, pascha *Romae* celebravit,
ubi tunc equivoco atque Imperatori suo *Theophani*
nomine ab apostolico *Ioanne* coronata inlegitimo
matrimonio est sociata.

DCCCCLXXIII. dominus noster *otto* Impera-
tor augustus pius & pacificus, qui in omni gloria
sua non vidit confusionem, postquam natale do-
mini in *franconofort*, & pascha in *quitelingeburg*
celebravit, non. Maii hac vita decessit, relin-
quens nomine & opere, sapientia & potestate ae-
quivocum suum sui Imperii superstitem.

DCCCCLXXIV. hoc anno Imperator natale
domini publica villa *trajecto* celebravit, pascha in
quitelingeburg.

DCCCCLXXV. hoc anno natale domini in villa *polita*, pascha *grani* palatio celebravit.

DCCCCLXXVI. hoc anno natale domini in *berestein*, pascha in *altstede* celebravit.

DCCCCLXXVII. hoc anno natale domini *coloniae*, pascha in *Engelbaim* celebravit.

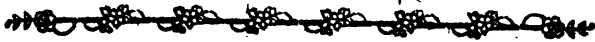
DCCCCLXXVIII. hoc anno natale domini *Torenburg*, pascha in *quitelingeburg* celebravit.

DCCCCLXXVIII. hoc anno natale domini in *franconosfort*, pascha in *trutmonnaia* celebravit.

DCCCCLXXX. Hoc anno natale domini in *polida*, pascha in *Engelbeim* celebravit.

DCCCCLXXXI. hoc anno natale domini *Ravennae*, pascha *Romae* celebravit.

DCCCCLXXXII. hoc anno natale domini in *salerna*, pascha in *tarente* celebravit.

XXXVIII.

CARTA CUONRADI MURBACENSIS ELECTI ET FRATRIS SUI ULRICI PREPOSITI LUCERNENSIS DE PLEBANIA LUCERNAE.

die 18. Apr. 1178.

Ex Urbario plebaniae Lucernensis apographum lib. 1. Miscellaneorum Helveticae Historiae p. 148—149. MS. in fol. *Tugii* in Bibliotheca Zur - Laubeniana.

Notum sit omnibus praesentibus & futuris, qualiter venerabilis Murbacensis Electus C. (1) divina inspiratione, consilio quoque fratris sui
Pre-

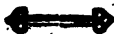
Prepositi Lucernensis *V.* (2) probabilis & discretæ personæ, nec non totius tam Morbacensis, quam Lucernensis Collegij conniventes, plebaniam quam ipse cum omnibus antecessoribus suis *Lucernæ* obtinuerat, pro salute sua & plebis *B.* (3) reverendo constantiensi Electo resignavit. Deinde Canonica electione prænominati Prepositi totiusque conventus, recto consilio *A.* (4) Advocati plurimorumque tam fidelium suorum, quam Ministerialium Morbacensium Dominum *W.* (5) de *Cbriens* primum legitimum plebanum in hunc modum inibi constituit. Præbendam *Lucernæ* nec non domum (6) in curia claustrî, pagum quoque, qui dicitur *Blattun* (7) & reditus unius mansus cum omni jure suo in villa *Waltwilare* (8) & decimas villæ *Staffeln* (9) & *Vupingen* (10) eidem plebanie tali dispensatione in sempiternum contulit, ut obtentu præbendæ choro plebanus convenienter intersit, nisi Ecclesiastica negotia præpediant. Preterea singulis annis in festo beati *Andree* (11) XX solidos Turegensis (12) monetæ fratrum collegio plebanus debet persolvere, nec non Abbati quarto anno in servitium Episcopi decem talenta contribuet. Præfatae vero plebanie ad divina plebi ministranda Ecclesia in villa sita, quæ *Capella* (13) dicitur, nominatim deputata est, ad quam matutinale celebraturus officium Ecclesiæ pastor inceptis laudibus matutinis de choro Dominorum egredietur. Vesperas vero dicturus, incepto sive lecto *Magnificat* exhibit. Liceat parochianis debitam & plenariam pastori suo obedientiam

tiam exhibentibus singulos seu plures etiam claustrarium, si libuerit, ad lectum egritudinis suae salubris gratia consilli advocare, & de rebus suis juxta placitum illis destinare, & quicquid voluerint, de missarum vel orationum suffragiis cum ipsis ordinare. Defunctis etiam campanarum sonitus & sepulturae officium in monasterio exhibebitur in hunc modum, ut plebanus funus allatum, veluti moris est, excipiat & missam pro defunctis in Altari sanctae crucis celebret, nullo alio praesumente missam incipere, ante lectum ab ipso Evangelium. Finita vero missa plebani, si a collegio Fratrum missa petatur, seu quod sepulturae intersit, aderunt ipsi exequiis, plebano corpus terrae commandante. In Dominicis vero diebus totaque ebdomada, cum plebano visum fuerit, ipse ad praefatum altare divina celebrabit, sic tamen, ut sermo ad populum, primam claustrarium congruo tempore canendam non impediat; Si quid autem ortum fuerit questionis de negotiis Ecclesiasticis ante primam nondum diffinitum, ad Ecclesiam plebaniae antedictam sacerdos transferat & inibi discutiat & diffiniat. In pascha vero & Pentecosten in monasterio a fratribus fons baptismi consecrabitur, & ab aliquo eorum primus infantum baptizabitur, plebano reliquum officii supplente. In inventione autem sanctae crucis & nativitate *Iohannis Baptistae* & festivitate beati *Leodegarii* Custos ad altare sanctae crucis populo missam cantabit & oblata vendicabit. Insuper candelae ubicunque in monasterio oblatae & omnia ad altare sanctae crucis oblata preter solos denarios

narios plebano oblatos; mulierum quoque post partum ecclesiae limina introeuntium oblationes eidem armario attinebunt, ita tamen, quod nulla plebano inobediens, ipso renitente introducatur; Ex quibus ipse edituus sacras vestes, calicem, vinum, oblatas, librum, luminaria plebano recompensare tenetur. Facta & instituta sunt haec a Venerabili Morbacensi Eleſto *Cuonrado* coadiuvante fratre suo Preposito *V.* viro prudente cum assensu totius chori Lucernensis, anno ab Incarnatione Domini M. C. LXXVIII. primo (15) vero decem novenali cikli. XIII (16) Kalendas Maij. sub *Alexandro* (17) Papa regnante. *F.* (18) Imperatore, tempore *B.* (19) Constantiensis Eleſti, presentibus viris honestis *Burchardo* (20) Abbate sancti *jobannis*, religioso viro. *Arnoldo* advocato in *Rotemburch Arnoldo de Garten* (21) cum fratribus suis *Henrico*, *Tethelmo*, *Pernero*, *Hartmanno de Merlaschalchen* (22), *Heinrico*, *Notbero de Litowo* (23) aliisque per pluribus. (2)

- (1) Scilicet *Cuonradus* vel *Conradus* e nobilissimo stemmate Baronum de *Eschenbach*, Dominorum in *Schnabelberg* &c. de quo conſulatur *Leonis Histor. Helvet. Lexic. T. VI. p. 420—423.* plura Helvetiae monasteria illi profap. fundaciones suas & dotaciones debent, Cappellense in Cantone Tigurino, *Eschenbach* in ditione Lucernensi, *Frauenthal* in Tugiensis civitatis dominio. Literae fundacionis monasterii *Capellae* ord. cisterc. an. 1185., quas retulit *Hottingerus Speculo Tigurino p. 265—268.* celebrant illius conditores, *nobiles fratres de Exhibabe ortos, hoc est Conradum Abbatem de Morbach Udolicum Praepos-*

tum de Lucerna & Walterum Dominum de Senableborkc. Praefens anni 1178. carta *Cbuonradum* Murbacensem Electum nominat; de illo sic ait vetus catalogus Murbacensium Abbatum, qui continetur *Tom. I. Miscellaneorum Helveticæ Historiæ p. I.* in Bibliotheca zur-laubeniana: *Conradus I. Abbas anno 1176. vixit sub Alexandro III. & a Friderico I. Imperatore regalia accepit, sed non bullas a Pontifice.* Idque tribuendum scismati, cui adhoerebat imperante *Friderico I.* fere tota Helvetia contra Papam *Alexandrum III.* quod scisma duravit ab an. 1159. usque ad. 1. Aug. 1177. quo *Fridericus Alexandrum* pro legitimo agnovit Pontifex. At Episcopi & Abbates, qui fuerant *electi* tempore scismatis & simul adhoeserant Anti-papis, bullas obtinere ab *Alexandro*, licet reconciliati, non potuerunt, quamdiu vixit. Eo autem mortuo. 30. Aug. 1181. illius successores mitiori usi sunt indulgentia erga Episcopos & Abbates electos tempore Veteris scismatis.

- (2) Videlicet *Udalricus* vel *Ulricus*, cujus Praepositi nomine inscriptum servatur *Lucernæ* in Thesauro Praepositurae pergamenus Codex, dictus *Plenarium* aureo argenteoque tegmine & pluribus pretiosis fulgens lapidibus. vid. *Langii Historiam Ecclesiasticam Helvetiae T. I. p. 725.*
- (3) *Berchtoldus* nempe Liber Baro de *Busmans* ex *Turgovia* electus Constantiensis Episcopus an. 1169. & mortuus 1183. *vir prudens admodum atque ob virtutem omnibus commendatissimus.* tali encomio insignitus est a *Bucelino* in *Chronologia Constantiensi. p. 249. & 253.* Fuerat quoque fautor *Friderici I.* Imperatoris contra *Alexandrum III. PP.*

- (4) *Alias Arnoldus Nobilis vir seu Baro de Rotenburg prope Lucernam.* vide de illis Dynastis, qui Advocati Monasterii Lucernensis extiterunt, *Histor. Helvet. Lexic. T. XV. p. 457. sq.* Authore **D. Leu.** *Arnoldus de Rotenberg,* forsan filius praefati recensetur Abbas Murbacensis an. 1194. in transactione habita cum *Ludoldo* Basiliensi Episcopo.
- (5) *W. Wernberum* scilicet de *Cbriens*, sic dictum a pago suae Nativitatis *Kriens* sito prope meridionalem Lacus IV. Cantonum silvestrium ripam, versus montem Pileatum in ditione Reipublicae Lucernensis, cujus hic pagus cum sua parochia una praefecturarum constat.
- (6) Quilibet plebanus *Lucernae* suam adhuc habet domum curialem in *claustro* dictam, quia sita est in ambitu Praepositurae Lucernensis, vulgo dictae *in dem bos*; in *curia claustris*.
- (7) *Blattun* seu *Blatten.* pagellus cum capella sancti *jodoci* in praefectura *Malters* ditionis Reipublicae Lucernensis. vide *Historicam Lucernensis Cantoris Topographiam D. Felicis de Balthasar T. 1. p. 89.*
- (8) *Walrwilare* hodie villa *Walwil* in praefectura *Malters* prope *Littau* & *Stafflen* in ditione Reipublicae Lucernensis.
- (9) Villa *Stafflen* pagellus in praefectura *Malters* ditionis Lucernensis vid. *Leu. l. c. T. XVII. p. 491.*
- (10) *Rupingen* hodie villa dicta *Ruppiger-bos*, in praefectura *Malters.* vid. *Leu. l. c. T. XV. p. 574.*
- (11) 30. Nov.

(12) Thuricensis monetae a civitate *Zurich* sic nominatae.

(13) Illa capella sanctorum *Petri & Pauli* existit *Lucernae* ad ingressum pontis dicti ab ea die *capell-brücke* per quem itur ad Ecclesiam Praepositurae seu parochialem. Iste pons ligneus rectus & picturis sat elegantibus ornatus est & amoenissimo prospectu gaudet. Vocatur quoque die *hofbrücke* propter Praeposituram, ad quam tendit, quaeque vulgariter nuncupatur *der hof* curia. In hac capella celebrantur bis annuatim comicia fenatus, quando removeri solet, & coram civibus leguntur statuta civitatis. *Leu l. c. T. XI p. 247.*

(14) *V. Udalrico* vel *Ulrico*.

(15) Gallice. cycle de dix neuf ans, vomez l'art de verifier les dates. Anno 1178. fuerat *primus* hujus cycli decem novennalis.

(16) Die XVIII. Aprilis.

(17) *Alexander III.* PP. die VII. septembris 1159 creatus obiit XXX Aug. 1181.

(18) *Friderico* Imperatore.

(19) *B.* id est, *Berchtoldi*.

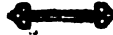
(20) Monasterii nempe sancti *jobannis* in *Turtal*, in *Turana valle*, vulgo dicti *alt sanct-jobannis* in comitatus *Toggici* (*Tockenburg*) superiori parte, quod an. 1555. Praepositura evasit & Abbatiae sancti *Galli* unitum. De hujus monasterij fatis consule *Leu l. c. T. X. p. 573—576.* Inter Abbates sancti *jobannis* plurimum celebratur *Burchardus*, de quo praefens anni 1178. instrumentum agit. Superest in Bibliotheca Abbatiae
Ein-

Einſidlenſis codex pergamenus Manuſcriptus *Frowini* Abbatis Monafterii *Montis Angelorum* contra *Burcardum* Abbatem *S. joannis* in *Turana valle*, qui graviffimum defendebat errorem de *felicitate quorundam juſtorum ante Chriſti paſſionem & mortem Mortuorum*. *Burcardus* tamen fortiffima *Trowini* admonitione & rationibus poſtea reſpuit. vid. *Hartmannus Annales Heremi Deiparae Matris*. p. 216. *Friburgi* Briſgoviae 1612. in fol. *Lang. Hiſtor. Eccleſ. Helvetiae* T. I. p. 879. & *Leu l. c. T. VI. p. 340*. *Beatus Frowinus* obiit die 27. Martij 1178. eodem anno, quo praefens carta fuit data.

(21) Nobiles de *Garten* in Helvetia.

(22) Hodie *Merliſchachen*, pagellus cum capella inter *Meggen* & *Kufnacht* ad lacum *quatuor ſilveſtrium Cantonum*, in parochia *Kufnacht* & ditione Reipublicae *Suitenſis*. Caſtrum illius pagelli fuit anno 1352. a Confoederatis Helvetiis dirutum. *Leu l. cit. T. XIII. p. 73*.

(23) Nobiles de *Littau* ſuum habebant caſtrum in pago eiusdem nominis, qui cum parochia *Malters* praefectura eſt Reipublicae *Lucernenſis*. Fuerant illi Miniſteriales Abbatiae *Murbacenſis*, ſicuti docent cartae annorum 1199. 1213 &c. apud *Herrgott Geneal. Habsburg. vol. II. p. 205. 208 & 220*.

XXXIX.

CARTA *ARNOLDI* ABBATIS MURBACENSIIUM ET LUCERNENSIIUM MONASTERIORUM, QUÆ PRAEDIUM SEU PRATUM QUODDAM IN *EILSMATO* ECCLESIAE *MONTIS ANGELORUM* IN FEUDUM LOCAVIT.

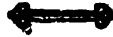
Autographum pergamenum in Archivo Abbatiae *Engelberg* Dioec. Constant. signatur. d. 5.

Arnoldus (1) Dei gratia Muorbacensium & Lucernensium Monasteriorum vocatus Abbas omnibus Christi fidelibus. Cognoscat successio futurorum, qualiter nostra cessione & voluntate Ecclesia *Montis Angelorum* quoddam pratum in *Eilsmato* (2) a quibusdam nostre Ecclesie hominibus emit competenti pecunia. quod idem pratum consensu fratrum nostrorum & Ministerialium nos jam diète Ecclesie *Montis Angelorum* in feudo concessimus ea ratione, ut pauperes Christi sepe dicte Ecclesie Nobis idem solvant tributum, quod nostros homines constat semper solvisse, videlicet V. nummos Turicensium in festo (3) beate *Vere-ne*. feliciter. Et ut ista rata & inconvulsa perpetuo permaneant, nos presens rescriptum Sigilli (4) nostri impressione roboravimus. feliciter. Amen.

(1) *Arnoldus* nobilis vir de *Rotenberg* prope *Lucernam* tunc regebat Abbatias *Murbacensem* & *Lucernensem*. Extat apud *Herrgottum* Vol. II. *Geneal. Habsburg.* p. 205. sq. Carta, qua *Arnoldus* *Morbacensium* & *Lucernensium* monasteriorum

rum Abbas & *Rudolfus* comes de *Habispurb* & Castaldus *Morbacensis* quaedam loca pascuosa in *Eilsmate* & in *Vallintebach* & in *Wisoberch* sita & Ecclesiae *Lucernensi* obligata, monasterio *Montis Angelorum* sub tributo annuali, hereditario jure concesserunt, hoc quidem pacto, ut singulis annis de Ecclesia *Montis Angelorum* Ecclesiae *Lucernensi* duo ferramenta in festo sanctae *Vernae* in littore stannis persolvantur, & ipso nunc Abbate *Henrico* decedente, omnes sibi succedentes Abbates *Montis Angelorum* debeant Praepositum *Lucernensem* adire, duo ferramenta sibi in honorem deferre & ab ipso suscipere soepedicta beneficia. Actum in loco *Lucernensi* Anno *Dominicae Incarnationis* *MCLXXXIX* Indictione *II*, *XIV*. Kal. *Martii* (6. febr.) cum sigillis praefatorum *Arnoldi* Abbatis *Morbacensis* & Castaldi ipsius *Rudolfi* de *Habisurch*. Castaldus, id est, advocatus, item gubernator alicuius monasterii, vice-Dominus, Praefectus. *du Cange*. *Wshneri observat. pract. litt. A.* voce *Amman*. Superest & apud eundem *Herrgottum l. c.* p. 220. instrumentum, quo *Arnoldus* *Morbacensium* & *Lucernensium* Ecclesiarum Abbas, *Rudolfus* quoque *Lantgravius* *Alsatiae* & Castaldus earundem Ecclesiarum, pascuosa in *Eilsmate* & in *Vallintebach* & in *Wisoberch* delegaverunt coenobio *Montis Angelorum*, rogatu *Henrici* eiusdem coenobii Abbatis pro alio praedio in *Lunchunfts* (hodie *Lunkhofen* prope *Bremgarten*) &c. Acta sunt haec in *Lucern* 1213. Adhuc anno 1216 *Arnoldus* *Murbacensis* Abbas vivebat, sicut docet carta eiusdem anni apud *Schoepfflinum* *Alsat. Diplom. T. I.* p. 330—332.

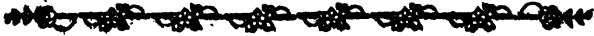
- (2) Hodie *Eschlismate* vel *Escholzmate*, pagus & numerosa parochia in valle *Entlibuch*, ditione *Rei-*

Reipublicae Lucernensis. *Len Histor. Helveticarum Lexicon T. VI. p. 443. sq.*

(3) Festum S. *Veronae* virginis die 1ma Septembris.

(4) Pendet sigillum *Arnoldi* Abbatis cereum, quod imaginem sancti *Benedicti* exhibet.

XL.

Apostolice sedis iudices delegati in lite inter *Rod. C. de Rapperschwil* & Comitem *Cel. de Cbiburg* ex una parte & Dominam Abbatissam *Thuricensem* ex altera, attestantur sequentem translationem de partium assensu & iudicium Delegatorum autoritate esse factam, quod Delegatus Abbatissae, quantum ad jus fundi Ecclesiam *Rumlang* renunciavit, cum jure patronatus, quod iudices tradiderunt Advocato de *Rapperschwil* sub nomine feudi a comite de *Cbiburg* possidendum. E converso dictus comes, Advocatus & fratres sui renunciaverunt decimis in *Seebach*, *Reckenholz*, eas Abbatissae possidendas tradentes.

M. CC. XII *)

*) Talem titulum praefert Originale in scriniis Abbatissae *Turicensis Frauen-Münster*, e quibus exemplar suis eiusdem Abbatissae actis inseruit pag. 36. sq. *Erhardus Dursteler* Tigurinus, quod exemplar etiam extat *Tugii Tom. VIII. Monumentorum MSS. Tugio Helveticorum pag. 96. sq.* in Bibliotheca Liberi Baronis de *Zurlauben* castrorum *Marschalli* in Regis Christianissimi exercitibus

Ne

Ne contra res judicatas aut amicabilem transactione definitas lis nova denuo suscitetur, expedit eas scripti memoria recipere firmitatem. Noscant igitur & presentes & posteri, quod cum discordia verteretur inter *Ro.* (a) advocatum de *Rapperschwilare* & comitem *Ul.* (b) de *Cbiburg* ex una parte & Dominam Abbatissam (c) *A.* Thuricensem ex altera parte, super jure patronatus in Ecclesia (d) de *Rumlang* & super decimis in *Seebach* (e) & *Rechenbolz* (f) & *Binza* (g) & Dominus *A.* (h) Curiensis Episcopus & Dominus Abbas *Weingartensis* (i) nec non Magister (k) *M.* Scholasticus Argentinensis Apostolice sedis iudices super hac causa delegati citationibus ante memoratis presentibus parati essent mandatum Apostolicum, talis intercessit transactio & de partium supradictarum assensu & delegatorum judicium auctoritate, quod *Henricus* Clericus, qui de manu Domine Abbatissae memorate, quantum ad jus fundi Ecclesiam de *Rumlang* acceperat, juri suo in manu delegatorum renunciavit, & insuper dictus Prepositus (l) Thurecensis, qui procurabat causam Abbatissae & sigillum ejus pro ratihabitione iudicibus ostendit, ex parte & nomine ipsius Abbatissae jus patronatus in manu iudicum delegatorum renunciavit & ipsi iudices assignaverunt & tradiderunt dictum jus patronatus Advocato de *Rapperschwilare* perpetuo sub nomine feudi a Comite de *Cbiburg* & suis successoribus tenendum & possidendum sibi & suis heredibus. E converso tam dictus comes, quum etiam memoratus Advocatus & fratres sui *H.* & *Ul.* renunciaverunt decimis in
Nov. Subsid. Pars. XIII. P supra-

supradictis locis denominatis, scilicet in *Seebach* & *Rechenbolz* & *Binza*, in manu iudicum delegatorum. similiter & omni iuri quod habere videbatur in ipsis decimis. Et ipsi iudices auctoritate, qua fungebantur, assignaverunt & presentialiter tradiderunt illas decimas Preposito Procuratori Domine Abbatisse vice & eius nomine, ut ipsa & eius monasterium debeant ipsas decimas perpetuo absque alicuius hominis contradictione quiete possidere. ita tamen. quod *Henricus* clericus. Cui Abbatissa prius nomine patronatus Ecclesiam supradictam contulerat, in recompensationem laboris, quem pro causa controversie sustinuit, quiete ad tempora vite sue decimas easdem possideat. quo decedente ad Monasterium Thuricense revertatur. Hec autem acta sunt in presentia & sub testimonio (n) sancti *Galli* constantiensis diocesis & *Fabariensis* (o) Abbatum & Prepositi *W.* (p) Majoris Ecclesie Constantiensis & Prepositi *V.* (q) Majoris Curienensis Ecclesie & aliorum multorum tam clericorum quam laicorum. Anno Incarnationis M°. CC°. XII°. Indictione XV°. (r) Ad cuius rei certitudinem posteris ostendendam iudices delegati scriptum hoc sigillis suis roboraverunt.

(a) Comites de *Rapperschweil*, primitus Advocati, de *Rapperschweil* nominabantur ob advocatiam Abbatiae Deiparae Heremitarum vulgo *Einvidlen*, a quo jure beneficiario varias tenebant Dynastias. *Rodolphus*, de quo nostra agit carta, in plurimis Caesarum diplomatis est notissimus. Extat apud *joannem a Bosco* in libro, cujus

cujus titulus: Antiquae sanctae ac senatoriae *Viennae Allobrogum* sacrae & profanae plurimae antiquitates nec non Primatum eius & Archiepiscoporum elenchus Historicus pag. 90. sq. ad calcem Floriacensis Veteris Bibliothecae Benedictinae *Lugduni* 1605 in 8. Diploma *Friderici II.* Imperatoris in gratiam *Humberti* Archiepiscopi Viennensis datum *Basiliae* M. CC. XIV. Indict. III. IX Kalend. Decembr. cujus testes fuerunt *Fridericus* Treverensis, *Amedeus* Bisuntinensis Archiepiscopi. *Desiderius* Dyensis (*Digne* in comitatu Provinciae) *Conradus* constantientis, *Henricus* Argentinensis, *Waldricus* Basileensis Electus, *Gausfridus* Tricastinus Episcopi. *Otbo* Dux *Meraniae*. comites: *Rudolphus* de *Hauspec* (*Habspurch*) *Fridericus* de *Ferreto*. *Henricus* de *Niphen* (*Neiffen*) *Anselmus* de *justingen*. *Rodolphus* Advocatus de *Raprebitsuulare*. *Valterius* pincerna de *Cimpfen*. *Fredericus* de *Escomborè*. *Conrado* spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, vice Domini *Humberti* Viennensis Archiepiscopi, totius Regni Burgundiae *) Archicancellarii recognitore.

*) Tunc temporis Archicancellarii Regni Burgundiae seu Arelatensis nondum erant Archiepiscopi Trevirenses sed Viennenses.

(b) *Ulricus* nempe comes de *Kiburg* unus e potentissimis Helvetiae Magnatibus.

(c) Abbatissa Turicensis, cujus nomen littera initialis *A.* indicat, forsitan appellabatur *Anna*.

(d) *Rumlang* hodie *Rumlingen*, praefectura, Republicae Turicensis, sita ad fluviolum *Glat*, duabus leucis distat a civitate *Zurich* alias *Thurico* vel *Tiguro*. Pagus hujus nominis rudibus castris celebris, ubi habitabant olim nobiles de *Rumlang*, quorum ultimus *Sebastianus* an. 1528.

- obiit. Hi quoque nobiles inter varia dominia Dynastiam *Wulflingen* possidebant. Arx autem *Rumlang* a Tigurinis in bello sempacensi an. 1387. fuerat vastata. *Leu. histor. Helvetiae Lexicon T. XV. p. 531. 536.*
- (e) *Seebach*, pagus, cuius nomen derivatur a quodam rivo e laculo *Katzensee* effluente, habet filialem Ecclesiam Praepositurae Thuricensis, situs est in praefectura Thuricensi *Schwamendingen & Dubendorff*, quam irrigat fluviolus *Glat*, estque vicina praefecturae *Rumlang*. *Leu. l. c. T. XVII. p. 7.*
- (f) *Rechenholz*. disparuit. videtur fuisse vicinus parochiis *Seebach & Rumlang*.
- (g) *Binza*, forsan *Binzmuble*, molendinum in praefectura Turicensi *Schwamendingen & Dubendorff* in parochia autem *Seeba:b*. *Leu. l. c. T. IV. p. 79.*
- (h) Curienfis Episcopus apud Rhoetos tunc erat *Arnoldus* comes vel Liber Baro de *Maetoch* vel ab *Amatia*. obiit 1221.
- (i) Abbas *B. Weingarten*. Nomen huius Abbatis est hic oblitteratum, forsan *Berchtoldus* vocabatur, cuius sanctitatem celebrat *Bucelinus* sub annis 1202 & 1211. *Constant. sacra & profana p. 258. & 260. Francofurti 1668. 4.*
- (k) Magister *M.* Scholaesticus Argentinensis, idem, qui *Marcus* in chartis annorum 1211 & 1218. memoratur.
- (l) Praepositus . . Thurecensis. nomen oblitteratum videtur in Originali Carta. Erat fors *Rudolfus*, de quo carta an. 1207. extat apud *Herrgottum l. cit.*

- (m) Fratres sui *H. & V.* Scilicet *Henricus & Ulricus* pluribus celebres cartis, praecipue *Henricus* dictus *Wandelbare* propter suas sacras peregrinationes, is fundavit an. 1227. Abbatiam cisterciensium *Wettingen* in dioecesi Constantiensi, apud Helvetios in Argovia Badensi.
- (n) *S. Galli* Abbas an. 1212. erat *Ulricus* Liber Baro de *Sax* vel *Hotensax* ab an. 1204 — 22. sept. 1219.
- (o) Fabariensis vulgò *Pfeffers* Abbatiae in Dioecesi Curiensi Abbas erat an. 1212. *Conradus* I. postulatus e Monasterio *Zwifaltensi*, ut patet ex Annalibus *Zwifaltenfibus Sulgeri*.
- (p) Majoris Ecclesiae Constantiensis Praepositus vel *Walsberus* vel *Wernberus*.
- (q) Praepositus *V.* Majoris Ecclesiae Curiensis, fortasse *Udalricus*.
- (r) Indictio XV. currebat an. 1212.

XLI.

FRIDERICUS ROM. REX. ECCLESIAM LUTRENSEM IN PROTECTIONEM SUSCIPIT.

Fridericus Dei gratia Romanorum Rex . . . notum facimus universis tam praesentibus quam futuris, quod nos de solita gratia & consueta benignitatis nostrae clementia Ecclesiam *Lutrensem* sitam in Archiepiscopatu *Bisuntino* sub nostra speciali

ciali protectione & deffensione recipimus tam monachos quam caeteros homines nec non omnes possessiones & jura ad eam Ecclesiam pertinentia, confirmantes eidem omnes bonos usus & bonas consuetudines, quibus olim tempore Domini *Friederici* avi nostri & Domini *Henrici* patris nostri felicitis memoriae & aliorum Regum uti consuevit, mandantes & firmiter statuentes, ut nullus amodo praefatam Ecclesiam de praedictis omnibus offendere vel molestare praesumat. Datum apud *Brisacum* Anno Dominicae Incarnat. MCCXVIII. VII. Kal. Aprilis Ind. VI.

Ex autographo Abbatiae Lutrensis.

26. Mart.

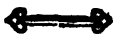

XLII.

HONORIUS III. PP. ABBATIAM SCHWARZACENSEM IN SUIS BONIS ET IMMUNITATIBUS CONFIRMAT.

Ex autographo Tabularii Abbatiae Schwarzaeensis.

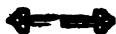
Honorius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati & conventui de *Swarzba* salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducat effectum. Ea propter, dilecti in Domino filii,

fili, vestris iustis postulacionibus parato concurrentes assensu personas vestras & locum, in quo divino estis obsequio mancipati cum omnibus bonis vestris, que impresentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis, prestante domino, poteritis adipisci, sub beati *Petri & Pauli* protectione suscipimus, specialiter autem libertates & immunitates a bone memorie *Johanne* Episcopo spirensi, Episcopatus sui accedente consensu, pia liberalitate monasterio vestro concessas, sicut in instramento videtur & in eo plenius continetur, vobis & per vos eidem Monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus & presentis scripti patrocinio communimus.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre directionis & confirmationis infringere. &c. Datum *Romae* apud Sanctum *Petrum* VI. idus *Maii*, Pontificatus nostri anno secundo.

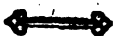

XLIII.

**HENRICUS ARGENTINENSIS EPISCOPUS
MONASTERIO S. ARBOGASTI NONAM PARTEM
FRUCTUUM DE CURTIBUS SUAE DIOECESIS
EIDEM MONASTERIO AB HETZELONE EPIS-
COPO SEculo XI. DONATAM CON-
FIRMAT.**

**Ex chartulario antiquo sive libro indulgentiarum,
privilegiotum & statutorum Ecclesiae S. Ar-
bogasti fol. 15. in Tabulario Tabernensi. (*)**

In nomine sancte & individue Trinitatis. *Hein-
ricus* Dei gratia argentinensium Episcopus,
Universis ad quos presens scriptum pervenerit,
in perpetuum. Sollicitudo pastoralis officii nos
amonet subjectorum nobis omnium curam gerere,
eorum tamen maxima, qui, relicto seculo, regu-
lari subjacent discipline. Hujus rei gratia presen-
tium posterorumque noticie significamus, quod
quondam predecessor noster nomine *Hetzelino* fe-
licis memoriae divina inspiratione simul & com-
municione commonitus nonam partem fructuum
de curtibus nostrae dyocesis, laude & assensu ca-
pituli nostri concessit Ecclesie sancti *Arbogasti*,
quem perpetuo possidendam Condidit, quocunque
gloriosa merita Episcopatus nostri termini magni-
fice fuerant ampliati. Verum quia vetustas ini-
mica est memoriae, nos in hac donatione nichil
novum statuentes, eandem laudabilem donatio-
nem eidem loco scripti tenore innovamus, ita
etiam, ut si quando aliquid de curtibus distrahi
con-

contingeret, prefate Ecclesie sua iustitia salva consistat, sed ne quid dein in tempus super hoc facto iniusta oriatur vexatio presentem paginam jam dicto loco sigilli nostri munimine tradimus roboratam. Actum presentibus & approbantibus majoris ecclesie nostre fratribus *Reinbardo* preposito, *Ebernardo* Decano, *Friderico* Cantore, *Marco* Scolastico, *Bertboldo* preposito Honaugiensi, & *Heinrico* fratre suo, *Bertboldo* archidiacono, *Ulrico* Dapifero, *Beringero* Spirensi cantore, *Ulrico* de *Dalmasingen*, *Ruodolfo* sancti *Thome* preposito, *Ottone* de *Bonvelt*, *Dietbelmo*, *Heinrico* vicedomino nostro *Wernbero* Marschalko tribus fratribus *Ludewico*, *Dietberico*, *Alberto* dictis *Kagen*, duobus fratribus *Alberto*, & *Wernbero* dictis *Beger*, duobus fratribus *Gotfrido*, & *Hunberto* *Zydelere*, *Waltbero* filio sculteti *Waltberi* civilis, *Friderico* spendario, *Burckardo* sculteto de *Ebenheim*, *Erbone* iudice, *Petro* *Wezelone* iudice, *Conrado* vitulo, *Burchardo* *Ripelin*, & aliis quam pluribus. Anno dominice Incarnationis M. CC. XVIII. pontificatus nostri anno sexto decimo.

*) Extractus hujus Chartae reperitur in *Gallia Christiana* T. V. inter instrumenta pag. 482.

XLIV.

HONORIUS III. PP. ABBATEM SCHWARZACENSEM AB INIQUIS OFFICIALIUM EPISCOPI SPIRENSIS EXTORSIONIBUS LIBERAT.

Ex authentico tabularii Abbatiae Schwarzenensis.

Honorius Episcopus fervus fervorum Dei, Venerabili fratri episcopo & dilectis filiis, preposito & Scholastico argentinensibus, salutem & apostolicam benedictionem, ex parte dilectorum filiorum abbatis & conventus de *Swarzabe*, nostro est apostolatu referatum quod cum is, qui pro tempore in eodem monasterio eligitur in abbatem, a Venerabili fratre nostro spirensi episcopo temporalia recipere teneatur; officiales ipsius Episcopi minime attendentes quantum ex hoc suum offendant graviter creatorem, non sine vicio simoniace pravitatis contra statuta concilii generalis pravam consuetudinem ad sue iniquitatis cumulum allegando, ab electo ipso pecuniam & res alias satagunt extorquere. propter quod dictum monasterium dampna gravia & injurias plurimas noscitur incurrisse. volentes autem tanto facinori obviare, discretioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus officiales eosdem ut ab eiusdem monasterii super hiis de cetero molestacione indebita conquiescant, monitione premissa per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, sicut iustum fuerit, compellatis. quod si non
omnes

omnes his exequendis potueritis interesse, tu ea frater Episcopo, cum eorum altero nichilominus exequaris. Datum *Romae* apud sanctum *Petrum* XVII. Kalendas junii pontificatus nostri anno secundó. (a)

16. Maji.

(a) Venerabili in *Christo* Dei gratia spirensi Episcopo, Majoris Ecclesiae Capitulo, totique clero Spirensis Dioecesis hujus bullae apographum transmiserunt Argentinensis Ecclesiae Episcopus, Praepositus & Scolasticus Argentinenses Domini Papae executores, eis exoptantes salutem & aeternae vitae beatitudinem. Litterae sic transmissae, cum ipsum authenticum in nulla sui parte viciatum ad eos deferre propter viarum discrimina fuerit utique periculofum; in fine sic sonant: *Guntherus* presbyter rescripsit haec Anno Domini MCCXXX, VII. Idus Octobris, Abbatiam in *Svarzabe* tenente venerabili Domino *jobanne*, consecrationis eius anno primo, regnante Rege *Heinrico*, Papatum tenente Domino *Gregorio*.

XLV.

FRIDERICUS II. REX ROM. ALBERONI
 ABBATI NEOBURGENSI JUS PASCUI ET LI-
 GNORUM IN *SACRA SYLVA* CONFIRMANS,
 EJUSDEM ABBATIAE BONA, POSSESSIONES,
 JURA ET LIBERTATES RENOVAT.

Ex autographo Tabularij Abbatiae Neobur-
 genfis.

In nomine sancte & individue Trinitatis, *Fri-*
dericus secundus divina favente clementia Ro-
 manorum Rex & semper augustus & Rex Sycilie.
 pium desiderium, quod ad religionis propositum
 pertingere cognoscitur, regalem benignitatem li-
 benti animo decet admittere & in omnibus suffra-
 gium & levamen prestare. Qua propter notum
 esse volumus omnibus Christi imperiique fidelibus,
 tam futuris quam presentibus, quod nos locum,
 qui dicitur, *Nuwenburch* a *Reginaldo* quondam
 comite de *Lucelenburch* & beate memorie *Fridrico*
 preavo nostro ordini cysterciensi contraditum, qui
 ex hereditario jure ad nos spectare videtur, ob
 meritum retributionis eterne & ad supplicationem
 dilecti nostri *Alberonis* eiusdem loci abbatis in pro-
 tectionem & defensionem nostre regalis Majesta-
 tis suscipimus cum &c. (*Et reliqua ut in Diplomate*
FridERICI I. dato 27. februarii 1158) firma & illi-
 bata manere censemus regali quoque clementia
 indulgentes, ut quicumque ministerialium nostro-
 rum, & hominum fiscalinorum, sive etiam ab
 allo-

allodiis nostris infeqdatorum, Sive Sanus & sui
 compos existens, vel in lecto egritudinis decu-
 bans, se & predia sua ad sepe dictum locum trans-
 ferre voluerint, libere & absque voluntatis nostre
 consensu facere possint requisitione, concessimus
 etiam eidem predicto loco & imperpetuum dona-
 vimus, ut animalia eorum libere utantur pascuis
 in *sacra silva*, ovibus tantum exceptis! ligna ve-
 ro ad omnium officinarum suarum ignem facien-
 dum similiter eis concessimus. ad offerenda autem
 ligna pro domorum structura de prenominate sil-
 va non nisi juxta consignationem & permissionem
 ministri nostri accipiant. loca autem, que in pre-
 sentiarum possident, propriis duximus exprimen-
 da vocabulis. Curtem *Gerboldisbusen* cum appen-
 diciis suis, curtem *Lupach* c. a. s., curtem *Wilin-
 bach* c. a. s. curtem *papbenburnen* c. a. s. curtem
Mulinbach. c. a. s., curtem *ergereswilre*. c. a. s.,
 curtem *Honscheit*. c. a. s., curtem *Swoelnheim* c.
 a. s. curtem *Hechenheim* c. a. s., curtem *Haftbu-
 sen* c. a. s., curtem *Dochendorf*. c. a. s. curtem
Hitindorf c. a. s., curtem *Dunnenheim* c. a. s. cur-
 tem *Gerute* c. a. s. curtem *bussenheim* c. a. s. cur-
 tem *Delmannswilre* c. a. s. curtem *Rotbach* c. a. s.,
 curtem *Kirwilre*. c. a. s. porro quicquid apostoli-
 ca cisterciensi ordini indulsit clementia nostra
 regali confirmamus auctoritate loco nominato sta-
 tuimus itaque & regio firmiter sancimus edicto,
 ut nulla omnino persona humilis vel alta, ecclesia-
 stica vel secularis hanc nostre confirmationis diva-
 lem paginam audeat infringere, vel ei ausu teme-
 rario

rario contraire. Quod si quis facere attemptaverit, si reatum suum infra XL dies congrua satisfactione non correxerit, banno nostro se noverit innodatum & pro pena temeritatis quinquaginta libras auri purissimi componat, medietatem camere nostre, partem reliquam ecclesie cui dampnum intulit, ad cuius rei certam in posterum evidentiam presens exinde privilegium conscriptum sigilli nostri inpressione iussimus communiri. Testes hujus rei sunt *Heinricus* Argentinensis Episcopus, *Heinricus* Basiliensis Episcopus, Abbas *S. Galli*, *Hugo* Murbacensis abbas, *Wolframus* abbas de *Wizenburch*, *Reinbardus* majoris argentinenensis ecclesie prepositus, *bertholdus* eiusdem ecclesie Decanus, *Conradus* de *Tan* spirensis prepositus, *Heinricus* Argentinenensis Episcopi vicedominus, *Heinricus* dux suevie, *Theobaldus* Dux Lotoringie, *Wilhelmus* marchio comes de monte ferato, *Gerbardus* comes de *S. Dielbis*. *Sygebertus* comes & *Heinricus* filius suus de *Werda*, *Anselmus* Marschalcus, *Heinricus* de *Nine*, *Everbardus* Dapifer de *Walbercb* & alii quam plures. Signum domini *friderici* secundi Romanorum Regis invictissimi & Regis sycilie. Ego *Conradus* Metensis & spirensis Episcopus Imperialis aule cancellarius recognovi. Acta sunt hec anno domin. incarnat. M. CC. XVIII. Indiēt. VII. regnante domno *friderico* secundo Roman. rege glorioso & rege sycille, anno regni eius VII. datum apud *Hagenowe* XVI. Kal. Septembris.

17. Aug.

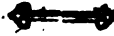

XLVI.

**FRIDERICUS II. REX ROM. ABBATIAE
NEOBURGENSEI QUÆDAM BONA IN HAGE-
NAU, HUITTENDORFF ET ESCHRACH SITA
CONSENTIENTE FILIO SUO HENRICO DU-
CE SUEVIAE CONCEDIT.**

Ex chartulario membranaceo Abbatiæ Neobur-
gensis. fol. 16. b.

Fridericus Dei gracia Romanorum Rex & sem-
per augustus & Rex Sycilie presentibus & fu-
turis omnibus hoc cyrographum inspicientibus
gratiam suam & omne bonum. Sicut antiqui diue
memorie Venerablies & gloriosi progenitores no-
stri usque ad tempora nostra monasterium in pre-
dio nostro situm, quod *novum castrum* dicitur,
dilexerunt, foverunt & carum habuerunt, ita
quoque nos eundem locum admodum affectuose
diligimus & carissimum habemus, cunctosque fra-
tres ibidem Deo omnipotenti & beate eius geni-
trici sancte *Marie* famulantes & pro nostra salute
Domino supplicantes sub umbra nostre defensionis
atque protectionis prospere & in habundantia pa-
cis degere desideramus & licet auctoritate regali
universis Locis divino cultui mancipatis studium
defensionis debemus adhibere, huic tamen preci-
pue ceterisque, que nostram ditionem inciderunt
hereditario jure, peramplius & perfectius omni-
bus modis tenemur processse & providere unde,
quod absit, eis non sua violenter tollere, sed no-
stra

stra propria sibi benigne atque clementer decrevimus impendere. Noverint igitur omnes hanc scripturam suscipientes, quod nos & Karissimus filius noster Dux suevie *Heinricus* communi consensu unaque manu omnes possessiones, quas quidam *Heinricus* servus noster cognomento *Rex* & alter quidam venator noster cognomento *Elba* ex concessione gratie nostre in *Hagenowa*, in *Hittindorf* & in *Absbach*, *) usque ad terminum vite sue, posterorum suorum vel cognatorum omnium excluso tamen hereditario jure possederunt, omnipotenti Deo & beate *Marie* fratribusque in *novo castro* in perpetuam proprietatem legitima donatione donavimus, ea sane ratione scilicet ut curiam *rwoelnbeim*, quam de communi consensu predictorum fratrum novi castrensiū abbatisque voluntate, in usus nostros vendicatum edificavimus, absque tocius peccati nevo, vel seculari obprobrii scrupulo retinere valeamus, sperantes etiam, ut jam dicti fratres memoriam nostri proventumque nostrorum tanto devotius & alacrius habeant ad Dominum, quantum pro predicta curia melioris reconpensationis se cognoverint habere testamentum. ut autem hujus reconpensationis vel concambii donatio jam dictis fratribus rata inconvulsaque permaneat in perpetuum volumus & districte precipimus, quin etiam Sigillorum nostrorum auctoritate hanc cyrographiam roboramus. Si quis vero huic facto nostro qualibet occasione occurrere temptaverit & in his possessionibus sepe dictos fratres nostros aliquo modo gravaverit, sciat

*) Hod *Eschbach*.

feiat quod nostre Majestatis clementiam graviter
 offendat & digna pro factis recipiat. Scripta sunt
 autem hec anno ab incarn. Domin. M. CC. XVIII.
 epacta III. concurrente, indictione VII. coram his
 testibus, *Chunrado* Cancellario Spirensi & Metensi
 episcopo, *Theobaldo* duce Lotharingie, *Ludewico*
 Marchione de *Baddin*, comite & *Erbaro* de *Li-*
phimtein, *Heinrico* de *Stipbyn*, *Anselmo* Marscalco
 de *justingen*, *richardo* camerario, comite *Sygeber-*
to & filio ejus *Heinrico*, *Merbotone* de *Malberch*,
Marquardo notario, & *Witero* scriba, *Wolfelino*,
 sculteto de *Hagenowa*, *Heinrico* de *Winstein*, *Luz-*
dewico preposito de *Hagenowia*, *Sefrido* Marschal-
 co, *Heinrico* Camerario de *revingingen*, *Hartungo*
 scolteto de *Hofelden* & aliis quam pluribus. acta
 sunt hec tempore domni *Alberonis* Abbatis.

XLVII.

CAPITULUM ARGENTINENSE MAJUS AREAM IN ARGENTINA SITAM SUB ANNUO CENSU WALTHERO AURIFICI CON- CEDIT.

Ex libro sacico Capituli Majoris Argentinensis
 fol. 27.

Reinhardus Prepositus, B. Decanus, T. Cantor,
 U. Scholasticus, totumque capitulum Majo-
 ris ecclesie in *Argentina*. Notum sit univcrsis
 Christi fidelibus tam presentis etatis, quam futu-
Nov. Subsid. Pars. XII. Q re

re posteritatis presens scriptum audientibus, quod nos de communi consilio aream unam, juxta curiam domine *Irmengardis* sitam, quam ex donatione felicitis memorie *Eberbardi* filii domini *Waltheri* & Domine *Hedewigis* uxoris fratris sui domini *Waltheri* habuimus, *Waltero* aurifici hereditario jure perpetualiter possidendam concessimus, tali tamen pacto interposito, ut annuatim in festo sancti *Johannis Baptiste* IIII uncias, & in Nativitate Domini IIII uncias, & in festo sancti *Martini* II capones, omni ambiguitate remota, nobis persolvant, heredes quoque sui & omnium possessores istius aree in mutatione medietatem census, qui vulgo dicitur *Erschatz* dare non tenentur, nisi forte per donationem vel vendicionem ad aliorum manus devolvatur. Illi tantum daturi sunt honoris causa, quantum est medietas census. Insuper in pactione positum est, quod si istius aree possessores in terminis pretaxatis debitum censum non exsolverint, & contra voluntatem nostram detinere presumpserint, stabilitatem ulterius non habeat hec nostra concessio, scilicet eadem area libere ad manus nostras revolvatur. Et ut res ista firmior maneret atque stabilior, ea fecimus mandari Litteris & sigilli nostri munimine corroborari. Actum publice anno Incarnationis Domini MCCXIX, indictione VII.

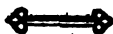

XLVIII.

HONORIUS III. PP. CLERO CIVITATIS ET
DIOECESIS ARGENTINENSIS PRO CC. MAR-
CIS ARGENTI REMITTIT VICESIMAM A CON-
CILIO GENERALI LATERANENSI IM-
POSITAM.

Ex libro fállico Capituli Argentinensis fol. 45.

H*onorius* Episcopus fervus fervorum Dei, di-
lectis filiis *R.* majori Preposito, & *A.* majo-
ris Ecclesie Canonico & *B.* Sancti *Petri* custodi,
argent. salutem & apostolicam benedictionem. Ex-
hibete nobis ex parte venerabilis fratris nostri ar-
gentinensis Episcopi & dilectorum filiorum cleri
atque tam civitatis, quam dioecesis argentinensis
littere continebant, quod eo suggerente, qui bo-
nis consuevit actibus invidere, a tempore conci-
lii generalis guerris continuis regionis afflicti gra-
viter & oppressi, ac alias rapinis & incendiis mul-
tipliciter lacesiti, tantam sterilitatem in anno
sustinere presenti, quod vitam inopem deducen-
tes vix possint de tot calamitatibus respirare. Un-
de nobis ex parte memorati cleri per nos dilectos
filios *A.* majoris Ecclesie Canonicum & *B.* Sancti
Petri custodem argentinensem ad hoc specialiter
destinatos fuit humiliter supplicatum, ut cum
propter premissa & alia impedimenta juxta pre-
fati statuta concilii vicesimam non persolverint,
ac velint in recompensationem ipsius certam sol-
vere pecunie quantitatem, scilicet ducentas mar-
cas argenti secundum mandatum nostrum pro sub-

sidio terre sancte, ne sententia excommunicatio-
nis in detentores ipsius vicefime promulgata li-
gentur, providere de benignitate sedis apostolice
dignaremur. Nos igitur ipsius cleri miseriam
miseri corditer miserantes, & paupertati compa-
cientes, ipsius oblatam per vos *A. & B.* nuncios
pecuniam acceptavimus, eidem Episcopo nostris
dantes litteris in preceptis, ut viros idoneos & ho-
nestos de civitate ac diocesi supradictis eligere stu-
deat sine mora, qui facultatibus & aliis circum-
stantiis ipsius cleri diligentius indagatis taxare stu-
deant, quid de solutione ipsius pecunie contingat
quemlibet eorundem. Idemque ipsos infra quin-
decim dies post receptionem presentium sublato
eujuslibet contradicitionis & appellationis obstacu-
lo, ad id per censuram ecclesiasticam compellere
non omittat. Quocirca discretioni vestre per apo-
stolica scripta precipiendo mandamus, quatinus
si dictus Episcopus preceptum nostrum neglexerit
adimplere, vos siqui clericorum ipsorum ultra
predictum tempus solvere distulerint de memora-
ta pecunia partem suam preter excommunicatio-
nis sententiam quam incurrant, ex tunc eos ad
integram solutionem vicefime per censuram Ee-
clesiasticam, appellatione postposita, compellatis.
quod si non omnibus his exequendis potueritis in-
teresse, duo vestrum ea nihilominus exequantur.
Datum *Viterbii* Idus februarii, pontificatus nostri
anno quarto.

13. Febr.

XLIX.

**HEINRICUS ARGENTINENSIS EPISCOPUS
 REDITUS ECCLESIAE PAROCHIALIS SUPERIO-
 RIS IN MAURMUNSTER CONCEDIT MAURI
 MONASTERIENSI ABBATIAE.**

Ex autographo Abbatiae Mauri monasteriensis.

In nomine sancte & individue Trinitatis, *Hein-*
ricus miseratione divina argentinensis minister
 humilis, universis Christi fidelibus hanc paginam
 inspecturis. Charitatis ordinate verissimum solet
 esse iudicium, cum patres filiorum inopie condo-
 lentes eis Thesaurizant, & ne ab incepto boni
 operis proposito propter inopiam humanarum ne-
 cessitatum deficiant, paterna sollicitudine in futu-
 rum eis providere non omittunt. qua propter ad
 notitiam presentium ac futurorum pervenire, &
 eorum memorie arctius impressum esse desidera-
 mus, qualiter abbatia *Maurimonasterii* nomine in
 regulari disciplina devota semper assistens adeo sit
 attenuata, quod nec pauci fratres ibidem Deo fa-
 mulantes in tenui victu possint sustentari quoniam
 propter Regum dissensiones & diuturnas imperii
 perturbationes, & propter indebitas advocatorum
 exactiones, propter bella & incendia, que Ducēs
 & primates inferre solent, idem cenobium ma-
 gnum defectum temporalium patitur. Nos igitur
 benignitatis nostrae patrociniō illud intuentes ad
 statum meliorem revocare curavimus tempore
 oportuno: habito siquidem concilio Religiosarum
 personarum, qualiter periclitanti claustro subve-

nire possemus, Parochiam superiorem nomine, cujus patronatus ad prefatum cenobium pertinere dignoscitur, sine quolibet contradictionis obstaculo, salvo tamen jure cathedralis Ecclesie, eidem cenobio pleno jure in perpetuum concessimus, ita ut secundum provisionem abbatis in eadem Ecclesia vicarius idoneus & honestus instituat, & nobis de subditis suis respondere teneatur, qui etiam ab abbate prebendam sibi habeat assignatam, Abbas vero & conventus omnes proventus tam parochialis Ecclesie, quam Capellarum cum omni integritate percipiant. Ad hujus igitur concessionis nostrae confirmationem presentem paginam tam sigilli quam banni nostri munimine duximus roborandum. Datum apud *argentinam* secundo Kalendas septembris, anno dominice incarnationis. MCC. XX. Ego *Henricus* argentinensis Episcopus, potestate ligandi atque solvendi a Deo mihi concessa; omnibus tam pio facto obviantibus sive contradicentibus & infringere cupientibus januas regni celestis intercludo, mortis & inferni aperio cum *Diocletiano & Maximiano* cruciandos trado.

31. Aug.

L.

**HONORIUS III. PP. CONFIRMAT UNIONEM
PAROCHIALIS ECCLESIAE SUPERIORIS IN
MAURMUNSTER ABBATIAE MAURIMONA-
STERIENSI FACTAM.**

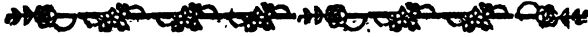
Ex autographo Abbatiae Maurimonafteriensis.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati & conventui *Maurimonafterii* salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor aequitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, parochiam in villa de *Obernechirben*, in qua jus patronatus vestrum monasterium obtinebat, a venerabili fratre nostro argentinensi Episcopo, capituli sui accedente consensu, pia vobis liberalitate concessam, sicut in eius autentico exinde confecto dicitur plenius contineri, sicut eam juste ac pacifice possidetis vobis, & per vos monasterio vestro autoritate apostolica confirmamus, & praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum *Petri & Pauli* apostolorum eius se noverit incursum. Datum apud *Urbem Veterem*

VII. Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno quinto.

25. Sept.

LI.

HONORIUS III. PP. ABBATIAE INFERIORIS MONASTERII IN HOHENBURG, BONA, PRAESERTIM IN GOECKSWEILER CONFIRMAT.

Ex autographo tabularii Episcopalis Tabernis Aifatensis.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, Dilectis in Christo filiabus, abbatissæ & conventui monasterii inferioris in *Hohenburg* salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod iustum est & honestum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecte in *Christo* filie, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu personas & monasterium vestrum, in quo divino estis obsequio mancipate, cum omnibus bonis, que in presentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis, prestante domino, poteritis adipisci sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus; specialiter autem possessiones de *Gogeswiller*, ac alia bona vestra, sicut ea omnia, iuste & pacifice possidetis, vobis & per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio commu-
nimus.

nimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri & Pauli* apostolorum eius se noverit incursum. Datum *Laterani*, Kalendis Decembris, pontificatus nostri anno quinto.

I, Dec.

LII.

HONORIUS III. PP. BONA ET POSSESSIONES MONASTERIJ INFERIORIS IN HOHENBURG PRAESERTIM ECCLESIAM IN OTTENROTH. CONFIRMAT.

Ex autographo Tabularij Episcopalis Tabernis Alsatensis.

Honorius Episcopus, fervus fervorum Dei, dilectis in Christo filiabus, abbatisse & conventui monasterii inferioris de *Hobenburc*. Cum a nobis petitur quod justum est, & honestum &c. Ea propter, dilecte in *Christo* filie, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras, & Locum, in quo divino estis obsequio mancipate, cum omnibus bonis, que in presentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, prestante Domino, poteritis adipisci, sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus, specialiter autem ecclesiam de *Ottenro-*

Q 1

den,

den, cum pertinentiis suis, sicut eam juste & pacifice possidetis vobis & per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum &c. Siquis autem hoc &c. Datum *Laterani* Kalendis Decembris, pontificatus nostri anno quinto. i. Dec.

LIII.

HONORIUS III. PP. BONA ET POSSESSIONES MONASTERIJ ET HOSPITALIS IN STEYGA SUB SUA RECIPIT PROTECTIONE.

Ex autographo Tabularii Collegiatae Tabernensis.

Honorius Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, priori & fratribus hospitalis in *Steyga*, salutem & apostolicam benedictionem. Sacro sancta romana Ecclesia devotos & humiles filios ex assuete pietatis officio propensius diligere consuevit, & ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater sue protectionis munimine confovere. Ea propter, dilecti in domino filii, vestris justis precibus gratoconcurrentes assensu, personas vestras & locum in quo divino estis obsequio mancipati, cum bonis omnibus, que in presentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum, praestante Domino, justis modis poterit adipisci, sub beati *Petri* & nostra protectione

tione suscipimus, specialiter autem de *argentina*, de *Marlei*, de *Kirchheim*, de *Westhoven*, de *Wazelnheim*, de *Craftelen*, de *Altorf*, de *Sarburc*, de *Allenwilre*, de *Marsale*, de *Osthoven*, possessiones ac alia bona vestra, sicut eâ omnia iuste ac pacifice possidetis, vobis & per vos hospitali vestro auctoritate apostolica confirmamus & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis & confirmationis infringere &c. Datum *Laterani* VI. Idus Decembris, pontificatus nostri anno quinto. 8. Dec.

LIV.

FRIDERICUS II. REX ROM. ALBERONI ABBATI NEOBURGENSEI EJUSDEMQUE ABBATIAE CONFIRMAT MANSOS IN WIMENAU EIDEM A WERNHERO DE ETTENDORFF OLIM CONCESSOS.

Ex chartulario membranaceo tabularii Neoburgensis. fol. 18.

Fridericus Dei gracia Romanorum Rex & semper augustus & Rex Sycilie, presentibus & futuris omnibus hujus scripture pagellam legentibus vel inspicientibus gratiam suam & omne bonum cum salute in perpetuum, a pericioribus & & orthodoxis agiographie preceptoribus atque didasculis divine legis audivimus esse scriptum in sacris voluminibus: diligite justiciam, qui judicatis

tis terram, & rursus: iuste iudicate filii hominum. & item: honor regis iudicium diligit. quocirca nostris regibus ceterisque principibus convenit, ut omnipotentie divine, que nos super terram gloria & honore terreno decoravit, nobisque gentes & regna subjecit, totis viribus gratias agendo vicem persolvamus, ita plane ut universis subiectis nostris iusticiam suam conservantes eorum paci, saluti & utilitati diligentius intendamus, & inter cetera vel super cetera Ecclesias, monasteria, & personas religiosas omnipotenti Deo iugiter famulantes, que pro Sarisis, pecmatibus apugionibus, ceterisque armis utuntur Saccis, missis, psalteriis & orationibus, ab omni pravorum infestatione summa diligentia defensare contendamus, quod annuente Deo paratissimi sumus ad complendum. Noverint igitur omnes presentia scripta legentes vel audientes quod veniens in presentiam nostram dilectus & venerabilis abbas noster *Albero de novo castro*, quod in fundo nostro situm est, cum fratribus suis vera relatione significavit nobis, quod olim quidam nobilis miles *Hezel de Eddendorf* de glorioso dive memorie *Frideric*o Roman. Imperatore avo nostro & de patre nostro beate memorie *Heinrico* feodatus fuerit & inter cetera feoda sua duos mansos in termino ville, que *Wiminova* vocatur, habuerit, quos moriens *Wernbero* filio suo hereditaria jure reliquit: a quo scilicet *Wernbero* abbas de *novo Casiro* & fratres sui feoditatem eorundem mansorum, quia eos suis allodiis contiguos & animalium suorum usibus aptos cognoverunt, pecunia multa & bono poledro
com-

comparaverunt, & postea proprietatem predicto-
 rum mansorum ab illustrissimo dom. beate memo-
 rie *Philippo* rege patruo nostro obtinuerunt. post
 mortem vero jam dicti *Wernberi*, cum uxor eius
 & procuratores filiorum eius predicta bona, tan-
 quam si vendita non fuissent, in proprios usus
 contrahere vellent, supradicti fratres scolteto de
Hagenová causam coram burgensibus nostris con-
 querendo suggererunt. quo facto, cum idem scol-
 tetus noster prefatam dominam procuratoresque
 suos semel & iterum & tercio ad iudicium suum
 secundum judicariam sententiam citasset, ut ab
 eis cognosceret quid juris in sepedicta terra sibi
 usurpare vellent, & illi venire, vel responsalem
 pro se mittere neglexissent, ab omnibus in pre-
 torio comparantibus diffinitum est, ut fratres de
novo castro terram suam obtinerent. &c. scripta sunt
 hec anno ab Incarnat. Dom. M. CC. XX. epacta
XIII. concurrente III. indictione VIII.

LV.

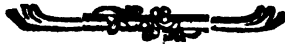
**HUGO ABBAS MURBACENSIS ET HUGO
CANTOR BASILEENSIS · COMPONUNT CON-
TROVERSIAM INTER ECCLESIAM MURBA-
CENSEM ET NOBILES DE HATSTATT CIRCA
JUS PATRONATUS IN HERLISHEIM
EXORTAM.**

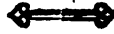
Ex autographo tabularii Episcopalis Tabernis Al-
faticis.

Ego *Hugo* Dei gratia *Murbacensis* Ecclesie dic-
tus abbas, & Magister *Hugo* Basiliensis ec-
clesie cantor, universis presentem paginam in-
specturis. Notum facimus, quod cum effemus
arbitri constituti in controversia, que vertebatur
inter ecclesiam *Marbacensem* & dominos de *Ha-
destat* super ecclesiam de *Herlichesheim*, ita com-
posuimus, quod domini de *Hadestat*, *Cunradus*
videlicet senior pro se & pro suis filiis, & pro
filio *Cuonradi* junioris, & duo fratres *Wernberus*
& *Cunradus* filii *Epponis* juraverint super sacro-
sanctas reliquias, quod post decessum *Heinrici*
tunc eiusdem ecclesie plebani ecclesie *Marbacensi*
prima concessione prefate Ecclesie *Herlichesheim*
in pace dimitterent, & de cetero in quinta pre-
sentacione eiusdem Ecclesie *Marbacensem* eccle-
siam nullatenus impedirent. Hujus rei testes sunt
nos arbitri. *Fridericus* abbas *S. Gregorii* *Fride-
ricus* prepositus *S. Deodati*, & Canonici eius ma-
gister *Nicolaus* & *Karolus*. *Heinricus* prepositus *S.
Albani*. *Cunradus* prepositus *Bubensheim*, *Theobaldus*

*du*s abbas de *Ludere*. *Sifridus* prepositus de *Columbaria*. *Heinricus* plebanus in *Herlichesheim*. Laici: Domini de *Hadestat*, quos nominavimus, & eorum familia. *Anselmus* de *Rapolfsteine*. *Andreas* scultetus de *Columbaria*. *Ludevicus* de *Turencheim*. *Lentfridus* & *Gunterus* de *Landesberc*. *Algotus* *Crapbo*. *Wernberus* de *Domo*. *Wernberus* de *Lobegassen*. *Bruno* de *Bercholz*, *Ruotlieb* de *Egensheim*. *Ouliricus* de *Turencheim*, & alii quam plures clerici & Laici, qui convenerunt illa die pro pace facienda inter juvenes de *Hadestat* & illos de *juncholz*, in quorum presencia illi de *Hadestat* in campo *Otensbubele* super reliquias juraverunt. Acta sunt hec in eodem loco *Odensbubele*, anno Incarnationis Iesu Christi MCCXX, presidente Papa *Honorio*, & regnante Imperatore *Friderico*, tempore *Heinrici* Basiliensis Episcopi. Ne autem a memoria hominum cadent, ea conscribi fecimus, & ad majorem fidem sigillorum nostrorum & sancti *Gregorii* & de *Ludere* abbatum, & prepositi sancti *Deodati* munimine roborari.

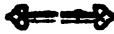

LVI.

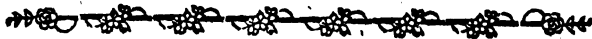
**HEDEWIGIS ABBATISSA ET CAPITULUM
ANDELACENSE IN FUNDO SUO MONASTE-
RIUM SIVE HOSPITALE IN STEIGA FUN-
DANT ET BONIS SUIS DOTANT.**

**Ex autographo tabularii Collegiatae Taber-
nensis.**

In nomine Domini. Quoniam ea, que gerun-
tur in tempore simul evanescent cum tempore,
necesse est, ut aut voce testium, aut scripturæ
memoria recipiant firmamentum. Ea propter ego
Hedewic abbatissa & humilis ministra, totumque
capitulum in *Andelaba* notum facimus scire vo-
lentibus, ad quos presens scriptum pervenerit,
quod illa novella plantatio videlicet hospitale de
Steyga in territorio sancte *Richardis* & nostro ex
foliis Dei providentia fuit conditum & feliciter
inchoatum; ille enim locus hucusque plenus hor-
roris & vastæ solitudinis, immo quasi quedam spe-
lunca Latronum conversa est in domum Dei & as-
lum. Ut autem hec domus Dei domus refugii,
domus propitiationis bene fundata supra petram in-
conculsa permaneat & consistat, necesse est ut ab
Ecclesie nostre consensu & beneficio recipiat fir-
mamentum. habeat igitur ex parte Dei omnipo-
tentis, sancte *Richardis* & nostra fundum in quo
sita est, & ut excolat de nemoribus sibi adjacen-
tibus usque ad tres mansos, qui vulgo dicuntur
Kuneges Huoben, & exinde perfolvat de cetero
Ecclesie nostre pro censu dimidiam libram cere in
festo

fecto sancte *Richardis* annuatim, habeat & sibi in perpetuum decimam, quod exinde proveniet, ut ex parte nostri conventus ibidem pauperibus erogetur, habeat & sine contradictione communes usus per totam silvam ad nos pertinentem. Ad hec habuimus consensum & rogatum diligentem eorum militum, qui super eandem silvam & nemora dicuntur forestarii, videlicet: *Waltrammus* filius domini *Alberti Sappen*, *Ludevicus* filius Domini *Otonis* pueri de *Marlei*, *Hezzel* de *Odratesheim*, *bugo* de *Kirheim*, *Iobannes* de *Northeim*, *Burchardus Muselin* de *Wabelheim*. ad cuius rei firmitudinem presens scriptum sigillo Ecclesie nostre, videlicet sancte *Richardis* sigillo, est roboratum. Acta sunt hec anno Incarnationis M. CC. XXI.

LVII.

**HENRICUS ARGENTINENSIS EPISCOPUS
FIRMAT CONCORDIAM INITAM INTER BERTHOLDUM
PRAEPOSITUM ET CANONICOS ECCLESIAE HONAUGIENSIS
EX UNA PARTE ET WERNHERUM DE HUNNEBURG MARSCALCUM
ARGENTINENSEM ATQUE DICTAE ECCLESIAE HONAUGIENSIS
ADVOCATUM EX ALTERA.**

Ex libro Albo sive Weisbuch Collegiatae S. *Petri* Senioris fol. 71.

In nomine sancte & individue Trinitatis *Heinricus* Dei gratia argentinensis Episcopus. Omnibus
Nov. Subsid. Pars. XIII. R. nibus

nibus hanc paginam inspecturis salutem in perpetuum. Cum, instigante generis humani inimico, fomes discordie inter prepositum *B.* & confratres Ecclesie Hohenaugensis, ex una parte & *Wernbertum* Marschalcum nostrum ex altera eiusdem loci advocatum in tantum invaluisset, ut predicti prepositus & confratres tam sui presentia, quam obsequio divino ipsam ecclesiam, alio se transferentes, desolatam diu reliquissent, median-
 tibus tandem bonis ac discretis viris, pax & concordia sub forma subscripta; inter ipsos interces-
 sit. nam fide data in manus nostras prefatus marschalcus noster firmiter promisit, quod nec ipse per se, neque per suos, vel quemcunque sibi attinentium eorundem prepositi seu confratrum personas molestare deinceps attemptabit, vel in familia, vel in rebus ad ipsos spectantibus aliquid omnino eis inferat gravamen. Idem *Egelolfus* & *Wernerus* de *Mundingen* fideles mei filii sororis sue, data simili fide, firmaverunt. Addidit pre-
 terea, quod in omni libertate, sive jure, sive juris executione, quod actenus obtinuit eadem Hohenaugensis Ecclesia, nullum ipsis per se, vel quempiam suorum prestabit impedimentum. Ne vero levi qualibet occasione, vel malicia, aut temeritate sopita reviviscat discordia, de communi sepe dictorum prepositi & confratrum, nominati etiam Marschalci nostri consensu ac petitione sic firmatum est. Si de cetero ipse Marschalcus, seu quispiam ipsorum, vel sibi attinentium, sive suo nomine, manum in personam cujuslibet fratrum mi-
 serit,

ferit, aut alias dampnum, vel gravamen in familia vel rebus eorum ipsis irrogaverit, dicti prepositus & confratres ad jam dictum marschalcum recurrent satisfactionem super illato gravamine requirentes. quam si ipsis non exhibuerit, ad episcopum, qui pro tempore fuerit *argentine*, deferrent, qui prelibatum marschalcum efficaciter commonebit, ut de illatis satis faciat condigne. quod si non adimplere curaverit marschalcus, vel forte pro tempore Episcopus in hoc facto remissus se habuerit, vel sui haberi copia non poterit pretaxati prepositus & confratres, per se, vel per aliquos de Capitulo, ad capitulum nostrum *argentinesem* recurrent. Nec fiet eis prejudicium, si qui fratres tunc absentes fuerint, si quos tunc presentes in ecclesia nostra poterunt habere, quantum ad hoc factum vicem ipsius totiusque gerent Capituli, coram quibus de illatis proponunt injuriis, petentes ut antedictum marschalcum de satisfactione facienda diligenter exhortentur & inducant. Quorum monitis & precibus si obedire neglexerit nec ex tunc a die commotionis a Capitulo facte usque ad quatuor ebdomadas non satisfecerit, auctoritate nostra, sive cujuscunque successorum nostrorum, nec non Capituli nostri licebit eis ecclesiam suam cum tota capituli sui universitate in *argentinesem* transferre civitatem. Preterea cum tempore discordie sepedicti prepositus & canonici conquesti fuissent a Marschalco ac suis per plurima dampna, gravamina quoque, nec non injurias eis fuisse illatas, petatum fuit ab eis, ut huic actioni renunciarent;

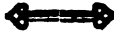
R a

quod

quod quidem recusabant. Verum tamen in hac consenserunt, quod quamdiu prelibata compositio rata & inconvulsa ipsis fuerit servata, nullam de illatis antea dampnis, vel iniuriis movebunt questionem. Si autem, quod Deus avertat, novis malis superadditis interrupta fuerit, & commonitionibus premissis, ut supra notatum est, eis non satisfiet marscalcus, ac propter hoc loco recesserint, iterato licebit eis super omnibus illatis actionem & querimoniam ex integro innovare. Ut autem hec compositionis forma integrum ac firmum deinceps robur obtineat, de consensu, voluntate & instantia partium prenominatorum, prepositi & confratrum *Hobenaugie*, nec non Marschalci nostri advocati scilicet eiusdem ecclesie presens scriptum nostro ac ecclesie nostre Capituli sigillis fecimus communiri. Mediatores partium fuerunt prepositus major Dominus *R.* dominus *H. de Crinberc*, plebanus *S. Martini. T. Stebellinus*. Testes vero *Vol. . . Scholasticus, W. Begere, Dominus R. de Tenge*, argentin. Canonicus, *H. Cyderarius, L. Cago, W. de Wolffgansbeim*, portarius de *Hafelobe*, plebanus de *Scherbeim, Wetzel* iudex & alii quam plures. Actum publice anno incarnati verbi MCCXXI, indictione nona.

LVIII.

ARBITRIO JUS PATRONATUS ECCLESIAE IN DALHEIM ADJUDICATUR ALBERTO PRAEPOSITO HASELACENSI.

Ex autographo tabularii Collegiatae Haselacensis.

Bertoldus Decanus *Fridericus* cantor argentinen-
fis, *Otto* dictus abbas *Maurimonafterii*, *Lampertus* prior hospitalis in *Steyga*, universis hoc
scriptum intuentibus salutem in salutis auctore. Laudandum est & omni creature commendandum
scripture signum, quia quidquid est memoria-
dignum, nequaquam oblivioni traditur, in scrip-
tum immortale si redigitur, & ideo presenti pa-
gina quedam annotantur, ut per eorum intelli-
gentiam futura mala sopiantur. Noscant igitur
presentes & futuri presentem paginam inspecturi
Dominum *Albertum* prepositum de *Haselabe*, &
nobilem Dominum *Merbotonem* de *Malberc* cau-
sam, que inter eas versabatur super jure patrona-
tus ecclesie de *Talebeim* & parrochianos eiusdem
ville in nos precise compromisisse eandem causam
examine & arbitrio nostro discutiendam commit-
tentes, & Domino nostro Episcopo & nobis fide
data se ratum velle tenere quicquid arbitremus
promittentes. Nos igitur, cum ex relatione cle-
ricorum & Laicorum & multorum honestorum vi-
rorum cognovissemus in choro argentiniensi coram
iudice ordinario, qui Iudicio presidebat, preposi-
tum de *Haselabe* predictae Ecclesie patronatum
post altercationes sufficientes per sententiam ordi-

narie inquisitam cum testimonio sufficienti obtinuisse, & jus, quod idem Dominus de *Malberc* & parrochiani de *Talibeim* in patronatu sibi usurpabant, fuisse cassatum, & eis omnimode abjudicatum, idem nos approbantes de pura conscientia & mera justitia super hoc arbitri eidem preposito de *Haselabe* patronatum ecclesie de *Talibeim*, habito prudentum virorum consilio, adjudicavimus, & Dominum *Volricum* plebanum in *Talibeim* a jam dicto preposito presentatum, & ab archidiacono canonicè investitum in plebanatu ibidem confirmavimus, predicto Domino *Merbotoni* & rusticis de *Talibeim* silentium imponentes. Hujus vero rei causam per nostrum examen & arbitrium discussam coram Domino Episcopo argentinensi in synodo manifesta, & tocius cleri audientia, pronunciamus. Acta anno Domini MCCXXI.

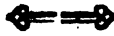
LIX.

HONORIUS III. PP. PERSONAS ET BONA MARBACENSIS MONASTERII IN PROTEC- TIONEM SUSCIPIT.

Ex autographo Tabularii Episcopalis *Tabernis
Alsaticis*.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati & conventui *Marpacensi*. Cum a nobis petitur, quod justum est & honestum, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis

tionis, ut id per sollicitudines officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras & locum in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis que in presentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis, prestante Domino, poteritis adipisci, sub beati *Petri* & nostra protectione suscipimus, specialiter autem villam de *Hamerstat*, terras, prata & alia bona vestra, sicut ea omnia juste, canonice, ac pacifice possidetis, vobis & per vos monasterio vestro auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum *Petri* & *Pauli* Apostolorum ejus se noverit incursum. Datum *Laterani*, nonis octobris, pontificatus nostri anno septimo.

LX.

FRAGMENTUM CHARTAE *HENRICI* ARGENTINENSIS EPISCOPI PRO ABBATIA INFERIORIS MONASTERII IN HOHENBURG.

Ex vidimus in tabulario Episcopali *Tabernis Alsatensis* de an. 1323.

In nomine sancte & individue Trinitatis, amen. Ego *Heinricus* divina favente clementia argentinensium Episcopus, presentem paginam inspecturis, cum omnium nostrae diocesis ecclesiarum. . . hinc est, quod nos multitudine personarum Deo jugiter apud cenobium nostri Episcopatus, quod *Niedermünster* in *Hohenburg* nuncupatur ferventium, eorumque inopia. . . . acta sunt hec publice anno ab incarnatione Domini MCCXXII. indictione. X, Episcopo *Honorio* Romane sedis presidente, anno pontificatus eius sexto, regnante *Frideric*o Romanorum Imperatore gloriosissimo, anno regni eius undecimo, Imperii vero secundo. Hujus rei testes sunt. . . . *Conradus* prepositus de *Itenwilre*, *Conradus* prepositus de *Trutenbusen* *Dietericus* plebanus de *Barre*, *Berwardus* & *Ritberius* canonici, *Albertus Nibelingus* sacerdotes & alii quam plures.

LXI.

HONORIUS III. PP. PROVENTUS ECCLESIAE PAROCHIALIS IN NUSSBACH CONFERT MONASTERIO OMNIUM SANCTORUM.

Ex autographo Tabularij Omnium sanctorum.

Honorius Episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Episcopo argentinensi salutem & apostolicam benedictionem. Dilecti filii prepositus & conventus de *Cella omnium Sanctorum* premonstratensis ordinis nobis humiliter supplicarunt, ut cum nobilis mulier *Uta* ducissa de *Sco-wenburg* tue dyocesis jus patronatus ecclesie de *Nussbach* eis contulerit intuitu pietatis, quod ipsis auctoritate apostolica fuit postmodum confirmatum, nos eisdem ecclesiam ipsam concedere misericorditer dignaremur, ita quod post mortem plebani eiusdem ecclesie proventus ipsius in usus proprios valeant retinere, te de ipsorum honesta conversatione laudabile nobis testimonium per tuas litteras perhibente, ac supplicante super hoc nihilominus pro eisdem. Nos igitur & illorum supplicationibus, quantum cum Deo possumus annuere, ac tibi, qui loci dyocesanus existis deferre volentes, fraternitatem tuam monemus attente, per apostolica scripta mandantes, quatenus super hoc capituli tui assensu, prout expedit, requisito, si de horum voluntate conceditur predictam Ecclesiam memorato preposito & Capitulo conferas, prout videris expedire. Nos enim eis super hiis, que sibi a te cum predictorum con-

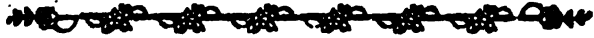
R s

sensum

sensum canonice ac provide conferuntur, libenter favorem impertiemur apostolicum requisiti. Datum *Laterani* V. Kal. februarii pontificatus nostri anno septimo.

28. jan.

LXII.

REINHARDUS PRAEPOSITUS ARGENTINENSIS A CAPITULO TURICENSI QUAMDAM IN *TURICO* DOMUM COEMIT.

Ex tabulario Collegiatae Turicensis.

In nomine sancte & individue Trinitatis. *R.* Dei gratia prepositus argentinensis. ea que geruntur in tempore, ne cum tempore dilabantur, litterarum debent memoria perennari. Notum igitur sit omnibus hanc Cartulam inspecturis, quod quandam domum sitam juxta ripam Domui pistoris contiguam a preposito, totoque *Capitulo Turicensi* totam, integram & individuum pro summa XII marcarum comparavimus, hac conditione, ut eam domum tempore vite nostre tantum quiete ac pacifice possideamus, eadem domo post obitum nostrum ad Capitulum prenominationum, *Christo* herede constituto, libere revertente, ita tamen quod Camerarius sepedicti capituli X solidos de supra dicta domo provenientes annuatim in nostro anniversario dividat inter ipsum Capitulum ad nostrum anniversarium memoratum, huic ergo rei ne falsitatis scrupulus contradicat, fecimus

mus hanc cardulam conferibi, & sigilli nostri ap-
pensione, pariter & testium subscriptione firmi-
ter roborari. Testes autem sunt hii; *Burcardus*
Basiliensis, *Burcardus Albus*, *Rodolfus de Camo*,
Heinricus de Clote, *Hugo de Geboltsem*, plebanus,
clerici, Laici vero *Heinricus de Ponte*, *Ulricus*,
Goltsten, *Rodolfus Holtman*. Acta sunt haec an-
no Dominice incarnationis MCCXXII. decima Ka-
lendas Decembris.

22. Nov.

LXIII

**HEINRICUS REX ROM. OFFICIATOS AB-
BATAE HOHENBURGENSIS AB OMNI COL-
LECTA ET EXACTIONE LIBEROS DE-
CLARAT.**

Ex autographo tabularii Episcopalis *Tabernis Al-
satensis*.

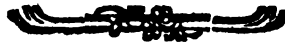
H. Dei gratia Romanorum Rex & semper au-
gustus, univrsis Imperii fidelibus quibus
haec litterae ostense fuerint, gratiam suam & om-
ne bonum. Significamus vobis, quod ad imita-
tionem divorum progenitorum nostrorum, abba-
tissam & claustrum sanctimonialium de *Hobinburc*
pia animadversione amplexantes, de pietatis
nostre munificencia, & consilii nostri plenissimo
de consensu indulsumus, ipsis, ut universi officia-
ti earum, sive majores sive minores ubicunque
resi-

residentes, ab omni collecta & exactione liberi & penitus sunt exempti, quemadmodum temporibus progenitorum nostrorum haecenus sunt exempti, statuentes & sub interminatione gratie nostre districte precipientes, ut nullus sit qui super hac nostra donatione & indulgentia prefatas sanctimoniales molestare, vel aliquatenus audeat impedire. quod qui fecerit, nostre sublimitatis iram & indignationem se noverit incursum. Ad hujus etiam nostre concessionis, seu indulgentie robur in perpetuum valiturum presens scriptum sigillo nostro iussimus communiri. Datum apud *Hagenowe*, VI. Kalendas Martii, indictione XII. *)

24. Febr.

*) Indictio XII. occurrit in annis 1224 & 1239. primus praelatus est annus, quo, ut aliunde constat, *Henricus Rex Rom. Hagenoae commoratus fuit.*

LXIV.

HONORIUS III. PP. CONFIRMAT CONCORDIAM INITAM INTER ECCLESIAM COLLEGIATAM HONAUGIENSEM ET EJUS ADVOCATUM WERNHERUM DE HUNEBURG.

Ex libro Albo sive Weisbuch Collegiatae S. Petri Senioris. fol. 58.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, preposito & capitulo Honaugiensi, salutem & apostolicam benedictionem. Hiis, que judicio vel concordia terminantur, robur convenit apostolicum impertiri, ne in oblivionem forsitan relabantur acta questionis. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu compositionem que inter vos ex parte una, & *W.* Marschalcum venerabilis fratris nostri argentinensis Episcopi advocatum ecclesie Honaugiensis ex altera, super dampnis illatis de cetero non inferendis eidem ab ipso bone memorie *H.* argentinensi Episcopo & quibusdam aliis mediantibus facta est & ab utraque parte sponte recepta, & actenus pacifice observata, nec non in Litteris exinde confectis dicitur plenius contineri auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere &c. Datum *Laterani* IX. Kalendas Maii, pontificatus nostri anno octavo.

27. Apr.

LXV.

LXV.

HONORIUS III. PP. ABBATIAE APRI MONASTERIENSI CONFIRMAT CAPELLAS ET POSSESSIONES IN OBER SULTZ, SERMERSHEIM, SIGOLSHEIM ET BALDENHEIM.

Ex Autographo Abbatiae *Apri Monasteriensis*.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis, abbati & conventui monasterii *Novientensis*, salutem & apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est & honestum tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Ea propter, dilecti, in Domino filii, vestris iustis precibus inclinati, de *Sulza*, de *Sarmerzo* & de *Sigoltesheim* & in *Baldenheim* Capellas cum allodiis & pertinentiis earundem, quas ab inclitae recordationis *Henrico* secundo Romanorum Imperatore, diocesanorum Episcoporum & Capitulorum ipsorum deliberato consensu, pro liberalitate proponitis monasterio vestro concessas sicut eas iuste, canonicè & pacifice possidet, & in privilegio imperatoris eiusdem plenius dicitur contineri, vobis & per vos eidem monasterio auctoritate apostolica confirmamus, & presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum *Petri & Pauli* Apostolorum

lorum eius se noverit incursum. Datum *Laterani* tertio Idus Maii. pontificatus nostri anno octavo.

13. Maji.

LXVI.

FRIDERICUS II. IMP. ABBATIAE NEOBURGENSI UNAM NAVIM IN RHENO AB OMNI THELONEO ALIAQUE EXACTIONE LIBERAM ET IMMUNEM DECLARAT

Ex chartulario membranaceo Abbatiae *Neoburgensis* fol. 18. b.

Fridericus secundus divina favente clementia Romanorum Imperator semper augustus & Rex Sycilie omnibus in perpetuum. cum Imperialis eminentia de consuete benivolentiae habundantia expertis fidelibus suis debita procuret tempore & loco impertiri beneficia, nos specialius tales promovere intendimus personas, quarum orationibus & elemosynis salutem nobis & imperio cum superne retributionis premio speramus pervenire ea propter considerantes honestatem Venerabilis *Alberonis* abbatis *Nuwenburgensis* in *Alsatia*, suorumque confratrum, qui quadam speciali prerogativa optime conversationis actenus excellentie nostre familiares extiterunt atque accepti, ne merita eorum sine debita nostre liberalitatis permaneant recompensatione pro salute nostra & imperii, animarumque divorum progeni-

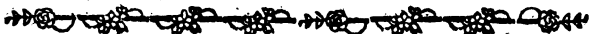
genitorum nostrorum remedio, recipiente personaliter a manibus imperialis majestatis nostre abbate andedicto, contulimus eidem & conventui *Nuwenburgensi* eorumque posteris omnibus in eodem loco Deo deservientibus processum navis unius in *Rbeno* ita quod in descensu & ascensu per *Rbenum* in nullo omnino loco fratres memorati, vel eorum nuncii in navi illa, quam sibi ipsi ad hoc adaptaverint, ullam paciantur exactionem nomine Thelonei, vel alterius inquietationis volumus, & hec libere contulimus conventui memorato quod quicquid ad exactionem consueti Thelonei super *Rbeno* ab aliqua exquiritur navi id percipiat conventus sepe dictus de navi, quam ei indulgimus, ad sue prebende supplementum sine alicujus ministri aut nuncii nostri contradictione, & ipsi fratres hoc recipiant ab una, ut dictum est, navi, imperiali de cetero auctoritate ubicunque ipsis commodius videntur. Mandamus igitur &c. ad hujus autem rei evidentiam robur atque memoriam hoc inde scriptum prefato cenobio indulgimus sigillo majestatis nostre communitum. hujus rei testes sunt *Albertus* Tritentius episcopus, *Bertholdus* Brixinensis episcopus, *Heinricus* constantiensis major prepositus, Imperialis aule prothonotarius, *Heinricus* comes de *Ebenstein*, *Cbunradus* burgravius de *Nurenberg*, *Cbuono* de *Twffen*, *Cbunradus* & *Ulricus* fratres camerarii de *Werda* & alii quam plures. Datum *appulie* apud civitatem anno Dominice M. CCXXIII. Sexto Kal. januarii, XI. indictione *)

27. Dec.

Hanc

*) Hanc donationem confirmavit filius Imperatoris
Henricus VII. Rom. Rex, Spirae MCCXXIII.
mense Majo.

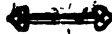

LXVII.

**HONORIUS III. PP. HENRICO ABBATI BO-
NA ET POSSESSIONES ABBATIAE APRIMO-
NASTERIENSIS CONFIRMAT.**

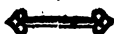
Ex autographo Abbatiae Aprimonasteriensis.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, di-
lectis filiis *Henrico* abbati monasterii sancto-
rum *Petri & Pauli* atque *Mauritii* de *Ebersheim*,
ejusque fratribus tam presentibus quam futuris re-
gularem vitam professis in perpetuam memoriam.
Quoties a nobis petitur, quod religioni & hone-
stati convenire dinoscitur, animo nos decet liben-
ti concedere, & petentium desiderio congruum
suffragium impertiri. Ea propter, dilecti in Do-
mino filii, vestris justis postulationibus clementer
annuimus, & prefatum monasterium Sanctorum
Petri & Pauli atque *Mauritii*, sociorumque ejus
de *Ebersheim*, situm in pago alsatiense, super flu-
vium, qui dicitur *Ylla*, in quo divino mancipati
estis obsequio, ad exemplar felicitis recordationis
Lucii Pape, predecessoris nostri, sub beati *Petri*
& nostra protectione suscipimus, & presentis scrip-
ti privilegio communimus, in primis siquidem
statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum
Dei & beati *Benedicti* regulam in eodem monaste-
rio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem
Nov. Subsid. Pars. XIII. S tem-

temporibus inviolabiliter observetur. Preterea quascunque possessiones, quecunque bona idem monasterium in presentiarum iuste & canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione Regum & principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum, in quo prefatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis. In *Sulza*, curtem porte cum decimis suis, & cum decimis curtis in agris, pratis & vineis. In *Regenesheim* decimas duorum mansorum. In *Gundoloesheim* decimam quinque mansorum. In *Bercholz* decimam unius vinee. In *Balderesheim*, in *Battenheim*, in *Relichesheim*, in *Bollenwilre* decimas, quas in eis habetis. Capellam *celle* cum decimis allodii sui. Capellam *Sarmenzbe* cum decimis allodii sui. In *Egenesheim* decimas unius dominice curtis. In *Sigoltesheim* curtem dominicam cum omnibus appendiciis suis, vineis, agris & pratis, & banno, & capellam ipsius curtis cum omnibus decimis predii sui & cum decimis duodecim mansorum, & aliorum duorum mansorum argentinensis Ecclesie. In *Oleswilre*, curtem dominicam cum decimis ipsius predii & banno. In *Cunegesheim*, curtem cum allodio vinearum & agrorum cum omni decima sua quod *Ringardis* regina vobis dedit, insuper allodium in ipsa villa, quod *Odalricus* vobis dedit. In *Scerwilre*, curtem dominicam cum vineis agris, pratis, & cum decimis & banno ipsius predii.

In

In *Tamwilre* allodium cum agris & pratis, & aquarum decursibus, & Capellam cum decimis. In *Ebersheim* curtem dominicam cum forestis & quarta parte banni ipsius ville. In *Cagenheim*, curtem dominicam cum omnibus appendiciis suis & banno. In *Sermersheim* curtem dominicam cum decima salice terre, & ecclesiam cum decimis ipsius ville. In *Hittenheim* decimas unius dominice curtis. in *Mazenheim* decimas sexaginta octo iugerum. In *Outenheim* curtem dominicam & ecclesiam cum decimis ipsius ville. In *Nortbus*, decimas unius dominice curtis. In *Hundenesheim* & in *Lumersheim*, similiter. In *Valva*, curtem dominicam cum quarta parte banni ipsius ville. in *Birenheim*, curtem dominicam cum medietate banni. In *Hiltesheim* curtem dominicam cum decima salice terre & Ecclesiam cum decima ipsius ville & banno cum omni Mundeburde sua ac libertate. Item in ipsa villa, curtem dominicam ad sacarium pertinens cum decimis & omnibus appendiciis suis, scilicet *Cellesheim*, *Conenheim* & *Lagenheim*. In *Azolveswilre*, curtem dominicam cum Ecclesia & banno & omni dominio. In *Muterholz* curtem dominicam cum Ecclesia & decimis ipsius ville, & medietate banni. In *Baldenheim*, capellam cum medietate decimarum ipsius ville. In *Wittensheim* curtem dominicam cum tribus partibus banni & ecclesiam ipsius Loci cum decimis. In *Niveratesheim*, allodium & ecclesiam cum decimis ipsius ville. In *Swavesheim*, curtem dominicam cum medietate banni. In *Artovesheim*, curtem dominicam cum Ecclesia & decimis ipsius

ville & banno. Capellam in *Birnbeim* cum decimis suis. In *Gruzenbeim*, curtem dominicam cum tribus partibus banni & omni dominio ipsius ville & ecclesiam cum decimis suis. In *Arzenbeim*, curtem dominicam cum omni jure suo. In *Burckheim*, decimas dominice curtis. In *Castineto*, predium unum. In *Tambaco*, predium unum. In *Illichireben*, tres mansos. In *Offenbeim* duos mansos. In pago *Brisaugiensi*, curtem dominicam in villa *Wiswilre*, cum omnibus appenditiis suis & ecclesiam cum decimis ipsius ville, banno & omni dominio, salva in omnibus moderatione concilii generalis. In *Baldolovesbeim*, novem mansos. In *Ibensbeim*, mansum unum. In *Widensolen* mansum & dimidium. In *Uresbeim*, mansum unum. In *Atratesbeim*, tres mansos. In *Ostbeim*, mansum unum. In *Onbeim* duos mansos. In *Veltchirben*, vineam unam & dimidium mansum. In *Roleswilre*, duos mansos, insuper vineam trium jugerum cum curtibus suis. Item aliam vineam. In *Bateresbeim*, duos mansos. In *Burcheim* dimidium mansum. In *Berolovesbeim* novem mansos. In *Bliemaresbeim*, quartam partem mansi. In *Hocesbeim* duos mansos & dimidium. In *Hessenbeim*, dimidium mansum. In *Anrichwilre* vineam unam. In *Pfaffenbeim* vineam unam. In *Dubelsbeim*, duos mansos. In *Hedolovesbeim*, mansum & dimidium. Et in *Mochenbeim* dimidium mansum & capellam in *Ebersbeim* sitam, cum omnibus pertinentiis suis. sane novalium vestrorum que proprijs manibus aut sumtibus colitis, sive de

de nutrimentis animalium vestrorum, nullus a vobis decimas exigere aut extorquere presumat. liceat quoque vobis clericos, vel laicos e seculo fugientes & absolutos ad conversionem recipere & eos absque contradictione aliqua retinere. Prohibemus insuper, ut nulli fratrum vestrorum, post factam in eodem loco professionem, fas sit absque abbatis sui licentia, nisi arctioris religionis obtentu de eodem loco discedere, discedentem vero absque communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Sepulturam preterea ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni & extreme voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc eiusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astutia, seu violentia preponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & beati *Benedicti* regulam providerint eligendum. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum fas sit, prefatum monasterium temere perturbare, aut eius possessiones auferre, vel ablatas retinere minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare. sed omnia integra conserventur,

eorum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolice autoritate, atque eiusdem canonica iustitia. siqua igitur in futurum Ecclesiastica secularive persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo, tertiove commonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis, honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri *Jesus Christi*. aliena fiat, atque in extremo examine districte subiaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri *Jesus Christi* quantum & hic fructum bone actionis percipiant, & apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniunt, amen, amen, amen. Ego *Honorius* Catholice Ecclesie Episcopus. Ego *Pelagius* Albanensis Episcopus. Ego *Nicolaus* Tusculanus Episcopus. Ego *Leo* tituli S. *Crucis* in *Jerusalem* presbyter Cardinalis. Ego *Guala* S. *Martini* presbyter Cardinalis tituli *Equitii*. Ego *Stephanus* Basilice *duodecim apostolorum* presbyter cardinalis. Ego *Gregorius* tituli S. *Anastase* presbyter Cardinalis. Ego *Thomas* tituli sancte *Sabine* presbyter Cardinalis. Ego *Octavianus* sanctorum *Sergii & Bachi* diaconus Cardinalis. Ego *Gregorius* sancti *Theodori* diaconus Cardinalis. Ego *Romanus* sancti *Angeli* diaconus Cardinalis. Ego *Stephanus* sancti *Adriani* diaconus Cardinalis. Ego *Petrus* sancti

sancti *Georgii* ad *velum aureum* diaconus Cardinalis. Data *Laterani* per manum magistri *Quidonis*, Domini Pape notarii, decimo Calendas junii, indictione duodecima, incarnationis dominice anno MCCXXIV, pontificatus vero Domni *Honorii* Pape Tertii anno octavo. *)

24. Maji.

*) Loca superius recitata explanabit *Novorum Subsid. Diplom. Tomus VIII. p. 55. sq.* ubi agitur de Archidiaconatibus Ecclesiae Argentinenfis.

LXVIII.

ARBITRIUM IN CAUSA INTER DOMINUM
DE *RAPPOLTSTEIN* ET PLEBANUM DE *SIGOLS-
HEIM* ET ECCLESIAM *STIVAGIENSEM* SU-
PER PENSIONIBUS ET JURE PATRO-
NATUS &c.

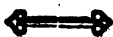
Ex autographo Tabularii *Rappolsteinensis*.

V. Scolaſticus Argentinenſis, *H.* Prepoſitus. *S.* *Thome*, *L.* Prior de *Steyga* iudices a fede apoſtolica delegati, in cauſa, que vertebatur inter nobilem virum dom. de *Rappolſtein* & ſuos cognatos & plebanum *L.* de *Sigolsheim* & Eccleſiam *Stivagenſem* omnibus hanc paginam intuentibus ſalutem in vero ſalutari. Univerſitati veſtre innotefcat, quod diſcordia que inter predictos orta fuit ſuper penſionibus & jure patronatus Eccleſie preſate, nobis mediantibus eſt ſopita per arbitrium

trium tali pena confirmatum, quod quecunque pars venerit in contrarium persolvat alteri centum libras argentinensis monete instrumenta, que utraque pars habuit, nobis representaverunt, & sique sunt super eodem negotio non representata sint cassa & vacua promisit dictus nobilis pro se & pro suis cognatis assignare ecclesie memorate de sua proprietate possessionem valentem annuatim sine damno quindecim hamas vini ad mensuram ville sic dividendas, quod in vita predicti nobilis ecclesia jam dicta recipiat pro remedio anime sue medietatem, & post obitum suum illas XV mensuras integre recipiat, retenta nihilominus antiqua consueta pensione XV. hamarum, preterea sepedictus nobilis de XII. caseis, quos percipere consueverat, sex remisit. quod si predicta compositio non fuerit observata, instrumenta, si que non sunt representata, habeant eadem vires quas habebant tempore istius compositionis. Acta sunt hec anno incarnationis Domini M. CC. XX. IV. in natali S. *Iobannis* Baptiste, in Claustro majoris Ecclesie argentinensis, presentibus C. Scolastico spirensi, H. Canonico & plebano S. *Martini*, H. Canonico eiusdem ecclesie, & aliis multis clericis & Laicis. quod ut ratum & inconvulsam habeatur, presens scriptum sigillis nostris & sigillo jam dicte Ecclesie & prelibati dom. nobilis de *Rap- polstein* fecimus premuniri.

LXIX.

CONFIRMATIO CUJUSDAM COMPOSITIO-
NIS SUPER DECIMIS NOVALIUM IN
HAGENAU.

Ex Rotulo Abbatiae Regiopontanae.

C miseratione Divina Portuensis & S. *Rufinae*
C. Episcopus & Apostolicae sedis Legatus. Di-
lectis in *Christo* Abbatissae & conventui *Regis pon-*
tensi salutem in *Christo Jesu*: cum a nobis petitur
quod justum est & honestum tam vigor aequitatis,
quam ordo exigit rationis ut id ad debitum per-
ducatur effectum, ea propter dilectae in Domino
vestris justis petitionibus inclinati, personas ve-
stras & locum in quo estis divino obsequio man-
cipatae, cum omnibus bonis quae in praesentia-
rum rationabiliter possidetis aut in futurum justis
modis praestante Domino poteritis adipisci, sub
sacro sanctae Romanae Ecclesiae & nostra protec-
tione suscipimus. specialiter autem compositionem
super decimis Novalium inter vos ex una parte
& Plebanum de *Hagenowe* factam, sicut juste &
rationabiliter facta & ab utraque parte sponte re-
cepta autoritate legationis qua fungimur, con-
firmamus, & praesentis scripti patrocinio com-
munimus. Nulli ergo omnino hominum liceat
hanc paginam nostrae protectionis & confirmatio-
nis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si-
quis autem hoc attemptare praesumpserit, indi-
gnationem omnipotentis Dei & beatorum aposto-
lorum *Petri & Pauli* se noverit incursum. Da-

tum *Hagen*: V. Nonas julii Pontificatus *honorii*
Papae *tertii* anno octavo.

LXX.

**HONORIUS III. PP. MONASTERIUM DE ET-
TENHEIM IN PROTECTIONEM SUSCIPIT,
EJUSDEMQUE BONA CONFIRMAT.**

Ex Autographo tabularii Abbatiae Ettonianae.

Honorius Episcopus servus servorum Dei, dilec-
tis filiis *Heinrico* abbati monasterii de *Etten-
heim* eiusque fratribus tam praesentibus quam fu-
turis regularem vitam professis in perpetuum. re-
ligiosam vitam eligentibus apostolicum convenit
ac praesidium, ne forte cujuslibet temeritatis in-
cursus aut eos a proposito avocet aut robur quod
absit sacrae religionis infringat. Ea propter di-
lecti in Domino filii vestris justis postulationibus
elementer annuimus & praefatum monasterium
sanctae Dei genitricis virginis *Marine* in *Etten-
heim* in quo divino mancipati estis obsequio sub
beati *Petri* & nostra protectione suscipimus &
praesentis scripti privilegio communimus. in pri-
mis siquidem statuentes ut ordo monasticus qui
secundum Deum & B. *Benedicti* regulam in eodem
monasterio institutus esse dignoscitur perpetuis
ibidem temporibus inviolabiliter observetur. praeter-
erea quascunque possessiones, quaecunque bona
idem monasterium in praesentiarum juste ac ca-
nonice possidet, aut in futurum concessione pon-
tifi-

tificum, largitione Regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis, praestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus & illibata permaneant. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsum in quo praefatum monasterium situm est cum omnibus pertinentiis suis curiam dominicam circum adjacentem eidem monasterio cum omnibus pertinentiis suis de *Derlebac*, de *villa monachorum*, de *Ettenheim*, de *Rustein*, de *Ringsheim* de *Rubiaco* & de *Stozheim* curias dominicas cum molendinis, piscationibus & omnibus pertinentiis earundem; de *Burbach*, de *Valberc*, de *Kencingen*, de *Forcheim* & de *Lunichheim* possessiones cum omnibus pertinentiis earundem, de *Tuswelt*, de *Herbotsheim*, de *Hofswilere*, de *Kippenheim*, de *Tundelingen*, de *Friesenheim*, de *Otenheim*, de *Schopfheim*, de *Ruchelheim* de *Ongersbac*, de *Oterdern*, de *Wibwilre* de *Edingen*, de *Ottmarsheim* & de *Rinawe* mansos cum omnibus possessionibus & pertinentiis suis, Ecclesiam S. *Petri* sitam infra septa dicti monasterii cum omnibus pertinentiis suis & Ecclesiam in *Swegbusen* cum decimis & pertinentiis, quas bonae memoriae *Henricus* Episcopus argentinensis accedente capituli sui consensu eidem monasterio pia liberalitate donavit, jus patronatus quod habetis in Ecclesia de *Roccingen*, duas partes decimarum quas habetis in ecclesia de *Ettenheim* cum jure patronatus, duos partes decimarum quas habetis in *Aldorf* in *Ringsheim* & in *Grauwinbusen* capellis ecclesiae memoratae, jus patronatus, quod habetis in *villa*

monachorum cum medietate decimarum & aliis pertinentiis suis, jus patronatus, quod habetis in Ecclesia de *Rufstein* cum medietate decimarum & aliis pertinentiis suis; jus patronatus quod habetis in Ecclesia de *Lounicheim* & de *Stolzheim* cum omnibus pertinentiis suis: annuos redditus quos habetis in Ecclesiis supradictis. Salva tamen in praedictis decimis moderatione concilii generalis &c. sane novalium &c.

Ego *Honorius* Catholicae ecclesiae Episcopus.

† Ego *Guala* S. *Martini* presbyter Cardinalis, tt. *Equitii*.

† Ego *Stephanus* Basilicae *duodecim* apost. presbyter Cardin.

† Ego *Thomas* tt. S. *Sabinae* presbyter Cardinalis.

† Ego *Joannes* tt. Sanctae *Praxedis* presbyter Cardinalis.

† Ego *Hugo* *Hostiensis* & *Velletrensis* Episcopus.

† Ego *Nicolaus* *Tusculanus* Episcopus.

† Ego *Oliverus* *Sabinensis* Episcopus.

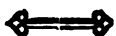
† Ego *Otto* Sanctorum *Sergii* & *baschi* Cardinalis diaconus.

† Ego *Stephanus* S. *Adriani* diaconus Cardinalis.

† Ego *Rainerus* S. *Marie* in *Cosmedin* diaconus Cardinalis.

† Ego *Egidius* SS. *Cosmae* & *Damiani* diaconus Cardinalis.

Ego

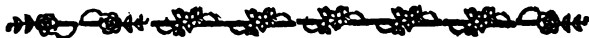

† Ego *Petrus Sancti Georgii ad velum aureum*
diac. Cardinalis.

Datum *Laterani* per manum magistri *Guidonis*
domini papae notarii, 3. Calend. Maii indictione
decima quarta incarnationis Dominicae MCCXXV.
pontificatus vero domini *Honorii* Papae *tertii* anno
decimo.

Confer. *novorum subsid. Dipl. T. VIII. a p. 55 sq.*

29. Apr.

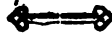

LXXI.

**HONORIUS III. PP. NOBILIBUS ALSATIAE
INHIBET, NE FILIAS SUAS ET AGNATAS
IN MONASTERIUM HOHENBURGENSE
INTRUDANT.**

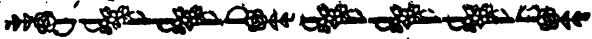
Ex autographo tabularii Episcopalis *Tabernis Al-*
saticis.

H*onorius* Episcopus servus fervorum Dei, di-
lectis in *Christo* filiabus Abbatissae ac monia-
libus de *alto Castro*, salutem & apostolicam bene-
dictionem. Ex vestra insinuatione didicimus,
quod cum vix ad sustentacionem vestram proprie
sufficiant facultates, quidam nobiles regionis il-
lius quorum non audetis, ut asseritis, resistere
voluntati, suas intrudunt in vestrum monasterium
filias & cognatas. Unde cum sit, sicut dicitis,
non immerito formidandum, ne cogamini sic mul-
tiplicato in predicto monasterio monialium nume-
ro

ro mendicare, provideri super hoc, a nobis humiliter postulastis. Ea propter auctoritate presentium districtius inhihemus, ne taliter aliquam de cetero recipere presumatis Datum *Reate VIII. Idus Augusti*, pontificatus nostri anno decimo.

6. Aug.

LXXII.

HERMANNUS MARCHIO BADENSIS ET **IRMENGARDIS** EJUS CONJUX NAVEM PER **REHNUM** ABBATIAE NEOBURGENSIS IN SUIS DI-
TIONIBUS DESCENDENTEM ET REDEUN-
TEM AB OMNI THELONEO ET EXACTIO-
NE IMMUNEM DECLARANT.

Ex Chartulario membranaceo Abbatiae Neoburgensis. fol. 19. b.

Hermannus Dei gratia de *Badin* Marchio & conjux ejus nobilis Marchionissa nomine *Irmingardis* omnibus has litteras inspicientibus dilectionem & salutem in *Christo*. Ex ore Catholicorum doctorum prudentiumque ecclesiasticorum prelatorum cognovimus, quod homines in hae mortali fragilitate constituti in eterna beatitudine felices sint & coram Deo beati, si de animarum suarum salute solliciti fuerint in hoc mortali seculo, qua de re scire volumus omnes hos apices inspicientes, quod nos cum communi consilio ministerialium nostrorum & ad petitionem Venerabilis

bilis Domini *Alberonis* Abbatis *novi Castr*i pro salute animarum nostrarum nec non parentum nostrorum hoc modo quandam modicam fecimus elemosinam ecclesie sue. frater enim predicti loci a Domino nostro glorioso Imperatore *Friderico* & filio eius rege *Heinrico* Libertatem navis per Rhenum descendentis & redeuntis habere meruerunt, quam scilicet libertatem eiusdem navis per loca nostre ditioni subiecta eisdem in perpetuum donavimus, ita videlicet ut liberrime sine omni Theloneo & tocuis exactionis occasione descendat & redeat & proventus, quos homines nostri de jam dicta navi colligere & in Cameram nostram deferre consueverant, fratres *novi castr*i de cetero percipiant ad supplementum suarum prebendarum. quod quia pro salute nostra & parentum nostrorum fecimus, presentem cartam sigillis nostris signavimus & elemosinam nostram ratam in perpetuum esse volumus. de cetero siquis, quod absit, de nostris vel de alienis huic nostre donationi quavis occasione obviare presumpserit, Dei benedictione & amicitia nostra carebit. Acta sunt hec & scripta anno ab incarnatione Domini M. CC. XXV. concurrentia II. Indictione XIII. epacta VIII. Coram his testibus *Waltero* abbate de *Alba*, *Gerbotone* priore eiusdem loci, *Swicbero* notario *Heinrico* pincerna, *Symundo* dapifero, *Heinrico* de *Rode*. & filio ejus *Burchardo*, *Alberto* de *Lisvelt* *Cunrado* Capellano de *Badin*, *Burchardo* Scolteto de *uffisheim* & aliis quam pluribus.

LXXIII.

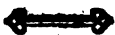
**HONORIUS III. PP. JUBET UT BONA AB-
BATAE INFERIORIS IN HOHENBURG ILLICI-
TE DISTRACTA VEL ALIENATA RESTI-
TUANTUR.**

Ex autographo tabularii Episcopalis *Tabernis
Alsatidis.*

Honorius Episcopus servus servorum Dei. Dilectis filiis, abbati, priori *Stivagiensi*, Tulensis diocesis, salutem & apostolicam benedictionem. Dilectarum in Christo filiarum Abbatissæ & conventus *inferioris monasterii* precibus inclinati presentium vobis auctoritate mandamus, quatinus ea, quæ de bonis ejusdem Monasterii alienata inveneritis illicite, vel distracta, ad jus & proprietatem ipsius sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, legitime revocetis, contradictores per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescentes. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Datum *Rome III. Idus Augusti*, pontificatus nostri anno decimo.

11. Aug.

LXXIV.

BERTHOLDUS ARGENTINENSIS EPISCOPUS CONFIRMAT OTTONI MAURI MONASTERIENSI ABBATI DONATIONEM PAROCHIAE SUPERIORIS IN MAURMUINSTER A PRAE-DECESSORE SUO HENRICO FACTAM.

Ex Autographo tabularii Abbatiae Maurimons-
teriensis.

Bertoldus Divina permissione argentinensium
Episcopus, omnibus hanc paginam inspec-
turis in perpetuum. Cum ex injuncto nobis officio
universis Ecclesiis in nostra dioecesi constitutis in
suis teneamus necessitatibus sollicitudinem imper-
tiri pastorem, specialiter tamen illis adstringi-
gimur, qui Domino jugiter comprobantur, arc-
tius famulari, Indè est, quod nos venerabilis
fratris nostri *Otonis Mauri monasterii* abbatis, ip-
siusque coenobii conventus devotione considera-
ta, graves nihilominus & diversas ejus hinc inde
jacturas attendentes redditus omnes integraliter pa-
rochia, quae *Superior* nuncupatur, in Loco me-
morato & Capellarum suarum quemadmodum bo-
ne memoriae antecessor noster *Henricus* eidem lo-
co contulit & donavit, sicut in Litteris suis li-
quet expressius, cenobio prefato *salve jure* con-
cedimus & donamus, ita tamen, ut juxta nostram
& eiusdem loci choriepiscopi dispositionem vica-
rio post mortem plebani nunc tenentis eandem
ibidem perpetuo servituro prebenda sufficiens &
ydonea constituatur, qui tam nobis & choriepis-
Nov. Subsid. Pars. XIII. T copo

copo supradicto, quam nostris successoribus lege videlicet jurisdictionis subiectus existat, pariter & dioecesana. Idem etiam vicarius ab abbate loci prefati in eadem prebenda perpetuus Choriepiscopo, qui pro tempore fuerit, presentetur, per eundem Choriepiscopum investituram recepturus. Igitur quoniam hanc de consensu capituli nostri scientia voluntateque tam plenaria quam expressa fecimus donationem, ad firmiorem eius stabilitatem sigillo nostro & Capituli prenominati ipsam fecimus solemniter communiri. Actum est anno verbi incarnati MCCXXV, presentibus *Reinbardo* preposito, *Bertoldo* Decano, *Friderico* cantore, *Udalrico* Scholastico argentinensi, & aliis quam pluribus.

LXXV.

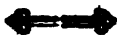
CONRADUS PORTUENSIS ET SANCTE RUFINE EPISCOPUS LEGATUS APOSTOLICUS CONFIRMAT MONASTERIO OMNIUM SANCTORUM JUS PATRONATUS ATQUE REDITUS ECCLESIAE IN NUSSBACH ET CAPELLARUM EIDEM ANNEXARUM IN OBER KIRCH ET OPPENAU.

Ex autographo tabularii Omnium Sanctorum.

C. miseratione divina portuensis & sancte *Rufine* Episcopus, apostolice sedis Legatus, dilectis in *Christo* preposito & conventui omnium sanc-

sanctorum premonstratensis ordinis, salutem in Domino. justis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum, & ea, que a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Ea propter, dilecti in *Christo* vestris precibus inclinati, donationem juris patronatus Ecclesie in *Nusbach* & Capellarum eidem ecclesie annexarum, videlicet *Obernkirch* & *Noppenowe* & reddituum ipsius ecclesie, quando eam vacare contigerit, a nobili domina Ducissa de *Scowenburg Uta* nomine, consentiente nobili viro *Eberbarde* de *Eberstein* eius herede vobis factam, Venerabilis in *Christo* B. Episcopi argentiniensis & sui Capituli accedente consensu, prout in eorum litteris plenius continetur, vobis, factam, sicut provide & rationabiliter est factum, auctoritate legationis, qua fungimur, confirmamus, & presentis scripti patrocinio, communitus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei se noverit incursum. Datum *Friburgi*, secundo nonas aprilis.

4. Apr.

LXXVI.

**BERTHOLDUS ARGENTINENSIS EPISCO-
PUS CASTRUM GIRBADEN ET EJUS ATTINEN-
CIAS SIMONI COMITI LEININGENSI ET
DAGSBURGENSEI IN FEODUM CON-
CEDIT.**

Ex libro sálico Majoris Capituli Argentinensis.
fol. 76.

B. Dei gratia argentinensis Episcopus, omni-
bus hanc paginam inspecturis, salutem in
perpetuum. Noverint universi, quod S. comes
de *Dagesburc* (a) nobis & ecclesie argentinensi,
nostrisque successoribus, quicquid juris in Castro
Girbaden antiqui & novi cum suis pertinentiis,
tam in hominibus, quam in possessionibus, vel
aliis quibuscunque habebat, tradidit & donavit;
nos autem universa, que sunt intra decursum al-
vei, qui vulgo *Rintbach* nuncupatur, usque in
Bruscum fluvium ex una parte, & ex altera a pra-
to comitis juxta alveum qui *Magelle* dicitur, usque
in *Bruscum* similiter dirigentis, quod nobis & tam
in hominibus, castellanis, residenciis & eorum
pertinentiis, possessionibus mobilibus & immobi-
libus, cum omni jure ad manus nostras & usus
nostros nobis & Ecclesie nostre retinemus; excep-
ta quadam muicione in exteriori parte *novi castri*
versus rupem, qui dicitur *Valckenstein* sita cum
quatuor mansionibus, videlicet domo *Waltrami*,
Rudolfi de Baldeburnen Anselmi advocati in *Waz-
zeheim*, & *Dietberi de Bischovesheim* militum, vi-
nea

nea quoque cum prato & curti ovili, que videlicet devocionis eius intuitu ac omnia extra terminos memoratos, & in Vasallis, qui de bonis illis sunt infeodati, posita comiti tanquam privatum & absolutum feodum jure feudali concessimus, uni suorum heredum, & eo mortuo, iterum alteri, cui comes decreverit, adoptandum. promissimus insuper comiti ipsum in bonis ad dotem suam pertinentibus contra omnem hominem defendere, & manutenere, & auxilium sibi ferre, quemadmodum quivis Dominus vasallum suum libero & privato homagio obligatum ferre tenetur, pro quibus omnibus fideliter observandis dedimus sibi mille marcas, fide qua si unquam contra formam, aut promissionem pretaxatam venerimus, nisi infra XV dies post amonicionem comitis emendare curavimus, & VI. arbitri ad hoc communiter electi. *H. Comes de Werde videlicet, O. de Obsenstein. E. de Andelabe B. de Geroltsecke, W. Scolasticus & A. Begere,* aut eligendorum, si aliquis eorum decesserit, promissionem violatam judicaverint, nos ad civitatem argentinensem intrare tenemur, nunquam inde, nisi prius solutis mille marcis predictis, quin semper de nocte finus in civitate aliquatenus recessuri, & nobis hoc promissum infringentibus nostra fide ad idem & sub eadem forma versa vice promissit nobis comes pro se & suis in hoc feodo successoribus & in eodem adaptandis, idem auxilium & omnino sub eadem forma. insuper quod si unquam feodum memoratum, vel aliqua de bonis, que jam habet in Alsatia, vel habiturus est, ad eandem pertinentiam

ciam vendere, permutare, obligare, aut quomolibet alienare voluerit, sine consilio, scientia & voluntate Episcopi hoc facere non potest, nec debet, & secundum estimationem quatuor ad hoc communiter electorum, videlicet *H. Comitis de Werde, E. de Andelabe, V. Scolastici & A. Begeve*, aut eligendarum, si aliquis eorum decefferit erga nos, vel nostrum successorem alienabit, vel obligabit, & si hanc promissionem suam, aut eius formam violare presumpserit, feodum suum totum, quod ab Ecclesia nostra tenet, si amonitus a nobis infra XV. dies non resipuerit, nec emendaverit, & VI. predicti arbitri promissionem & conventionem violatam judicaverint, vacabit & ab omni obligatione nostra superius promissoria, ac fide jussoria nos & nostri fide jussores erimus penitus absoluti. Promittimus & nos comiti memorato, quod si contingat nos proprietates castro-
rum de *Tagesburc & de Berenstein* cum suis pertinentiis nobis, vel Ecclesie nostre conquirere, sibi proprietates easdem in feodum sub sepedicta forma feodali, & secundum quod predicti quatuor arbitri ab utraque parte faciendum decreverunt, in feodum concedemus. Ut autem hec omnia perpetua roborentur firmitate, sigillo prefati comitis fecimus solempniter & publice communiri. Acta sunt hec presentibus *B. Decano V. Scolastico, & Ar. de Burglen*, Canonicis majoris Ecclesie in *argentina*, *H. comite de Werde*, & *O. de Obsenstein, B. de Geroltsecke*, advocato de *Hunsvelt, E. de Andelabe, E. de Mundingen, & A. Bege-*

Begere, anno M. CC. XX. VI. mense Septembri,
in die *Michaelis*.

29. Sept.

(a) *Simon comes Leiningensis*, qui fuit haeres comitatus Dagsburgensis per uxorem suam *Getrudem* filiam *Adelberti* ultimi Dagsburgensis comitis —

LXXVII

STATUTA PROMULGATA IN CAPITULO CATHEDRALIS ARGENTINENSIS.

Pro conservacione status Ecclesiastici, jurisque, honoris & Libertatis totius cleri civitatis & Dyocesis argentinenfis, Nos Prepositus, Decanus, totumque capitulum Ecclesie argentinenfis statuimus, ordinamus, provida deliberatione prehabita consensu unanimi, & antiquis ecclesie nostre statutis annexos esse volumus articulos subnotatos. Primum scilicet, quod venerabilis Pater Dominus noster Episcopus argentinenfis, qui proxime creatus fuerit in nostra Ecclesia, & ejus in perpetuum successores clericos sibi subjectos, quibus plerumque Layci opido sunt infesti, ab oppressionibus & violenciis laicorum, in quantum ipsi possibile fuerit, debeant defensare, & ne a Laycis ad forensia judicia trahantur inviti, ipsisque clericis violenciam vel injuriam passis a Laycis satisfactionem congruam, vel emendam pro viribus proeurare, secundum quod idem Domi-

nus Episcopus & ejus in perpetuum successores clericos decedentes vel mortuos velamentis Indumentis, suppellectilibus, vel aliis bonis suis spoliari non consenciant, neque sinant, sed talium bona disponi procurent secundum dispositionem & voluntatem ultimam decedentis, vel alias prout de jure fuerint disponenda. tertium quod prefatus Dominus Episcopus & ejus in perpetuum successores, Prelatis, Canonicis, Abbatibus abbatissis & aliis clericis vel monasteriis, aut Ecclesiis sibi subjectis exactiones aliquas, vel collectas, tallias, aut contributiones imponere non debeant, vel ab eis invitis exigere, aut aliquatenus extorquere nisi secundum quod Episcopis a juribus est permissum quartum quod Idem dominus Episcopus, vel ejus in perpetuum successores proventus, vel redditus beneficiorum vacantium vel non vacantium invitis eorum rectoribus & patronis percipere non debeant ad usus suos qualescumque, sine licentia sedis apostolice speciali. Quintum quod ipse Dominus Episcopus & ejus in perpetuum successores officialem curie argentinensi dare vel facere non debeat alium quam canonicum verum ecclesie nostre, prout etiam in nostra Ecclesia in antiquis retroactis temporibus dinoscitur esse factum, sextum quod duobus vel pluribus pro beneficio quovis vacante contendentibus, fructus & proventus dicti beneficii, lite pendente, percepti vel percipiendi per loci archidiaconum, aut eum, vel eos qui per ipsum eorum conservationem fuerint deputati futuro rectori fideliter reserventur, & lite finita integre assignentur.

tur. juravimus igitur omnes & singuli ad sancta Dei Evangelia corporaliter tacta a nobis nos servaturos inviolabiliter omnia & singula prenotata, nec contra ea venire vel impetrare a sede apostolica, vel aliunde, aut facere quoquomodo. Actum in crastino exaltationis sancte *Crucis* anno Domini M. CC. nonagesimo nona.

15. Sept.

Ex libro membranaceo Majoris Capituli Argentini. dicto libro Regulae. fol. 26.

LXXVIII.

CHARTA JOHANNIS EPISCOPI ARGENTINENSIS DE FERENDA TONSURA CLERICALI &c.

Johannes Dei gratia Episcopus argentinensis. Universis & singulis prelati, Canonicis, Rectoribus, aliisque clericis civitatis nostre argentinensis cujuscunque ordinis fuerint, etiam ordinis Acolitatus, dummodo gaudere voluerint, privilegio clericali salutem in Domino. Licet inter alia clericalis honestas jure testante in tonsura & corona congruentibus existat, nonnulli tamen ex vobis circa observationem hujusmodi tonsure & corone congruentium se exhibent negligentes. Immo quod severius est ipsis penitus non utuntur, nec hactenus utebantur, quod non solum est sacris canonibus inimicum, sed etiam periculose Laycos scandalizat, sicut experientia docuit, at-

T s

que

que docet. Nos volentes periculosam hujusmodi negligenciam supplere, prout nostri officii debitum exigit & requirit, vos & quemlibet vestrum hortamur in Dominó & paterna suadela moneamus, ut quisquis vestrum a festo Pentecostes proxime venturo in antea secundum majus & minus juxta sui status & ordinis prerogativam hujusmodi tonsura & corona utatur sub pena excommunicationis Late sententie quod ex tunc, ut ex nunc, in his scriptis ferimus rebelles qua etiam sententia excommunicationis quemlibet vestrum teneri & astringi volumus, qui a dicto festo in antea portaverint caligos omnino rubei, viridis croceique coloris. Volumus etiam & mandamus sub pena, de qua premititur, ut nullus sacerdotum nobis subjectorum a festo beati *Johannis Baptiste* proxime venturo in antea prevendam aliquam officiare presumat, nisi hujusmodi prebenda de bonis, redditibus seu proventibus perpetuis dotata fuerit, & super hujusmodi dotacione publicum instrumentum sigillo curie nostre habeat communitum, Injungentes omnibus & singulis quicumque super hoc ex parte nostra fuerint requisiti in virtute sancte obedientie & sub pena excommunicationis, ut presens nostrum mandatum in Choris majoris, sancti *Thome*, & sancti *Petri* junioris Ecclesiarum argentiniensium publicent, & alibi, ubi fuerit, opportuum. Datum II. Idus Martii anno Millesimo trecentesimo decimo septimo.

Ex libro salico cit. fol. 89.

LXXIX.

ORDINATIO CIRCA DIVINUM OFFICIUM
IN CATHEDRALI ARGENTINENSI.

In nomine Domini Amen. Nos *Joannes* Dei gratia episcopus argentinensis cupientes divinum officium in choro ecclesie nostre argent. rite, ordinabiliter & sine perturbatione celebrari qualibet, sicut decet, de consilio & consensu fratrum nostrorum Decani & Capituli ecclesie argent. jam dicte, statuimus & ordinamus, quod de cetero nullus cujuscunque altaris ecclesie majoris presbyter, canonicus vel prebendarius presumat missam cum nota vel sine nota vel aliud divinum officium celebrare, antequam in choro predicto, in quo divinum officium est sollempniter celebrandum, a quo etiam quoad divinum officium alie civitatis & diocesis argentinensis ecclesie regulantur, matutinum officium sit completum, & quod nullus eorumdem postquam prima in choro predicto fuerit inchoata, usque ad finem Missae majoris, & Sexte, vel None, que ipsi Missae continuantur, presumat missam vel aliud divinum officium celebrare, vel inceptum cum nota aliquatenus continuare; volentes ut contra hoc statutum facientes, postquam ad ipsorum nocitiam pervenerit, sententiam excommunicationis incurrant ipso facto. Preterea, quia frequenter inter presbyteros noviter ordinatos, prout ad nos fama referente pervenit, quidam eorum, prius ad celebrationem prime Missae in Ecclesia nostra admittantur,

tur, lites & quod verendum est dicere, convicia oriuntur, ex quo populus scandalizatur, cum id ex radice avaritiae procedere videatur, statuimus & presenti decreto sub pena excommunicationis jam late sententiae prohibemus, ne de cetero aliquis ad celebrationem prime Missae, qui non sit de civitate argent. oriundus, vel qui non habuerunt domicilium in ipsa, vel moram ut incola ibidem traxerit, admittatur, & nec admissus, sub pena praedicta, missam primam in Ecclesia nostra argent. celebret quocumque modo, verum quia hoc avariciae vitium in religiosis maxime est succidendum, idcirco huic statuto adijcimus, quod de cetero nullus religiosus sub pena praedicta, quam admittentem & admissum incurrere volumus ipso facto, ad celebrationem primae missae in Ecclesia nostra argent. ullatenus admittatur. ad haec statuimus & sub pena excommunicationis jam late sententiae prohibemus, ne in posterum aliquis clericus beneficiatus, vel in sacris ordinibus constitutus cujuscunque dignitatis, conditionis, vel status existat, eundo per civitatem argentinensem cinctus incedat, desuper more Layco cultellum deferens in cinctura in opprobrium mansuetudinis clericalis, sed in honesto incedat habitu, sicut decet ordinem clericalem. Inhibemus etiam praeterea omnibus presbiteris canonicis & prebendariis ecclesiae nostrae argentinae & etiam Capellanis, qui Choro, ecclesiae nostrae non sunt astricti, sub pena excommunicationis late sententiae, ne cetero ipsam ecclesiam sine religione ingredi presumant, donec in choro ecclesiae nostrae divina officia

officia peragantur. Datum feria tertia post *quasi modo* anno Domini 1318.

2. Maji.

LXXX.

JOHANNES EPISCOPUS ARGENTINENSIS PROMULGAT CONSTITUTIONES CON- CILII VIENNENSIS.

Johannes Dei gratia Episcopus Ecclesie argentinensis Universis, . . . Archipresbyteris, plebanis, seu vice plebanis, nec non sacerdotibus quibuscunque in civitate & dioecesi divina celebrantibus, salutem & sinceram in Domino Karitatem. Ne per ignorantiam quasdam constitutionum in *Concilio Viennensi* editarum, in quibus multa sub excommunicationis, suspensionis & interdicti sententiis jam Latis fieri precipiuntur, quedam vero sub eisdem sententiis fieri prohibentur, excommunicationis suspensionis & interdicti, vel irregularitatis laqueum incidatis, & subditi vestri per communionem incidant in peccatum, vobis quasdam ex eis, clero precipue, & universali Ecclesie necessarias & utiles, seu ipsarum mentem summariam infra perstrinximus, & eas per vos sciri & observari, nec non in vestris Cancellis coram subditis vestris, si necessitas vel utilitas id exposcat, volumus sollempniter publicari, cum vos juris ignorantia non excuset. In primis igitur vobis universis & singulis

lis publicamus quod sub titulo de reliquiis & veneratione sanctorum statuit *Concilium Viennense* predictum, videlicet, quod gloriosum festum pretiosissimi sacramenti Corporis & sanguinis Domini nostri *Iesu Christi* feria quinta post octavam pentecostes proxima annis singulis cum novem lectionibus, & per octavam cum tribus devote & sollempniter celebretur. Unde vobis & singulis vestrum in virtute sancte obedientie injungimus firmiter & districte ut officii de hoc specialiter ordinati tenorem & ordinem, vobis usque ad feriam quintam prescriptam post festum Pentecostes proxime nunc venturam, cujus officii vobis in Ecclesia, nostra argentinensi copiam fieri volumus, vestris sumptibus procuretis, Ita quod dicto die, & de cetero singulis annis dictum officium eodem die tempore revoluto sollempniter peragatis subditos quoque vestros dominica dictam quintam feriam precedente moneatis, ut per puram confessionem Elemosinarum Largicionem, attentas & sedulas orationes & alia devotionis & pietatis opera taliter se studeant preparare, quod hujusmodi sacramenti pretiosissimi mereantur fieri participes illo die & ejus virtute augmentacionem consequi gratiarum. Ipsis quoque subditis indulgenciam quam exaudicione divinorum illis diebus quibus hujusmodi officium agitur consequantur, Lucide exponatis. Videlicet omnibus vere penitentibus & confessis qui matutinali officio festi eiusdem in Ecclesia in qua idem celebratur, interfuerint. Centum qui vero missæ totidem, qui autem in primis ipsius festi vesperis inter-

terfuerint similiter centum. In secundis vesperis totidem. Illis autem qui per octavas illius festi, matutinalibus, vespertinis, Missæ aut prædictarum horarum officiis interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum *Petri & Pauli* Apostolorum auctoritate, de injunctis sibi penitentiis relaxantur.

Item sub titulo de *testamentis* & ultimis voluntatibus statuit concilium antedictum, quod religiosi etiam exempti quicumque executores esse non possunt cujuslibet ultime voluntatis, nisi superiorum suorum petita licentia & obtenta, Et quod locorum Episcopis cum executionis officium susceperint, de suscepto executionis officio tenentur reddere rationem, & quod Episcopi eos, quos deliquisse circa id repererint punire possint pena debita quocunque privilegio non obstante.

Item sub titulo de *Sepulturis* statuit concilium memoratum, quod quicumque in contemptum clavium Ecclesie in Cymeterio tempore interdicti excommunicatum publice vel interdictum nominatim, vel usurarium manifestum sepelire presumpserit scienter excommunicationis sententiam incidat ipso facto, a qua nullatenus absolvitur nisi ad arbitrium diocesani Episcopi satis faciat competenter ei, cui per sepulturam hujusmodi fuerit injuria irrogata. Nullo contra premissa exceptionis vel quovis alio privilegio sub quacunque forma verborum concessio aliquatenus suffragante.

Item sub titulo de *parochiis* & *alienis parochianis*, statuit concilium supradictum, quod fratres
pre-

predicatorum & minores ac ceteri religiosi Eccle-
 sias parochiales ad predicandum non debent ac-
 cedere, nisi a parochialibus sacerdotibus fuerint
 invitati, seu ipsorum petita licentia & obtenta,
 nisi Episcopus loci vel prelatus superior per eos
 predicari mandaret. statutum est etiam in eodem
 concilio, quod non omnes fratres dictorum ordi-
 num undecunque venientes, ad predicandum vel
 ad confessiones audiendum debent admitti, sed
 illi tantum, quos locorum Episcopi ad hujusmodi
 officium in suis diocesibus duxerint admittendos.
 Idem quoque fratres per hujusmodi concessionem
 vel admissionem Episcoporum non majorem ha-
 bere debent auctoritatem quam presbyteri paro-
 chiales, nisi Episcopi gratiam eis in hoc faciant
 ampliolem, & licet dicti fratres liberam habeant
 sepulturam tamen ne parochiales Ecclesie & ipsa-
 rum curati seu Rectores qui ministrare habent
 Ecclesiastica sacramenta, quibusve de jure com-
 petit predicare, & confessiones audire fidelium,
 debitis beneficiis defraudentur, statuit concilium
 predictum, quod dictorum ordinum fratres de
 omnibus obventionibus tam funeralibus quam de
 quibuscunque & quomocunque relictis distincte
 vel indistincte ad quoscunque certos vel determi-
 natos usus de quibus etiam quarta sive canonica
 portio dari sive exegi non consuevit, vel non
 debet de jure, nec non de datis vel qualitercun-
 que donatis, in morte, seu mortis articulo, in
 donantis vel dantis infirmitate, in qua decefferit
 quomocunque directe vel indirecte fratribus
 ipsis,

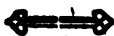
ipsis, vel aliis pro eisdem quartam partem auctoritate apostolica taxatam & limitatam parochialibus sacerdotibus, & earum rectoribus, seu curatis largiri, integrè teneantur. Item statuit dictum concilium quod si dicti fratres procurent, quod hujusmodi resereta fiant ad utilitatem & commodum eorum, talibus personis, a quibus hujusmodi quarta minime deberetur, vel quod donata vel data procedant ad tales personas seu si procurent in sanitate donantium sibi dari vel donari, quod in infirmitate eorundem donantium vel dantium, dandum vel donandum existeret, quod in hoc ipsorum consciencie onerentur & si dolum vel fraudem premissis adhibuerint, voluit concilium, quod obligati remaneant sacerdotibus, & nihilominus restricta ratio in extremi Iudicii examine requiratur. Revocavit etiam, vacuavit, cassavit, & irritavit. Immo cassà, vacua & irrita nunciavit, & nullius prorsus existere firmitatis universa privilegia, gratias, verbo, seu scripto sub quacunque forma, expressione seu conceptione verborum a Romanis Pontificibus dictis fratribus concessa, nec non consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum premissis, vel alicui premissorum fuerint contraria.

Item sub titulo de *excessibus privilegiatorum* statuit concilium supradictum, quod religiosi clericis aut Laycis non debent sacramenta Euchariæ vel extreme Unctionis ministrare, vel matrimonia sollempnizare, nisi de licentia parochialis presbyteri speciali. Item excommunicatos a canone non debent absolvere, nec a sententiis per

statuta provincialia aut synodalia promulgatis. Item quod non debent absolvere quenquam a pena & a culpa. Et siquid horum fecerint, excommunicationis sententiam incidunt ipso facto, per sedem tantum apostolicam absolvendi. Et quod Episcopi, postquam de hoc eis constiterit, ipsos excommunicatos faciant publice nunciari, donec de ipsorum absolucione, eis scilicet Episcopis fuerit facta fides. Nullo religiosis eisdem contra premissa exceptionis vel alio privilegio suffragante. Inhibitum est eis etiam, ne in predicationibus suis, Ecclesiarum prelati detrahant, id est, male loquantur, aut Laycos retrahant ab Ecclesiarum sua frequentia vel accessu. Item quod Indulgencias non pronuncient indiscretas, id est, nimias, Item ne cum factionibus testamentorum intererunt, testatores retrahant a restitutionibus debitis, aut a Legatis Ecclesiis matricibus faciendis. Item quod legata incerta vel debita incerta, & male ablata incerta, id est, vagos restitutiones sibi, fratribus sui ordinis vel conventibus ipsorum erogari in aliorum prejudicium non procurent.

Item quod neminem absolvere presumant in casibus sedi Apostolice, aut locorum Episcopis reservatis. Item quod nullum contra eos suam justiciam prosequentem vexare indebite, & ad loca publica & remota convenire presumant. Contrarium facientes penis per duos menses subiaceant illis, que secundum eorum regulam vel statuta eis imponi pro gravibus culpis & criminibus consueverunt. Et quod cum ipsis absque manifesta

feſta neceſſitate ſuper premiſſis non valeat diſpenſari. Ceterum Prelati eorum, niſi de his, que occasione premiſſorum exceſſuum, ad eos quomodo pervenerint, Eccleſiis aut perſonis Eccleſiaſticis dampnificatis vel leſis ſatisfactionem exhibuerunt infra menſem, poſtquam ſuper hoc fuerint requiſiti, ſuſpenſionis ſententiam, eo ipſo incurrant. non obſtantibus in premiſſis ſtatutis aut quibuslibet aliis privilegiis cujuſcunque tenoris exiſtant.

Item ſub titulo de *penis* ſtatutum eſt in concilio ſupradicto, quod religioſi retrahentes in ſermonibus ſuis vel alibi quoſcunque a ſolucione decimarum Eccleſiis debitarum excommunicationis ſententiam incidunt ipſo facto. Item injunctum eſt eis ſub intimacione maledictionis eterne, quociens publico predicabunt, in prima Dominica quarta & ultima quadrageſime & in feſtis Aſcenſionis Dominice Penthecoſtes, Nativitatis beati *Johannis Baptiſte* aſſumptionis & Nativitatis beate Virginis verbum Dei audientes expreſſe ſtudeant informare, ſi ab Eccleſiarum Rectoribus vel eorum vicariis, aut loca tenentibus eorundem fuerint requiſiti, nec non ex his, quorum confeſſiones audient, conſcientiam facere, ut decimam ſolvere non omittant, quicumque vero ſcienſiter conſitentibus conſcientiam facere de ſolvendis decimis omiſerit, a predicationis officio ſuſpenſus maneat ipſo facto, donec conſcientiam ſibi conſitentium informaverit, ſi de hoc commode habuerit facultatem. Qui vero predicta negligenter

tia non purgata predicationis officium presumpserit exercere, excommunicationis sententiam incidat ipso facto. Item quod quicumque religiosus vel clericus secularis aliquem inducit ad vendendum, jurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum quod sepulturam apud suam Ecclesiam eligat, vel jam Ecclesiam non immutet propter penas antiquorum jurium, que in sua permanent firmitate excommunicationis sententiam incidant ipso facto, ab alio, quam a sede apostolica, preterquam in mortis articulo, nullatenus absolvendus, Nullis privilegiis aut statutis super hoc in contrarium valituris.

*) Item sub titulo, de *Sententia excommunicationis*, statuit concilium supradictum, circa interdictorum observantiam, auctoritate sedis apostolice vel Episcopi loci positorum, quod Religiosi quicumque tam exempti, quam non exempti, cujuscunque ordinis seu condicionis existant, cum cathedralem & matricem sive parochialem loci Ecclesiam interdictam viderint aut sciverint observare, non obstantibus appellacionibus quibuscunque etiam ad sedem apostolicam, vel alium seu alios interjectis, & aliis objectionibus quibuscunque, absque dolo vel fraude cum moderamine decretalis. *Alma* que est de *sententia excommunicationis* titulo VI. inviolabiliter illud servent. Alioquin non observantes hoc ipso excommunicationis sententia subjacebunt, quod etiam in interdictis,

*) Quae sequuntur erasa sunt in autographo illa damus ex libro Salico Capituli Majoris Argent:

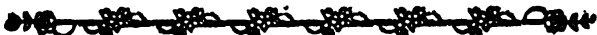
dictis, & in cessationibus divinarum per provincialium conciliorum statuta, vult inviolabiliter observari; In cessationibus vero generalibus a divinis quas quandoque Capitula, collegia, vel conventus secularium Ecclesiarum ac regularium sibi vendicant, ad repellendas injurias eis factas idem vult per omnia observari. hoc etiam statutum non solum ad futura, sed ad nunc pendentia trahitur, non obstantibus privilegiis conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibuslibet, que contra premissa vel aliqua premissorum religionis ipsis non vult ullatenus vel in aliquo suffragari. Item ibidem statuit concilium sepedictum, quodque in locis interdicto suppositis quemquam decreto divina celebrare officia quomodolibet cogere, aut ad eadem officia audienda excommunicationis vel interdictionis vocare, seu qui excommunicatos aut interdictos de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum aguntur sollempnia, monitos ne exeant, prohibent, aut qui excommunicati publice & interdicti nominatim, in ipsis Ecclesiis a celebrantibus ut exeant moniti remanere presumpserint, excommunicationis sententiam incidant ipso facto, a qua non nisi per sedem possunt absolvi. Item statuit concilium supradictum ne fratres minores aliquem vel aliquos fratres & sorores de ordine tercio beati *francisci* qui continentes seu de penitencia nuncupantur, ad divina admittant quoquomodo in suis Ecclesiis tempore interdicti quod si fecerint, eo ipso excommunicationis sententie a qua non nisi per Romanum Pontificem, vel satisfactione premissa per locorum

Episcopos, quos auctoritate apostolica fungi voluit in hac parte absolutionis beneficium valeant obtinere. Datum *Argentine* XI. Kal. Augusti. Anno Domini Millesimo Trecentesimo Decimo Octavo.

22. Jul.

Ex libro falico cit. fol. 87.

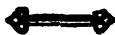
LXXXI.

ORDINATIO CIRCA JURISDICTIONEM ARCHIDIACONORUM ECCLESIAE ARGENTINENSIS.

Nos *Johannes* Dei gratia Episcopus argentinensis, nobis subjectis medelis congruis cupientes paterna sollicitudine providere ne ipsi coram iudicibus ecclesiasticis ordinariis delegatis aut arbitris infra civitatem & diocesim argent. litigantes per dispendiosas protractiones litium & onerosa sibi patrocinantium salaria gravibus afficiantur laboribus & expensis, hoc facile fieri speramus si in quantum nobis de jure permittitur subtilitatem ordinis judiciarii precidamus, modum salariis advocatorum coram prefatis iudicibus postulantium & procuratorum ponamus & eos, qui circa dicta versantur judicia optimis remediis dirigamus.

Statuimus igitur, archidiaconorum ecclesie nostre argentinensis, qui jurisdictioni presunt ordinarie de consuetudine in jam dicta ecclesia hactenus

tenus observata accedente consilio & consensu, quod in causis mere civilibus ad forum tamen ecclesiasticum de consuetudine spectantibus summam quatuor librarum denariorum argentinensium non excedentibus de plano & absque strepitu iudicii sine libello & obmisso iudiciario ordine procedatur, in quibus etiam causis civilibus advocatorum & procuratorum gradu vel ordine non attento omnes a jure non prohibiti ad postulationis officium admittantur, in aliis vero causis privatarum & singularium personarum in prefatis iudiciis nec procuratores advocatorum nec advocatos procuratorum nec unam eandemque personam utriusque volumus fungi officio. Statuimus etiam quod nullus Litterarum portitor seu lator & nuncius curiarum nostre vel archidiaconorum ecclesie nostre argentinensis nec alius notarius juratus dictarum ecclesiarum curiarum coram iudice eius curie, cujus juratum existit quantumcumque viles causae fuerint in postulatione vel procurationis officio pro aliis admittatur, nec ab eis substituti, ceterum ne cupiditatis ardor alicui advocatorum seu procuratorum nostre civitatis & dioeceseos incentivam tribuat eiusmodi nostra statuta salubria contemnendi, inhibemus, ne patroni causarum advocacionis officia in dictis iudiciis infra civitatem & dioecesim nostras prefatas exercere volentes in causis agitandis super prelaturis & dignitatibus ecclesiasticis summam sex marcarum in causis super aliis beneficiis & ecclesiasticis curatis & simplicibus summam quatuor marcarum,

rum, in causis matrimonialibus summam duarum marcarum, in causis injuriarum summam unius marce argenti, in aliis vero ecclesiasticis causis vel civilibus ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine spectantibus extendentibus se ad valorem seu estimationem viginti librarum denariorum argentinensium summam unius libre dictorum denariorum excedant sub aliquo velamine vel colore, in hujusmodi etiam civilibus & ecclesiasticis causis si summam, valorem seu estimationem viginti librarum vel infra eandem summam fuerint pro rata quantitatis summe valoris seu estimationis causarum hujusmodi taxationem proxime dicti salarii fieri volumus sine fraude.

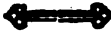
Ex statutis Curiam Ecclesiasticarum Argentinensium an. 1388. renovatis.

LXXXII.

CONSTITUTIO JOHANNIS EPISCOPI ARGENTIN. CONTRA BLASPHEMATORES ET TEMERARIE JURANTES.

In Dei nomine Amen. Nos *Johannes* Dei gratia Episcopus argentinensis ad honorem Omnipotentis Dei, & propter commune bonum presentibus statuimus inviolabiliter observandum, ut clericici civitatis & diocesis nostrae, cujusunque ordinis status, conditionis, sive praeeminentiae fuerint a blasphemis, jurationibus sive juramentis,

tis, voluntariis praecipue tamen inusitatis, sive inconsuetis circa Deum, ejus sanctos & maxime beatam virginem *Mariam* prorsus abstineant, & ut ipsi clerici maxime ab hujusmodi blasphemis seu juramentis inusitatis, sive inconsuetis citius retrahantur cum ex mente rea utique procedere videantur, volumus ut quicumque clericus hujusmodi blasphemias seu juramenta inconsueta sive inusitata fuerit, penam unius solidi denariorum argentinensium qualibet vice contrahat & incurrat, nullam super hoc remissionem aliquam habebiturus.

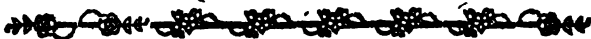
Injungimus etiam in virtute sanctae obedientiae & sub pena excommunicationis omnibus clericis non in Ecclesiis collegiatis constitutis, ut infra triduum a tempore notitiae praesentium quoscunque clericos extra ipsas collegiatas ecclesias constitutos quos circa hujusmodi blasphemias seu juramenta noverint deliquisse, ad notitiam Plebani seu vice plebani loci illius in quo taliter juratum fuerit perferant bona fide ipsi autem plebani seu vice plebani omnes personas eis taliter denuntiatas in proximo capitulo quod habebunt, in illo archipresbyteratus registratus fideliter approbabit, & tunc per unum nuncium fide dignum ad parcendum laboribus & expensis personae hujusmodi registratae, officiali curiae nostrae argentinensis infra triduum, a tempore dicti Capituli destinentur, quem quidem quo ad hoc judicem seu executorem hujusmodi penarum constituimus specialem.

nos monemus ut infra triduum a tempore insinuationis vestrae fidem juramenti nomine praestent, ut si quod absit & quotiescunque eos venire contigerit contra dictum statutum, poenam eidem infertam persolvant & de ipsa satisfaciant juxta ejusdem statuti continentiam & tenorem, alioquin in omnes & singulos hoc promittere nolentes ex tunc excommunicationis sententiam proferimus in hiis scriptis. Datum *Argentinae* X^o. Kalendas Maij. Anno Domini M^o. CCC^o. vicefimo quinto.

Ex antiquo Codice Collegiatae S. *Petri Senioris* fol. XIX.

22. Apr.

LXXXII. a

MONACHI S. *MAXIMINI*

PROPE *TREVIROS*

C H R O N I C O N

ab Anno DCCVIII. usque ad annum, DCCCCLXXXVII.

Anno DCCVIII. Princeps Francorum *Drogo* obiit.

Anno DCCIX. primum *Pippinus* perrexit in *Alemanniam* contra *Vuillarium* Ducem.

Anno DCCXI. *Hildebertus* Rex obiit.

Anno DCCXIV. *Pippinus* obiit.

Anno DCCXV. *Dagobertus* Rex obiit.

Anno

Anno DCCXVI. primum pugnavit *Karlus* Dux contra *Ratbodum* Ducem.

Anno DCCXLI. *Karlus* Princeps obiit.

Anno DCCXLII. *Karlomannus*, & *Pippinus*, contra *Hunaldum* perrexerunt.

Anno DCCLI. *Pippinus* electus est in Regem, & *Hildericus* tonsuratus.

Anno DCCLXVIII. *Pippinus* Rex obiit, & *Karlus*, & *Karlomannus* Regnum suscipiunt.

Anno DCCLXXII. *Karlomannus* obiit.

Anno DCCLXXXVIII. *Lbudowicus* natus.

Anno DCCCIV. *Alcuinus* Abbas obiit.

Anno DCCCVI. pridie Nonas Maij, Luna XIII. signum crucis mirabili modo in luna apparuit, & eodem anno, XIII. Kalendas septembris, die Dominica hora III. corona mirabilis in circuitu solis apparuit.

Anno DCCCXIV. Indictione VII. XVII. Kalendas Augusti, Feria II. incipiente, hora diei V. Eclipsis solis apparuit, luna XXVIII. *Karlus* Imperator obiit, & *Lbudowicus* Imperium suscepit.

Anno DCCCXXXIII. *Lbudowicus* Imperium amittit, & *Lotbarius* illud suscipit.

Anno DCCCXXXIV. *Lbudowicus* recipitur.

Anno DCCCXL. Eclipsis solis facta est III. feria ante Ascensionem.

Anno DCCCXLIII. *Manno* nascitur.

Anno DCCCXLV. *Karolus* Rex per *Hedemulfum*, Laudanensis Ecclesiae presbyterum, coepit congregare clerum sub doctrina canonica Deo militaturum in coenobio a se fundato, quod prius

Re-

Regium, ac deinceps Apostolica auctoritate vocatum est novum.

. . . . Kalendas Aprilis. Ordinatio *Hedenulfi* Episcopi.

Anno DCCCLXXXII. Nortmanni *Treverim* cum Monasterio sancti *Maximini*, vastantes gallicam, cremaverunt.

Anno DCCCLXXXVIII. *Karolus* Rex, Frater *Karломanni*, defungitur & *Arnolfus* Rex constituitur.

Anno DCCCXCIX. *Arnolfus* Rex obiit. *Zuentibold* a suis interficitur.

Anno DCCCXCVII. *Ruodpertus* Episcopus obiit.

Anno DCCCXXIII. Bellum in sueffionibus. Eodem anno *Karolus* Rex custodiae datur.

Anno DCCCXXVIII. *Gisalbertus* Dux *Gerbirg* duxit uxorem.

Anno DCCCXXX. *Otto* Rex ab Anglis ducit uxorem. *Carolus* Rex obiit in custodia.

Anno DCCCXXXI. Ordinatio *Ruodperti* Episcopi.

Anno DCCCXXXIII. Cecidit Ecclesia sancti *Maximini*.

Anno DCCCXXXIII. Conversio Monachorum sancti *Maximini* & *Ugo* Abbas efficitur.

Anno DCCCXXXV. obiit *Hildierus* Laicus.

Anno DCCCXXXVII. *Heinricus* Rex obiit, *Otto*, Filius ejus successit. *Arnoldus* Dux Bawariorum obiit. *Fulda* Monasterium crematur; &
Rex

Rex *Otto* Hungros usque *Mettis* civitatem persequitur.

Anno DCCCCXLII. Dedicatio Ecclesiae sancti *Maximini*.

Anno DCCCCXLV. Hoc igitur Anno, XVII. Kalendas Octobris hora prima noctis apparuit signum in coelo, in septentrionali parte, quod signum quidam Antichristi esse dicebant; & *Ugo* Leodiensis Episcopus efficitur, & *Vuillerus* Abbas constituitur.

Anno DCCCCLVII. *Vuillerus* Abbas obiit. *Vuickerus* successit.

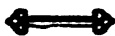
Anno DCCCCLXI. *Otto* junior Rex efficitur, & Eclipsis solis facta est.

Anno DCCCCLXVI. *Vuickerus* obiit; *Aolfus* successit.

Anno DCCCCLXVII. *Aolfus* obiit, *Dietfridus* successit.

Anno DCCCCLXXXIII. *Dietfridus* obiit, & *Ogo* successit.

Anno DCCCCLXXXVII. *Hogo* Abbas obiit, *Folmarus* successit.

LXXXIII.

STATUTA PRAEBENDARIORUM FRA-
TRUM ET SORORUM HOSPITALIS SANCTAE
ELISABETHAE INTRA MONASTERIUM S.
MAXIMINI EXTRA MUROS TREVI-
RENSES. *)

Primo quando vinum est in bono foro, habe-
bunt pro praebenda unam sextellam, sed in
caro foro minus.

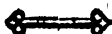
It. in quatuor summis festis, die dedicationis S.
Elisabethae & in quatuor diebus per annum
quando fraternitas in Hospitali peragitur, qui-
libet de bona consuetudine habebit parvum al-
bum panem.

It. de oleribus, pisiculis pulmentariis secundum quod
tempus se offert per diem & rationabilem com-
petentiam.

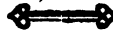
It. diebus dominicis, tertiis & quintis feriis tem-
pore esus carniarum quilibet pro die duo compe-
tentia frustra carnis habebit.

It.

*) Vestigia hujus Sanctissimi moris plura supersunt
in Germania. quaedam commemorasse sufficiat in
coenobio Fuldensi & Asceterio *Sylvae Nigrae* a
S. *Blasio* piis Incolis nuncupato ubi Christus in
pauperibus recipitur. Fuldensibus data sunt privi-
legia, ut pauperibus & peregrinis tempore sus-
ceptionis usus necessarios possint praebere secun-
dum id quod sanctae Regulae propositum atque
mandatum jubet: *Monachos in susceptione hospi-
tium pauperumque semper esse paratos. Schan-
nat. Hist. Fuld. T. I. p. 49.*

- It. aliis diebus pulmentum eorum duo ova, vel modicum de caseo, aut lac secundum rationem.
- It. in quadragesima quatuor dies per diem, unum halem.
- It. aliis diebus modicum de pisces, vel fabis affatis, aut nuces, vel alios fructus.
- It. Praebendarii, qui habent cameras speciales & foculatas, possunt in curia rationabiliter ligna accipere non nimis, sed parvum, & competentem habere ignem, quod cellarius semper respicere debet, ne damnum fiat hospitali.
- It. omnia illa debent fieri secundum quod redditus hospitalis per caritatem, vel pro tempore per lites stent.
- It. omnes praedicti Praebendarii fratres & sorores tenentur omni orare 30 pater noster pro omnibus benefactoribus hospitalis vivis & defunctis.
- It. tenentur in quadragesima bis confiteri, & in adventu jejunare, qui sani sunt. tenentur ad minus in festo paschae & natalis Christi communicare.
- It. omnino debent in hospitali esse pacifici & quieti, & faceti, cum nemine habere lites, nec contentiones.
- It. Omnino non debent jurare, nec Deum blasphemare, & de nocte quieti esse.
- It. non scurrilia verba aut turpia proferre in hospitali, quia ibidem sunt loca consecrata & reliquiae.
- It. nullus audeat in hospitali circa altare nudis pedibus inhoneste procedere, digestionem & urinam

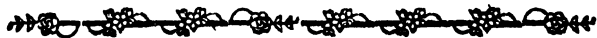
nam portare, aut turpem sonum cum ventre facere.

It. fratres debent aliquando secundum possibilitatem eorum ad minus ligna ad coquinam portare, pisā & fabas mundare, & in horto recolligere.

It. Sorores ibidem in lini, linum & canapum mundare, praeprare fila, in horto inutilia extrahere, olera, pisā & fabas mundare, lineamina & alia lavare & consuere.

It. omnino omnes praedicti debent esse in licitis & honestis Domino hospitalario, cellerario, vel cui est commissum, obediētes.

It. si quis habet aliquem defectum in praebenda vel aliis, non debet habere litem, neque contentiones cum familia, nec cum ancillis, sed referet defectum suum ad cellerarium, si autem ad hospitalarium, si autem ad Dominum Abbatem, vel in eius absentia ad cellerarium qui pro tempore est in monasterio.

LXXXIV.

ARNOLDUS ARCHIEP. TREVIRENSIS VARI-
A BONA AB *HENRICO* ABBATE S. *MAXIMINI*
EXTRA MUROS TREVIR: HOSPITALI IBI-
DEM COLLATA CONFIRMAT.

An. 1266.

Arnoldus Dei gratia Trevirensis Archiepiscopus omnibus praesentes literas inspecturis
salu-

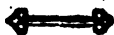

salutem in Domino sempiternam. Dilecti in Christo filii Abbas & Conventus S. *Maximini* trevirensis nobis humiliter supplicarunt, ut collationem quarundam possessionum & jurium factam per dictum abbatem de laude & assensu jam dicti conventus Hospitalis ante fores Monasterii ipsorum dignaremur misericorditer confirmare. Tenor vero dictae collationis talis est. In nomine Domini amen. Quoniam humana fragilitas oblivioni est subjecta, ideo ea, quae aguntur in tempore, scripto solent annotari. Ad notitiam igitur universorum tam presentium, quam futurorum Nos Abbas *Henricus* Monasterii Sti. *Maximini* trevirensis pervenire volumus; quod cum Nos ad honorem Altissimi & Sti *Maximini* patroni nostri, de assensu & voluntate conventus nostri possessiones annotandas dicto Hospitali duximus conferre, & contulimus perpetuo possidendas, videlicet duas partes decimae in *Ruttbiche* curtim de *Menningen* prope novum castrum, medietatem molendini in *Moudewort*, de molendino apud *Mercbe* dictum, quod *mitselstrole* dicitur, maldrum frumenti, tres vineas apud *Kevenich* cum censu & medietate decimae ibidem, duo jugera & dimidium tam in vineis quam campis apud *Ifelsbach*, vineas, in *Riolla*, quas *Methildis* bonae memoriae ibidem legavit apud *Lungnich* amam vini, quam *Sibodo* de *Schweich* & uxor eius *Wendelingundis* legaverunt, Item medietatem vineae cujusdam sitae in monte *Kierse* apud *Longnich*, quae dicitur *Henrici Lusci*. Item proventus vini & annonae in monte *Matteva*. Octo solidos de quadam vinea, quae dicitur

Baterse apud *Merche* dictum. Petituram in curu-
 lia vineam apud *Waldracum*, quae fuit *Rorici* ibi-
 dem. vineam unam apud *Urium*, & viginti soli-
 dos censuum apud *Urium*, de bonis *Henrici Surdi*
 dicti ibidem. Item viginti solidos censuum de
 olea, quae dicitur *Philippi nigri* sitae in potestate
 nostra. De horto *Nicolai borre* in via *S. Remigii*
 sex solidos censuum. Ortum, qui fuit *Henrici*
Ungarici in hatis Episcopi. Apud *Mattenam* duo-
 decim denarios de bonis canonis ibidem. Item
 de quadam vinea, quam colit *Sunnewisch* duode-
 cim denarios. De vinea quadam, quam colit
 filius *Wirici* de *curuata* quindecim denarios. De
 domo *Nicholai* prope domum Episcopi in potesta-
 te nostra quinque solidos. De domo *Gerardi sa-*
gittarii quatuor solidos. De vinea quadam apud
Bahane, quae dicitur ad salius sex denarios. De
 horto quodam prope hognum sex denarios. De
 Domo & horto *Gertrudis Longe* in potestate nostra
 sextarium olei. Item de domo & horto *Hildegun-*
dis ibidem sextarium olei. De horto *Warneri*
Royoz dimidium sextarium olei. Item de arbo-
 ribus sitis circum hospitale & domum novam, &
 horto novo, qui dicitur *Gerardi* centurionis in
 potestate nostra oleum inde proveniens. Item
 bona nostra apud *Ilans*, *Fomez*, *Cloez*, *Fras-*
senich, *Brues*, *Sincii* cum omni jure quod habe-
 mus in eisdem, ut de praedictis possessionibus
 pauperes, debiles & infirmi ibidem venientes re-
 ficiantur, & in usus eorum convertantur. Sta-
 tuimus etiam de voluntate & assensu conventus
 nostri, ut praebenda Eleemosinaria in Ecclesia

nostra, quae dicitur tricenaria, quae est in pane,
 vino & pulmentis coquinae, quam cito eam va-
 care contigerit, cedat sacerdoti celebranti divina
 in hospitali memorato. Habebit se etiam sacer-
 dos dicti hospitalis taliter in exequiis fratrum nost-
 rorum, qui per triginta dies in celebrandis missis
 fratris defuncti memoriam habebit. Et si in dic-
 ta Ecclesia nostra fuerit sepultus, ipsius sepul-
 chrum memoratus sacerdos in veste religiosa
 quaeret per dictos triginta dies cum cottidiana
 commendatione. Si vero praefatus sacerdos in
 praescriptis inveniretur negligens, praebendam
 illius diei, in qua negligens fuerit, Provisor hujus
 hospitalis assignabit pauperibus. In cujus rei me-
 moriam nos Abbas sigillum nostrum praesenti-
 bus duximus apponendum. Nos vero conventus
 dicti monasterii dictas possessiones a jam dicto ab-
 bate Domno nostro hospitali praefato collatas de
 laude & voluntate & assensu expresso nostro pro-
 fitemur esse collatas. Et hoc recognoscimus per
 literas praesentes, ad quas sigillum Prioris nostri
 duximus apponendum. Datum Anno Domini
 Millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto. Iu-
 stis igitur petitionibus eorum, pium praebentes
 assensum praedictam collationem factam saepedi-
 cto hospitali, ipsam cum coeteris bonis quae in prae-
 sentiarum rationabiliter possidet, vel possidebit,
 confirmamus, violatores hujus nostrae confirma-
 tionis vinculo anathematis innodantes. Datum
 Decimo nono Kalendas Februarii anno Domini
 millesimo ducentesimo sexagesimo sexto.

LXXXIV. a.

HENRICUS ARCHIEP. TREVIR. OMNIA
BONA HOSPITALIS S. *ELISABETH* INTRA SEP-
TA MONASTERIJ S. *MAXIMINI* EXISTEN-
TIS CONFIRMAT. 1279.

In nomine sanctæ & individuae Trinitatis.

Henricus Dei gratia Trevirorum Archiepiscopus omnibus præsentibus literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Cum res gesta mandatur literis, universae rei calumnia praeripitur, ne ulla litis occasio postmodum successoribus aliquatenus oriatur. Nouerint igitur tam praesentes quam futuri, quod dilectus in Christo filius Magister & Provisor Hospitalis beatae *Elisabeth*, apud S. *Maximinum* extra muros trevirenses Nobis humiliter supplicavit, ut sicut reverendus Pater & Dominus pie memoriae *Arnoldus* Trevirorum Archiepiscopus noster Praedecessor bona, possessiones & redditus ad ipsum Hospitale spectantes pia liberalitate confirmavit, si nos eius vestigiis adhaerere volentes factum ipsius ratificare ac etiam eiusdem Hospitalis bona similiter digneremur misericorditer confirmare. Nos itaque attendentes, quod ex officio nostro tenemur singulis locis & personis ecclesiasticis & maxime pauperibus nostrae Dioecesis paterna sollicitudine providere, dicti magistri & Provisoris Hospitalis piis postulationibus grato concurrentes assensu, personas ac ipsum Hospitale cum omnibus bonis, quae in praesentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum

turum iustis modis adipisci poterit, sub nostra protectione suscipimus, & eadem bona ad sustentationem pauperum, infirmarum & peregrinorum ibidem recipiendorum totaliter convertenda, ipsi Hospitali praesentibus confirmamus, violatores hujus nostrae confirmationis vinculo anathematis innodantes. Actum & datum duodecimo Kalendas Februarii Anno Domini millesimo ducentesimo septuagesimo nono in festo beatae *Agnetae* virginis.

LXXXV.

STATUTA SYNODI BASILEENSIS.

An. MCCXCIX.

Nos Magister *Albertus* de *Friburgo* officialis curie Basil: notum facimus universis, quod R^{du}s in Christo Pater & Dominus P. *) Dei gra-

X 4

tia

*) *Petrus*, ut *Browerus* ad an. 1289. notat *Annal. Trever. Tbm. 2. p. 171.*, a *Nicolao IV.* PP: Metropolitanae Trevirensis Praeposituram obtinuit, cum esset Medicus *Rudulphi* caesaris. Mortuo *Petro* de *Reichenstein* Antistite Basileensi jussu *Nicolai IV.* successit *Petrus* de *Treveri* Physicus. *Argentinas p. 113.* vid. *Basilea sacra p. 253.* Post obitum *Gerardi* Archipraesulis Moguntini causam *Balduini* pro cathedra Moguntina obtinenda egit *Petrus* apud *Clementem V.* PP. in *Aquitania Pictaviae* tum commorantem an. 1305. verum flectere Pontificis animum non potuit, imbecillam *Balduini* aetatem aestimantis, quae tanto

tia Episcopus Bas. sub anno Domini M. CC. LXXXVIII feria secunda post ascensionem Domini synodum celebravit, in qua statuta quaedam a Domino *Bonifacio VIII.* Summo Pontifice edita publicavit, aliqua etiam statuit de novo, quod omnia in presenti pagina de verbo ad verbum sine aliqua diminutione vel additione integraliter & fideliter conscribi fecimus, que sunt hec.

Ut pacta, observationes obtineant firmitatem statuimus ut pactum cum Rectore alicujus ecclesie factum per religiosos & alios quoscunque, ne ipsi aliquos vel certos ipsius ecclesie parochianos ad sepulturam recipiant, omnino fervetur, etiam si ante pactum ipsis paciscentibus sepultura libera indulta fuerit a sede apostolica vel aliunde, nec contra ipsum pactum imposterum eligere valeant aliquo modo sepulturam. Officii nostri debitum exequentes, ut animarum periculo occurratur, statuimus, & sub periculosa canonum comminatione districtius inhibemus, ne quis clericus cujus-

cun-

oneri ne quaquam ferendo erat. Dum vero *Petrus* in curia moras necit, evenit, ut Pontifex valetudine laesa, gravioris morbi discrimen adiret, atque ibi, comperto, *Petrum* Episcopum medicae artis laude praestantem esse hominem, ex templo opis ac remedii causa accersiri jubet; qui, cum artis peritia feliciter vim eius morbi omnem profligasset; Pontifex idoneum ratus animi morbis sanandis, qui tam salutarem corporibus manuum adponeret, ex Cardinalium voluntate Archiepiscopum instituit, pallioque donatum cum insigni honore *Moguntiacum* misit. *Browerus* l. c. p. 183,

cunquē ordinis status aut condicionis existat, habeat pluralitatem beneficiorum, curam animarum habentium *) sine dispensatione sedis apostolice speciali.

Item & quod qui habent curam animarum sub interminacione divine communicationis secundum generale concilium se faciant infra annum in sacerdotem promoveri, & residenciam faciant, nisi ex causa rationabili super ea per nos cum ipsis fuerit dispensatum. Item cum in Lateranensi concilio vacaturorum beneficiorum concessio inhibeatur, expresse statuimus receptiones canonicorum, que fiunt & fieri consueverunt per ordinationes capitulorum in collegiatis ecclesiis non valere decernentes nullum sibi ex eisdem quidquam juris vindicare debere. **) Item cum nemo alteri facere debeat, quod sibi fieri non vult, statuimus & sub interminacione divine vindicte districtius inhibemus, ne aliqui religiosi aut seculares

X 5

lares

*) *Joannes XXII. in Extravag. Execrabilis de prebendis in commun:* statuit: quod qui deinceps receperint dignitatem vel personatum seu officium aut aliud beneficium curam animarum habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud quo ipso jure privati noscuntur absque morae dispendio in ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: alioquin ex tunc sint ipso jure secundo privati & nedum ad sacros ordines suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud Ecclesiasticum beneficium inhabiles reputentur.

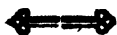
**) De expectativis vid. *Subsid. Diplom. Tom. V. p. 1. sq.*

lares cujuscunque regule, status vel condicionis existant per se vel per aliquos alios ad movendam vel jurandum vel quocunque alio colore quesito ad promittendum inducant, ut apud eosdem monastica vel ecclesiastica sepultura eligatur, vel jam electa non immutetur & si secus actum fuerit, electionem taliter factam decernimus non valere, & hii, qui sic elegerunt, nec in electis locis sepeliri possunt, nec alibi eligere sepulturam, sed apud illas ecclesias sepeliantur, apud quas sepeliendi fuerant, si nullam sepulturam elegerint, & si idem religiosi vel clerici predictos in suis ecclesiis vel cimiteriis presumpserint sepelire ad restitutionem tamen sepulcrum corporum, si petantur, quod etiam omnium eorum, que occasione sepulture talis pervenerint quomodolibet, ad eosdem infra decendum integraliter faciendam illos obligatos esse censemus, quam nisi fecerint, ipsa monasteria vel ecclesia, apud quas sepulta fuerint, nec non & cimiteria eorundem ex tunc eo ipso tamdiu maneant ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium predictorum. *) Item cum is, qui eligitur ad onus, repelli non debeat a mercede, statuimus, ut si quis alibi, ubi majores sui soliti sunt sepeliri, elegerit sepulturam, canonica portio ecclesie dimitti non debeat, sed illi duntaxat, in qua ille officia consuevit audire divina & ecclesiastica recipere sacramenta.

Item

*) In *Cap. 1. de Sepult.* in 6.

Item quia non sunt transgrediendi termini, quos statuerunt patres antiqui, statuimus, ut minores filii cum ante annos pubertatis sepulturam sibi eligere non valeant, in parochiali ecclesia sepeliantur, nec pater eis eligere sepulturam valeat, nisi forte hoc concederet terre consuetudo.

De Decimis.

Item cum Apostolus non solum a malo, sed ab omni specie mali precipiat abstinere, statuimus & districtius inhihemus, ne religiosi vel alii quicumque ad predicandum missi in predicationibus suis vel alibi aliqua predicent vel proponant, que audientes a decimarum vel aliarum rerum ecclesiis debitarum solucione retrahant vel animos corrumpant eorundem, sed verbo & opere ad solucionem predictorum ipsos studeant religiosius informare, (a) nec stationes seu predicationes Dominicis seu festivis diebus faciant circa horas missarum, in quibus parochias regentes mandata seu precepta a nobis vel nostris superioribus eis iniuncta exequi & publicare debent, nec propter subdito-

- (a) Imitando *S. Hieronymum in c. 3. Malach.* ubi: Quod de decimis primitiisque diximus, quae olim dabantur a populo sacerdotibus ac Levitis, in ecclesiae quoque populis intelligite, quibus praeceptum est, non solum decimas dare & primitias, sed & vendere omnia quae habent & dare pauperibus & sequi Dominum salvatorem. Quod si facere nolumus, saltem judaeorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto & Sacerdotibus ac Levitis honorem debitum deferamus.

ditorum absentiam id, quod perinde exequendum fuerat, eludatur. (b)

De Reliquiis & Veneratione Sanctorum.

Item ut divine laudis organa promoveantur & augeantur & viros religiosos laudabiles debite commendemus, statuimus imo potius statutum sanctissimi patris Domini *Bonifacii* Pape publicantes precipimus, & districte injungimus omnibus ecclesiis & monasteriis nostre Dioces. religiosos fidei Christiane principes, duodecim apostolos *) Reverendissimosque Patres, 4. Evangelistas. Item & egregios fidei doctores ecclesie B. *Gregorium* Papam, *Augustinum*, *Ambrosium*, venerandos Antistites ac *Jeronimum* presbiterum, confessores eximios, annis singulis perpetuis & futu-

b) Extant etiam quam plurimae ordinationes novissimae, idem jubentes. sic *Synodus Meclina*: tit. 10. c. 5. nemo in capellis, quae parochiae finibus continentur, concionari aut missam celebrare praesumat sub poena arbitraria. . . Similiter *Buscoducensis sub Masio Tit. 11. c. 3.* Ne parochiani diebus Dominicis & festivis juxta concilii Tridentini declarationem parochiae suae interesse ad audiendum verbum Dei tenentur, ab illo avocentur, praecipit, ne quis sacerdos eo tempore in Ecclesia parochiali aut extra eam in capellis sacrum facere aut concionari praesumat sub poena nostro arbitrio infligenda.

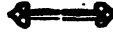
*) *Thomassinus tract. de celebratione festorum lib. 1. c. 5.* ostendit, serius instituta fuisse festa singulorum Apostolorum, sed primitus uno communi festo omnium memoriam fuisse celebratam.

futuris. temporibus sub duplici veneracionis officio solemniter celebrari.

De sententia Excommunicationis.

Item cum Nervus ecclesiasticus ut magis timeatur, si districtius custodiendus, statuimus, ut si civitas, castrum vel villa ecclesiastico supponatur interdicto, suburbia, & continencia edificia interdicta intelligantur. Item quia qui scelestam vitam suscipiunt, eandem debent sentire disciplinam statuimus, ordinamus, & in virtute sancte obediencie precipimus per presens, ut interdictum a nobis vel curia nostra aut alias eciam in quacunque ecclesiam vel locum nostre Dioc. promulgatum ipsum interdictum tam a religiosis, quam clericis omnibus nostre Dioc. secundum tenorem ipsius interdicti inviolabiliter observetur non obstantibus quibuscunque privilegiis ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus seu personis ecclesiasticis vel non exemptis sub quavis forma vel expressione verborum ab apostolica sede concessis, prout in constitutionibus Domini Pape *Bonifacii* plenius continetur. Exceptis duntaxat festivitatibus Natal. Domini, pasce, pentecostes & assumptionis virginis gloriose, in quibus campane pulsentur, & januis apertis divina officia celebrentur, Excommunicatis prorsus exclusis, sed Interdictis admittis quibus ob reverenciam dictarum solemnitatum prefatis diebus participationem permittimus divinorum, sic tamen, ut illi propter quorum excessum hujusmodi interdictum est prolatum, altari nullatenus appropinguent.

De

De Penitenciis.

Item iudex cum non possit aliquem vel ligare vel solvere, statuimus, ut nullus nostre dioc. confessorem eligere valeat sine licentia sui superioris non obstante consuetudine, que forte fuerit in contrarium, quam in hoc potius corruptelam reputamus. Item statuimus & districte precipiendo mandamus, ut omnes clerici nostre Dioc. tam religiosi quam seculares tam ecclesiās quam cappellas dotatas, si quas habent, nondum consecratas, ipsi consecrari procurent, usque ad festum Nativitatis Domini proximum venturum. Et similiter si que ecclesia vel cimiteria reconciliatione indigent, ipsa infra idem tempus omnia reconciliari procurent.

De Iudicibus.

Cupientes olim discordiam, que inter prelatos & Rectores seu sacerdotes & Clericos parochialium ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex parte una, insuper Predicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera, super predicationibus fidelium populis faciendis, audiendis eorum confessionibus penitencijs injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui eligebant aut fratrum ipsorum loca vel ecclesias sepulturam, graviter invaluerat. prorsus evelere ac omnimode submovere nullis unquam futuris temporibus fuscitandam, quamdam constitutionem super hiis edidimus, in qua ubi & quomodo liceat eisdem fratribus predicare, hujusmodi confessiones audire, penitencias injungere, qualiter

litter eciam ipsi fratres liberam habeant sepulturam, & de quarta obventionum *) per eos eisdem parochianis, sacerdotibus & ecclesiarum Rectoribus seu curatis integraliter exhibenda expresse & plenarie continetur Verum licet Rectores seu curati, presbiteri & Clerici ecclesiarum civitat. & Dioc. gravi nobis questione monstrarunt, fratres ipsi earundem civitatum & Dioc. licet constitutionem eandem, in quantum pro eis est, velint districtius observari, in quantum pro Rectoribus civitatum presbiteris & Clericis antedictis multipliciter illam infringere moliantur, quartam predictam eis exhibere pro sue libito voluntatis denegando, predicando in dictis parochiis, ecclesiis, invitatis Rectoribus curatis presbiteris & Clericis supradictis, & in aliis multis articulis, quos longum esset enarrare per singulam, contra constitutionem eandem in ipsorum Rectorum, Curatorum, presbiterorum & clericorum grave prejudicium veniendo, de diversis per eosdem fratres ac fraudem faciant constitutioni predictae maliciis, cavillationibus & astutiis exquisitis. Nos itaque ipsorum Rectorum Curatorum presbiterorum & Clericorum earundem civitatum & Dioc. supplicationibus inclinati attendentes, quod parum est,
jura

*) De quarta funeraria *conf. Cap. 8. X. de sepult.* ubi statuitur, ut si aliquem parochianorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta portio relinquatur scilicet Ecclesiae parochiali. Portio quarta hic determinata apparet exemplo quartae partis hereditatis, quae Matri debetur pro legitima hereditate filii.

jura concedere, nisi qui ea tueantur, existant, ac volentes constitutionem predictam irrefragabiliter observari, dictisque Rectoribus, curatis, presbiteris & Clericis earundem Dioc. & civitatum de illo providere remedio per quod ipsi nunc & in futurum contra fratres eosdem circa ea, que in dicta continentur constitutione, justicie complementum assequantur; Discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus quatenus vos vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios eisdem Rectoribus, curatis, presbiteris & Clericis civitatum & Dioc. predictarum de illatis eis injuriis & gravaminibus ac subtractis ex quarta predicta contra tenorem dicte constitutionis per eosdem fratres debitam satisfactionem impendi ac exhibituri eis super hiis quoque omnibus constitutionem eandem tangentibus in illis, quæ judicialem requirunt indaginem per viam judicii in aliis, prout qualitas ipsorum exegerit justicie complementum. Ita quando officium potestas & jurisdictio vestra cepta contra aliquos uno negotio quoad omnes & omnia negotia eciam non cepta perpetua inconcussa & integraliter habeantur.

Molestatores & injuriatores hujusmodi nec non contradictores quoslibet & rebelles quemcunque, & quoscunque expedierit per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, non obstantibus constitutionibus tam de duabus dictis in concilio generali, quam in nostris litteris, quarum prima cavetur, ne quis certis exceptis constitutionibus extra suam civitatem & dioc. secun-
da

da vero ne Réus alterius dioc. ultra unam dietam a finibus ejusdem dioc. ad iudicium evocetur, & in aliis quibuscunque constitutionibus a nobis vel predecessoribus nostris Romanis Pontificibus tam circa Iudices delegatos quam conservatores editis que nostre possent in hac parte jurisdictioni ejusque exercicio quomodolibet obviare, dumodo ultra tertiam vel quartam dietam auctoritate predicta quis ad iudicium non trahatur, seu si aliquibus a sede apostolica sit indultum, quando excommunicari, suspendi seu interdici non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & quibuslibet aliis indulgenciis, privilegiis & litteris apostolicis, quibuscunque & quacunque forma verborum, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta dictæ jurisdictioni explicato possint quomodolibet impediri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris specialis & expressa mencio sit habenda.

Datum *Laterani* Non. aprilis Pontificatus Domini &c.

De Interdicto.

Ad perpetuam rei memoriam provide attendentes, quamvis non sine causa multorum interdicti sententiæ proferuntur, quandoque tamen sunt nonnulli Iudices nimis prompti. ad proferendum easdem etiam in negociis sine causa, que plus interdum ex cupiditatis quam caritatis radice perspicuis Indiciis procedere arguantur; Quan-

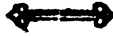
Nov. Subsid. Pars. XIII.

Y

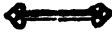
doque

doque tempore interdicti divina organa suspenduntur, & laudes nec sacramenta ecclesiastica ministrantur, ut solent; tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia praesertim per oblationem frequentem hostie salutaris; Adolescentes & parvuli participantes rarius sacramento, minus inflammentur & solidantur in fide, fidelium tepescit devotio, hereses pululant, & multiplicantur pericula animarum. presentis constitutionis provide-
 mus edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium vel districtus auctoritate ordinaria vel delegata supponantur ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito vel pro cujuscunque monete vel pecunie quantitate sub quacunque occasione vel causa vel quovis consito colore, pro eo maxime, qui ipsorum domini Rectores seu officiales quocunque nomine nuncupentur, aut incole seu habitatores aut singulares persone ipsorum statutorum vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverunt haecenus, aut in antea non persolvetur. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane si secus haecenus extitit attemptatum, vel contigerit attemptari, illudque revocamus omnino non obstantibus quibuscunque contractibus obligacionibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fide iussionibus, consensibus, processibus & sentenciis. Super hoc habitis & habendis Iuramentorum, penarum spiritualium seu mulctarum vel quacunque alia firmitate vallat. nisi talis suppositio Interdicti haecenus foret. facta vel in antea fieret de apostolice
 lice

lice sedis speciali licentia & expressâ per ipsius sedis patentes litteras apparente. Datum *Angaria* in die ascensionis dominice, Pontificatus Domini *Bonifacii* Pape VIII. anno VIII. gravibus & quasi de injuriosis & diversis mundi partibus — novissime autem Rectorum, curatorum & parochialium sacerdotum *Mormen.* civitat. & Dioc. contra fratres predicatorum & minorum ordinum. inquietudinibus & querelis clamosis insinuationibus fatigati exurgere cognoscuntur, & negotio remedium quale clementis mansuetudo principis pro corrigendis excedentibus subditis querit, & pro infantibus emendandis liberis invenit levitas pii patris, non quale severi judicis affert aculeus, & juris rigor expetit, compellimur adhibere de multa paciencia & benignitate, temperantes pietate rigorem, & severitatem misericordia lenientes; ut satem quod absit tibi & sit. ad offensa proximi hujusmodi religiosi non cessaverunt eos juste durioribus arceamus modis, & ipsorum immoderatum affectum moderemur salubriter acrioribus medicinis, sane dudum ultra ea, que de confessionibus & predicationibus duximus ordinanda, iustis rationibus moti statuimus, ut iidem fratres in ecclesiis & locis suis omnes ad sepulturam recipere valeant, qui in eisdem ecclesiis atque locis elegerint sepeliri constitutione parochiales ecclesie & ipsorum curati sive Rectores debitis & necessariis beneficiis defraudentur, inter cetera adiacientes hujusmodi ut dicti fratres de obventionibus omnibus tam de funeralibus quam quibuscun-

que vel quomodocunque relictis indistincte vel distincte ad quoscunque statutos vel determinatos usus nec non datis vel qualitercunque dandis in morte seu mortis articulo aut infirmitate donantis vel dantis de qua decefferint quomodocunque directe vel indirecte fratribus ipsis vel aliis pro eisdem quartam parochialibus sacerdotibus ecclesiarum Rectoribus seu curatis largire in egre teneantur. Verum licet verba dicte constitutionis & mens ita clara atque lucida noscantur fore, tamen iidem fratres, qui quanto vigore scientia & sanctitate pollere religione & abstinencie angustiis gloriari credantur, tanto humiliores se redere & innocentes, ne ministerium vituperetur ipsorum, praeberere & infra modestie claustra continere deberent, non verentur aperta verba constitutionis eiusdem offendere & occulte mentem eius violare fraudibus & questitis coloribus obfuscare. hoc habent memorate querele, hoc insinuationes continent supradicte, nam ut de multis referamus pauca, & assumamus brevia de diffusis, memorati fratres de predictis, de quibus quartam solvi volumus eam curatis & Rectoribus. Offendentes verba constitutionis expresse pro voluntatis libito solvere contradicunt, adeo tenaciter ea, que pro ipsis in eadem constitutione sunt posita, observare. Volentes quidem in observacionem eos modo exercere, referatur ad fraudandos, aut quantum in eis est, contra mentem constitutionis predictae dictos curatos huiusmodi quartam. Quandoque morientes inducunt, ut petant & velit cum ipsorum habitu sepeliri non advertentes qui-

quidem, id eos a quarta non exemit, qui ymo sicut tantum est canone, & si tales in egritudine, de qua decederent, ad religionem tamen sciunt de bonis ipsorum ecclesiis, a quibus assumuntur, canonica debet porcio exhiberi, alioquin vero volentes, quodque ab hiis, qui decedunt, sibi apud eos eligunt sepulturam, legari permittunt se ultimarum voluntatum eorum executores dimitti, & aliqua pro eorundem animabus juxta arbitrium executorum suorum mandari distribui, que postmodum fratribus suis seu conventibus conferunt, & in eorum utilitatem conuertunt, causantes indebite hec ipsis fratribus non relicta, & ideo quarta eorum non deberi curatis & Rectoribus supradictis, non attendentes quidem. Scriptum est uere ab executore testamenti datur ab eo tanquam a sinistro recipitur, & sicut a testatore relictum quidem de bonis suis taliter ordinavit, habetur falcidie subjugatum, hec ex verbis ipsius constitutionis gratia positus evidenter apparèt, nec specificatio illa, que sequitur, tam tollende dubitationis apposita obvencionum generalitate innuit, que procedit, quamque eiam ipsi fratres procurant, ut testatores ipsi legata, que ipsi eisdem reliquerunt, fratribus illis solvant, rogantes in vanum idem fratribus & si testatores ex infirmitate hujusmodi sanarentur, quod ex hoc ad quartam minime teneantur. ignorantes, quod testator — legatum solvens in vita sed quando solvit videtur solvere ut legatum, ideo quod legatarius post testatoris mortem id non iterum petit; & si falcidie locus sit, eam propterea

non evadit, faciunt insuper dicti fratres, ne eis aliquid in testamento vel alia ultima voluntate relinquatur, sed procurant, quod decedentes mandent executoribus ultimarum voluntatum suarum, ut fratribus ipsis detur aliquid vel permittatur, quando certum est ad evasionem solutionis quarte, hujusmodi non prodesse, quia illud nihilominus, cum palam capere possunt, relictis jure censentur, & valet, & ideo subjacet quarte, quorum fidei commissum tacitum non capaci dimissum falcidie subjacet rationi, sepe etiam ut relictorum sibi effugiant canonicam exsolvere rationem decedentibus ostendentes se tantum de lacte lanaque curare sugerunt, ut alibi non apud se eligant sepulturam, quod ut omittamus non levis opinionis Doctores quartam dixerunt deberi curatis de relictis omnibus a parochianis propriis, eciam si fuerint apud eos sepulti; Nam ex praeterito & ex defunctorum qualitate personarum & relictorum eis quantitate in fraudem fieri presumimus, cum in praeterito anno constitutionem hujusmodi privilegiati in quarta sepulturas & maxime diciozum apud se totis viribus procurarent, ex hiis enim jura quandoque fraudem presumunt, & aliquando faciunt conjecturas pluries, eciam agunt. quando delinquatur eorum alicui ad dispensandum aliquid, prout eidem videbitur, sive fuerit arbitratus, quod tale relictum ipsis fratribus largiatur, non tamen ad quarte prestationem hujus, ad quam tenentur, ut supra in simili monstratum est, existimant se teneri, Preterea sibi relictis, ex quibus quarta deberet

beret curatis integraliter ab heredibus defunctorum recipiunt dicentes ex verbis constitutionis prefate curatos sacerdotes de suis manibus quartam debere recipere memoratam, non recte inspiciunt, quod sit falcidia in hereditate, si hujusmodi quarta In Curatorum sacerdotum est bonis & ideo eam vindicare possunt ipsi curati & inhibere mortuorum heredibus, ut hijs, qui fidei comisso relicto fratribus sunt gravati, ne eisdem fratribus illam solvant, presertim eum probabiliter ipsos fratres possint habere suspectos, ne sibi solvant eandem, Ad hoc reliquunt multociens aliquid testatores, illis dant in infirmitate, mandant dare post mortem alicui dictorum fratrum in aliquas commoditates ipsius puta emendorum librorum, five rerum aliarum vel vestium, de quo sepe dicte quarte solutio denegatur, que non solum non denegaretur ab eis, si recte cognosceretur, quod hec fratribus ipsis sic per Monachum mendicum, per servum Domino & patri per filium quasi unum sit quando vel si legetur servo, inspiciat, quod sibi legatur, persona domini, aut eum ea sit intentio testamenti, & possint fidei comisso communiore jmmo velut dein directe ipsis relicto dato vel dari mandato sine querela ut liquet etiam ex verbis constitutionis predictae necessario solveretur. Hec religioni sancte congruunt, haec sunt ab officio caritatis extranea, haec professioni fratrum contraria dinoscuntur, nam vicinum monstro videtur, ut qui sponte renunciaverunt, propriis habere concupiscant & appetant aliena

ex hiis & aliis seculari clerico, qui patrimoniali munera, ut ita loquamur, in ecclesiis subeunt quousque velint antiquiores & illos a quibus Locorum suorum inicia & augmenta sumserunt, non modicum honorare debentur opum, si infesti retributionem eorum, quam fugienda ingratitude retribuit impendentes satagunt quidem unico homine unaque ovicula eosdem privare curatos recusantes perpendere, quod de magna gratia sedis apostostolice de parochiali jure curatorum ipsorum habent ipsi fratres sepulturam quanta in hiis religiosorum ipsorum integritas, quanta sinceritas dilectionis versetur cognoscunt, qui diligentissime accedunt & sentiunt, qui cercius intuentur, Nos igitur, qui diucius eos expectare volumus, ut experiamur in eis, utrum sponte facerent, ad que possent inviti compelli, non valentes ista tolerare. & volentes dictam constitutionem nostram in omnibus suis partibus irrefragabiliter observari, & attendentes quam parum est jura concedere nisi sit, qui eadem tueatur quandoque ad nos precipue pertinet obviare fraudibus, & comescere contemptores. de tempore mandamus quatenus per te vel alium seu alios eciam in non notoriis & non manifestis precedens dictis Rectoribus curatis sive parochialibus sacerdotibus civitatis *Diocesis Mormen*, presidio defensionis efficacia assistas eosque adversus predicta & alia tuearis, ipsosque non permittens contra constitutionem ipsam ab aliquibus molestari, eosque fratres ad satisfaciendum de subtraetis & impostum ipsos vel alios ad observanciam totalis constitu-

stitutionis prefate per censuram ecclesiasticam auctoritate nostra appellatione remota compellas, non obstantibus tam nostris super vocationem ad iudicium, quam de duabus dictis in generali & quibuslibet aliis super hac sive super conservatoribus in Lug. concilio & a vobis constitutionibus editis, aut si eisdem fratribus seu ipsorum ordinibus aut aliquibus aliis ab eadem sede indultum existat, quo interdici suspendi vel excommunicari non possint, aut extra certa loca ad iudicium evocari per litteras Apostolicas non facientes plenam expressam ac de verbo ad verbum, de indulto huiusmodi & ipsorum ordinibus mentionem sive quibuslibet aliis prefate sedis indulgentiis, privilegiis & litteris generalibus, quocumque tenore existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non infra effectus earum impedire valeant quomodo libet vel deferri. Datum *Rome* Id. Decemb. Pontificatus nostri anno VIII.

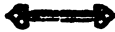
LXXXVI.

PROCESSUS ET SENTENTIA IN CAUSA CLERICI IMMANITER OCCISI.

In Nomine Domini Amen. Officialis Curie Bas. Iudex a Reverendo in christo Patre ac Domino *Petro*, Dei gratia Bas. Episcopo specialiter Deputatus, in causa cedis bone memorie Domini *Lenzelini* sacerdotis de *Ongersheim* anno Domini

Y 5

MCCXCVI.

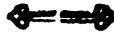
MCCXCVI. Sabbato proximo post ascensionem ejusdem continuata a proxima feria tertia precedenti assignata per nos Universitati ville de *Ongersheim* ad comparandum coram nobis per se vel per suum subditum sufficientem & ad audiendum processum & penam juris & ejus excommunicationem, que in dictam eam facere & iudicare intendimus dicta universitate dicto sabbato non comparente, nec etiam a *jobanne* villico de *Ongersheim* Interfectore dicti sacerdotis priori termino propter ipsius absenciam contumace reputato, Nos ipsam universitatem, quamquam dicta feria tertia & crastino ejusdem quidam asserens se syndicum dicte universitatis comparuit, & nostras contumacities expectare nolens quamdam appellationem nomine universitatis interposuit, cui appellationi tamquam frivole non duximus deferendum. quia clamor validus dicti stupendi Sceleris Diocesis Basil. & maxime loca dicte ville *Ongersheim* viciniora publice commovit, & tandem per solemnem denunciacionem discretorum virorum Decani ultra *Ottenspiel* camerarii ejusdem Decanatus & fratrum eorundem in plena synodo proxime celebrata Predictum R. P. & Dominum Episcopum Basil. omnesque per Diocesis religiosos & ecclesiasticos prelatos totamque cleri universitatem in ipsa synodo congregatam adeo notorie conturbavit, ut sine gravi scandalo populi clerique magno prejudicio & eterni judicis ultione, tam exhorrendi homicidii atrocitas absque debito & justo contra hujusmodi cedis auctores a sanctis constitutionibus

bus instituto preteriri non posset, & nos predictus officialis, cum ad indagacionem dicte cause tamquam in negotio notorio descendentes nimirum ordine in notoriis debito diligentissime observato clamore, qui usque ad dictam synodum, & qui ei presiderant, pervenerat, invenerimus opere ad impletum, cum ad puniendos subditorum excessus tanto diligentius debeat prelatus assurgere, quanto dampnabilius eorum offensas deserit incorrectas, invocato Dei nomine predictum *Johannem* villicum propter suas iniquitates in necem dicti innocentis sacerdotis sine causa qualibet nequiter concitatum in quingentis aureis sententia- liter condempnamus per predictum Dominum nostrum Episcopum vel per nos in remedium anime occisi utiliter convertendis secundum sacrorum canonum constitutiones penas sacerdotum occisoribus debitas infligentes. Item predictum villicum & malefactorem ostendimus, denunci- amus officio suo, in quo deliquit, privatum, & nihilominus sinuando ipsum privamus quolibet officio procurationis seu sindicatus, ne aliquid predictorum officiorum vel similium imposterum, de facto cum id de jure non gerere vel assumere possit vel ab eadem vel aliquo vel aliquibus possit eligi vel assumi cassantes vel irritantes, si quid per eundem in aliquo officiorum imposterum fuerit administratum; cum idem insignis homicida suis punctis adeo ex cruenta manuum injectione in Clericum ligatus ipso jure a quolibet actu legitimo sit exclusus, & ne minus vindicte quam excessus memoria prorogetur, non solum ipsum malefacto- rem-

rem in predictis condempnamus sed etiam usque ad quartam generationem posteritates ejus in clericorum collegio nullatenus assumantur, nec in domibus regularibus alicujus proclamationis affequantur honorem, nisi cum eis misericorditer fuerit dispensatum, salvis omnibus aliis penis publice punire infligendis cum ille miser sacrilegus ad gremium sancte Matris ecclesie tandem forsitan contritus humiliter revertendus. Item non obstante predicta appellacione interposita, quam ut premissum est, frivolam reputamus, quia universitas ipsius villae *Oengersheim* mortis dicti sacerdotis immunis non est, ymo rea & culpabilis reperitur, cum ex eo, quo dicta universitas prebendam ipsi sacerdoti deputatam ad officium prioris misse secundum ordinacionem inter ipsum sacerdotem & dictam universitatem per nos alias factam, ut in litteris hoc confectis, plenius continetur, ut debuit non solvit nec dedit idem sacerdos, quare jus suum per justitiam curie Basil. licite defendebat praedicti sacerdotis execrabilis & horrenda mors extitit, subséquuta, ipsam universitatem in eo, circa quod deliquit, punire necessarie habentes officio proxime inisse, quando idem sacerdos, dum viverat exolvebat in perpetuum privamus, inhibentes dicte universitati & singulis de universitate predicta sub pena excommunicationis, quam in hiis scriptis ferimus in rebelles, ne de cetero dictum officium recolligat, nec eius nomine vel pretextu deinceps aliquas contribuciones, exactiones, penarum soluciones, legata, elemosinas
vel

vel quocunque alio nomine censerī possint, ordi-
 net vel instituat inter se vel aliunde, nec aliquos
 procuratores vel administratores, vel actores vel
 collectores ad predicta colligenda, servanda vel
 distribuenda constituat, vel bursam generalem
 vel archam ad servanda predicta, ymo omnia,
 quae ipsa universitas adhuc oeconomice dicti offi-
 cii congregata habet, vel eciam comparata sub
 pena excommunicationis, quam presentibus in
 ipsam universitatem ferimus, si non fecerit, quod
 mandamus, Domino meo Episcopo predicto vel
 nobis infra mensem a tempore publicationis pre-
 fencium integraliter representent & tradant, in
 remedium anime dicti sacerdotis, & eorum, qui
 ea retulerant, utiliter convertenda, cum laicis
 disponendi de rebus ecclesiasticis nulla sit attri-
 buta potestas. Item precipimus altare sancte *Ma-
 rie de ongersheim*, ad cuius prebendam dictus sa-
 cerdos erat ordinatus, & quod dum vixit officia-
 bat, statimque post prefencium publicationem
 omnibus paramentis, ymaginibus & reliquis or-
 namentis nudari & difuestiri in signum tristitie &
 lugubris memorie mortis sui proprii ministri, &
 ita denudatum teneri, donec de ipsius altaris ex-
 tractione & ruptura predictus Dominus noster
 Episcopus aliter duxerit ordinandum. Item &
 quia ut premissum est dicta universitas. a premis-
 so reatu non est immunis, cum non videatur ea-
 rere scrupulo societas oculte que manifeste faci-
 noris juxta se commisso obviare desit propter
 eiusdem plebis maliciam ecclesiam in *ongersheim*
 & ipsam villam ecclesiastico supponimus in his
 scrip-

scriptis interdicto, ita videlicet, ut usque ad condignam satisfactionem de predicto reatu secundum arbitrium Domini nostri Episcopi moderandum divinum officium & ecclesiastica sacramenta preter baptisma parvulorum & decedentium & penitencias & viaticum, quae in quolibet interdicto sunt excepta recipere decenter valeant & debeant a sacerdote celebrante in *Morswilt*, cui presentibus ad prestandum dicte universitati predicta, per indulgenciam concedimus potestatem, nisi aliqui vel omnes de dicta universitate non servatis predictis, sentencias excommunicationis inciderint, prenotatas. Dignum est enim, ut qui ad diminucionem divinorum officiorum inflammaverant, in receptione eorundem cum dispendio procellantur. Quam nostram sentenciam publicari volumus cum effectu per vos Domine de *Norgassen* scolastice, Domine *R. de Schweinbein* canonice ecclesie columbariensis, Decane & Camerarie Archidiacon. ultra *Ottenspiibel* incurate in *Minnwilt* & incurate seu vicarie in *Morswilt*, nec non incurate in *Ongersbeim* mandamus vobis in virtute sancte obediencie sub pena excommunicationis, quam in vos & in quemlibet vestrum monicione trium dierum pro trina monicione peremptorie premissa, si non feceritis, quod mandamus, ferimus per presentes, districte precipiendo, Qualiter singuli & universi post receptionem presentium amoto dolo quolibet sive mora certo per nos deputato ad locum *ongersbeim* personaliter accedentes dictam sentenciam in ecclesia ibidem per singulos articulos presente populo publicetis & ipsam

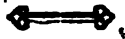
ipsam ibidem per incuratum regulare observari faciatis, Et nihilominus cuncto R. P. & Dominus noster predictus in synodo publica loca, ubi Idem *Johannes* villicus moram traxerit, & post ipsius recessum per triduum cessari penitus a Divinis Mandamus in virtute sancte obediencie districte precipientes interdicti sententiam ibidem per singulas Parochias dicti archidiaconatus observari regulariter, ac ipsum occisorem, qui ex dicta occisione canonem late sentencie incidit, faciatis tamquam excommunicatum ab omnibus arcus evitari, ac vos in ecclesiis vestris publicetis, & per confratres vestros singulos & universos quociescunque nos vel ipsos divina celebrare contigerit, excommunicatum denunciari precipiatis singulis diebus Dominicis & festivis publice in cancellis ecclesie. Quam quidem sententiam & processum per totam Dyocesin Bas. Anno & predicto die. reddite litteras sigillatas in signum mandati executi alter alterum in executione mandati non expectans sub pena predicta.

LXXXVII.

MANDATUM CONTRA CLERICOS *BASILEAE* ARMA PORTANTES.

P*etrus* Dei gratia Bas. Episcopus dilectis in Christo preposito S. *Leonbardi* Thesaurario S. *Petri* & vicariis sive Incuratis S. *Martini* S. *Albani* & S. *Ulrici* Bas. salutem in Domino. cum ut vi-

ta clericorum sub laudabili & debita honestate conservetur, sacri canones diversis informacionibus usi intra alia statuerint, ut clerici arma portantes excommunicarentur, Nos dictorum canonum statuta nostra executione adjuvantes, de consilio capituli nostri Basil. precipimus, mandamus, & in virtute sancte obediencie districte injungimus per presentes omnibus clericis civitatis nostre Bas. & qui de Dyocesi nostra ad ipsam civitatem venerint, ne in ipsa civitate & ejus suburbiiis ac continentibus edifficiis arma deferant publice vel occulte. alioquin ipsos & quemlibet ipsorum, qui contra hoc fecerit post publicationem premissorum monicione trium dierum premissa ex nunc ut ex tunc in hiis scriptis excommunicamus. item ut res majorem consequantur effectum & insolencie rebellium studiosius preveniantur, dedimus & damus per presentes Magistro civium. & Magistro societatum dicte civitatis nostre, & illis, quos iidem sibi adjutores assumpserint potestatem, ut ipsi vel quilibet predictorum vice & nomine nostro retinere possint & capere clericos, quos in manifestis maleficiis & injuriis maxime flagrantibus negociis invenerint perpetratores, dummodo predictae detenciones non in turribus nec inhonestis locis conservandi ipsos, aliquam habeant potestatem. & hos nostros processus. secundum sui tenorem in ecclesiis coram subditis publicetis.

Datum Bas. Anno Domini M. CCC. V. sabato proximo ante Dominicam letare.

LXXXVIII.

HAEC SUBSCRIPTA STATUTA R. P. DOMINUS JOHANNES DE FLECKENSTEIN EPISCOPUS BAS. PREDECESSORUM STATUTIS ADDIDIT, IN SECUNDA SUA SYNODO, PER IPSUM CELEBRATA FERIA QUARTA POST MATTHIAE ANNO DOMINI M. CCCC. XXXIII.

Vigente Concilio Generali Basiliensi.

Ad laudem omnipotentis Dei, Gloriosissime ipsius virginis *Marie* patronae meae, ac totius caelestis curiae, nec non ad profectum & ad salutem subditorum nostrorum. Nos *Johannes* de *Fleckenstein* Episcopus Bas. statuta & ordinationes subscriptas aliis nostris statutis synodalibus per quondam Dominum *Johannem* Antecessorem nostrum factis addenda decrevimus, quas etiam inviolabiliter ab omnibus nobis subiectis precipimus observari dicta statuta ejusdem Domini *Johannis* in omnibus & per omnia approbando. In primis enim volumus, & sub interminatione divini judicii omnibus utriusque sexus hominibus precipimus, ut dies festivos a vespere vigillae hujusmodi festi per anni circulum occurrentes, in hac nostra dioecesi. festivari consuetos cum summa veneratione. festivent, ab omnibus operibus servilibus tam publicis, quam privatis prorsus abstinendo sacerdotibus autem & Incuratis sub precepto obediencie injungimus, ut subditos suos ad premissa hortentur singulis diebus festis, &

Nov. Subsid. Pars, XIII. Z trans-

transgressores vicario aut officiali nostro prove-
niendo indicent.

Item precipimus decanis atque camerariis, ut in suis Decanatibus diligenter inquirant, si qui Clerici bona Ecclesiarum seu beneficiorum immobilia vel mobilia preciosa recipiebantur. distraxisse seu alienasse et hujusmodi clericos sub pena juramenti Nobis prestiti Nobis aut vicario aut officiali nostris illic referant, ut dilapidacionibus dictis mature consulere valeamus; omnibus predictis clericis & sacerdotibus sub excommunicationis pena inhibentes, ne quidquam de bonis immobilibus seu mobilibus preciosis hujusmodi ecclesiarum suarum alienare presumant preter nostram seu vicarii nostri licenciam specialem. Cum singuli sacerdotes nostre Dioecesis auctoritate nostra institui debeant ac destitui, mandamus sub pena suspensionis & perceptionis fructuum omnibus nostre Dioecesis sacerdotibus, ut nullum administrandum divina, curamque animarum regendum, aut etiam quodcumque beneficium in officium seu etiam verbum Dei seminandum admittant, in suis ecclesiis, nisi manifeste appareat illum nostra auctoritate fore suffultum, & per Nos vicarium aut officialem nostrum fuisse admissum & approbatum, de quo teneatur Decanum vel cammerarium illius Decanatus nostris literis informare. volentes nihilominus hujusmodi se ingerentem excommunicationis sententiam incurrere ipso facto.

Item

Item inhibemus sub excommunicationis pena districtius omnibus Prelatis, Rectoribus, Plebanis Incuratis nostrarum civitatum & Dioc. ut quoscunque questores elemosinarum eciam cum litteris Apostolicis nullatenus in suis ecclesiis ad petendum elemosinas admittant, nisi primo per nos fuerint dicti questores & eorum litere visi & admisi, & tunc ad eosdem predicandum in cancellis seu ad aliquid aliud, quod ad exequendum duntaxat tenorem suarum litterarum & Indulgentias sibi concessas insinuandum admittere nequaquam presumant juxta statutum concilii viennensis, siqui vero fuerint transgressores premissorum penarum exaggeracione eosdem castigare non omittemus, taliter ut ceteris cedat in exemplum.

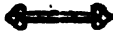
Item statuimus & statutum esse declaramus, quod tempore interdicti nullus in cimiterio vel ecclesia sepeliatur, nisi clericus servans interdictum, si non dederit causam interdicto, & si per secularem potestatem quis sepultus fuerit, exhumetur, si commode exhumari poterit, nec relaxetur interdictum, nisi prius exhumatus fuerit, & ecclesia interdicta reddita indepenis. Item volumus, quod excommunicati se temere ingerentes divinis ecclesias ingrediendo, vel in cimiterio stando ita in vicinia, quod divina audire valeant, tanquam contemptores ecclesiasticarum censurarum. difficiliter admittantur, si petierint absolucionem, & alias eisdem pena gravior eciam temporalis injungatur, quos tamen sacerdotes de suis ecclesiis omnino studeant eicere nec in presencia eorundem aliquatenus divina celeb-

celebrent; si Irregularitatis voluerint evitare notam.

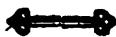
Item precipimus eciam quod nullus sacerdotum vel subditorum nostre Dioecesis domos seu habitationes aliis publice usuras exercentibus quomodolibet locet, qui vero contrarium fecerit, si singularis persona fuerit excommunicacionis, si autem collegium vel universitas Interdicti sententiam ipso facto se noverit incursum. Quod eciam extendi volumus ad judeorum nutrices & servientes eisdem nec non participacionem in usura cum Iudeis habentes. Item antiquum statutum renovari mandamus, quod sacerdotes nostre Dioecesis moneant singulis diebus festivis, ut iudices testes executores & quoslibet alios publicum officium exercentes denuncient actus publicos sibi competentes. utiliter perficere non posse, dum sententia excommunicacionis fuerint innodati.

Quandoque iidem iudices nullum publice excommunicatum ad agendum vel procurandum coram eis quomodolibet admittant, sed eosdem iudices repellant, alias sententiam excommunicacionis minoris ipso facto incurrant. Item districtius inhibitum antiquo statuto esse declaramus, ne Religiosi vel alii quicumque ad predicandum missi in predicacionibus suis homines a solucione decimarum & aliarum laudabilium consuetudinum ecclesiarum quacunque occasione, retrahant, quin jmo ipsos ad solucionem predictam studiosius exhortentur, nec stationes nec predicaciones Dominicis & festivis diebus faciant inter
missa-

missarum solemnium, quibus populus suis ecclesiis parochialibus interesse debet sub pena excommunicationis, quam hujusmodi predicantes ipso facto incurrere volumus, vestigiis quondam *Ottonis* predecessoris nostri inherentes mandamus in virtute sancte obediencie omnibus utriusque sexus hominibus civitatis & Dioecesis, ne quisquam eorum ab alio, quam a proprio sacerdote suo sine nostro aut vicarii nostri vel ejus sacerdotis ecclesiastica recipiat sacramenta vel aliquid eorundem casu inevitabilis necessitatis duntaxat excepto. Item ut quilibet Ecclesia per suos subditos devota congregacione colatur, precipimus, ut quilibet subditus Ecclesiam suam parochialem frequenter in Divinis officiis visitet, & eisdem ibidem summa veneratione intersit. Dominicis saltim diebus & festivis, concedendo cuilibet sacerdoti incurato auctoritatem compellendi per sententiam excommunicationis in genere vel in specie suos subditos ad observacionem debitam premissorum.

Item precipimus sub pena excommunicationis ac interminacione Divini judicii omnibus abbatibus, prepositis, Prioribus, Decanis, ceterisque Prelatis religionum nostre Dioecesis, ut cum ipsi vigiles Dei super gregem sibi commissum teneantur sibi subjectos in regulari observancia aliisque religionum statutis & ordinacionibus diligenter instruant, easque ad observanciam eorundem & potissime trium substantialium ordine paupertatis seu castitatis & obediencie inducendo, taliter qualiter se in praesendo eisdem habeant, ut hu-

ſuſmodi ſubditi eorum exemplo ~~peruerti~~ ad ~~maſtra~~
 invitentur. Item prohibemus univerſis tam eccle-
 ſie noſtre Baſ. ac aliarum collegiatarum eccleſiarum
 plebanis & capellanis, quam eciam Monachis &
 canonicis regularibus monaſteriorum noſtre Dioe-
 ceſis, ne ullas contra ſuperiores tuos aut ſe invicem
 iniant colligationem, confederacionem ſeu cen-
 ſpiracionem abſque ſuorum ſuperiorum licencia
 taliter factas fore nullas & illicitas huiusmodi
 conſpiratores, ſi religioſi fuerint perpetuo, voce
 capituli fore privatos, & in arcto carcere peni-
 tenciam agere debere, ſi clerici beneficiati ſuis
 beneficiis & officiis debere ſpoliari imperpetuum
 abſque quacunque ſpe reſtitucionis. Item ſtrictiſ-
 ſime in hibemus, ne clerici ſeu ſacerdotes quicun-
 que noſtre Dioceſis ludos alearum aut Taxillo-
 rum inordinatos ſeu indecentes vel turpia luera
 & inhoneſta mercimonia preſumat exercere, vel
 tabernas intrare, niſi neceſſitatis cauſa vel in iti-
 nere conſtituti, coreis eciam & publicis ſpectacu-
 lis non interſint, veſtes quoque longas & hone-
 ſtas deferant, quales canones admittunt, & coro-
 nam & tonſuram habeant congruentem ornatui
 crinum non intendant, ſed comam & crines defe-
 rant clericali ordine condecetes, alioquin eos-
 dem ad premiſſa per ſubtractionem officii & be-
 neficii compellemus. Item ſtatutum eſſe declara-
 mus contra notorios uſurarios, quod eccleſiaſtica
 debeant carere ſepultura, ipſorum heredibus ni-
 hilominus ad reſtituendum uſuras compellendi, ſi
 quiſi vero tales ſepelire preſumpſerit, beneficio,
 ſi

¶ quod habeat, privetur, nec hujusmodi usurarii
 in egritudine lecto constituti absolvantur, nisi pri-
 mo per ipsos aut eorum heredes de usuris recep-
 tis fuerit satis factum. Mandamus omnibus incur-
 ratis nostrae Dioec. ut singulis diebus Dominicis &
 festivis auctoritate nostra hujusmodi usurarios no-
 torios excommunicent, quos & Nos hoc nostro sta-
 tuto excommunicamus, sicque excommunicatos suis
 subditis denuncient. Item prohibemus sub ex-
 comunicacionis pena, ne in locis sacris, vide-
 licet ecclesiis, capellis vel cimiteriis earundem
 taberne seu mercature quarumlibet rerum eciam
 in dedicacionibus locorum sacrorum habeantur,
 nec eciam haberi quomodolibet ab ipsis incuratis
 permittantur. ut eciam tempus celebrandarum
 nuptiarum a sacris canonibus definitum singulos
 nostrae Dioecesis latere nequeat, declaramus, & fir-
 miter statuendum statuimus, quomodolibet quoli-
 bet tempore matrimonia contrahi valeant per ver-
 ba legitime de presenti contracta, in facie ecclesie
 temporibus subscriptis solennitanda ob ipsius tem-
 poris reverenciam minime existunt. Et sunt hec
 tempora a septuagesima usque ad octavas pasche,
 & a diebus rogacionum usque ad Dominicam post-
 festum Pentecostes, & deinde ab adventu Domini
 usque ad octavas Epiphanye inclusive, quibus
 diebus matrimonia eciam legitime contracta in
 facie ecclesie solennitari strictissime inhibemus.
 Item detestabilem illam consuetudinem, que in
 nostra Dioecesi dicitur inolevisse, quod in cena
 Domini oleo consecrato tam infirmorum quam
 puerorum laici ad portandum hujusmodi salutife-
 rum

rum factorum ad parochias singulas, per Rectores & incuratos ecclesiarum mittuntur reprobantes in virtute sancte obediencie districtius inhibemus, ne id de cetero fiat, statuendum quod Decanus & camerarii cujuslibet capituli nostre Dioecesis sacerdotem honestum & discretum annis singulis ad hoc ordinent, die predicto, qui ad hanc civitatem veniens dictum sacramentum humiliter & devote requiret, & cum debita veneracione deportet, ipsum postea in Decanatum ipsius cum adiutorio Decani & camerarii, quos in hoc oneratos esse volumus per singulas parochias distribuendo. Quando si secus deinceps factum fuerit, tam distribuentem quam recipientem propter irreverenciam ipsi sacramento exhibitam pena condigna emendare procul dubio curabimus. Mandamus etiam sub pena excomunicacionis late jam sententiam custodi quam subcustodi nostre ecclesie Bas. & aliis quibuscunque, ne occasione distributionum dictorum sacramentorum pretextu cujuscunque consuetudinis, que potius corruptela est censenda, quidque ipsi ac etiam Decani & Camerarii predicti extorquere presumant, Quia propter continuum Divini officii exercitium sacerdotibus absque intermissione necessarium est penitencie sacramentum, & cum sacerdotes nostre Dioec. Bas. per licenciam eligendi confessorem ad superiorem suum videlicet Nos aut nostrum vicarium quociens oportunitas imminet propter diversa pericula commode recurrere nequeunt, nec aliqua consuetudine introduci possit. Quando quisque propter superioris sui licenciam confessorem

rem

rem sibi eligere valeat, qui ipsum absolvere vel ligare possit, idcirco saluti animarum dictorum sacerdotum nobis subjeutorum consulere volentes Nos *Johannes* Episcopus predictus de gracia speciali per tempus regiminis nostri indulgemus omnibus & singulis sacerdotibus secularibus cujuscun- bus status vel preeminencie fuerint, & quilibet eorum tocians quociens voluerit confessorem ydo- neum eligere possit, qui ipsum absolvere possit, & sibi penitentiam salutarem injungere valeat, casibus duntaxat Episcopalibus & Nobis reserva- tis, atque papalibus exceptis. dum desiderium no- strum circa augmentum divini cultus potissimum versatur, idcirco illum promovere volentes, sta- tuimus, ut prinnissarii, capellani seu prebendarii ecclesiarum suis Rectoribus sive Plebanis & incuratis reverenciam tanquam suis superioribus debitam exequantur, seu exhibeant, ac Missis & Vesperis, completoriisque atque matutinis in festis novem lectionum diligenter inter sint, Ip- sos plebanos sive Incuratos in divinis officiis re- verenter coadjuvando, & eisdem concelebran- do, ita tamen, ut in diebus Dominicis & sum- mis quatuor festivitibus missæ publice non di- cantur seu legantur, nisi illud ex aliqua justa causa & de consensu dictorum Rectorum, pleba- norum sive Incuratorum procedat sub pena sus- pensionis fructuum, beneficiorum suorum a per- ceptione nec non quatuor denariorum monete Bas. pro qualibet dictarum horarum neglecta, convertendorum in utilitatem ipsius Ecclesie & fabricæ ejusdem, ad quorum solutionem ipsos per

vicarium vel officialem nostrum denunciacionem ipsorum Rectorum Plebanorum & incuratorum compelli volumus & constringi, statuimus insuper ut sive oblatio sive receptio alicujus ad officium sacriste ad clericos aut laicos spectet, que gratis & sive alicujus rei temporalis dacione & permissione persone ydonee in singulis parochijs & ecclesijs nostre Dioec. conferatur, que valeat & possit hujusmodi officium debite adimplere, & ydoneam caucionem prestare habeat fideliter seruiendo ecclesie & Divina officia atque ornatu eorundem conservando, quo etiam persona tempore divinorum utatur superpellicio juxta ordinaciones sacerorum. canonum ac ipsi Plebano seu Incurato citra divinum officium in omnibus, & per omnia obediat. cum nonnunquam ex eo, quod calices & alie res divino cultui deputate inter Iudeos obligantur, nequandissima per ipsos inimicos fidei committantur, in non modicam religionis contumeliam, unde volentes hujusmodi abusum obviare sub pena excommunicationis inhibemus omnibus nobis subjectis tam clericis quam laicis, ne de cetero res hujusmodi sacratas ex quacunque etiam causa obligare presumant, ipsi Iudeis vel etiam obligationibus talibus consentire alioquin contrafacientes majoris excommunicationis sententiam, quam in hiis scriptis ferimus, incurrere volumus ipsa facto, & nihilominus obligationis contractum decernimus non valere. Cum in plerisque Ecclesijs nostre Dioecel. Laici de se fabrice ecclesie & obventionibus ejusdem preter & contra voluntatem sacerdotum in eisdem beneficiariorum se intromittere

mittere consueverint, unde sepius bona fabricæ pro divino cultu deputata minus iuste dispensantur, cupientes talem consuetudinem penitus abolere, statuimus & in virtute sancte obediencie mandamus; nec non & sub excommunicationis sententia jam lata precipimus, ut deinceps ulli Laicorum ad officium procuratoris fabricæ quarumcunque ecclesiarum admittantur, seu etiam recipiantur, nisi hoc etiam procedat de consensu prelati seu sacerdotis in eadem ecclesia beneficiati. Qui etiam procuratores semel in anno de omnibus & singulis receptis & expositis nomine ipsius fabricæ huiusmodi prelato aut sacerdoti ac communicati loci vel deputatis ab eisdem fidelem teneantur sub pena predicta reddere rationem.

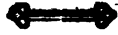
Item sub pena excommunicationis prohibemus, ne quisquam Rector seu etiam vices Rectorum gerencium vicarium perpetuum in ecclesia sua institutum & investitum sine sufficienti vel legitima causa, & absque nostra vel vicarii seu officialis licencia removeatur ad eadem, & si aliter actum fuerit, id irritum decernimus, & pariformiter statuimus, ne vicarius sine legitima causa vicariam huiusmodi seu ecclesiam, ad quam institutus est, deserat vel dimittat, Eos qui timore proposito clericos, seu personas ecclesiasticas occidunt, vulnerant, mutilant, proscribunt, capiunt aut captos detinere presumunt, sententiam excommunicationis hanc a canone incidendo adjectione arcioris pene coercere cupientes statuimus, quod prelati, Rectores atque Incurati ecclesiarum singulis diebus Dominicis & festis, post-

postquam ipsi legitime constiterit, hujusmodi personas ecclesiasticas in suis parochiis fore occisas, mutilatas, vulneratas, captas seu proscriptas, ipsos occidentes, vulnerantes mutilantes, proscriptibentes vel capientes excommunicatos denunciarent publice, quos etiam per presens nostrum statutum excommunicatos denunciavimus, & nisi hujusmodi malefactores, postquam requisiti fuerint, a locis illis, in quibus sunt, recesserint, vel captivos predictos relaxaverint infra octo dies a tempore inquisitionis hujusmodi, computandos extunc quam diu ipsi prelati Rectores & Incurati ac alii clerici quicumque in hujusmodi locis, ubi tales malefactores moram trahunt, vel clerici ipsi captivi tenentur, beneficiati existunt, a divinis cessant quamdiu in locis ipsis hujusmodi forestatores morati vel etiam persone ecclesiastice captivae detente fuerint. Quod si vero quisque sacerdotum contrarium premissorum fecerit, tanquam malefactorum hujusmodi participatione excommunicationis sententiam talem incurrere volumus ipso facto. Cum membra sine capite nihil agere debeant, omnia statuta per quevis capitula vel collegia Ecclesiarum nostre Dioecesis etiam de prelatorum consensu, qui eisdem ecclesiis immunitate presunt, super quibusvis arduis vel statum ecclesiarum, tangentibus ordinata, quibus in ipso actu ad instar tutorum auctoritas Episcopi non accessit, declaramus & decernimus robur, firmitatem non habere juxta talia presenti nostro statuto irritamus, & de cetero fieri prohibemus. Preterea statuimus, ut nulli Monachorum seu Monia-

nialium apostatarum. quarumcunque religionum
 ab aliquo sacerdote in civitate vel Dioecesi susti-
 neantur, unde tales apostatas & eos, qui tales
 scienter, recipiunt & defendunt, ac eciam in suis
 ecclesiis scienter divina celebrare permittunt, sen-
 tenciam excommunicacionis ipso facto incurrere
 volumus, Precipientes districte omnibus Decanis
 & Camerariis, quatenus hujusmodi apostatarum
 & eciam clericorum peregrinorum, inter quos
 interdum non ordinati latitant, in suis terminis
 commorantes perquirant, & eadem nobis vica-
 rio, vel officiali nostris fideliter referant, ut salu-
 ti animarum salubriter consulere valeant. Item
 cum sacri canones religiosos quoscunque habitus
 seu professionis debitos temere deponentes, &
 aliter quam statum regularium deceat, inceden-
 tes, majoris excommunicacionis sentenciam de-
 clarent fore illaqueatos, unde monemus omnes,
 & singulos Monachos & moniales, quatenus habi-
 tum sue professionis congruentem deferant, alio-
 quin omnes tales tamque excommunicatos publice
 vitari precipimus & mandamus.

Statuimus quod singuli Rectores ecclesiarum
 sub excommunicacionis pena in ecclesiis suis resi-
 dendiam faciant personalem, nisi nostra licencia
 & tolleracione speciali illos a suis ecclesiis ex ali-
 qua rationabili causa abesse contingat, alioquin
 contra tales ipsorum rebellione exigente ad gravio-
 res penas procedere non omitemus. Item statui-
 mus, quod nullus excommunicatus sive sit cleri-
 cus sive laicus ad divina quovismodo admittatur,
 nisi

nisi de canonica absolutione doceat legitimis documentis, & nisi reconcilietur, & penitentiam recipiat a proprio sacerdote, & eodem modo in ecclesia semel interdicta amplius divina non celebrentur, nisi de relaxatione interdicti legitime constiterit. Item statutum esse declaramus, quando tempore interdicti non tantum morientes sed etiam viventes tam sani quam infirmi ad penitentiam seu confessionem faciendam sunt admittendi, illis duntaxat exceptis, qui sciuntur excommunicati, hii enim ad confessionem admitti non debent, nisi in mortis articulo. similiter illi propter quorum culpam, dolum & fraudum lata est sententia vel qui dederunt causam interdicto, quamdiu illud animo sustinuerint indurato. Eodem modo statutum esse declaramus, quod tempore interdicti baptismus parvulorum, confirmatio in fronte, viaticum seu Eucharista morientium dari atque ministrari, atque confecto crismate celebratio missæ semel in septimana pro conficiendo corpore Christi pro infirmis fieri, & merito contrahi licet non solemnizari licite potest clausis januis excommunicatis & interdictis exclusis. Item declaramus statutum fore, quod tempore interdicti missæ & alia divina officia clausis januis, excommunicatis, & interdictis exclusis, campanis non pulsatis celebrari debeant sub eisdem penis, quibus cessante interdicto foret celebranda & quater in anno alta voce tempore interdicti generalis cum campanis, januis apertis Divinum officium celebrari potest, dum tamen excommunicati & interdicti sunt exclusi. extunc quoad officii celeb-

celebracionem juxta morem Romane ecclesie a vespere usque ad vesperam dies est computanda, ita quod completorium post vespervas diei festive veniunt ommittenda, que omnia intelligenda sunt, ut predictum est de interdicto generali, cum tota patria vel major ipsius pars supposita est interdicto, secus vero si aliqua ecclesia duntaxat fuerit interdicta, tantum enim in dictis festis, nisi interdictum hujusmodi sublatum celebrari nullatenus debet. Statutum quondam antecessoris nostri bone memorie *Ottonis* Innovantes statuimus & inviolabiliter servari volumus, quod quilibet Decanus, camerarius, Rector, Incuratus sive vicarius ecclesiarum nostre Diocesis omnes sententias & processus ac mandata, que a Nobis, vicario nostro seu officiali curie nostre Bas. emanare contigerit, omni fraude, subterfugio & excusatione penitus semotis secundum ipsorum mandatorum, sententiarum & processuum continenciam & tenorem publice & fideliter exequantur, qui vero se in premissis rebellem, contemptorem, remissum & inobedientem reddiderit, sententiam excommunicacionis, quam nunc trina previa monicione in ipsum ferimus, incidat ipso facto, & nihilominus penam duarum librarum monete Bas. nobis vel nostro vicario assignandam patiatur.

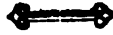
Item statutum bone memorie quondam Domini *Gerhardi* predecessoris nostri renovantes declaramus denarios illos, quos quidem sacerdotes secretales consueverint vocare, ad Rectores ecclesiarum, seu vices eorundem gerencium, sicut & alias quascunque oblaciones ad altare factas,
nisi

nisi de gracia illos capellanis suis relinquere voluerint, duntaxat spectare debere, non obstante quadam una distinctione, quam quidem autem oblatos & hujusmodi denarios secretales facere conantur, cum omne id, quod in ecclesia offertur, sublacionum nomine comprehendatur. Quia in pluribus locis, ubi fabrica ecclesiarum habundat, defectus librorum & aliorum ornamentorum, divino cultui deputatorum reperitur, cum igitur fabrica hujusmodi pro reparacione supradictorum in ipsis ecclesiis sic instituta, sub excommunicacionis pena precipimus omnibus & singulis ecclesiarum Parochialium & aliarum quarumcunque Rectoribus, plebanis incuratis seu vices eorum gerentibus, nec non procuratoribus fabricorum, quatenus in locis illis talis defectus librorum, ad Divinum cultum necessariorum & aliorum ornamentorum existit, ipsis ecclesiis de illis provideant, si saltem facultates ipsius fabricae sufficiant, alioquin postquam pro parte nostri patroni vel Rectoris aut communitatis loci requisiti fuerint, si infra mensem sequent. de hujusmodi defectibus providere non curaverint, ex tunc eo lapsa eosdem a perceptione fructuum, nec non administracione fabricarum ipso facto suspendimus, & suspensos esse volumus Mandamus nostris vicario & officiali, ut ex tunc de aliis procuratoribus providere habeant, qui supradictis defectibus provideant, competentem volumus etiam, ut Decani & camerarii singulorum capitulorum super hoc inquirere habeant, & hujusmodi inquisionem factam Nobis vicario & officiali nostris fidelem referent,

ut

ut hujusmodi defectus possit utiliter provideri. Item statuimus, ut Nullus sacerdotum & clericorum nostre Diocef. quovismodo sub pena excommunicationis quascunque res per predam captas emere seu comparare audeat vel presumat, si vero quisque predictorum contrarium fecerit, nisi rem ipsam taliter emptam infra octo dies immediate sequentes, vero Domino, si reperiri valeat, restituerit, vel ejusdem verum valorem duplum ipsius fabricæ ecclesie nostre Bas. solvere, irremissibiliter teneatur, & nihilominus sententiam excommunicationis ipso facto incurrat. cum non nulli ecclesiarum collegiatarum prelati & canonici anno gracie, qui pro relevacione debitorum in fructibus beneficiorum seu pro anniversario defunctis clericis est concessus, ac eiam statutis capitulorum, quibus cavetur, ut quilibet in canonicum recipiendus, certam quotam pecuniarum in usum ornamentorum ecclesiarum solvere teneatur, dampnabiliter abutantur, ex quo duplex provenit injuria, ecclesie scilicet & persone, unde huic morbo consulere cupientes, statuimus, & sub pena excommunicationis late sentencie precipimus & mandamus omnibus prelati & canonicis hujusmodi ecclesiarum collegiatarum, ut fructus ex anno gracie prevenientes, nec non predictarum pecuniarum quottas ex statutis dictarum Ecclesiarum debitas in eos usus licitos & honestos, ad quos primo sunt instituta convertant, alioquin preter sententiam excommunicationis, quam propterea, ut premissum est, singulares personas incurrere volumus, capitula ipsorum a divinis suspendimus,

& ecclesias ecclesiastico hoc nostro statuto supponimus interdicto tamdiu, quousque ecclesie taliter lex satis fiat sufficienter. Statuimus insuper, & in virtute sancte obediencie precipimus, & mandamus universis sacerdotibus nostre Diocesis ne in suis ecclesiis matrimonia personarum alienarum quomodolibet in facie ecclesie solennizare presumant, nisi persone aliene sufficientes testimoniales a suis incuratis, sub quorum parochia moram traxerunt, deferant literatorie, & sub sigillo hujusmodi Incurati, seu alio noto, se alibi non contraxisse, & alias bonorum fame & opinionis existere, si qui vero contrarium fecerint, procul dubio eosdem digna castigatione emendare non omitemus. Nos SS. Patrum statutis inherentes universis sacerdotibus tam civitatis, quam Dyocesis nostre Bas. subdito juramenti nobis prestiti & sub interminatione divini judicii firmiter inhibemus, ne quisquam alienum parochianum sibi non subjectum presumat excepta necessitatis causa ad confessionem recipere, vel ei quodcumque ecclesiasticum sacramentum, nisi petita desuper & obtenta proprii sacerdotis licencia expressa & speciali ministrare. cum certum sit & indubitatum hujusmodi parochianum per talem sacerdotem absolvi vel ligari minime posse. Item statuimus ac firmiter & districte precipimus, ut in cunctis ecclesiis nostre Diocesis. Baptismus, crisma, oleum, Eucharistia, nec non reliquie sanctorum sub fidei custodia & debita clausura clauibus adhibitis in locis debitis & honestis cum summa reverencia conservantur, ne possit ad illa manus temeraria

extendi, ubi etiam honorifice cum luminaribus & ampulis venerentur, Palle quoque altaris vasa corporalia & vestimenta ministrorum munda & nitida teneantur, cum nimis sit absurdum in sacris sacerdote negligere, que dedecent in prophanis. Insuper statuimus & de cetero prout hactenus consuetum fuit adeo indifferenter altaria in Ecclesiis, capellis vel aliis locis sacris non erigantur, nisi eisdem de congrua dote & conventibus redditibus compertum fuerint, legitime fore provisum taliter, ut eidem altari de ministro, qui missam in eo legere valeat, possit provideri. Inhibemus omnibus & singulis Rectoribus, Plebanis, Incuratis & aliis quibuscunque sub excommunicationis pena, ut hujusmodi altaria sine dote & redditibus in suis ecclesiis, quibus presunt, deinceps nullatenus erigantur, nisi de hac nostra vicarii vel officialis nostrorum precesserit licentia specialis, quod hujusmodi altaria erigere volentes literatorie ostendere habeant. Item precipimus omnibus sacerdotibus curam animarum gerentibus, ut subditis suis alibi contentibus sua peccata, quam proprio sacerdoti sanctissimum Eucharistie sacramentum nullatenus ministrent, nisi ipsis legitime constiterit hujusmodi subditum & parochianum de licentia sui curati aut alterius potestatem habentis alibi ipsum sua peccata fuisse confessum & ad recipiendum hujusmodi salutiferum sacramentum fore dispositum ad quam confessionem sacerdos curati suam plebem in principio quadragesime sepius sollicitent & moneant, ut ad confessionem faciendam veniant se ad suscipiendum corpus Do-

minicum in festo pasce reverenter disponentes & quia plures ex sacerdotibus nostre Dioc. propter ipsorum simplicitatem sepe dubitant, qui sint aut vocentur casus speciales, & qui Episcopales, ut igitur tales informentur, unde possint magis salubriter subditorum manus animabus consulere, Illos presenti nostro statuto decrevimus distinguendos: unde casus speciales sunt quinque numero videlicet cum quis manum violentam mittit in clericum vel quemcunque Religiosum seu eciam monialem. Item incendia Ecclesiarum vel locorum Religiosorum. Item symonia in ordine perpetrata. Item falsacio litterarum apostolicarum. Item celebratio Divinorum in excommunicatione. Episcopales vero sunt homicidium, sacrilegium, Incendium aliorum locorum non sacrorum, pactum contra naturam, concubinatus personarum Religiosarum in sacris ordinibus constitutarum, Incestus videlicet cum consanguinea vel affine, aut cum est que votum castitatis emisit, Iniectiones manuum in parentes, vel eciam in clericos vel personas ecclesiasticas leviter tamen facte, oppressiones parvulorum ex negligencia parentum, veneficium vel dacio veneni, perjurium fide fractio, votorum transgressio, simonia in beneficio, vel alias quascunque in ordine adulterium, heresis, apostasia, blasphemia, defloratio virginis, maleficum ejus qui malefecit conjuges non possint coire, procuratio sterilitatis mulieris faciens seu procurans abortivam, falsacio sigilli littere vel instrumenti, non principalis vel monete, in hiis enim casibus, & punctis confitentes ad Pa-
 pam

pam vel Episcopum sunt remittendi exceptis mortis articulo. Cum sepe vinculo excommunicacionis astricti fiducia finalis penitencie in extremis tempore sanitatis claves ecclesie plurimi vili pendant, statuimus & ordinamus, ut tales excommunicati suam absolucionem usque ad extremum vite ipsorum differentes ad beneficium reconciliacionis in lecto egritudinis constituti non admittantur, nisi canonicam prestiterint cautionem non solum juratoriam, sed etiam fide iussoriam, quia sive moriantur sive convalescant, per se vel per alium per suos satis faciant de commissis, vel saltem iuri pereant, si pro contumacia fuerint irretiti. Item statuimus & ordinamus ac in virtute sancte obediencie & sub excommunicacionis pena arcus precipiendo mandamus, ut Rectores ecclesiarum plebani vel incurati, questores elemosinarum quarumcunque pro elemosina colligenda in suis ecclesiis non admittant, nisi tales in honesto decenti & convenienti habitu incedant, & qui non sint tabernarii, lusores seu apostate, falsum habitum religionis deferentes, alias enim tales nullatenus admittere teneantur, & in canone quo eosdem admisserint huic presenti nostro statuto contraveniendo quociens id fuerit factum ultra sententiam excommunicacionis, quam incurrunt, eos in una libra denariorum monete Bas. decernimus multandos fore. Adicimus etiam, quodsi hujusmodi questores vel in sacris ordinibus constituti non fuerint, quod eo tunc sacerdotes & Incurati tales ad petendam elemosinam sub penis predictis ad cancellum ecclesie vel ambonem pro predicacio-

ne facienda, nullatenus admittere teneantur, imo nec paciantur eosdem in suis ecclesiis quovis modo & extra ambonem seu cancellum predicare, sed ipsi sacerdotes & Incurati litteris ipsorum visis & intellectis populum juxta continenciam adhortentur, ut suas elemosinas tali questori elargiri dignentur. Si vero clerici & fuerint in sacris constituti, eos aliter non admittant, quam supra in quodam alio nostro statuto desuper clare continetur, alioquin eosdem Rectores, Incuratos & plebanos propter predictorum transgressiones castigare & condigne emendare nullatenus postponentes.

LXXXIX.

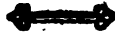
SEQUUNTUR STATUTA VICARIJ ET SIGILLIFERI.

Joannes de *Fleckenstein* Dei & apostolice sedis gratia Episcopus Bas. Quia ecclesiis parochialibus nostre Dioecesis usque modo plerumque per personas minus idoneas existit provisum, unde salutem animarum subditorum, quorum sanguis de manu requiritur prelatorum, ecclesiarumque indempnitati non consulitur, imo cotidie scandala populi, cleri opprobria oriuntur aut pullulantur, Ne igitur hujusmodi contingant, indempnitatibus ecclesiarum & salutem subditorum perpensis provideatur, ac dampnis & scandalis innumeris exinde

exinde in populo Dei provenientes salubriter accurratur, legitimas sanctiones in subscriptis immitande ordinamus & statuimus, Nostroque vicario & sigillifero in virtute sancte obediencie & juramenti nobis prestiti precipimus & mandamus, ut nostras hujusmodi constitutiones & ordinationes subscriptas prioribus statutis curie nostre Bas. adiciendis observet & observare studeat.

De Dispositione investiendorum.

Primo volumus & ordinamus, ut nullus deinceps cujuscunque dignitatis, gradus, condicionis vel eminencie fuerit, ac curam parochialis ecclesie instituat se investietur per nostrum vicarium & sigilliferum, nisi talis vicissimum quintum annum etiam per unam diem duntaxat ut attingat; ydoneusque sciencia, moribus & vite honestatis inveniatur per publicum examen, in quo examinantium consciencias volumus onerare. *forma examinis investiendorum ad curam.* Et ut examinanti formam tradamus examinandi, taliter procedat, ut primo examinandus in lectura Evangeliorum, Epistolarum, Psalterii & collectarum, vel aliorum textuum sacre scripture audiat, deinde sibi bene legat expositionem aut vulgarificationem earundem requirat, de post vero formam Baptismi & absolucionis & etiam juris ministracionem, qualiter sacra illa ministrat, & sic deinceps de preceptis decalogi, sacramentis ecclesie, & aliis curam pastorem concernentibus, industria examinantis diligencius perquirat. de cantu & compu-

to ac pronunciacione festorum, expoficione oracionis dominice, fymboli apoftolorum vulgari querere non omittatur, alia vero fuppleat difcretio examinantis. *Quod nullus inveftiatur nifi prius per illum oftendis formatis fuis.* Item volumus, ftatuimus & ordinamus eciam, ut idem vicarius feu figillifer noster nullum inveftiat, feu ad curam animarum inftituat, aut eciam ad aliud beneficium quodcunque, nifi pro more ante omnia talis de fuis literis formatis quando quidem rite & legitime fit promotus, Nos aut ipfum informet. *De Iuramento Inveftiendorum ad curam.* Item volumus & ordinamus, quod ad curam animarum inveftiendus in manus noftas aut vicarii noftri corporale juramentum preftat ad fancta Dei Evangelia, de nobis, noftis ac fuccefforibus vicariis ac officialibus noftis obediendo & mandatis noftis, & eorundem noftorum officialium ftando & parendo. Quando quidem refidenciam perfonalem apud gregem fibi comiffum, & in ecclefia parochiali, ad quam inveftitus eft, faciat, nifi forfan de nofta aut vicarii noftri generalis licenciam expreffa aut juratorum fuperiorum noftorum auctoritate, difpenfacione ad tempus adeffe extam racionabili difpofuit, & quod infra anni fpatium quia fue inveftiture feu poffeffione adeptè computando, fi facerdos non fit, ad facerdotium ceffante impedimento legitimo & racionabili fe faciat promoveri, nifi de nofta aut fuperioris noftri licenciam expreffa ftudii caufa ad univerfitatem aliquam talis fe vellet transferre, quo cafu
nihil

nihilominus infra annum ad subdiaconatus ordinem promoveatur, alias anno elapso ecclesia ipsa fit privatus.

Item de juramento per representatos vel presentandos a laicis Patronis ad aliquam curam.

Item quia experientia didicimus annis transactis ecclesiis parochialibus vacantibus illorum Patronos Rectores ad illas sub certis conditionibus, pactis & illicitis convencionibus presentasse, modicam portionem reddituum & fructuum ecclesie hujusmodi, de qua statum competentem & jura Episcopalia nullatenus aut difficulter expedire valebant, easdem assignando parte majore fructuum illorum sibi reservata, unde ecclesiis talibus hactenus de personis minus idoneis Ignaris & ydeotis exstitit provisum & incommoda varia tam spiritualibus quam temporalibus ipsis ecclesiis exinde surrexisse quibus opertim remedio salubriter obviare cupientes, volumus, statuimus, ordinamus, ut de cetero ullus ad Rectorem cujuscunque ecclesie per ipsorum laicum aut eciam ecclesiasticum presentatus per nostrum vicarium & sigilliferum instituaturs seu investietur, nisi primo juramento ad sancta Dei Evangelia per ipsum prestito firmaverit hujusmodi presentacionem absque omni pactione, conventionem, permissionem ac pollicitacionem tractatuque de retinenda tercia quotta se diminucione illorum factam fuisse per se vel per alium directe vel indirecte quovis questio colore, & quidem eciam post restitutionem factam taliter cum patrono non paciscatur, per se vel alium directe vel indirecte omni dolo cessante, alias

enim nequaquam instituat, & per hujusmodi Symonie Illicito commercio canonicam nihilominus non evitabit ultionem.

Quod presentandis ad ecclesias incorporatas deputatur congrua portio.

Item volumus insuper ut presentanti ad ecclesias, quorum Rectorie incorporate existunt, per nostrum vicarium & sigilliferum non instituat nisi constet congruam & reddituum & fructuum quantitatem competenter ipsis fore assignatam, unde jura & onera supra scripta subire & hospitalitatem debitam servare possunt, ad quam quidem assignacionem faciendam ipse vicarius noster hujusmodi presentati terminum XV. dierum constituat, infra quem si presentandis ipsi presentacio tali ut permittitur, providere neglexerit, competenter, ne factum presentancium ipso presentato noceat, & Christi fideles diucius divinarum communionem priventur, ipse vicarius & sigillifer tali presentato de congrua & competenti hujusmodi portione de fructibus ecclesie, ad quam vicarius seu Incuratus instituat, provideat.

Quod Nullus Religiosus admittatur ad curam animarum nisi ex speciali privilegio.

Item quia non nulli ordinum diversorum Religiosi obediencie jugo subiecto per diversas mundi partes in clerici opprobrium discurrencium ad regendas ecclesias parochiales plerumque si in genere annis transactis presumpserunt, ne igitur talia deinceps contingant, statuimus, volumus &

& ordinamus, ut vicarius & sigillifer noster nullum Religiosum, cuiuscunque ordinis fuerit, nisi speciali privilegio ordini suo concessio munitus existat, de quo eciam vicarium nostrum informet ad curam parochialem ecclesie aut eciam beneficium aliud quodcunque quantumcunque exile, in redditibus instituatur, seu illi commendetur, nisi fortassis propter carenciam clericorum secularium in illis instituendorum necessitas huiusmodi religiosum cogat assumi, ne Christi fideles diu careant ministeriis divinis, quo casu ad breve tempus, & quousque de clerico seculari provideri possit, eciam vacans illi comitti poterit &c. proviso tamen quod non sit apostata, quandoque rite & legitime ordinatus sit, & licenciam sui habeat Rectoris vel superioris honesteque conversationis & vite, & alias habilis & ydoneus existat, de quibus ante omnia vicarium nostrum prefatum legitime volumus informari.

De juramento prestando per investiendos super non alienando bonis & Rebus beneficii sui.

Item statuimus & ordinamus, quod singuli ad beneficia quecunque nostre Dioeceses instituendi in manus nostri vicarii & sigilliferi jurent, & fide data permittant domos, agros, allodia & alia ad proprietatem beneficiorum huiusmodi spectancia indecenti & honesta cultura, structura & refectio-
ne tenere, eaque proprio posse edificare, reparare & in culturam reducere, & quod infra anni
spa-

spacium a tempore talis modi institucionis seu investiture numerandum omnes & singulos redditus, fructus, obventiones, bona mobilia & immobilia quecunque talium beneficiorum & ad ea pertinentia in scriptis omni fraude servata ipsi vicario & sigillifero tradent nostro & assignent, que etiam per ipsum vicarium nostrum regenerari mandamus. Item volumus & mandamus, quod nullus ad beneficium quodcunque & qualecunque instituat, nisi juret in manus nostras aut vicarii nostri, se bona mobilia, preciosa & immobilia, agros & allodias areas & similia ad beneficium tale spectantia & pertinentia nequaquam vendere, distrahere, aut quovis modo alienare velle, etiam in utilitatem beneficii, nisi ad hoc juxta legitimas sanctiones nostras aut vicarii nostri concurrat auctoritas & consensus literatorie habitus. Item statuimus etiam, ut vicarius & sigillifer noster nullum ad beneficium quodcunque instituat aut investiat, de quo juxta consuetudinem hactenus observatam primi fructus seu biennia nobis cedere consueverunt, neque tali litteras investituere tradat, nisi talis investiendus cum collectoribus bienniorum prius concordaverit, si saltem concordare voluerit, & fructus tales sibi retinere &c. Deo gratias. Et sic est finis LVII. die XXIII Octobris.

XC.

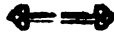
ALLOCUTIO

**JACOBI CHRISTOPHORI EPISCOPI *) PRO
INCHOANDO SYNODO BAS. IN ECCLESIA DE-
LEMONTI CONGREGATA. 13 Apr. 1581.**

Venerandi Patres ac fratres in Christo charissimi posteaquam sum per Dei gratiam, quamvis indignus, ad Ecclesiae hujus nostrae gubernacula vocatus, hoc mihi unum & solum praecipue curae mihi esse debuit, ut non modo quaererem, quod perierat, & errantibus ovibus implerem Ecclesiae nostrae causas, verum etiam ut succisa illa putri amaritudinis radice, quae nobis, aliis causis in terra praetermissis, multae sunt enim, tot spinas & tribulos prœduxit nimirum vita cleri nostri, ad rationem meliorem revocata, cum Deo tandem rediremus in gratiam, eique a peccatis averſi, & ad Christianum vivendi modum conversi, dicarem nos totos, munereque nostro sedulo & graviter fungeremur.

Satis alioqui diu cessatum est a nobis non sine maximo nostro & aliorum malo tempus est jam nos de somno surgere, opera tenebrarum abiicere & armis lucis indui. Quod ut faceremus commodius, majorem & antecessorum nostrorum pia memoriae laudabili exemplo universum clerum Dioecesis nostrae, legibus quibusdam vincendum

*) E nobilibus *Blarer a Wartensee.*

dum, & ei juxta SS. Concilium Tridentinum, adeoque Dioecesis hujus Basiliensis & horum temporum evidentem necessitatem, quoad ejus fieri poterat rectam rationem vivendi, populum in Catholica fide docendi, & sacramentorum ministrandorum modum, quem sequeretur, praescribendum esse putavimus: idque decreto synodi, quam hoc die & loco, ut lex convocationis litteris patet, in Dei nomine celebrandam indiximus.

In primis autoritate S. D. N. *Gregorii* Pontif. Max. qui pro suo preclaro & nunquam satis laudato erga rempublicam christianam studio juvendaeque Christi sponsae cura singulari, ut rem primo quoque tempore haberem, per suos Nuncios mandaverat, cui ego pro eo ne debui pari sane non invitus.

Jam vero hortor vos omnes, quandoquidem videtis ipsi, quanta nos mala circumstent, quam foedis & horrendis Haeresibus vexetur Ecclesia, quanti sint motus per sathanæ ministros in religione & republica christiana excitati, ut jam tandem male vivendi finem faciamus, pietatem colamus universi, vitam nostram ad exemplum filiorum Dei instituiamus, officium suum quisque impleat, populo ad honestatem duces simus, soli Deo adhaereamus, eumque nostris castis precibus & sacrificiis, aegre huic squalenti patriae nostrae, placatum reddere studeamus; quo ira ejus a nobis aversa, nos ad se convertat, motus istos tranquillet, Ecclesiae quietem condat, haeresibus
finem

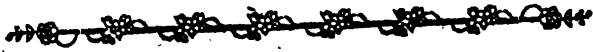
finem imponat, & tandem laborum conciliorumque nostrorum felicem det exitum.

Quae omnia a Divina ipsius Majestate, certo ut consequi mereamur, omnes & singuli aliis omnibus affectibus distis & factis exclusis vera mentis suae ad Deum conversione, & praesenti synodo devoti interesse, & Deum patrem omnipotentem per Christi filii sui Domini & salvatoris nostri, omniumque sanctorum ejus merita, suis assiduis precibus orare velint.

Volumus autem, ut ad hujus nostrae synodi constitutiones clerici nostri, non solum dum publicantur, diligenter advertant sed & in posterum, vitam suam, studia docendi populi, sacramentorumque administrandorum rationem instituant, nec ab eorum praescripto unquam discedant. At vero id sibi de me persuadeant omnes & me per hujus synodi celebrationem neminem gravare vel offendere, quin potius singulos paterno subinde quoque amore prosequi, vestramque omnium salutem pro virili promovere velle & insuper in hac vita nihil gratius mihi obtingere posse, quam si prompte & alacriter ea quae statuuntur, sequantur omnes, adeoque vita sua & moribus, recti potius, & honesti amore, quam ullo poenarum metu exprimere studeant. bona spe freti, si taliter divinae suae voluntati per gratiam ejus conformemur singuli, Dominum Deum pro suo erga Ecclesiam suam favore maximo, & eam, ex his tantis malis, quibus ob peccata nostra hoc tempus,
ut

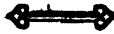
ut si unquam ante hac involvitur longe gravissime, cito liberaturum & nostram ipsorum his in terris salutem ex inimicis nostris & de manu omnium, qui oderunt nos & post hanc vitam, sempiternam in coelis certo nobis daturum esse.

XCI.

EJUSDEM ALLOCUTIO IN FINE SYNODI.

Cum ex SS. Tridentini concilii praescripto & S. D. N. jussu praesentem synodum, ut intellexistis; indixerim, & per Dei gratiam absolverimus. spem concepimus bonam hunc nostrum laborem, tum nobis ipsis, tum Christi fidelibus nostrae curae commissis, non inutilem fore. Quandoquidem Xpii sacerdotes propriae & ovium sibi creditarum salutis amantes, si in aliquo haecenus peccarunt, per hoc statuta officii sui admoneri, sin vero viam mandatorum Dei cucurrere in lege Domini confirmari & multiplices fructus proferre possunt. de aliis, qui incorrigibiles & durae sunt cervicis, nec quitquam quod non ipsorum desideriiis, blandiatur, gratum habent atque probant, nihil aliud dicere, quam eos ficui Hierosolymitane comparare possum. Quae foliis quidem virentibus patulisque ramis, fructu tamen carens ornata, ficum praetereunti & estrienti Domino dare non poterat, juste admodum per Domini maledictionem igne consumenda exaruit. Sic etiam omnibus christi fidelibus atque sacerdotibus, qui tantummodo nomen christiani

stiani hominis & sacerdotis praeseferunt, nec ullos pietatis fructus edunt, continget, horrendamque illam sententiam, vos maledicti ite intignem aeternum etc. audient. ubi nulla, prout homines, quoniam corripuntur, varia praetendere solent, excusatio valebit, nec ulla spes apparebit elabendi. Tormenta illa, quae explicari, & in cor hominis descendere non possunt, o quam intollera-bilia erunt fratres charissimi summi illius boni peroptimi Maximi aspectu privari, supplicium erit, quod omnia sensibilia tormentorum genera superabit, hoc tamen omnia, aeterna bona & suplicia pauci homines, & quod valde mirandum atque deplorandum inter sacerdotes etiam multi prout animarum salus requirit, non considerant, & rem tantam quasi nullius momenti curare videntur: si enim novissima ante oculos haberent, nequaquam Thesaurizarent sibi iram Dei, atque divina non abuterentur longanimitate, sed ad salutarem potius adducerentur poenitentiam.

Cor in avaritiam, quod est Idolorum servitus non inclinarent, Ebrietate & crapula eorum corda non gravarentur, concubinas nec occulte nec manifeste haberent impuras. Qui enim talia agunt, & facientibus consentiunt, regnum Dei non possidebunt.

Neque aurum Neque argentum, vel alia res praetiosa, fratres charissimi! Sed animarum & quidem subditorum, omniumque nostrorum salus periclitatur. Quos verbo & exemplo pascere &
Nov. Subsid. Pars. XIII. Bb in

in caulas aeternae vitae adducere debemus, nostris malis moribus scandalizamus, & in gehennam tum nos, tum ipsos praecipitamus.

Suum quisque onus, qui aliorum curam non sustinuit portabit. Sacerdotes vero pro se, & pro ovibus sibi commissis rationem* inibunt. Atqui ego vester conservus indignus Episcopus, non solum pro me & ovibus meis, verum etiam pro vobis tanquam pastoribus & collaboratoribus charissimis exactissimam teneor reddere rationem. In iis enim, qui praesunt, durissimum fiet iudicium.

Quoniam igitur moribus fortassis praelecta statuta non conveniunt, vel minus grata sunt, sciant ea non ipsorum odio vel ipsis incommodandi libidine condita, sed magis paterna charitate eos a vitiis avocare & omnium tum temporalem tum spiritualem salutem per haec promovere voluisse & paratum esse.

Qui medicum, quod phrenetici solent, persequitur, pro desperato habetur, Qui mihi quod nimirum morbos depellere cupiam, succenset, certo non minus pro Desperato habendus est. Ego pro officii mei ratione nihil intermittam, quo quantum in me est salventur omnes, & peccant nulli, nec sciens & volens, aliquorum peccatis connivebo, ne aliena, cum satis propria peccata me premant.

Id circo vos omnes rogatos volo per viscera miserationis Iesu christi, ut quae vestram salutem
im-

impediunt, abscietis sedulo. praesentem concubinam amovete fratres charissimi. caetera etiam ultra deinde per Dei gratiam poteritis effugere facillime. Non est necesse, ut concubinarum incommoda recensere omnia qui hoc tam abominando laborant vitio, experiuntur eadem quotidie.

Apud Turcas vel alios infideles captivi Christiani duram quidem agunt servitatem, ab sanctissima vero meretricum mancipia longe duriorum sustinent Tyrannidem, ac quamvis a concubinis res domestica & alia scilicet curentur, se beatos esse, & vitam ducere suavem. Sibi male persuadeant miseri; multo feliciores sunt illi, quod corporis morte barbarorum servitiam evadere; si vero, dum vivunt rapaci scorto & triobalari servire, cum mortem obierint, nisi prius respiciant, aeternos gehennae curiatus subire cogentur. Nullaque ratione, nisi spatismographae doctrinae pareant saluberrimae, evadent, aut meliora sperare debent. Apprehendere inquam debent disciplinam: ne quoniam irascatur Dominus, & in brevi exardescat ira ejus, pereantque de via justa.

Quisunque ergo, fratres charissimi! hoc modo detinentur, in primis e sine serpentem, id est, concubinam e domo eicere studeant. Ac sobrie demum juste & pie vivant in hoc saeculo. his statutis & aliis ecclesiae sacro sanctis non gravabuntur canonibus. Quin potius eos tamquam regulam bene vivendi certissimam amabunt, utque sequentur libentissime, devotis ad Deum precibus

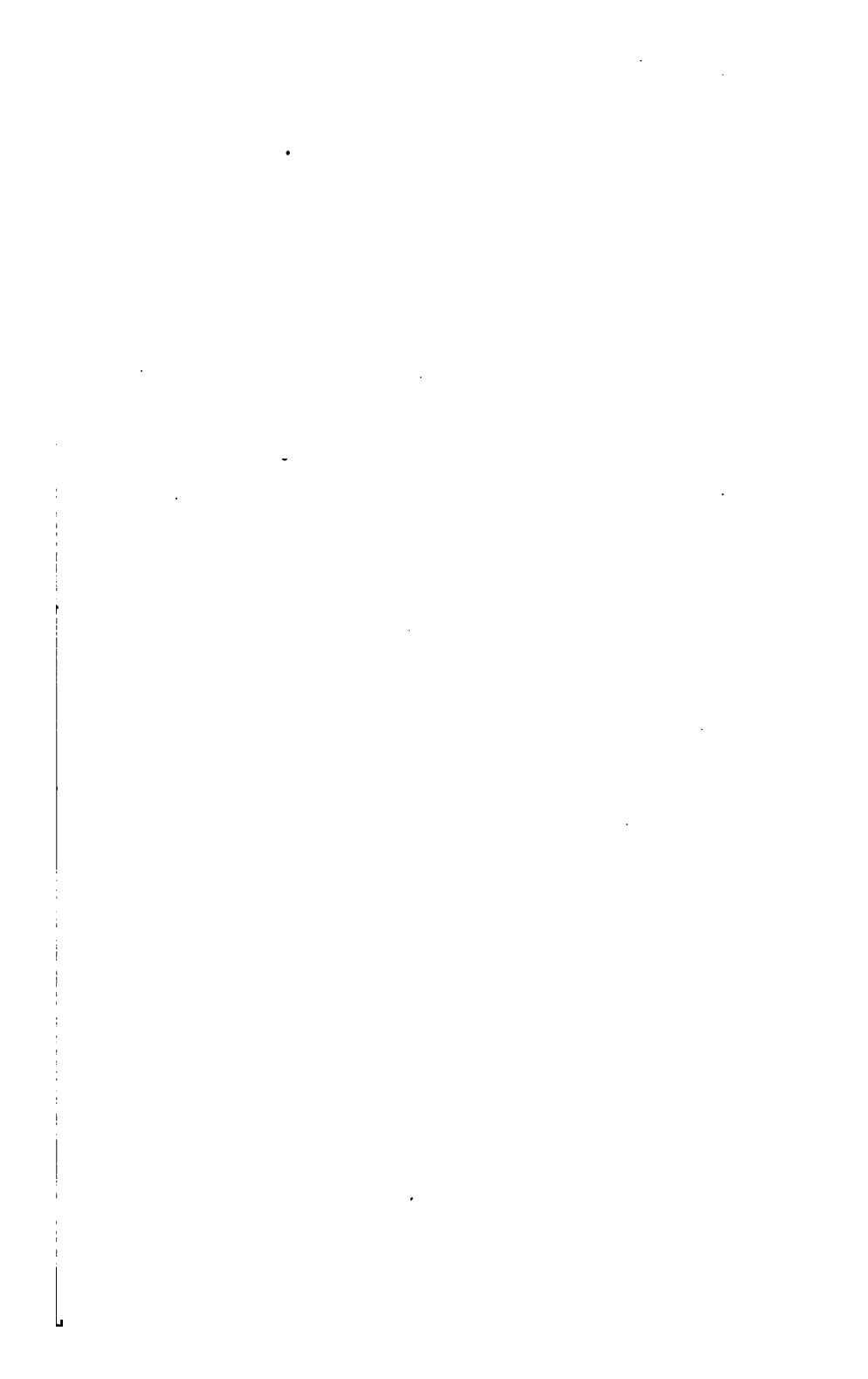
ac lectione sacrae scripturae vacabunt sine intermissione Magnam brevi, credite, sentient utilitatem, & quam ulla ratione ipsis universoque clero incomodare, sed magis omnium saluti consulere voluerim, & ex animo cupiam, meridiana luce clarius apparebit.

Qua propter sic vestram instituite vitam, & vestrae curae commissas pascite oves, ut cum eis in aeternae beatitudinis pascua ingredi mereamini. Quod nobis omnibus animitus concedere dignetur, qui est in secula benedictus.

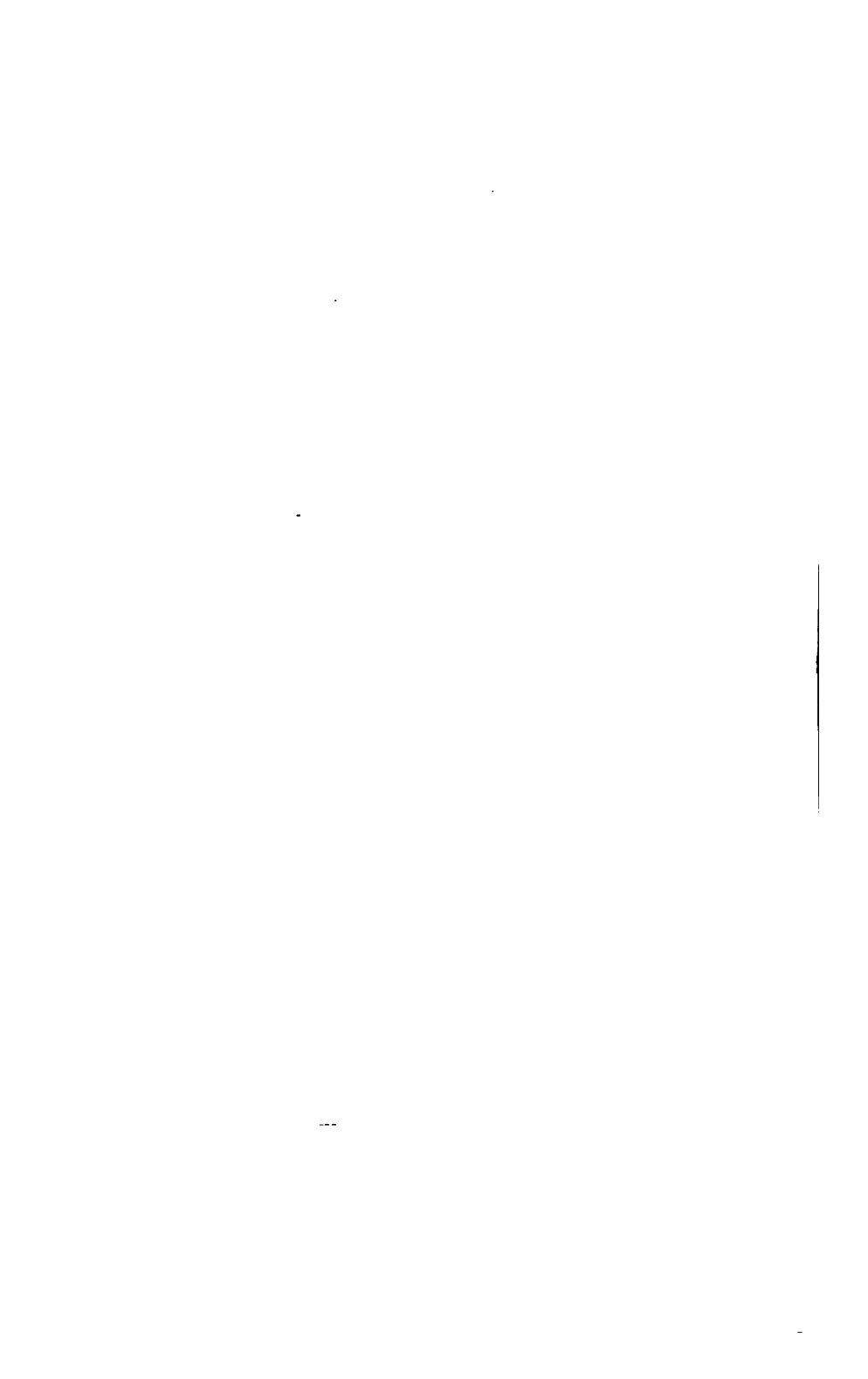
Copias has statutorum synodaliū Ecclesiae Basileensis originalibus suis quae in Archivis Rmi ac Celmi Episcopi Basileensis S. R. J. Principis asservantur, conformes esse testatur in arce *Bruntrutana* die sexta mensis februarij anno 1760.

Leonard Leopold Maldoner
camerae Consiliarius &
Archivarius.

JUN 16 1955

JUN 16 1955

